

Strategia rozwoju gminy Kozłowo

na lata 2016-2025

Kozłowo 2016

Spis treści

Wprowadzenie	3
1. Opis procesu i metod opracowania strategii	5
2. Strategiczne uwarunkowania rozwoju gminy Kozłowo	8
2.1. Uwarunkowania przestrzenne i środowiskowe	8
2.2. Uwarunkowania społeczne	10
2.3. Uwarunkowania gospodarcze	13
2.4. Uwarunkowania infrastrukturalne	15
2.5. Uwarunkowania finansowe.....	18
2.6. Subiektywna ocena jakości życia	19
3. Wizja rozwoju gminy	20
4. Cele i kierunki rozwoju gminy	22
4.1. Gospodarka i rynek pracy.....	23
4.2. Infrastruktura i środowisko	26
4.3. Wspólnota samorządowa.....	30
5. Wdrażanie strategii	33
5.1. Warunki skutecznej realizacji strategii.....	33
5.2. Monitoring i ewaluacja strategii	35
5.3. Główne źródła finansowania	38

Wprowadzenie

Samorząd gminny, jako podstawowa jednostka samorządu terytorialnego w Polsce, stanowi prawny związek społeczności powołany w celu samodzielnego wykonywania zadań publicznych służących zaspokajaniu zbiorowych potrzeb lokalnej wspólnoty. Zadania własne gminy, zgodnie z art. 7 ust. 1 ustawy z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (t. j. Dz. U. z 2015 r. poz. 1515 ze zm.), obejmują bardzo szeroki zakres spraw, dotyczących m.in.:

- ładu przestrzennego, gospodarki nieruchomościami, ochrony środowiska i przyrody oraz gospodarki wodnej;
- gminnych dróg, ulic, mostów, placów oraz organizacji ruchu drogowego;
- wodociągów i zaopatrzenia w wodę, kanalizacji, usuwania i oczyszczania ścieków komunalnych; utrzymania czystości i porządku, urządzeń sanitarnych, wysypisk i unieszkodliwiania odpadów komunalnych;
- zaopatrzenia w energię elektryczną i ciepłą oraz gaz;
- lokalnego transportu zbiorowego;
- porządku publicznego i bezpieczeństwa obywateli oraz ochrony przeciwpożarowej i przeciwpowodziowej;
- gminnego budownictwa mieszkaniowego;
- edukacji publicznej, kultury, w tym bibliotek gminnych i innych instytucji kultury oraz ochrony zabytków i opieki nad zabytkami; kultury fizycznej i turystyki, w tym terenów rekreacyjnych i urządzeń sportowych;
- polityki prorodzinnej, wspierania rodziny oraz pomocy społecznej.

Pomimo, iż gmina jest wyposażona w środki materialne umożliwiające realizację przypisanych jej zadań, zaspokojenie wszystkich zbiorowych potrzeb ludności jest bardzo trudne. Po pierwsze dlatego, że potrzeby są w zasadzie nieograniczone, zaś zasoby pozostają względem nich w deficycie. Po drugie, w działaniu samorządu lokalnego, jak w soczewce, skupiają się różnorodne problemy związane z funkcjonowaniem państwa i społeczeństwa. Ponadto gmina, poprzez liczne powiązania z otoczeniem, partycypuje w zjawiskach i procesach o zasięgu regionalnym, krajowym, a nawet globalnym, które stwarzają dla niej zarówno szanse jak i zagrożenia.

Hasłem o kluczowym znaczeniu dla funkcjonowania samorządu gminnego staje się „rozwój”. Pojęcie to – w ujęciu słownikowym – oznacza proces przeobrażeń i zmian, w wyniku którego następuje przejście od stanów lub form prostszych, niedoskonałych do bardziej złożonych i doskonalszych. Nadrzędnym celem samorządu gminnego jest tworzenie optymalnych warunków zamieszkania oraz gospodarowania, z uwzględnieniem zasad ochrony środowiska przyrodniczego jako dobra o znaczeniu ponadlokalnym. W tym kontekście rozwój gminy powinien uwzględniać wielość czynników, które determinują lokalną sytuację społeczno-gospodarczą, w szczególności zaś miejscowy potencjał i zasoby decydujące o specyfice obszaru danej JST. Pierwszoplanowym wyzwaniem staje się zatem zapewnienie równowagi pomiędzy celami i potrzebami mieszkańców, organizacji obywatelskich i przedsiębiorców, a koniecznością zachowania środowiska przyrodniczego – zgodnie z zasadą trwałego i zrównoważonego rozwoju, dyrektywami Unii Europejskiej oraz prawem krajowym.

Obecna sytuacja geopolityczna oraz gospodarcza Polski przedstawia liczne możliwości, których umiejętne wykorzystanie może znacząco poprawić warunki i jakość życia ludności, szczególnie na terenach wiejskich, gdzie dostęp do rynku pracy i usług społecznych jest

generalnie niższy niż na obszarach miejskich. Znaczące środki pomocowe zarezerwowane dla Polski w perspektywie finansowej UE 2014-2020 zachęcają do działań, które pozwolą uzupełnić niewystarczające środki budżetu gminy z przeznaczeniem na realizację projektów o znaczeniu prorozwojowym.

Ażeby skutecznie pozyskiwać dotacje na inwestycje w infrastrukturę oraz kapitał ludzki, samorządowi lokalnemu potrzebna jest strategia, czyli spisany na papierze długoterminowy plan zawierający diagnozę sytuacji wyjściowej, określający wizję rozwoju oraz kierunki niezbędnych działań. Strategia jest potrzebna również dlatego, że aspekty takie jak wielość potrzeb i oczekiwań różnych grup, szeroki zakres zadań samorządu, postępująca specjalizacja gospodarki i społeczeństwa, dynamiczne otoczenie (ekonomiczne, polityczne, prawne), a także fluktuacja kadry pracowników oraz osób pełniących funkcje we władzach, mogą „rozmyć” przyjętą misję gminy, która będzie realizować szereg nieskoordynowanych i niespójnych projektów. Strategia stanowi natomiast kompas, który pozwala obrać wspólny, akceptowany społecznie kierunek dążeń, a zatem stabilizuje funkcjonowanie samorządu lokalnego.

Gmina Kozłowo, z uwagi na upływający termin obowiązywania jej strategii rozwoju¹, z początkiem 2015 roku przystąpiła do opracowania zupełnie nowego dokumentu, który uwzględni aktualne trendy rozwojowe oraz opinie i pomysły mieszkańców. W toku spotkań konsultacyjnych we wszystkich sołectwach oraz warsztatów planistycznych wypracowano obszerny materiał diagnostyczny, wizję rozwoju oraz katalog zadań inwestycyjnych, których wdrożenie powinno zostać rozpisane na 10 lat. Realne możliwości organizacyjne i finansowe gminy Kozłowo, jako jednostki samorządu o niższym potencjale rozwojowym (nieco ponad 6 tys. mieszkańców, dochody ok. 20 mln zł, wysoki odsetek wydatków „sztywnych”), skłaniają do umiarkowanego optymizmu w zakresie wdrażania strategii. Aczkolwiek determinacja decydentów i pracowników samorządowych, przy aktywnym zaangażowaniu lokalnych przedsiębiorców oraz mieszkańców, stwarza olbrzymią szansę na wykonanie dużego postępu w powiększaniu atrakcyjności mieszkaniowej, gospodarczej i turystycznej gminy.

Wypracowana strategia łączy trzy ważne aspekty funkcjonowania samorządu w warunkach społecznej gospodarki rynkowej:

- 1) przypisane organom gminy, tj. radzie oraz wójtowi gminy, władztwo samorządowo-administracyjne z szerokim zaangażowaniem partnerów publicznych, gospodarczych oraz społeczeństwa obywatelskiego;
- 2) świadczenie usług nierynkowych finansowanych ze środków publicznych;
- 3) ułatwianie mieszkańcom dostępu do dóbr i usług w relacjach rynkowych².

Ponadto niniejszy dokument uwzględnia utrzymanie istniejącej przestrzeni przyrodniczo-rolniczej, która determinuje typowo wiejski charakter gminy Kozłowo. Jednocześnie akcentuje się wielofunkcyjny rozwój całego obszaru gminy oraz poszczególnych jej miejscowości jako szansę na wzmocnienie endogennych zasobów, które pozwolą utrzymać trwałość lokalnych struktur gospodarczych, społecznych i kulturowych – również w sytuacji braku wsparcia unijnego po zamknięciu perspektywy finansowej 2014-2020 czy okresu globalnej recesji ekonomicznej.

¹ *Strategia rozwoju Gminy Kozłowo na lata 2007-2015* zatwierdzona Uchwałą nr XIV/106/2007 Rady Gminy w Kozłowie z dnia 23 listopada 2007 roku.

² Por. H. Gawroński, *Zarządzanie strategiczne w samorządach lokalnych*, Warszawa 2010, s. 254 i nast.

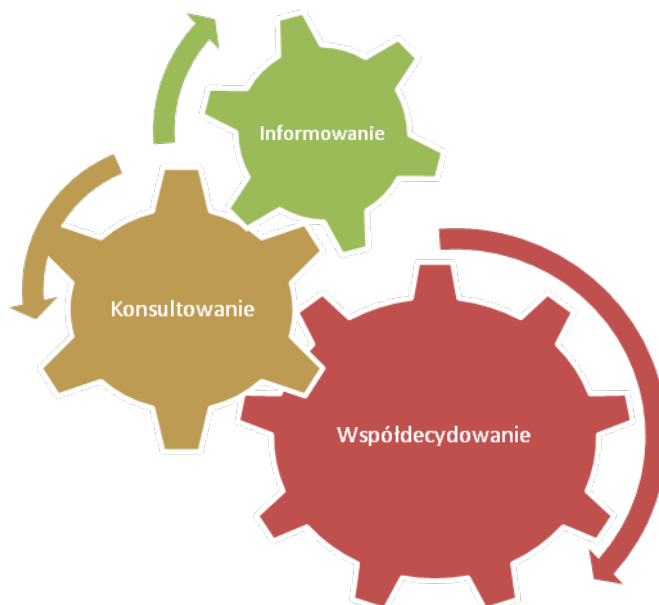
1. Opis procesu i metod opracowania strategii

Strategia rozwoju gminy Kozłowo na lata 2016-2025 została opracowana w sposób partycypacyjny, w możliwie jak największym stopniu uwzględniający udział mieszkańców lokalnej wspólnoty.

Partycypacja stanowi jeden z podstawowych wyznaczników systemu demokratycznego. Greckie źródło terminu „demokracja” wskazuje bowiem na istnienie aktywnego bytu (*demos*), uczestniczącego we władzy (*kratos*). Uczestniczącego, czyli biorącego udział, aktywnego, współdziałającego, współuczestniczącego. Partycypacja obywatelska stanowi kulturę wzajemnych relacji pomiędzy władzami publicznymi i obywatelami, przejawiających się przede wszystkim na poziomie komunikacyjnym w postaci konsultacji czy petycji, ale także w formach bardziej zaawansowanych takich jak budżet partycypacyjny.

W zależności od zróżnicowania form i metod włączania mieszkańców w proces sprawowania władzy, można wyróżnić trzy poziomy partycypacji. Najniższym jest informowanie, które w najprostszej formie sprowadza się do przekazywania mieszkańcom informacji o decyzjach i zamierzeniach władz. Drugi poziom stanowią konsultacje, które dają mieszkańcom możliwość wypowiedzenia się w sprawach ważnych dla lokalnej wspólnoty, poprzez np. badania ankietowe, spotkania otwarte czy zespoły opiniodawcze. Najwyższy poziom stanowi współdecydowanie, opierające się na autentycznym partnerstwie w budowaniu rozwiązań oraz przekazywaniu obywatelom części kompetencji i związanej z nimi odpowiedzialności, poprzez np. fundusze sołeckie.

Rysunek 1. Poziomy partycypacji obywatelskiej w gminie

Źródło: Opracowanie własne.

Urzeczywistnianie partycypacji w samorządach lokalnych wymaga wdrażania efektywnych mechanizmów szerokich konsultacji społecznych oraz dbania o przejrzystość działań administracji opartych na jawności rządzenia, swobodnym dostępie obywateli do informacji publicznej, a także wzmocnieniu instytucji kontroli społecznej.

Niniejszy dokument został opracowany w sposób łączący wymienione wyżej trzy poziomy partycypacji obywatelskiej. Podstawą planowania strategicznego w jednostce samorządu terytorialnego jest zawsze diagnoza, która jako rodzaj badania ma na celu:

- 1) identyfikację, opis oraz wyjaśnienie zjawisk i procesów w określonej sferze, np. społecznej, gospodarczej, organizacyjnej, finansowej (cel poznawczy);
- 2) opracowanie wniosków oraz wskazówek, na podstawie których będzie możliwe zaplanowanie działań zmierzających do wprowadzenia porządných zmian w tej sferze (cel praktyczny).

Strategiczna diagnoza gminy Kozłowo została przeprowadzona w oparciu o analizę uwarunkowań zewnętrznych rozwoju gminy za pomocą metody PESTER³, analizę celów i założeń dokumentów strategicznych wyższych szczebli, analizę danych zastanych oraz szerokie konsultacje społeczne. Diagnoza bazuje na ogólnodostępnych statystykach, raportach i opracowaniach. Informacje niezbędne do jej przygotowania pochodzą w szczególności z Banku Danych Lokalnych Głównego Urzędu Statystycznego oraz Urzędu Gminy w Kozłowie, a także jednostek organizacyjnych gminy.

Istotnym elementem procesu diagnostycznego były spotkania z mieszkańcami połączone z wizją lokalną w sołectwach, służące rozpoznaniu potrzeb i oczekiwań społecznych względem rozwoju gminy oraz poszczególnych miejscowości i ich mieszkańców. U podstaw tych spotkań znajdowało się założenie, że rzeczywiste zaangażowanie mieszkańców w proces opracowywania Strategii jest najbardziej możliwe, gdy zostaną oni włączeni w proces na jak najwcześniejszym etapie prac nad dokumentem.

Cykl spotkań zapoczątkowało spotkanie informacyjne z sołtysami, które odbyło się w dniu 11 marca 2015 roku w Kozłowie. W okresie od 28 marca do 2 maja odbyły się 33 spotkania w sołectwach, zgodnie z poniższym harmonogramem:

- ✓ 28 marca – Bartki, Szkudaj, Górowo;
- ✓ 11 kwietnia – Zalesie, Szymany, Ważyny, Zaborowo;
- ✓ 14 kwietnia – Sławka Mała, Kownatki;
- ✓ 18 kwietnia – Krokowo, Sarnowo, Pielgrzymowo, Niedanowo, Zakrzewko, Zakrzewo;
- ✓ 9 maja – Szkotowo, Cebulki, Kozłowo, Sątop, Sławka Wielka,
- ✓ 25 kwietnia – Wola, Zabłocie Kozłowskie, Dziurdziewo, Kamionki, Januszkowo, Gołębiewo;
- ✓ 2 maja – Browina, Turówko, Turowo, Rogóż, Lipowo, Siemianowo.

Ponadto zorganizowane zostały warsztaty z udziałem młodzieży gimnazjalnej uczącej się w szkołach w Kozłowie (9 kwietnia) oraz Rogożu i Szkotowie (oba w dniu 14 kwietnia). Wszystkie spotkania, podobnie jak wizje lokalne, prowadzone były przez zewnętrznych moderatorów. Wzięty w nich udział łącznie 352 osoby. Uzupełnienie diagnozy potrzeb i oczekiwań stanowiły wybrane zagadnienia poruszone w badaniach ankietowych, przeprowadzonych w 2014 roku na próbie 128 mieszkańców gminy⁴.

³ Analiza PESTER jest zaadaptowaną na potrzeby samorządów i organizacji społecznych metodą badania makrootoczenia. Pierwotne narzędzie, czyli analiza PEST, wywodzi się z dziedziny zarządzania biznesem. Pozwala na planowanie działań organizacji w oparciu o analizę czynników politycznych, ekonomicznych, społecznych i technologicznych.

⁴ Badanie ankietowe zostało przeprowadzone w ramach projektu „Wspólnie kreujemy gminną politykę społeczną” na potrzeby opracowania „Strategii rozwiązywania problemów społecznych Gminy Kozłowo na lata 2015-2020”.

W dniu 7 sierpnia 2015 roku w Kozłowie odbyły się warsztaty realizowane w ramach opracowywania Lokalnej Strategii Rozwoju dla obszaru LGD „Brama Mazurskiej Krainy”, w których wzięli udział m.in. sołtysi i radni gminy Kozłowo. Informacje pozyskane na spotkaniu poprzez analizę mocnych i słabych stron gminy oraz szans i zagrożeń, stanowiły uzupełnienie prowadzonych prac diagnostycznych.

Opracowaniu wizji i misji rozwoju gminy do 2025 roku, a także głównych kierunków działań, służyły warsztaty planowania strategicznego zorganizowane 13 października 2015 roku w Kozłowie. Wzięli w nich udział przede wszystkim przedstawiciele radnych i sołtysów, kierownicy i pracownicy kluczowych referatów urzędu gminy oraz jednostek pomocniczych. Warsztat został zrealizowany w oparciu o Metodę Aktywnego Planowania Strategicznego (MAPS)⁵. Zakłada ona, że wiedza i informacje niezbędne do opracowania dokumentów planistycznych są w dużej mierze nieskoordynowane oraz rozproszone w różnych instytucjach i organizacjach oraz umysłach ekspertów. Kluczowym wyzwaniem dla organizatora procesu stało się zatem skuteczne włączenie do prac instytucji oraz osób posiadających wiedzę i doświadczenie ważne z punktu widzenia analizowanych zagadnień.

⁵ Więcej o metodzie MAPS: H. Gawroński, *Zarządzanie strategiczne...*, s. 176-178.

2. Strategiczne uwarunkowania rozwoju gminy Kozłowo

Kluczowym wyzwaniem planowania strategicznego w gminie jest zapewnienie adekwatności celów oraz kierunków działania do zdiagnozowanych problemów i potrzeb społecznych, tak aby jak najpełniej zaspokajać potrzeby zbiorowe ludności w perspektywie długookresowej. Z tego względu podstawę programowania rozwoju gminy Kozłowo stanowi analiza zewnętrznych i wewnętrznych uwarunkowań strategicznych, dokonana w kontekście mocnych i słabych stron gminy, a także szans i zagrożeń, które mogą wpływać na rozwój lokalny.

W oparciu o przeprowadzoną strategiczną diagnozę gminy Kozłowo, wyodrębnionych zostało pięć głównych kategorii uwarunkowań obiektywnych: przestrzenne i środowiskowe, społeczne, infrastrukturalne, gospodarcze oraz finansowe, a także jedna kategoria o charakterze subiektywnym – ocena jakości życia w gminie, opierająca się na zrealizowanych badaniach społecznych.

Rysunek 2. Strategiczne uwarunkowania rozwoju gminy Kozłowo

Źródło: opracowanie własne.

Ponadto, silny i nierozwalny związek gminy z otoczeniem wymusza spojrzenie na zachodzące na jej terytorium procesy społeczno-gospodarcze oraz realizowane programy i działania przez pryzmat uwarunkowań zewnętrznych, na które wspólnota samorządowa nie ma wpływu albo posiada jedynie niewielkie możliwości oddziaływania. Stanowią one zagadnienie przekrojowe, uwzględniane w analizie poszczególnych kategorii uwarunkowań.

2.1. Uwarunkowania przestrzenne i środowiskowe

Gmina Kozłowo położona jest w południowej części województwa warmińsko-mazurskiego jako jedna z czterech gmin powiatu nidzickiego. Zajmuje powierzchnię 25 427 ha, czyli ponad 254 km². Kształt jej obszaru wydłużony jest południkowo, a układ funkcjonalno-przestrzenny dzieli ją na część północną i południową. Pierwsza posiada więcej kompleksów leśnych oraz jeziora, których nie ma w części południowej.

Rozległość terytorialna gminy wiąże się z dużym rozproszeniem zabudowy. W jej skład wchodzi 36 miejscowości, czyli relatywnie niewiele – dla porównania w gminie Gołdap istnieją 73 miejscowości, w gminie Barciany w powiecie kętrzyńskim – 66, a w gminie Pisz – 64 miejscowości. W praktyce jednak część mieszkańców mieszka na koloniach i z dala od obszarów zwartej zabudowy. Znajduje to odzwierciedlenie w bardzo niskiej gęstości zaludnienia. Wynosi ona 25 osób na 1 km² co oznacza, że jest blisko 2,5-krotnie niższa od średniej w województwie warmińsko-mazurskim, która kształtuje się na poziomie 60 osób na 1 km². Wskaźnik ten lokuje gminę dopiero na 84 miejscu spośród wszystkich 116 gmin województwa.

Rozproszenie zabudowy oraz niska gęstość zaludnienia gminy mogą powodować szereg konsekwencji. Przede wszystkim utrudniają realizację inwestycji, zarówno w sferze infrastruktury technicznej (wodociągi, kanalizacja, drogi), jak i społecznej (szkoły, ośrodki wsparcia). Dzieje się tak, ponieważ niewielka liczba mieszkańców w miejscowościach, duże odległości oraz rozsianie ludności poza obszarem zwartej zabudowy, mogą obniżać efektywność finansową i rzeczową inwestycji, a tym samym wpływać na decyzje władz gminy o ich realizacji. Czynniki te mają istotne znaczenie również w przypadku działań integracyjnych i aktywizacyjnych skierowanych do lokalnych społeczności, utrudniają bowiem dotarcie do mieszkańców oraz organizację działań pod względem czasowym, możliwości dojazdu itp.

Istotnym czynnikiem rozwojowym gminy jest dobra dostępność komunikacyjna. Gmina Kozłowo znajduje się w niewielkiej odległości od dwóch miast powiatowych – Nidzicy (10 km) oraz Działdowa (10 km). Dodatkowo w bliskiej odległości przebiega droga krajowa nr 7, umożliwiająca komunikację z Warszawą (ok. 160 km) i Gdańskiem (ok. 195 km). Z uwagi na bliskość tego ciągu komunikacyjnego, gmina Kozłowo w *Strategii rozwoju społeczno-gospodarczego województwa warmińsko-mazurskiego do roku 2025* została zaliczona do Obszaru Strategicznej Interwencji (OSI) „Tygrys warmińsko-mazurski”, tj. obszaru, w którym inwestycje mają przyczynić się do dynamizacji procesów gospodarczych, wzrostu atrakcyjności inwestycyjnej i innowacyjności, a także kooperacji międzynarodowej i krajowej. Przez teren gminy Kozłowo przebiega również linia kolejowa jednotorowa zelektryfikowana nr 216 (Działdowo-Olsztyn Główny). Dostępność transportowa jest jednym z wyznaczników atrakcyjności inwestycyjnej. Stąd też dobra dostępność komunikacyjna ułatwiająca transport, a także niedaleka odległość od stolicy kraju, może powodować, iż potencjalni inwestorzy będą postrzegać Gminę Kozłowo jako atrakcyjne miejsce dla lokowania swoich inwestycji.

Wpływ na atrakcyjność inwestycyjną gminy mogą mieć również sprzyjające warunki ekologiczne. Obszary chronionego krajobrazu zajmują 34,1% powierzchni gminy Kozłowo. W województwie warmińsko-mazurskim odsetek ten wynosi ponad 46%, co oznacza mniejszy udział terenów objętych ochroną przyrody w gminie niż średnio w regionie. Dodatkowo gmina Kozłowo charakteryzuje się niższą lesistością niż średnio w województwie. Lasy zajmują 14,0% jej powierzchni, zaś w regionie odsetek ten jest ponad dwukrotnie większy i przekracza 30%. Mniejsza ilość lasów i terenów objętych ochroną przyrody może mieć jednak pozytywny charakter, ponieważ niesie ze sobą mniejsze ryzyko hamowania inwestycji niż w przypadku dużych powierzchni obszarów chronionych. Realizacja projektów inwestycyjnych na takich terenach obwarowana jest bowiem różnorodnymi ograniczeniami prawnymi oraz zaostrzonymi wymogami dotyczącymi ochrony środowiska naturalnego, a także może budzić sprzeciw i protesty ruchów i organizacji ekologicznych.

Potencjał rozwojowy gminy może być budowany w oparciu o jej relacje z otoczeniem, w tym m.in. z jednostkami samorządu terytorialnego, niejednokrotnie skupionymi w związkach i stowarzyszeniach o ponadlokalnym znaczeniu. Przynależność do tego typu organizacji daje możliwość nie tylko wymiany informacji i doświadczeń, ale także współpracy i podejmowania wspólnych działań na rzecz rozwoju lokalnego. Jednocześnie członkostwo w organizacjach skupiających kilka gmin zapobiega fragmentaryzacji działań, sprzyja podejmowaniu inwestycji w porozumieniu z sąsiadującymi gminami, a tym samym zapewnia partnerską koordynację działań na poziomie subregionalnym. Gmina Kozłowo należy do Ekologicznego Związku Gmin „Działdowszczyzna” oraz do Lokalnej Grupy Działania „Brama Mazurskiej Krainy”. Pierwsza z wymienionych organizacji zrzesza 12 gmin na terenie powiatu działdowskiego, nidzickiego, iławskiego i nowomiejskiego, a jej podstawowymi celami są integracja gmin na rzecz ochrony środowiska, rozwoju ekologicznego i edukacji ekologicznej społeczeństwa oraz gospodarki wodnej, rekreacji i turystyki, wspomaganie realizacji zadań własnych gmin w zakresie ochrony środowiska, przyrody, gospodarki komunalnej i wodnej oraz rekreacji i turystyki przez prowadzenie wspólnej działalności dotyczącej budowy i eksploatacji obiektów, służących składowaniu i utylizacji odpadów komunalnych oraz organizacji systemu selektywnej zbiórki odpadów, a także ochrony przed degradacją wód obszaru zlewni rzek Wel, Drwęca i Wkra.

Z kolei Lokalna Grupa Działania „Brama Mazurskiej Krainy” to Związek Stowarzyszeń, w którego skład wchodzi 84 podmioty, w tym 2 powiaty i 14 gmin, jednostki organizacyjne JST, przedsiębiorcy i organizacje pozarządowe. Celem Związku, zgodnie z jego statutem, są działania wpływające na rzecz rozwoju obszarów wiejskich, sprawniejsze wykorzystanie potencjału rozwojowego terenów wiejskich, poprawę ich konkurencyjności, jako miejsca zamieszkania i prowadzenia działalności ekonomicznej przez mieszkańców tych terenów oraz potencjalnych przedsiębiorców, jak również aktywizację i współpracę środowisk lokalnych. Jednym z ważniejszych zadań związku jest opracowanie i realizacja Lokalnej Strategii Rozwoju z wykorzystaniem instrumentów Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich.

Uczestnictwo w organizacjach o zasięgu subregionalnym daje gminie Kozłowo możliwości w zakresie pozyskiwania środków zewnętrznych oraz realizacji inwestycji w partnerskich projektach, a także sprzyja aktywności wspólnoty lokalnej. Rozwój gminy mogłaby wspomagać również partnerska współpraca z innymi gminami, w tym zagranicznymi, służąca wymianie doświadczeń, a owocująca realizacją projektów ponadnarodowych czy organizacją wymian międzynarodowych dla uczniów szkół z terenu gminy.

2.2. Uwarunkowania społeczne

Sytuację demograficzną gminy Kozłowo charakteryzuje przede wszystkim zmniejszanie się liczby jej mieszkańców, spowodowane głównie procesami migracyjnymi, a także postępujące zjawisko starzenia się społeczeństwa. Na przestrzeni lat 2010-2014 liczba ludności gminy Kozłowo zmniejszyła się o 1,8%. W analogicznym okresie liczba ludności Polski zmalała zaledwie o 0,1%, a województwa warmińsko-mazurskiego o 0,7%. Powyższe dane ukazują bardzo niepokojącą tendencję, ponieważ tempo ubytku ludności w gminie Kozłowo było wyższe niż średnio w kraju i w regionie. Głównym czynnikiem powodującym ubytek ludności były migracje – w latach 2010-2014 zarówno saldo migracji wewnętrznych, jak i saldo migracji zagranicznych wykazywały wartości ujemne, co oznacza, że więcej osób wymeldowało się z pobytu stałego w gminie niż się w niej zameldowało. Szczególnie niepokojący jest spadek liczby ludności w wieku przedprodukcyjnym, który na przestrzeni lat 2010-2014 wynosił aż 9,5%.

Czynnikiem ograniczającym spadek liczby ludności w gminie jest niewątpliwie przyrost naturalny, który w latach 2010-2014 pozostawał stale dodatni, tj. corocznie rodziło się więcej osób niż umierało. Aczkolwiek jest on zdecydowanie niższy niż ubytek ludności związany z ruchami migracyjnymi – np. przyrost naturalny w 2014 roku w gminie Kozłowo wynosił 30 osób, co oznacza, że właśnie w tym roku o taką liczbę mogła zwiększyć się liczba ludności; niemniej jednak w 2014 roku saldo migracji było wyższe i wynosiło 46 osób.

W gminie Kozłowo, podobnie jak w całym kraju oraz innych krajach rozwiniętych, coraz bardziej dostrzegalne staje się zjawisko *starzenia się społeczeństwa*, polegające na wzroście liczby osób w starszym wieku i ich udziału w ogólnej liczbie ludności przy jednoczesnym spadku liczby oraz udziału dzieci i młodzieży w ogólnej liczbie ludności. Na przestrzeni lat 2010-2014 sukcesywnie spadał bowiem w gminie Kozłowo udział ludności w wieku przedprodukcyjnym, czyli dzieci i młodzieży do 18 roku życia, wzrastał natomiast odsetek osób w wieku poprodukcyjnym (tj. mężczyzn w wieku 65 lat i więcej oraz kobiet w wieku 60 lat i więcej). Utrzymanie się tej tendencji spowoduje, że w strukturze społeczeństwa będzie przybywać coraz więcej osób starszych oraz ubywać osób młodych. Proces ten nie przybiera jeszcze rozmiarów „katastrofalnych”, ale jest powolny i będzie się pogłębiał. Obecnie osoby w wieku przedprodukcyjnym w gminie Kozłowo stanowią ponad 22% ogółu ludności, natomiast szacuje się, że w 2050 roku odsetek ten wyniesie niespełna 14%. Odsetek ludności w wieku poprodukcyjnym zwiększy się natomiast z 13,5% w 2014 roku do około 30% w 2050 roku. Starzenie się społeczeństwa będzie wiązało się z poszerzeniem kręgu osób wymagających opieki i wsparcia z powodu choroby czy niesamodzielności spowodowanej podeszłym wiekiem. Dlatego też zwiększy się popyt na usługi opiekuńcze organizowane przez samorządy gminne, administrację państwową lub podmioty prywatne. Jednocześnie osoby starsze będą zgłaszały zapotrzebowanie na nowe usługi oraz produkty. Tym samym rozwijać się będzie „srebrna gospodarka”, ukierunkowana na zaspokajanie potrzeb osób starszych.

Należy nadmienić, że procesy depopulacyjne i starzenia się społeczeństwa odpowiadają tendencjom krajowym, europejskim, a nawet światowym, w tym m.in. rosnącej mobilności oraz coraz wyższej jakości życia. Niemniej jednak na poziomie gminy silnie mogą wpływać na różne aspekty jej funkcjonowania, w tym m.in. na stan gospodarki, możliwości zaspokajania potrzeb mieszkańców, środowisko naturalne, a także na wysokość i strukturę budżetu. Wśród szczególnie dotkliwych procesów należy wskazać emigrację osób młodych, w wieku produkcyjnym i o wysokich dochodach, co w dłuższej perspektywie może powodować nie tylko pogłębianie się procesu *starzenia się* mieszkańców gminy, ale również wpłynąć na kondycję finansową jednostki samorządu. Z jednej strony bowiem zmniejszą się wpływy do budżetu gminy, natomiast z drugiej – rosnąć będą potrzeby, szczególnie w zakresie pomocy społecznej.

Gminę Kozłowo charakteryzuje dość wysoki, w odniesieniu do liczby mieszkańców, odsetek osób korzystających z pomocy społecznej, który w 2014 roku wynosił 10,4%. Jest on nieco niższy niż odnotowywany średnio w województwie, gdzie w analizowanym okresie kształtował się na poziomie 13,7%. Warto jednak zwrócić uwagę na dwie kwestie związane z udzielaniem pomocy społecznej. Po pierwsze w 2014 roku aż 60,2% świadczeniobiorców stanowiły osoby długotrwale korzystające z pomocy społecznej. Oznacza to, że część osób korzystających z pomocy społecznej albo przez dłuższy czas nie umie sobie poradzić z własnymi problemami albo uzależniła się od otrzymywanych świadczeń. Należy również nadmienić, że w porównaniu do 2012 roku odsetek osób długotrwale korzystających z pomocy społecznej zwiększył się o 17,6 punktów procentowych – z 42,6% w 2012 roku do 60,2% w 2014 roku, co może świadczyć o narastających dysfunkcjach społecznych i ich

zakorzenieniu wśród mieszkańców gminy. Po drugie odsetek osób korzystających z pomocy społecznej jest silnie zróżnicowany na terenie gminy – od 15,5% w Kozłowie do 31,7% w Gołębiewie. Dane te pokazują, iż sytuacja społeczna w gminie nie jest homogeniczna, lecz silnie zróżnicowana pod kątem dysfunkcji społecznych.

W świetle statystyk pomocy społecznej, dominującymi, ściśle ze sobą powiązаныmi problemami społecznymi są ubóstwo i bezrobocie, stanowiące dwa najczęściej występujące powody przyznawania świadczeń. W 2014 roku z tytułu ubóstwa pomoc społeczną otrzymywały 354 rodziny, w skład których wchodziły 1 063 osoby, natomiast z tytułu bezrobocia z pomocy korzystało 238 rodzin, składających się w sumie z 830 osób. W mniejszym stopniu pomoc społeczna była udzielana z powodu długotrwałej lub ciężkiej choroby (202 rodziny, 484 osoby w rodzinach), niepełnosprawności (178 rodzin, 434 osoby w rodzinach), a także bezradności w sprawach opiekuńczo-wychowawczych (103 rodziny, 436 osób w rodzinach).

Wymienione wyżej problemy, dotyczące mieszkańców gminy, są nierzadko *wierzchołkiem góry lodowej*, pod którym mogą kryć się uzależnienia, przemoc w rodzinie bądź inne dysfunkcje, o których rodziny nie chcą lub boją się mówić. Statystyki wskazują jednak na to, że są one coraz lepiej diagnozowane. W 2014 roku z tytułu przemocy w rodzinie udzielono pomocy 46 rodzinom, w skład których wchodziło 165 osób. W porównaniu do 2012 roku liczba rodzin otrzymujących pomoc z tego tytułu zwiększyła się o 34, natomiast liczba osób w tych rodzinach o 114. Wzrosła również liczba uruchomionych procedur „Niebieskiej Karty” – z 13 w 2012 roku do 47 w 2014 roku. Kwestią problematyczną pozostaje także uzależnienie od alkoholu – eksplorując wyniki badań ogólnokrajowych na grunt gminy Kozłowo, można szacować, że ok. 125 mieszkańców jest uzależnionych od tego środka, a 310-430 osób pije szkodliwie. Ponadto, w najbliższym otoczeniu tych osób może przebywać 6% ludności Gminy (małżonków lub partnerów, dzieci, członków rodziny), którzy stanowią około 370 mieszkańców.

Potencjał gminy Kozłowo może tkwić w aktywności jej mieszkańców. Społeczność charakteryzuje tu silne zróżnicowanie postaw i nastrojów społecznych. W wielu miejscowościach występuje zadowolenie z warunków życia, pozytywne nastawienie, optymizm, otwartość na sprawy lokalne, przekonanie o możliwości wprowadzania zmian na lepsze, a także gotowość do włączenia się w oddolne inicjatywy. Istnieją także miejscowości, w których można zaobserwować zupełnie odmienne postawy – roszczeniowość, pesymizm, nieprzychylność dla władz, a także pewien relatywizm ocen. Część mieszkańców przyjmuje bierną postawę – chętnie krytykują urzędników samorządowych, natomiast nie przyjmują do siebie myśli, że od nich również zależy to, jak wygląda najbliższe otoczenie życia – materialne (np. wygląd posesji, stan obiektów użyteczności publicznej) oraz społeczne (relacje i współpraca z innymi ludźmi, poziom integracji i aktywności wspólnoty).

Na terenie gminy Kozłowo swoją siedzibę ma 21 organizacji pozarządowych i kościelnych, z czego najczęściej występują ochotnicze straże pożarne, które stanowią 1/3 wszystkich podmiotów tego typu zarejestrowanych na terenie gminy. Dodatkowo część mieszkańców podejmuje oddolne inicjatywy realizowane samodzielnie lub przy wsparciu finansowym i rzeczowym ze strony gminy, które koncentrują się najczęściej wokół świetlic i/lub terenu wspólnego w danej miejscowości (np. altanki, plac zabaw, boisko sportowe), a także organizują lokalne wydarzenia i imprezy. Przy czym inicjatywy te opierają się zwykle na wąskiej grupie osób. Duży wpływ na poszczególne społeczności mają lokalni liderzy (np. sołtysi, radni, członkowie rad sołeckich, osoby prowadzące świetlice wiejskie) oraz grupy

działające nieformalnie lub organizacje pozarządowe, choć ich nasycenie w gminie jest niskie. Cechy osobowościowe lokalnych liderów oraz kompetencje interpersonalne takie jak np. umiejętność komunikacji, kooperatywność czy kreatywność, stanowią ważny bodziec do aktywizacji i samoorganizacji szerszej grupy ludzi wokół spraw ważnych dla danej społeczności.

W kontekście aktywności lokalnej warto zwrócić uwagę na to, że mieszkańcy wykazują silne przywiązanie do swoich miejscowości, czyli ich „małych ojczyzn”, natomiast „wspólne dobro” całej gminy pozostaje na dalszym planie. Istotne są warunki i jakość życia w miejscu zamieszkania, a także poczucie, że w nim również są realizowane inwestycje. Mieszkańcy skupiają się na problemach i potrzebach dotyczących najbliższego otoczenia życia, zaś rzadko interesują się rozwojem całej gminy. Uleganie takiej postawie może jednak doprowadzić do fragmentaryzacji działań, tzn. realizacji bardzo małych projektów, które będą prowadziły wyłącznie do poprawy jakości życia małej grupki mieszkańców oraz zaniechania większych przedsięwzięć, których realizacja dotyczyłaby dobra wspólnego całej ludności gminy.

Istotną rolę odgrywa komunikacja władz gminy z obywatelami. Mieszkańcy przykładają dużą wagę do sprawności działania lokalnej administracji oraz komunikacji z władzami, są również krytycznymi obserwatorami rzeczywistości. Okazuje się, iż czasami drobne, niezłałatwione sprawy urastają do rangi poważnych kwestii, które rzutują na ocenę całej gminy. Niemniej jednak mieszkańcy gminy często posiadają niedostateczny poziom wiedzy na temat realizowanych zadań, projektów inwestycyjnych oraz planów samorządu. Wśród mieszkańców nierzadko też można spotkać niedobór wiedzy o zadaniach i realnych możliwościach samorządu, wynikający z niskiej znajomości zasad prawa, ekonomii i finansów publicznych oraz idei samorządności.

2.3. Uwarunkowania gospodarcze

Gmina Kozłowo wykazuje zdecydowanie rolniczy charakter, o czym świadczy struktura użytkowania jej gruntów. Ponad trzy czwarte powierzchni gminy (76,9%) stanowią bowiem użytki rolne, zajmujące łącznie 19 550 ha. Wśród użytków rolnych największą część zajmują grunty orne (79,7%; 15 579 ha), a w następnej kolejności łąki trwałe (10,4%; 2 038 ha) i pastwiska trwałe (7,6%; 1 493 ha). Pozostałe użytki, takie jak sady, grunty rolne zabudowane i grunty pod rowami stanowią łącznie 2,2% użytków rolnych. Jednocześnie w *Strategii rozwoju społeczno-gospodarczego województwa warmińsko-mazurskiego do roku 2025* gmina Kozłowo została zaliczona do Obszaru Strategicznej Interwencji „Nowoczesna wieś”, czyli do obszaru stwarzającego dogodne warunki dla wielofunkcyjnego rozwoju rolnictwa (w tym ekologicznego), umożliwiającego specjalizację w zakresie produktu żywności wysokiej jakości bazującej na regionalnych zasobach przyrodniczych.

Według danych Powszechnego Spisu Rolnego przeprowadzonego w 2010 roku, spośród 326 gospodarstw rolnych deklarujących posiadanie gruntów pod zasiew 96,9% uprawiało zboża, 42,6% uprawiało ziemniaki, 7,4% zasiewało uprawy przemysłowe, 2,8% buraki cukrowe, a 0,9% warzywa gruntowe. Gospodarstwa rolne w gminie Kozłowo zajmują się także hodowlą zwierząt – według danych PSR 2010 utrzymywanie zwierząt gospodarskich deklarowało 39% ogółu gospodarstw rolnych. Była to głównie trzoda chlewna, bydło, drób oraz w mniejszym stopniu konie. Jednocześnie gospodarstwa rolne są ważnym miejscem pracy i utrzymania. Stąd też rolnictwo w gminie może stanowić istotny czynnik wzrostu gospodarczego, np. poprzez rozwój rolnictwa ekologicznego, zważywszy na walory środowiska naturalnego. Niemniej jednak rolnictwo nie powinno być jedyną ścieżką rozwoju, lecz należy poszukiwać nowych możliwości dających pracę i zwiększających jakość życia w gminie.

Rolniczy charakter gminy może stwarzać pewne bariery rozwojowe. Zgodnie z teorią trzech sektorów⁶ kraje lub regiony znajdujące się na wyższych etapach rozwoju, charakteryzują się relatywnie wysokim udziałem sektora usługowego (sektor III), niskim udziałem sektora rolniczego (sektor I) i umiarkowanym udziałem sektora przemysłowego (sektor II). Na przykład w europejskich krajach o wysokim poziomie rozwoju gospodarczego, np. Luksemburg, Belgia, Holandia, Francja, Niemcy, Dania, Wielka Brytania, Szwecja, odsetek zatrudnionych w rolnictwie kształtuje się na poziomie poniżej 5%. Natomiast w województwie warmińsko-mazurskim odsetek ten wynosi ponad 16%. W gminie Kozłowo kwestia rozwoju gospodarczego w kontekście rolnictwa stają się szczególnie ważna, ponieważ z jednej strony gmina ma typowo rolniczy charakter, z drugiej w *Strategii rozwoju społeczno-gospodarczego województwa warmińsko-mazurskiego do roku 2025* została ona zaliczona do Obszaru Strategicznej Interwencji „Obszary peryferyzacji społeczno-gospodarczej”, czyli obszaru o niskim potencjale rozwojowym, niskiej zamożności, problemach na rynku pracy oraz słabym rozwoju sektora podmiotów gospodarczych. Sektor rolniczy w porównaniu z sektorem usługowym i przemysłem jest mniej wydajny, co przekłada się na warunki życia osób w nich pracujących. Dodatkowo na terenie gminy przeważają niewielkie gospodarstwa indywidualne do 10 ha, które stanowią 55,2% ogółu gospodarstw w gminie, z czego prawie jedna czwarta (24,1%) to podmioty o powierzchni do 1 ha włącznie. Zazwyczaj gospodarstwa takie charakteryzują się bardzo niską wydajnością.

Gmina posiada potencjał turystyczny. Na jej terenie, w świetle danych GUS, występuje jeden obiekt hotelowy o charakterze całorocznym oraz kilka mniejszych obiektów noclegowych (m.in. gospodarstwa agroturystyczne, kwatery prywatne czy pokoje gościnne). Do obiektów tego typu zaliczyć należy m.in. Hotel Mazurskie Marzenie w Januszkowie, Folwark Miłkowiec, Agroturystykę Stara Szkoła w Browinie oraz Agroturystykę Zygmunt Dramiński w Szkotowie. Są one bardzo zróżnicowane pod względem wielkości, a także zakresu oferowanych usług, niemniej jednak wszystkie je łączy to, że w dużej mierze bazują na lokalnych zasobach – krajobrazowych, środowiskowych, historycznych i turystycznych. Należy także dodać, że gmina posiada, szczególnie w jej części północnej, bardzo duże walory przyrodnicze, tj. jeziora i kompleksy leśne, które mogą stanowić atrakcję turystyczną dla osób pragnących odpocząć w ciszy i spokoju na łonie natury. Obiekty, takie jak cmentarze i kurhany, mogą natomiast stanowić czynnik przyciągający osoby z zamiłowaniem historycznym. Oprócz walorów krajobrazowych, dodatkowym atutem gminy jest relatywnie niewielka odległość od stolicy kraju (ok. 160 km od Warszawy), co może sprzyjać turystyce konferencyjno-szkoleniowej, polegającej na wynajmie sal konferencyjnych i szkoleniowych dla firm.

Gmina Kozłowo charakteryzuje niskim nasyceniem podmiotami gospodarki narodowej. Na terenie gminy funkcjonuje 247 firm, co stanowi 10,4% podmiotów zarejestrowanych na obszarze powiatu nidzickiego. Natomiast wskaźnik podmiotów wpisanych do rejestru REGON na 10 tysięcy ludności w 2014 roku wynosił 396, co lokowało gminę na 4 (ostatnim) miejscu w powiecie nidzickim i na 113 miejscu w województwie na 116 możliwych. Biorąc pod uwagę rodzaj prowadzonej działalności, na terenie gminy Kozłowo dominują podmioty funkcjonujące w sekcjach F – *Budownictwo* (18,2%) oraz G – *Handel hurtowy i detaliczny; naprawa pojazdów samochodowych, włączając motocykle* (17,4%). Mniejszy, ale również znaczący odsetek zalicza się do sekcji A – *Rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo i rybactwo* (11,3%), C – *Przetwórstwo przemysłowe* (10,9%) oraz S i T *Pozostała działalność usługowa oraz*

⁶ Por. Eugeniusz Kwiatkowski, *Z problematyki genezy teorii trzech sektorów gospodarki*, Acta Universitatis Lodziensis, Folia Oeconomica 19, 1982.

Gospodarstwa domowe zatrudniające pracowników; gospodarstwa domowe produkujące wyroby i świadczące usługi na własne potrzeby (9,3%).

Pomimo znaczącej poprawy, lokalny rynek pracy ciągle boryka się z licznymi problemami. W grudniu 2014 roku w rejestrze PUP w Nidzicy zarejestrowanych było 466 bezrobotnych mieszkańców Gminy Kozłowo, co oznacza zmniejszenie ich liczby o 12,9% w porównaniu do 2010 roku i o 27,3% w odniesieniu do 2013 roku. W pięcioletniej perspektywie zmniejszył się również odsetek bezrobotnych w ogóle ludności w wieku produkcyjnym – w 2014 roku ukształtował się na poziomie 11,7%, podczas gdy w 2010 roku wynosił 13,3%. Bezrobotni stanowili 7,5% wszystkich mieszkańców gminy.

Analiza struktury socjodemograficznej bezrobotnych z gminy nie napawa optymizmem. Cechy, którymi charakteryzują się osoby zarejestrowane w PUP nie sprzyjają efektywnej aktywizacji zawodowej. Główne wnioski płynące z analizy są następujące:

- ✓ połowa bezrobotnych (50%) ukończyła jedynie gimnazjum bądź szkołę podstawową lub nie ukończyła żadnej szkoły, zaś co piąty bezrobotny (21,2%) legitymował się dyplomem zasadniczej szkoły zawodowej;
- ✓ bezrobocie dotyka przeważnie ludzi młodych – prawie połowa (46,3%) bezrobotnych nie ukończyła jeszcze 35 roku życia, a ponad jedna czwarta (25,5%) ma od 35 do 44 lat. Oznacza to, że bez pracy pozostają głównie osoby młode, najbardziej produktywne, których potencjał nie jest odpowiednio zagospodarowany;
- ✓ ponad połowę (56,9%) bezrobotnych stanowią osoby pozostające długotrwale bez pracy, przy czym należy zwrócić uwagę, iż przedłużający się czas braku aktywności zawodowej w dużym stopniu niesie ryzyko zagrożenia wykluczeniem społecznym;
- ✓ aż 39,9% bezrobotnych nie posiada kwalifikacji zawodowych, bądź ich kwalifikacje są niewystarczające w odniesieniu do zapotrzebowania rynku pracy, natomiast 24,9% nie ma żadnego doświadczenia zawodowego;
- ✓ 20% bezrobotnych to osoby powyżej 50 roku życia. W związku z procesem starzenia się społeczeństwa należy spodziewać się, iż odsetek ten w najbliższych latach będzie systematycznie wzrastał, co spowoduje konieczność podejmowania działań aktywizacyjnych dedykowanych szczególnie do tej grupy docelowej.

2.4. Uwarunkowania infrastrukturalne

Stan i jakość infrastruktury technicznej oraz społecznej niejednokrotnie w bezpośredni sposób przekładają się na warunki życia mieszkańców. W latach 2008-2015 na terenie gminy Kozłowo zrealizowano szereg inwestycji, w tym przede wszystkim w zakresie poprawy jakości infrastruktury drogowej, rozwoju sieci wodociągowej i kanalizacyjnej oraz rozbudowy i modernizacji obiektów sportowo-rekreacyjnych.

W gminie Kozłowo ma miejsce systematyczny rozwój zarówno sieci wodociągowej, jak i kanalizacyjnej. Długość czynnej sieci wodociągowej na terenie gminy wynosi obecnie 32,2 km, co oznacza iż w porównaniu do 2010 roku zwiększyła się o 4,5%. Zwiększa się również liczba przyłączy do wodociągu budynków mieszkalnych i zbiorowego zamieszkania, która w latach 2010-2014 wzrosła o 11,0%. Warto jednak zaznaczyć, że sieć wodociągowa nie obejmuje całego obszaru gminy, a połączonych nią jest na ogół kilka miejscowości korzystających z jednego z piętnastu ujęć wody. Oprócz rozwoju sieci wodociągowej w latach 2010-2014 nastąpił bardzo dynamiczny rozwój sieci kanalizacyjnej. W okresie tym zwiększyła się ona aż o 82,6%, natomiast liczba przyłączy prowadzących do budynków mieszkalnych wzrosła o 65,1%. Jednakże nadal odsetek ludności korzystającej z instalacji kanalizacyjnej w gminie Kozłowo jest znacznie niższy niż odsetek korzystających z instalacji wodociągowej – w

2013 roku kształtowały się one na poziomie odpowiednio 75,9% i 28,8%. Wiąże się to przede wszystkim z rozległością terytorialną gminy i rozproszeniem sieci osadniczej. W związku z tym, iż występuje tu aż piętnaście ujęć wody, inwestycje w wodociąg są bardziej efektywne finansowo (relatywnie krótkie odcinki), natomiast inwestycje w kanalizację wymagają prowadzenia długich odcinków rur kanalizacyjnych do gospodarstw oraz oczyszczalni w Kozłowie i Szkotowie.

Zasoby mieszkaniowe w gminie mają niższą jakość niż średnio w województwie. Przeciętna powierzchnia użytkowa przypadająca na jedno mieszkanie wynosi tu 65,8 m², co oznacza, że mieszkania są tu mniejsze niż w województwie warmińsko-mazurskim (o 2,1 m²) czy w powiecie nidzickim (o 5,1 m²). Dodatkowo ludność gminy jest bardziej „stłoczona” w swoich mieszkaniach, ponieważ na jednego mieszkańca przypada średnio 18,4 m² powierzchni użytkowej mieszkania, czyli o 5,2 m² mniej niż w województwie oraz o 3,6 m² mniej od wartości w powiecie. Dodatkowo analiza wyposażenia mieszkań zlokalizowanych na terenie gminy Kozłowo w urządzenia techniczno-sanitarne wskazuje na istotne różnice w porównaniu do obszarów wiejskich województwa warmińsko-mazurskiego i powiatu nidzickiego. W instalacje wodociągowe w 2014 roku wyposażonych było tu 66,8% mieszkań, podczas gdy na obszarach wiejskich średnio w województwie 91,7%, natomiast w powiecie 84,2%. Podobnie sytuacja wygląda w przypadku wyposażenia w łazienki, rozumianej jako urządzenia kąpielowe i/lub prysznice z odpływem wody. W gminie posiada je 63,5% mieszkań, podczas gdy na obszarach wiejskich w powiecie 74,5%, a w województwie 81,6%. Jedynie w przypadku centralnego ogrzewania sytuacja na terenie gminy (69,8%) jest zbliżona do sytuacji na terenach wiejskich powiatu i województwa (po 68,8%).

W przyszłości wyzwaniem może stanowić gospodarka odpadami. Według danych Głównego Urzędu Statystycznego, w 2013 roku w gminie Kozłowo zebrano 329,47 ton odpadów zmieszanych, co oznacza wzrost w stosunku do 2010 roku prawie o 99 ton, czyli o 42,9%. Warto przy tym pamiętać, iż dane za 2013 rok nie obejmują odpadów komunalnych zebranych selektywnie, które zostały przeznaczone do składowania, a także odpadów, które w ogóle nie trafiły do systemu ich zbierania. Stąd też należy przypuszczać, iż przyrost odpadów w 2013 roku w porównaniu do roku 2010 był rzeczywiście jeszcze większy. Jeżeli liczba odpadów będzie się zwiększała, to w niedalekiej przyszłości gospodarka odpadami może stać się jednym z najpoważniejszych wyzwań – zarówno dla władz gminy (ograniczone miejsca do składowania odpadów, które obecnie znajdują się poza terenem gminy), jak i dla mieszkańców (wzrost opłat za gospodarowanie odpadami)⁷.

Aktualnie obowiązujący regionalny system gospodarki odpadami⁸ zakłada podział województwa na pięć regionów. Gmina Kozłowo należy do Regionu Zachodniego i jest obsługiwana przez regionalną instalację zagospodarowania odpadów komunalnych (RIPOK) w Działdowie/Zakrzewie (instalacja mechaniczno-biologicznego przetwarzania odpadów), zarządzaną przez Ekologiczny Związek Gmin „Działdowszczyzna” z siedzibą w Działdowie, do którego należy gmina. Według założeń do aktualizacji *Planu gospodarki odpadami dla województwa warmińsko-mazurskiego na lata 2016-2022*, stan ten zostanie utrzymany w najbliższych latach. Wyzwaniem dla gospodarki odpadami komunalnymi będzie w

⁷ Założenia do aktualizacji *Planu gospodarki odpadami dla województwa warmińsko-mazurskiego na lata 2016-2022* przyjmują, że chociaż w najbliższych latach liczba mieszkańców regionu będzie maleć, to wzrośnie za to jednostkowy wskaźnik wytwarzania odpadów komunalnych. W 2014 roku wyniósł on 302,5 kg na 1 mieszkańca, natomiast szacuje się, iż w 2028 roku wyniesie 327,91 kg na mieszkańca rocznie.

⁸ Uchwała Nr XVIII/334/12 z dnia 19 czerwca 2012 r. w sprawie wykonania Planu gospodarki odpadami dla województwa warmińsko-mazurskiego na lata 2011-2016 (Dz.Urz.Warmi. z 2012 r. poz. 3281 z późn. zm.).

szczegółności konieczność zmniejszenia ilości odpadów komunalnych zbieranych jako zmieszane, rozwój selektywnego zbierania oraz sortowania selektywnie zebranych odpadów komunalnych, w tym niebezpiecznych⁹, ale przede wszystkim stopniowe przechodzenie na model gospodarki o obiegu zamkniętym (*circular economy*)¹⁰.

Gmina posiada potencjał do rozwoju energetyki wiatrowej. Według aktualnych danych, wydano już decyzje o środowiskowych uwarunkowaniach i pozwolenia na budowę 49 wiatraków, docelowo ma jednak być ich więcej. Będą one rozlokowane w różnych częściach gminy, w tym m.in. w Kozłowie, Zakrzewie, Pielgrzymowie, Niedanowie, Sarnowie, Sławce Małej, Sątopi, Kamionkach i Dziurdziewie. W „*Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Kozłowo*” określono zarówno odrębne potencjalne obszary ich lokalizacji, jak również dopuszczono ich powstanie na obszarach rolniczej przestrzeni produkcyjnej, prowadzenia działalności gospodarczej, rolniczej oraz zalesień.

Rozwój energetyki wiatrowej na terenie gminy daje wiele szans, ale też niesie ze sobą pewne ryzyka. Niewątpliwie wzrost zrównoważony opierający się na gospodarce niskoemisyjnej oraz efektywnym wykorzystywaniu zasobów jest jednym z trzech podstawowych priorytetów Strategii Europa 2020. Jednocześnie jeden z celów Strategii Europa 2020 zakłada zwiększenie do 20% udziału energii odnawialnej w ogólnym zużyciu energii. W tym kontekście rozwój energii ze źródeł odnawialnych staje się kluczowy. Dodatkowo gmina może czerpać dochód z tytułu podatku od elektrowni wiatrowych, co wiąże się z dodatkowymi wpływami do jej budżetu. Niemniej jednak elektrownie wiatrowe niosą ze sobą ryzyko emisji szkodliwego hałasu oraz infradźwięków, a także mogą wywoływać efekt migotania cienia¹¹. Dlatego też obszary lokalizowania elektrowni wiatrowych powinny uwzględniać bezpieczne odległości od najbliższej zabudowy.

Analizując stan infrastruktury społecznej, należy stwierdzić, iż zaspokaja ona podstawowe potrzeby ludności gminy. Gmina Kozłowo prowadzi cztery publiczne szkoły podstawowe oraz trzy gimnazja, które są wystarczające w odniesieniu do liczby dzieci i młodzieży w gminie, a także jedno przedszkole i oddziały przedszkolne przy szkołach w Rogożu, Zaborowie i Szkotowie. Placówki oświatowe są rozmieszczone dość równomiernie na terenie gminy, dzięki czemu ich dostępność dla dzieci i młodzieży należy ocenić pozytywnie.

W zakresie opieki zdrowotnej mieszkańcy mogą korzystać z usług dwóch przychodni podstawowej opieki zdrowotnej (w Kozłowie i Szkotowie), indywidualnych praktyk pielęgniarek szkolnych oraz jednego gabinetu dentystycznego w Kozłowie. Najbliższe poradnie i praktyki lekarzy specjalistów dostępne są natomiast w Działdowie lub Nidzicy, oddalonych o ok. 10 km od Kozłowa. Nie jest to duża odległość, zważywszy na fakt, iż w dużych ośrodkach miejskich dystans pomiędzy centrum a dzielnicami leżącymi na granicy miasta potrafi być zdecydowanie większy.

Bliskość Nidzicy i Działdowa, dwóch miast powiatowych, w których świadczony jest szeroki wachlarz usług publicznych, z ekonomicznego punktu widzenia stawia w wątpliwość ewentualne tworzenie na terenie gminy jednostek świadczących bardziej zaawansowane usługi publiczne w zakresie ochrony zdrowia bądź edukacji. Stąd też zasadne wydaje się, iż

⁹ M.in. w związku z wymogiem zapewnienia przez gminy poziomu przygotowania do ponownego użycia i recyklingu w wysokości 50% w stosunku do co najmniej papieru i tektury, szkła, tworzyw sztucznych i metali z gospodarstw domowych do 2020 roku.

¹⁰ http://ec.europa.eu/polska/news/151202_circular_eco_pl.htm

¹¹ Efekt migotania cienia powstaje w wyniku obracających się łopat wirnika turbiny wiatrowej rzucającego cień na otaczający teren.

usługi w zakresie bezpieczeństwa publicznego świadczone są przede wszystkim przez jednostki z Nidzicy, tj. Komendę Powiatową Policji w Nidzicy oraz Komendę Powiatową Państwowej Straży Pożarnej w Nidzicy. Niemniej jednak w przypadku niektórych osób (np. niepełnosprawnych, starszych), które nie posiadają własnego środka lokomocji, dostęp do punktów świadczenia usług publicznych w miastach powiatowych (np. do lekarza specjalisty) może być znacznie utrudniony i wiąże się z ponoszeniem sporych środków finansowych. Dodatkowo zjawisko to nasilają duże odległości pomiędzy miejscowościami w gminie, a także niezadawalający poziom komunikacji publicznej, który mieszkańcy bardzo nisko ocenili w anonimowych badaniach społecznych.

Infrastruktura pomocy i wsparcia w gminie Kozłowo opiera się przede wszystkim na działalności Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej. Podejmowane są również działania na rzecz utworzenia Środowiskowego Domu Samopomocy w Sarnowie. W związku z postępującym starzeniem się społeczeństwa oraz wciąż niewystarczającym poziomem zdrowotności mieszkańców, warto rozwijać system pomocy i wsparcia, w szczególności osób starszych, niepełnosprawnych oraz chorujących, w tym psychicznie.

2.5. Uwarunkowania finansowe

Analiza kształtowania się relacji dochodów i wydatków budżetowych Gminy Kozłowo w latach 2010-2014 wskazuje na utrzymującą się tendencję deficytową. Największy deficyt w tym okresie odnotowano w 2010 roku, kiedy wynosił 3,8 mln zł, natomiast w 2014 roku kształtował się na poziomie 1,8 mln zł. Jednakże deficyt nie jest stałym elementem finansów publicznych gminy Kozłowo, ponieważ w 2012 roku osiągnięto nadwyżkę w wysokości ok. 165 tys. zł.

Największa część dochodu w 2014 roku, bo blisko 50%, pochodziła z subwencji ogólnej, której połowę (48,2%) stanowiła subwencja oświatowa, ustalana corocznie w drodze ustawy budżetowej na finansowanie zadań oświatowych realizowanych przez gminę. Pozostałe 41,8% subwencji ogólnej pochodziło z części wyrównawczej, która ustalana jest dla jednostek samorządu terytorialnego, charakteryzujących się niższym poziomem dochodów podatkowych przypadających na 1 mieszkańca niż średnia krajowa. Drugą, pod względem wysokości, kategorię dochodów w budżecie gminy w 2014 roku stanowiły dotacje (29,6%). Są to przede wszystkim dotacje celowe z budżetu państwa na zadania z zakresu administracji rządowej.

Gminę Kozłowo charakteryzuje niski odsetek dochodów własnych, które w 2014 roku stanowiły niewiele ponad jedną piątą jej dochodów budżetowych. W przeliczeniu na jednego mieszkańca dochody własne w gminie Kozłowo (552,67 zł) są dużo niższe niż w powiecie (894,15 zł), województwie (1165,96 zł) czy kraju (1246,63 zł).

Zdecydowaną większość dochodów gminy stanowią dochody bieżące, czyli wszystkie dochody nie mające charakteru majątkowego. Mają charakter stały i powtarzalny, wiążąc się z bieżącą działalnością jednostki. W 2014 roku ich odsetek w dochodach budżetowych ogółem wynosił 98,7% i w porównaniu do 2010 roku wzrósł o 3,8 punktu procentowego. Również w przypadku wydatków, przeważają te o charakterze bieżącym – ich odsetek w 2014 roku wyniósł 85,2%, podczas gdy odsetek wydatków majątkowych 14,8%. W porównaniu do 2010 roku udział wydatków bieżących wzrósł o 6,6 punktu procentowego, co oznacza spadek tych samych rozmiarów odsetka wydatków majątkowych.

Kształt i struktura budżetu gminy wskazują na zorientowanie na realizację zadań bieżących, natomiast „luka inwestycyjna”, czyli środki, które gmina może przeznaczać na realizację

inwestycji jest niewielka. Szansę dla niezakłóconego rozwoju infrastruktury technicznej i społecznej mogą stanowić środki pozyskiwane ze źródeł zewnętrznych, a także zawiązywanie partnerstw z innymi jednostkami samorządu terytorialnego.

2.6. Subiektywna ocena jakości życia

Analiza powyższych uwarunkowań znajduje odzwierciedlenie w ocenie jakości życia dokonanej przez mieszkańców w przeprowadzonych badaniach społecznych. Spośród czynników wpływających na jakość życia w gminie Kozłowo najwyżej ocenili ofertę kulturalną gminy, najniżej zaś komunikację publiczną. W drugiej kolejności mieszkańcy wskazali na jakość systemu pomocy i opieki społecznej, przy czym należy pamiętać, że 10,4% wszystkich mieszkańców gminy korzysta ze świadczeń pomocy społecznej, z czego 60,2% stanowią świadczeniobiorcy korzystający długotrwale. Innymi wysoko ocenianymi czynnikami były: wizerunek i promocja gminy na zewnątrz, poziom bezpieczeństwa mieszkańców, jakość systemu edukacyjnego i oświaty w gminie, dostępność i jakość sieci wodociągowej i kanalizacyjnej oraz gospodarki odpadami, a także dostęp do Internetu oraz atrakcyjność gminy dla inwestorów i przedsiębiorców. Najwięcej zastrzeżeń mieszkańcy gminy mieli do komunikacji publicznej, gdyż większość z nich oceniło poziom skomunikowania gminy jako zły lub bardzo zły. Być może związane jest to z faktem, iż gmina charakteryzuje się dużym rozproszeniem i znacznymi odległościami pomiędzy miejscowościami. Ludność gminy także negatywnie ocenia funkcjonowanie lokalnego rynku pracy oraz poziom zamożności mieszkańców.

Rozwój gminy, w opinii mieszkańców, powinien uwzględniać w szczególności poprawę sytuacji na rynku pracy oraz dostępu do usług społecznych. Zdaniem mieszkańców należy skoncentrować się z jednej strony na działaniach organizujących nowe miejsca pracy i wspierających podejmowanie przez mieszkańców działalności pozarolniczej oraz sprzyjających wzrostowi atrakcyjności inwestycyjnej gminy, a z drugiej – na poprawie dostępu do usług społecznych, takich jak opieka nad dziećmi i osobami starszymi, wsparcie dla osób niepełnosprawnych czy grupy samopomocowe. Jak widać są to sprawy powszechne i podstawowe, ponieważ praca i nowe inwestycje dają źródło dochodu, który umożliwia zaspokojenie potrzeb życiowych, natomiast usługi społeczne ułatwiają gospodarstwom domowym codzienne funkcjonowanie i podnoszą jakość życia.

Najważniejsze potrzeby i oczekiwania mieszkańców względem rozwoju gminy, oprócz wskazanej wyżej poprawy sytuacji na rynku pracy i zwiększania dostępu do usług społecznych, zawierają się również w obszarach rozwoju infrastruktury użytkowej i sportowo-rekreacyjnej, komunikacji publicznej, animacji rozwoju wspólnot lokalnych w ramach sołectw oraz konsultacji społecznych.

3. Wizja rozwoju gminy

Wizja rozwoju gminy to pożądaný, pozytywny stan przyszłości, stanowiący odpowiedź na pytanie: jaka chcemy, żeby była gmina Kozłowo w 2025 roku? Wizja wyznacza zasadnicze ramy, w których mieszczą się cele i kierunki działań lokalnych władz, instytucji publicznych oraz podmiotów niepublicznych zaangażowanych w realizację strategii rozwoju.

WIZJA GMINY KOZŁOWO 2025

Gmina Kozłowo jest miejscem, gdzie warto mieszkać, pracować i działać, ponieważ:

- lokalna gospodarka charakteryzuje się różnorodnością rozwijających się sektorów (rolnictwo, produkcja, usługi, turystyka) i branż działalności, które oferują wysokiej jakości miejsca pracy dla kobiet i mężczyzn z różnym wykształceniem i doświadczeniem, w różnym wieku, o różnej sprawności, zaś przedsiębiorcy prowadzą biznes w sposób przyjazny dla środowiska przyrodniczego i społecznego;
- infrastruktura techniczna, społeczna i ochrony środowiska w gminie jest dobrze rozwinięta i nowoczesna, sprzyja dobrej jakości życia, bezpieczeństwu i aktywności mieszkańców;
- wysokiej jakości usługi społeczne w zakresie edukacji, kultury, zdrowia, sportu, rekreacji oraz pomocy i wsparcia (zwłaszcza dla rodzin z dziećmi, osób starszych i niepełnosprawnych) są łatwo dostępne wewnątrz gminy oraz dzięki dobrym powiązaniom komunikacyjnym;
- samorząd lokalny jest przyjazny mieszkańcom, przedsiębiorcom i turystom; osoby pełniące funkcje we władzach gminy oraz zatrudnione w instytucjach wykazują się wysokimi kompetencjami osobistymi, społecznymi i zawodowymi oraz etyczną postawą;
- mieszkańcy są odpowiedzialni, zaradni, kreatywni, otwarci na kształcenie się, a także na dialog i współpracę.

Dzięki temu liczba ludności gminy rośnie, zaś struktura demograficzna jest zrównoważona; społeczeństwo jest wykształcone i świadome, prowadzi aktywny i zdrowy tryb życia; osoby samotne i rodziny funkcjonują w sposób prawidłowy; obszary wykluczenia społecznego związanego z ubóstwem, bezrobociem, niepełnosprawnością czy uzależnieniami zostały zmniejszone, zaś mieszkańcy są zaangażowani w działania na rzecz dobra wspólnego w ramach inicjatyw sołeckich, grup nieformalnych, organizacji pozarządowych i wspólnot kościelnych.

Sformułowana wyżej wizja rozwoju gminy wynika przede wszystkim z dążeń władz lokalnych oraz potrzeb mieszkańców. Uwzględniono ponadto analizę mocnych i słabych stron oraz szans i zagrożeń rozwojowych opisanych w diagnozie strategicznej gminy, a także pomocniczo pewne aspekty analizy czterech sił konkurencyjności¹². Na tej podstawie jako najbardziej korzystny dla gminy Kozłowo określono scenariusz rozwoju, który zapewnia

¹² Analiza czterech sił konkurencyjności uwzględnia zasoby wewnętrzne, dominację, sieci oraz popyt zewnętrzny jako czynniki stanowiące przewagę gminy, barierę w jej rozwoju albo elementy neutralne, które nie stanowią problemu, ale też nie generują przewagi konkurencyjnej nad innymi jednostkami. Więcej na ten temat zob.: W. Dziemianowicz, *Konkurencyjność gmin w kontekście relacji władze lokalne – inwestorzy zagraniczni*, Warszawa 2008, s. 45 i nast.

równowagę pomiędzy oczekiwaniami oraz aspiracjami różnych grup społecznych oraz branż gospodarki, ze szczególnym uwzględnieniem wymogów ochrony środowiska. Należy podkreślić, iż w obecnych uwarunkowaniach społeczno-gospodarczych przeważający rolniczy charakter gminy Kozłowo nie wystarczy jako jej motor napędowy, ale może być jednym z filarów rozwoju, zwłaszcza w powiązaniu z działaniami mającymi na celu tworzenie różnorodnych produktów turystycznych. Rozbudowa bazy noclegowej i gastronomicznej, a także wzbogacenie oferty z zakresu aktywnego wypoczynku, edukacji i szeroko rozumianych usług wspierających zdrowie, może przyczynić się do wykreowania wizerunku gminy jako miejsca atrakcyjnego dla różnych grup turystów z kraju i zagranicy.

Jednakże w kontekście problemu wysokiego bezrobocia, ubóstwa oraz stopniowego wyludniania się terenu gminy, wzmocnieniu powinny ulec również inne niż rolnictwo i turystyka sektory lokalnej gospodarki, dzięki którym będzie znacznie więcej możliwości do podejmowania pracy zarobkowej, zwłaszcza dla osób młodych, wykształconych. Do tego potrzebne są jednak dalsze inwestycje w infrastrukturę techniczną, kapitał ludzki (wiedzę, umiejętności i postawy sprzyjające aktywności i przedsiębiorczości) oraz kapitał społeczny (zaufanie, wsparcie, współpraca). Ponadto poprawie musi ulec dostępność usług społecznych oraz jakość zasobów mieszkaniowych, aby w gminie opłacało się nie tylko pracować, ale również zakładać rodziny oraz mieszkać, także będąc na emeryturze.

Biorąc pod uwagę powyższe, misję, która wyraża nadrzędny cel/sens funkcjonowania samorządu gminy, jego samookreślenie w kategoriach: *po co działamy? do czego dążymy? czyje potrzeby zaspokajamy?*, można sformułować następująco:

MISJA GMINY KOZŁOWO

Władze gminy Kozłowo oraz podległe im jednostki organizacyjne i pomocnicze, we współpracy z organami administracji publicznej, przedsiębiorcami i organizacjami społecznymi, przy aktywnym zaangażowaniu osób, rodzin i społeczności, dbają o:

- stałą poprawę jakości i warunków życia mieszkańców,
- wzmocnianie potencjału i różnorodności branż gospodarki,
- podnoszenie atrakcyjności gminy dla gości, turystów i inwestorów.

Misja gminy jest realizowana w oparciu o koncepcję zrównoważonego, wielokierunkowego i równomiernego rozwoju uwzględniającego efektywne wykorzystanie oraz wzmocnianie zasobów przyrodniczych, gospodarczych, społeczno-kulturowych poszczególnych sołectw oraz całej wspólnoty lokalnej.

Podkreślenia wymaga, iż rozwój zrównoważony to proces zmian społecznych, gospodarczych i środowiskowych zapewniający równowagę pomiędzy zaspokajaniem podstawowych potrzeb ludzkich a racjonalnym korzystaniem z zasobów naturalnych, nie tylko w perspektywie obecnej, ale przede wszystkim przyszłych pokoleń. Sprostanie wymogom zrównoważonego rozwoju jest możliwe dzięki zintegrowaniu polityki ochrony środowiska, gospodarczej i społecznej.

Wielokierunkowość rozwoju gminy oznacza wspieranie różnorodności, wielość inicjatyw ekonomicznych i społecznych, dywersyfikację dostępnych szans i możliwości rozwojowych, a także wzmocnienie funkcji gminy (zwłaszcza administracyjnej, oświatowej, społeczno-kulturowej, gospodarczej i usługowo-handlowej).

Natomiast równomierność rozwoju wiąże się z postulatem, aby projekty inwestycyjne i działania społeczne były realizowane we wszystkich miejscowościach na terenie gminy,

aczkolwiek istotne znaczenie ma również adekwatność działań do faktycznych potrzeb ludności oraz proporcjonalność ponoszonych nakładów do osiągniętych efektów.

4. Cele i kierunki rozwoju gminy

W świetle dotychczasowych analiz, zarysowują się trzy obszary strategicznej interwencji, w ramach których podejmowane działania będą służyły skutecznej realizacji długoterminowej wizji rozwoju gminy Kozłowo. Są to:

- 1) gospodarka i rynek pracy;
- 2) infrastruktura i środowisko;
- 3) wspólnota samorządowa.

Dla każdego z tych obszarów został sformułowany jeden, nadrzędny cel strategiczny oraz po cztery cele szczegółowe, których osiągnięciu będą służyły, określone w dalszej części strategii, kierunki niezbędnych działań.

Obszar I: Gospodarka i rynek pracy

- 1. Zwiększenie potencjału lokalnej gospodarki poprzez wzrost jej efektywności, konkurencyjności oraz zdolności do generowania nowych miejsc pracy.
 - 1.1. Wzrost konkurencyjności sektora rolno-spożywczego w gminie.
 - 1.2. Poprawa warunków rozwoju przedsiębiorczości, w szczególności bazującej na lokalnych zasobach.
 - 1.3. Kreowanie warunków współpracy na rzecz rozwoju gospodarczego gminy.
 - 1.4. Poprawa jakości kapitału ludzkiego w gminie.

Obszar II: Infrastruktura i środowisko

- 2. Zwiększenie ilości oraz jakości zasobów środowiska i infrastruktury determinujących atrakcyjność gminy dla jej mieszkańców, turystów i inwestorów.
 - 2.1. Wzrost dostępności przestrzennej oraz powiązań komunikacyjnych gminy.
 - 2.2. Poprawa stanu środowiska naturalnego, w tym jakości powietrza i zasobów wodnych w gminie.
 - 2.3. Wzrost estetyki i atrakcyjności gminy dla mieszkańców i turystów.
 - 2.4. Zwiększenie dostępności mieszkań oraz usług społecznych.

Obszar III: Wspólnota samorządowa

- 3. Zwiększenie kapitału społecznego opartego na współpracy i zaufaniu, sprzyjającego mobilizacji obywatelskiej i rozwiązywaniu lokalnych problemów.
 - 3.1. Wzrost aktywności i integracji społeczności lokalnych.
 - 3.2. Wzrost zaangażowania obywatelskiego w sprawach ważnych dla gminy.
 - 3.3. Poprawa jakości usług świadczonych przez administrację samorządową.
 - 3.4. Rozwój systemu profilaktyki i rozwiązywania problemów społecznych w gminie.

4.1. Gospodarka i rynek pracy

Lokalna gospodarka to system działających na terenie gminy, wzajemnie ze sobą powiązanych podmiotów – gospodarstw rolnych, przedsiębiorstw, instytucji publicznych, organizacji społecznych oraz gospodarstw domowych, które spełniają odmienne funkcje oraz dążą do osiągnięcia określonych dla siebie celów. Interakcje pomiędzy nimi wyrażają się w kooperacji, konkurencji, wymianie dóbr i usług, a także świadczeniu pracy. Układ ten oddziałuje na wiele ważnych sfer życia człowieka, a w szczególności na lokalny rynek pracy.

Praca zarobkowa stanowi jeden z najważniejszych aspektów życia człowieka. Służy ona nie tylko zaspokojeniu różnorodnych potrzeb osób zatrudnionych i ich rodzin jako źródło utrzymania, ale również tworzy kulturę materialną i duchową społeczeństwa. Praca (najemna lub na własny rachunek) jest przestrzenią, w której ludzie mogą zdobywać cenne

doświadczenia i wiedzę fachową, a także nabywać kompetencji społecznych w ramach kontaktów interpersonalnych.

Kondycja lokalnej gospodarki oraz rynku pracy przekłada się na poziom zatrudnienia i bezrobocia w gminie, na zamożność mieszkańców oraz skalę wykluczenia społecznego, a także na stan finansów samorządowych. Dlatego też rozwój gospodarczy oraz wzrost liczby miejsc pracy i liczby pracujących powinny stanowić priorytet dla władz gminy, pomimo dość ograniczonych możliwości wspierania rozwoju gospodarki przez samorząd.

Należy ponadto pamiętać, iż lokalna sytuacja ekonomiczna zależy od wielu zjawisk i czynników o charakterze globalnym lub ogólnokrajowym, na które administracja samorządowa oraz miejscowi przedsiębiorcy nie mają bezpośredniego wpływu (takich jak np. postępująca specjalizacja społeczeństwa, dynamiczny rozwój technologii, okresy koniunktury lub recesji, polityka gospodarcza i fiskalna państwa, regulacje prawne w zakresie edukacji czy pomocy społecznej).

W tym kontekście kluczowym wyzwaniem staje się przyjęcie postawy proaktywnej oraz przedsiębiorczej, która przejawia się inicjatywą do działania, twórczym podejściem do rzeczywistości oraz zdolnością do samodzielnego dbania o zaspokojenie własnych potrzeb. Postawa taka oznacza nie tylko umiejętne wykorzystywanie pojawiających się szans oraz lepsze radzenie sobie z napotkanymi trudnościami (które traktuje jako wyzwania a nie problemy), ale również przewidywanie czy nawet wyprzedzanie zmian oraz działanie w oparciu o plan długoterminowy. Im więcej osób będzie przejawiać postawę przedsiębiorczą, tym lepiej rozwijać się będzie lokalna gospodarka.

Biorąc pod uwagę wizję gminy w 2025 roku, stan, do którego należy dążyć w ramach strategii rozwoju, charakteryzują:

- ✓ wielosektorowość i innowacyjność gospodarki;
- ✓ wysoka efektywność ekonomiczna oraz rozbudowane powiązania sieciowe firm;
- ✓ otwarty, kreatywny i konkurencyjny kapitał ludzki.

Należy zatem stworzyć system możliwości i zachęt, aby lokalny samorząd był bardziej przyjazny dla przedsiębiorców, a mieszkańcy gminy – bardziej mobilni, gotowi podnosić wiedzę i umiejętności, a także silniej zmotywowani do aktywności zawodowej.

Cel strategiczny 1. Zwiększenie potencjału lokalnej gospodarki poprzez wzrost jej efektywności, konkurencyjności oraz zdolności do generowania nowych miejsc pracy.

Cel szczegółowy 1.1. Wzrost konkurencyjności sektora rolno-spożywczego w gminie.

Zadania strategiczne:

- 1) Rozwój rolnictwa ekologicznego, opierającego się na zrównoważonej produkcji roślinnej i zwierzęcej, w szczególności poprzez informowanie o przyjaznych środowisku sposobach gospodarowania, promocję dobrych praktyk oraz wsparcie doradcze w procedurze zgłaszania podjęcia działalności w zakresie rolnictwa ekologicznego.
- 2) Promocja nowoczesnych systemów jakości żywności (np. Integrowana Produkcja Roślin) jako czynnika budującego przewagę na rynku zbytu, ze względu na otrzymywanie

zdrowej żywności roślinnego pochodzenia, spełniającej wymogi bezpieczeństwa żywności i ochrony środowiska.

- 3) Działania edukacyjne i doradcze skierowane do rolników/producentów rolnych, służące podnoszeniu wiedzy i świadomości m.in. w zakresie technologii i organizacji produkcji, ochrony środowiska i zmian klimatycznych, zarządzania, marketingu, bezpieczeństwa pracy, ubezpieczeń w gospodarstwie oraz korzystania z instrumentów finansowych.
- 4) Optymalizacja rolniczej przestrzeni produkcyjnej poprzez wspieranie procesów specjalizacji i kooperacji gospodarstw rolnych oraz scalania gruntów jako działań sprzyjających wzrostowi efektywności i jakości produkcji, przy zachowaniu ochrony różnorodności przyrodniczej w krajobrazie rolniczym.
- 5) Promocja innowacyjnych rozwiązań w sektorze rolno-spożywczym, w tym w szczególności nowych technik i technologii wytwarzania, tworzenia związków czynników produkcji oraz budowania struktur organizacyjnych, m.in. poprzez ułatwianie dostępu o aktualnej wiedzy i wyników badań.

Cel szczegółowy 1.2. Poprawa warunków rozwoju przedsiębiorczości, w szczególności bazującej na lokalnych zasobach.

Zadania strategiczne:

- 1) Promocja wśród mieszkańców postaw przedsiębiorczych, dobrych praktyk biznesu oraz ekonomii społecznej, w szczególności poprzez spotkania informacyjne, debaty, wizyty studyjne i konkursy.
- 2) Wsparcie szkoleniowe, doradcze i finansowe (dotacje, pożyczki, poręczenia) dla osób podejmujących samozatrudnienie w formie jednoosobowej działalności gospodarczej, spółdzielni socjalnej, a także podmiotów gospodarczych tworzących nowe miejsca pracy dla bezrobotnych mieszkańców gminy.
- 3) Wsparcie informacyjne, szkoleniowe i konsultacyjno-doradcze dla przedsiębiorców działających w sektorze mikro-, małych i średnich przedsiębiorstw, a także dla osób planujących założenie pozarolniczej działalności gospodarczej.
- 4) Promocja działalności innowacyjnej oraz wpisującej się w katalog inteligentnych specjalizacji województwa warmińsko-mazurskiego (żywność wysokiej jakości, meblarstwo i przemysł drzewny, ekonomia wody).
- 5) Wsparcie rozwoju przedsiębiorczości opartej o zasoby naturalne oraz historyczno-kulturowe gminy, w tym m.in. agroturystyki, ekoturystyki, turystyki aktywnej, turystyki kulturowej, turystyki konferencyjno-szkoleniowej oraz turystyki dostępnej¹³, w szczególności poprzez szkolenia, doradztwo, promocję kategoryzacji obiektów agroturystycznych.

Cel szczegółowy 1.3. Kreowanie warunków współpracy na rzecz rozwoju gospodarczego gminy.

Zadania strategiczne:

- 1) Współpraca z instytucjami otoczenia biznesu, w tym: ośrodkami i inkubatorami przedsiębiorczości, ośrodkami innowacji oraz instytucjami finansowymi w zakresie usług wsparcia dla firm, transferu wiedzy i technologii, współpracy nauki i biznesu oraz ułatwienia dostępu do finansowania sektora MŚP.

¹³ Usługi i produkty dostosowane do wymagań osób ze specjalnymi potrzebami, np. niepełnosprawnych, starszych.

- 2) Działania na rzecz tworzenia i promocji marki turystycznej gminy, w szczególności poprzez budowę lokalnych specjalizacji turystycznych w oparciu o zasoby naturalne i historyczno-kulturowe, a także inicjowanie i wspieranie współpracy podmiotów branży turystycznej i okołoturystycznej np. w postaci klastrów.
- 3) Promocja lokalnych produktów rolno-spożywczych (np. tradycyjnych, ekologicznych), w szczególności poprzez organizację lub udział w targach, wystawach, jarmarkach, festiwalach kulinarnych i innych wydarzeniach; informacje na stronach internetowych, w folderach, ulotkach itp.
- 4) Aktywne poszukiwanie inwestorów w najbardziej pożądanym, z punktu widzenia gminy, obszarach i branżach lokalnego sektora gospodarczego, w tym również poprzez informowanie o planowanych kierunkach rozwoju i możliwościach inwestowania w gminie.
- 5) Wspieranie spółdzielczości oraz tworzenia grup i organizacji producentów w sektorze rolno-spożywczym, służących stabilizacji zbytu produktów, zwiększeniu opłacalności produkcji oraz skróceniu łańcucha żywnościowego.

Cel szczegółowy 1.4. Poprawa jakości kapitału ludzkiego w gminie.

Zadania strategiczne:

- 1) Upowszechnianie modelu edukacji przez całe życie, łączącego kształcenie w szkołach z uczeniem się w formach pozaszkolnych w powiązaniu z praktyką – przede wszystkim z konkretnymi potrzebami gospodarki i rynku pracy, a także z wymogami życia w z informatyzowanym społeczeństwie.
- 2) Położenie większego nacisku w kształceniu dzieci i młodzieży oraz osób dorosłych na rozwijanie kompetencji kluczowych¹⁴, z wykorzystaniem aktywizujących metod pracy oraz technologii informacyjnych i komunikacyjnych (TIK).
- 3) Organizacja doradztwa edukacyjno-zawodowego oraz szkoleń wspierających nabywanie przez młodzież podstawowej wiedzy o rynku pracy oraz podejmowanie wyborów dotyczących dalszej ścieżki kształcenia i kariery zawodowej.
- 4) Realizacja kompleksowych programów służących aktywizacji osób bezrobotnych oraz nieaktywnych zawodowo, zapewniających dostęp do zindywidualizowanych usług i instrumentów rynku pracy (np. doradztwo zawodowe, pośrednictwo pracy, kursy i szkolenia zawodowe, przygotowanie zawodowe dorosłych, staże u pracodawców, prace społecznie użyteczne).

4.2. Infrastruktura i środowisko

Stan rozwoju infrastruktury transportowej, energetycznej, środowiskowej, informatycznej oraz społecznej ma kluczowy wpływ na warunki i jakość życia ludzi, stanowiąc „podbudowę” wszelkiej działalności człowieka a zarazem integralny element przestrzeni gospodarczej i społecznej w gminie. Nasycenie terenu siecią transportową, zarówno w zakresie transportu indywidualnego, jak i zbiorowego, przekłada się na atrakcyjność gminy dla inwestorów i turystów, a przede wszystkim mieszkańców, którzy przemieszczają się, aby zaspokajać różnorodne potrzeby (np. w związku z pracą zawodową, edukacją, sprawami materialnymi i zdrowotnymi). Istotne znaczenie dla poziomu życia ludności oraz rozwoju gospodarki mają

¹⁴ Wśród kompetencji kluczowych można wymienić w szczególności umiejętność porozumiewania się w języku ojczystym i w językach obcych, kompetencje matematyczne, naukowo-techniczne i informatyczne, umiejętność uczenia się, kreatywność, kooperację i przedsiębiorczość.

ponadto sieci zaopatrujące instytucje publiczne, przedsiębiorstwa i gospodarstwa domowe w prąd, gaz, ciepło, wodę, a także – w coraz większym stopniu – Internet.

Ważną rolę odgrywa również wielość i różnorodność obiektów użyteczności publicznej, w szczególności placówek oświaty, ochrony zdrowia, instytucji kultury oraz ośrodków pomocy i wsparcia. Dzięki nim mogą być świadczone usługi społeczne, które w przeważającej mierze mają charakter nierynkowy, są udzielane przez państwo lub współfinansowane ze środków publicznych. Mimo, iż służą one zaspokajaniu indywidualnych potrzeb jednostek lub rodzin, ich jakość i dostępność przekłada się na funkcjonowanie szerszych zbiorowości i grup społecznych.

Biorąc pod uwagę powyższe aspekty, jednym z głównych priorytetów dla gminy jest modernizacja istniejących oraz budowa nowych obiektów infrastruktury komunalnej, które – z uwagi na ich kapitałochłonność – wymagają ponoszenia znacznych nakładów finansowych. Ponadto realizowane w omawianym zakresie projekty wiążą się zwykle z ingerencją w środowisko przyrodnicze, co nakłada na inwestora szereg wymogów do spełnienia.

Należy jednak podkreślić, iż lokalna infrastruktura może znacząco wspierać ochronę środowiska, w tym powietrza, wody, gleby i lokalnych ekosystemów, przede wszystkim poprzez zmniejszenie zużycia zasobów naturalnych i energii, spadek emisyjności gospodarki, wzrost odsetka mieszkańców korzystających z systemów oczyszczania ścieków komunalnych, a także lepsze zagospodarowanie powstających odpadów.

Działania służące rozwojowi infrastruktury środowiskowej oraz szerszego wykorzystania odnawialnych źródeł energii (OZE) powinny iść w parze z edukacją społeczną ukierunkowaną na podnoszenie świadomości ekologicznej mieszkańców. Należy bowiem pamiętać, iż postawy ludności wobec przyrody oraz podejmowane na co dzień indywidualne decyzje konsumenckie, chociaż nie wydają się spektakularne, również znacząco oddziałują na stan środowiska społecznego i naturalnego. Zatem niewielkie nawet zmiany zachowań poszczególnych osób w pożądanym kierunku (np. w zakresie zużycia wody i prądu, konsumpcji żywności), w skali globalnej mogą przynieść znaczące korzyści środowiskowe.

Cel strategiczny 2. Zwiększenie ilości oraz jakości zasobów środowiska i infrastruktury determinujących atrakcyjność gminy dla jej mieszkańców, turystów i inwestorów.

Cel szczegółowy 2.1. Wzrost dostępności przestrzennej oraz powiązań komunikacyjnych gminy.

Zadania strategiczne:

- 1) Rozbudowa i modernizacja lokalnej infrastruktury transportowej, w tym sieci dróg, chodników, ścieżek pieszych i rowerowych, szlaków wodnych, a także małej infrastruktury towarzyszącej (np. przystanki autobusowe, ławeczki), przy uwzględnieniu wykorzystania surowców pochodzących z recyklingu oraz odpornych na prognozowane zmiany klimatyczne, m.in. wysokie wahania temperatur.
- 2) Podejmowanie wspólnych przedsięwzięć z samorządem powiatu i województwa w zakresie modernizacji sieci drogowej na terenie gminy.
- 3) Likwidacja barier urbanistycznych i transportowych utrudniających przemieszczanie się na terenie poszczególnych miejscowości oraz pomiędzy nimi, w szczególności osobom z niepełnosprawnościami oraz rodzicom/opiekunom z małymi dziećmi w wózkach.

- 4) Rozwój publicznego transportu zbiorowego na terenie gminy poprzez zwiększenie oraz optymalizację sieci połączeń pomiędzy miejscowościami położonymi peryferyjnie a Kozłowem, a także usprawnienie komunikacji z większymi ośrodkami miejskimi.
- 5) Rozbudowa infrastruktury sieciowej w celu ułatwiania mieszkańcom dostępu do Internetu szerokopasmowego, realizowana w powiązaniu z rozwojem e-usług publicznych oraz kompetencji cyfrowych ludności.

Cel szczegółowy 2.2. Poprawa stanu środowiska naturalnego, w tym jakości powietrza i zasobów wodnych w gminie.

Zadania strategiczne:

- 1) Rozbudowa i modernizacja sieci wodociągowej oraz kanalizacyjnej w celu zapewnienia pełnego dostępu mieszkańców do wody dobrej jakości oraz możliwości oczyszczania odprowadzanych ścieków, a także zachęcanie mieszkańców do podłączenia się do istniejących sieci, zaś w przypadku braku odpowiednich warunków technicznych – do wyboru alternatywnych możliwości (np. przydomowe oczyszczalnie ścieków).
- 2) Modernizacja oczyszczalni ścieków w Szkotowie.
- 3) Inwestycje w sferę melioracji i gospodarki wodnej w celu poprawy warunków życia oraz rozwoju produkcji rolnej, realizowane w szczególności poprzez odbudowę i regulację małych cieków wodnych oraz zbiorników małej retencji (np. kanały, rowy, stawy i oczka wodne).
- 4) Promocja i wykorzystywanie odnawialnych źródeł energii, m.in. siłowni wiatrowych, turbin wodnych, ogniw fotowoltaicznych, biogazowni – w szczególności w formie mikroinstalacji OZE opartych na zasadach prosumenckich.
- 5) Działania na rzecz zmniejszania stopnia wykorzystania nieodnawialnych źródeł energii oraz zużycia energii elektrycznej i ciepłej, a w konsekwencji ograniczenie emisji CO₂, jak również znaczna redukcja *niskiej emisji* – m.in. poprzez termomodernizację istniejących budynków użyteczności publicznej oraz zamieszkania zbiorowego, promocję i wsparcie bardziej efektywnych energetycznie oraz przyjaznych środowisku metod ogrzewania mieszkań¹⁵.
- 6) Usprawnianie gospodarki odpadami komunalnymi w powiązaniu z działaniami edukacyjnymi społeczeństwa ukierunkowanymi na zmniejszanie ilości produkowanych odpadów komunalnych, rozwój selektywnego zbierania, sortowania i recyklingu odpadów komunalnych (w tym wielkogabarytowych i niebezpiecznych), a także stopniowe przechodzenie na model gospodarki o obiegu zamkniętym (*circular economy*).
- 7) Edukacja ekologiczna mieszkańców oraz lokalnych przedsiębiorców, w tym rolników (np. poprzez media lokalne, szkolenia, prelekcje, akcje społeczne, promowanie CSR – społecznie odpowiedzialnego biznesu) służąca podnoszeniu świadomości i wrażliwości ekologicznej, budowaniu postawy dbałości o środowisko oraz nabywaniu odpowiednich nawyków i umiejętności proekologicznych i prozdrowotnych, w szczególności w zakresie:
 - ochrony przyrody, krajobrazu i różnorodności biologicznej;
 - racjonalnego wykorzystania zasobów (wody, energii, materiałów);
 - bezpiecznego użytkowania i usuwania azbestu oraz wyrobów zawierających azbest.

Cel szczegółowy 2.3. Wzrost estetyki i atrakcyjności gminy dla mieszkańców i turystów.

Zadania strategiczne:

¹⁵ Szczegółowe założenia w tym obszarze zawiera *Plan gospodarki niskoemisyjnej dla gminy Kozłowo*.

- 1) Organizacja akcji angażujących mieszkańców we wspólne sprzątanie wsi oraz upiększanie terenów wspólnych (np. koszenie traw, nasadzenia zieleni, renowacja obiektów małej architektury).
- 2) Poprawa dostępu do jezior i infrastruktury towarzyszącej, w szczególności poprzez utworzenie plaży nad jeziorem Kownatki, wykonanie ścieżek pieszych nad jeziorem Szkotowskim, rozwój małej gastronomii, zapewnienie koszy na śmieci, a w sezonie letnim toalet przenośnych.
- 3) Rozbudowa i modernizacja oświetlenia publicznego, zwłaszcza ulic i skwerów, a także obiektów użyteczności publicznej i prowadzących do nich ciągów komunikacyjnych, z wykorzystaniem efektywnych energetycznie rozwiązań¹⁶.
- 4) Budowa, rozbudowa i modernizacja obiektów służących integracji oraz aktywności sportowo-rekreacyjnej, np. placów zabaw, boisk do gier zespołowych, siłowni napowietrznych, miejsc spotkań.
- 5) Odbudowa i renowacja młynów wodnych, cmentarzy i kwater wojennych oraz kurhanów jako obiektów o wysokich walorach kulturowo-historycznych, służących rozwojowi funkcji turystycznej gminy.
- 6) Stworzenie jednolitego, czytelnego systemu oznakowania ważnych obiektów i atrakcji turystycznych na terenie gminy.

Cel szczegółowy 2.4. Zwiększenie dostępności mieszkań oraz usług społecznych.

Zadania strategiczne:

- 1) Rozbudowa systemu opieki i wychowania dzieci do 5 roku życia w różnych formach (opieka żłobkowa i przedszkolna), wspierającego wszechstronny rozwój dzieci oraz ułatwiającego aktywizację zawodową rodziców.
- 2) Utworzenie przedszkola w Kozłowie zapewniającego ośmiogodzinną opiekę dla dzieci.
- 3) Rozbudowa i modernizacja bazy dydaktycznej gminnych placówek edukacyjnych (pracownie przedmiotowe, multimedialne, obiekty sportowe, sprzęt i pomoce dydaktyczne).
- 4) Modernizacja, remonty i doposażenie istniejących oraz budowa nowych świetlic wiejskich, a także zwiększanie ich znaczenia jako lokalnych centrów integracji oraz aktywizacji społeczności w sferze edukacji, kultury, zdrowia i aktywnego wypoczynku.
- 5) Współpraca z placówkami opieki zdrowotnej na rzecz ułatwiania dostępu mieszkańcom do badań profilaktycznych, diagnostyki medycznej, porad lekarskich oraz rehabilitacji.
- 6) Remont i modernizacja gminnych zasobów mieszkaniowych, pozyskiwanie nowych obiektów na potrzeby rozbudowy bazy mieszkań komunalnych, lokali socjalnych oraz utworzenia mieszkań chronionych, a także wspieranie rozwoju różnych form mieszkalnictwa i budownictwa społecznego.
- 7) Likwidacja barier architektonicznych występujących w budynkach użyteczności publicznej oraz mieszkaniach prywatnych, utrudniających osobom z niepełnosprawnością możliwości poruszania się.
- 8) Podnoszenie gotowości bojowej jednostek Ochotniczej Straży Pożarnej na terenie gminy poprzez szkolenie strażaków i ich wyposażenie w profesjonalny sprzęt.

¹⁶ Np. zastępowanie starych lamp nowymi LED-owymi, stosowanie automatyki sterowania oświetleniem, wykorzystanie innowacyjnych technologii zasilanych czystą energią (np. baterie słoneczne, małe turbiny wiatrowe).

4.3. Wspólnota samorządowa

Mieszkańcy gminy tworzą z mocy prawa wspólnotę samorządową, stanowiąc jednocześnie najważniejszy jej zasób. To właśnie od ludzi – ich pomysłowości, zaradności, aktywności, zaangażowania, współpracy czy solidarności – zależy w głównej mierze, jakie są warunki życia w gminie. Zdefiniowany granicami administracyjnymi obszar zajmowany przez lokalną wspólnotę posiada szereg zasobów, które mogą być wykorzystywane do prowadzenia różnorodnej działalności i zaspokajania wielu potrzeb. Natomiast trzecim istotnym atrybutem gminy, obok jej mieszkańców i terytorium, jest wybierana w powszechnych i bezpośrednich wyborach władza (wójt i rada gminy), która posiada szereg obowiązków oraz uprawnień służących efektywnemu funkcjonowaniu wspólnoty samorządowej.

Na styku działania obywateli i władzy lokalnej może dochodzić do pewnych antagonizmów, ponieważ rolą organów gminy jest nie tylko zaspokajanie zbiorowych potrzeb ludności, ale również egzekwowanie obowiązków ciążących na osobach i organizacjach. Decyzje władcze podejmowane na rzecz i w interesie państwa polskiego, którego część stanowi gmina Kozłowo, mogą nie zawsze spotykać się z aprobatą ze strony mieszkańców. Są one jednak konieczne z uwagi na przepisy prawa krajowego, które muszą stosować lokalni decydenci oraz pracownicy samorządowi.

Ażeby zminimalizować dysonans na linii obywatele – władze gminy, w ramach strategii rozwoju powinny być wdrażane rozwiązania podnoszące jakość usług świadczonych przez administrację samorządową, propagujące wiedzę obywatelską i prawną, a także angażujące mieszkańców w lokalne procesy decyzyjne oraz sprawną realizację zadań publicznych na poziomie poszczególnych sołectw i całej gminy.

Nie mniejszą wagę będzie miało wspieranie oddolnych przejawów aktywności liderów społecznych, grup nieformalnych i organizacji pozarządowych, inicjowanych i prowadzonych na rzecz dobra wspólnego. Ponadto powinny być realizowane działania polegające na rozbudowie i wzmocnieniu lokalnego systemu wsparcia osób i rodzin znajdujących się w trudnej sytuacji życiowej, której nie potrafią przezwyciężyć, wykorzystując własne zasoby i możliwości, jak również programy profilaktyczno-edukacyjne adresowane do całej wspólnoty gminnej, służące przeciwdziałaniu wystąpieniu lub nasileniu się określonych dysfunkcji społecznych.

Dzięki wspomnianym działaniom nastąpi znaczące zwiększenie kapitału społecznego, w tym zaufania, współpracy oraz potencjału mieszkańców do diagnozowania i rozwiązywania lokalnych problemów. Ponadto wzrośnie poziom integracji wewnętrznej, poczucia przynależności do wspólnoty samorządowej, a także aspiracji i motywacji osób i rodzin do zaangażowania się w działalność na rzecz Małej Ojczyzny.

Cel strategiczny 3. Zwiększenie kapitału społecznego opartego na współpracy i zaufaniu, sprzyjającego mobilizacji obywatelskiej i rozwiązywaniu lokalnych problemów.

Cel szczegółowy 3.1. Wzrost aktywności i integracji społeczności lokalnych.

Zadania strategiczne:

- 1) Organizacja wydarzeń, imprez i uroczystości o zasięgu sołectkim lub gminnym związanych ze świętami narodowymi, religijnymi, ważnymi rocznicami oraz lokalnymi tradycjami i zwyczajami, sprzyjających budowaniu tożsamości i poczucia przynależności do wspólnoty.

- 2) Animacja oraz wsparcie informacyjne, doradczo-szkoleniowe, rzeczowe i finansowe oddolnej aktywności mieszkańców służącej poprawie warunków i jakości życia w lokalnych społecznościach, w tym m.in. poprzez tworzenie wsi tematycznych, organizacji pozarządowych.
- 3) Współpraca merytoryczna i finansowa z organizacjami pozarządowymi oraz podmiotami wymienionymi w art. 3 ust. 3 ustawy o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie, zmierzająca do wzmocnienia potencjału III sektora w zakresie realizacji zadań pożytku publicznego na rzecz mieszkańców gminy.
- 4) Podejmowanie przez jednostki organizacyjne gminy większej liczby działań „bliżej mieszkańców” w oparciu o badanie potrzeb i oczekiwań w zakresie oferty edukacyjnej, kulturalnej i sportowo-rekreacyjnej, w tym poprzez szersze wykorzystanie świetlic wiejskich oraz innej infrastruktury społecznej dostępnej w miejscowościach.
- 5) Upowszechnianie pozytywnych przejawów aktywności społecznej (tzw. dobrych praktyk) realizowanych na terenie gminy oraz na zewnątrz, w szczególności poprzez strony internetowe, Biuletyn Informacyjny Gminy Kozłowo, spotkania i wizyty studyjne.

Cel szczegółowy 3.2. Wzrost zaangażowania obywatelskiego w sprawach ważnych dla gminy.

Zadania strategiczne:

- 1) Informowanie mieszkańców o planach i zamierzeniach gminy oraz o realizowanych działaniach w formie bezpośrednich spotkań z udziałem władz i pracowników samorządu, a także za pośrednictwem sołtysów, stron internetowych, biuletynu informacyjnego itp.
- 2) Prowadzenie konsultacji społecznych z mieszkańcami w sprawach istotnych dla danej miejscowości, sołectwa oraz całej gminy, z uwzględnieniem kanonu zasad i standardów konsultacji wypracowanych na poziomie krajowym i regionalnym.
- 3) Kreowanie warunków sprzyjających włączaniu obywateli i organizacji społecznych w podejmowanie decyzji o realizowanych zadaniach oraz o przeznaczeniu na te zadania niezbędnych środków finansowych, np. w ramach planów rozwoju lokalnego, funduszy sołectkich, porozumień i partnerstw projektowych.
- 4) Tworzenie zespołów o charakterze inicjatywnym, konsultacyjnym i opiniodawczym w zakresie planowania strategicznego oraz realizacji zadań publicznych przez samorząd gminny, angażujących lokalnych liderów i mieszkańców – w szczególności młodzież i osoby starsze (np. w formie młodzieżowej rady gminy, gminnej rady seniorów).
- 5) Prowadzenie praktycznej edukacji prawnej i obywatelskiej w formie szkoleń, warsztatów, „drzwi otwartych” w urzędzie itp. dotyczącej funkcjonowania demokracji i samorządu lokalnego, metod i narzędzi uczestnictwa w sprawowaniu władzy, a także praw i obowiązków obywateli.

Cel szczegółowy 3.3. Poprawa jakości usług świadczonych przez administrację samorządową.

Zadania strategiczne:

- 1) Rozwijanie wiedzy merytorycznej oraz kompetencji osobistych i psychospołecznych pracowników jednostek organizacyjnych gminy, w tym kadry kierowniczej, m.in. w zakresie komunikacji z klientem, sprawnego i rzetelnego załatwiania spraw, zarządzania zespołami, współpracy oraz radzenia sobie ze stresem, poprzez indywidualne lub grupowe szkolenia i treningi, udział w wizytach studyjnych, warsztatach i konferencjach.

- 2) Wdrażanie zmian organizacyjnych i technicznych w administracji samorządowej służących usprawnianiu działania instytucji oraz lepszemu ich dopasowaniu do potrzeb mieszkańców, np. poprzez wydłużenie godzin pracy urzędu, upraszczanie procedur, elektroniczny obieg dokumentów, kontakty on-line (e-administracja).
- 3) Wprowadzanie rozwiązań w zakresie zarządzania jakością usług świadczonych przez administrację samorządową, w szczególności badania stopnia zadowolenia klientów, a także ewaluacji realizowanych programów i projektów.
- 4) Nawiązywanie współpracy z jednostkami samorządu terytorialnego (gminy, powiat, województwo), administracją rządową, organizacjami społecznymi oraz partnerami zagranicznymi w celu wymiany doświadczeń oraz wspólnej realizacji zadań.
- 5) Przygotowanie i aktualizacja dokumentacji planistycznej i projektowej niezbędnej do prowadzenia działań inwestycyjnych w gminie, w tym funkcjonowanie odpowiednich procedur organizacyjnych i finansowych (np. powołanie gminnej komisji urbanistyczno-architektonicznej) z uwzględnieniem zasad zrównoważonej polityki przestrzennej.

Cel szczegółowy 3.4. Rozwój systemu profilaktyki i rozwiązywania problemów społecznych w gminie.

Zadania strategiczne:

- 1) Realizacja programów edukacyjno-profilaktycznych w zakresie zdrowia, uzależnień, kryzysów życiowych oraz bezpieczeństwa publicznego, adresowanych do wybranych grup, zwłaszcza dzieci i młodzieży, rodziców i opiekunów, osób starszych, a także całej społeczności gminy.
- 2) Prowadzenie pozalekcyjnych i pozaszkolnych zajęć edukacyjnych, artystycznych, sportowych oraz innych form spędzania czasu wolnego przez dzieci i młodzież jako alternatywy dla zachowań ryzykownych.
- 3) Organizacja kursów, szkoleń i warsztatów, w tym zajęć reintegracji społecznej w ramach Klubu Integracji Społecznej, służących rozwijaniu i pomnażaniu kapitału życiowego osób niezbędnego do poprawnego pełnienia ról rodzinnych i społecznych.
- 4) Zwiększanie dostępności i jakości usług socjalnych, w szczególności pracy socjalnej, asystentury rodzinnej, poradnictwa specjalistycznego, a także usług organizowanych w ramach ośrodków i placówek wsparcia (działających na rzecz rodzin, osób starszych oraz osób z niepełnosprawnościami), kosztem stopniowego zmniejszania skali świadczeń finansowych.
- 5) Wzmacnianie interdyscyplinarnej współpracy pomiędzy instytucjami publicznymi, organizacjami społecznymi i kościelnymi oraz osobami prywatnymi, służącej monitorowaniu sytuacji środowisk zagrożonych ubóstwem, przemocą w rodzinie, uzależnieniami i innymi dysfunkcjami, a także organizowaniu pomocy umożliwiającej skuteczne przezwyciężenie problemów.

Zakłada się, iż wyżej wymienione kierunki działań będą realizowane w pełnym horyzoncie czasowym Strategii (2016-2025), dlatego też odstąpiono od opracowania odrębnego, szczegółowego harmonogramu. Jednakże w zależności od zdiagnozowanych potrzeb oraz możliwości organizacyjnych i finansowych, w kolejnych latach mogą nie być wdrażane wszystkie zadania strategiczne. Ponadto przewiduje się możliwość rozszerzenia zakresu działań, jeżeli pojawią się nowe potrzeby oraz koncepcje rozwoju nie uwzględnione w momencie tworzenia Strategii.

Wdrażanie strategii

5.1. Warunki skutecznej realizacji strategii

Wdrażanie strategii rozwoju lokalnego jest długotrwałym procesem przygotowywania oraz realizacji działań, zmierzającym do osiągnięcia zakładanych celów i urzeczywistnienia przyjętej wizji rozwoju. Należy jednak wziąć pod uwagę również uwarunkowania, które będą wpływać na efektywność i sprawność tego procesu, a niekiedy decydować o powodzeniu zaplanowanych przedsięwzięć.

Strategia jest dokumentem kompleksowym, całościowo ujmującym zagadnienia rozwoju gminy utożsamianej ze wspólnotą mieszkańców. Z tego względu zaplanowane w jej ramach zadania nie stanowią wyłącznie domeny władz lokalnych oraz podległych im jednostek organizacyjnych, ale wymagają szerokiego zaangażowania mieszkańców, organizacji obywatelskich oraz firm. Rozwój gminy nie powinien bowiem być procesem odgórnym narzuconym przez władze samorządowe, a raczej kształtować się oddolnie poprzez integrację i aktywność lokalnych społeczności przy sprawnej komunikacji i współpracy z władzami.

Szczególną rolę w tym zakresie powinny odgrywać sołectwa, które dają mieszkańcom nie tylko możliwość demokratycznego decydowania o wielu bezpośrednio ich dotyczących sprawach, ale również stanowią przestrzeń realnego zaangażowania osób i rodzin w kreowanie materialnych i duchowych warunków życia. Pomimo dość silnego obecnie zorientowania mieszkańców na sprawy prywatne oraz indywidualistycznego podejścia do życia, które wiąże się z niskim zainteresowaniem przedsięwzięciami wspólnotowymi, istnieje w gminie Kozłowo dużo przykładów twórczej aktywności na rzecz całej społeczności. Są to często działania skupione wokół świetlicy wiejskiej lub terenu wspólnego, na którym mogą odbywać się różne formy integracji i aktywizacji ludności, inicjowane i/lub prowadzone przez lokalnych liderów. Predestynowani do tej roli są w szczególności radni gminy oraz sołtysi odznaczający się wysokimi kompetencjami osobistymi i społecznymi, a także poparciem i zaufaniem mieszkańców. Osoby te, przy odpowiednim wsparciu merytorycznym i organizacyjnym, mogą stać się głównymi „stymulatorami” oddolnego rozwoju lokalnego, jednak pod warunkiem pozytywnego odzewu i zaangażowania ze strony społeczności, którą reprezentują.

Ważny aspekt wdrażania strategii stanowi kooperacja jednostek gminy z instytucjami i organizacjami zewnętrznymi. Będzie ona nieodzowna szczególnie przy realizacji zadań nie należących do wyłącznej domeny samorządu. Istniejące rozproszenie kompetencji oraz zasobów organizacyjnych, kadrowych i finansowych powoduje, iż lokalna współpraca oparta na wymianie informacji, budowaniu powiązań kooperacyjnych i/lub zawieraniu partnerstw zadaniowych, powinna obejmować szeroki katalog podmiotów publicznych, gospodarczych i społecznych, we wszystkich obszarach strategicznej interwencji.

Katalog wybranych podmiotów, z którymi Gmina Kozłowo powinna podejmować współpracę w zakresie wdrażania zadań strategicznych:

Obszar I: Gospodarka i rynek pracy	<ul style="list-style-type: none">• Samorządy gmin, Powiatu Nidzickiego oraz Województwa Warmińsko-Mazurskiego;• Powiatowy Urząd Pracy w Nidzicy;• rolnicy oraz przedsiębiorstwa prowadzące działalność na terenie gminy;• spółdzielnie i grupy producentów rolnych;
--	---

	<ul style="list-style-type: none"> • organizacje zrzeszające przedsiębiorców oraz pracodawców; • Lokalna Grupa Działania „Brama Mazurskiej Krainy”; • Ośrodek Wspierania Ekonomii Społecznej w Nidzicy; • instytucje szkoleniowe; • agencje zatrudnienia; • instytucje otoczenia biznesu, np. Regionalne Centrum Obsługi Inwestora, ośrodki Krajowego Systemu Usług dla przedsiębiorców.
<p>Obszar II: Infrastruktura i środowisko</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Samorządy gmin, Powiatu Nidzickiego oraz Województwa Warmińsko-Mazurskiego; • Eko-Kozłowo; • Powiatowy Zarząd Dróg w Nidzicy; • Ekologiczny Związek Gmin „Działdowszczyzna”; • Wojewódzki Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej; • Lokalna Grupa Działania „Brama Mazurskiej Krainy”; • rolnicy oraz przedsiębiorstwa prowadzące działalność na terenie gminy; • zakłady opieki zdrowotnej; • podmioty ekonomii społecznej, w tym organizacje pozarządowe.
<p>Obszar III: Wspólnota samorządowa</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Samorządy gmin, Powiatu Nidzickiego oraz Województwa Warmińsko-Mazurskiego; • Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie w Nidzicy; • Poradnia Psychologiczno-Pedagogiczna w Nidzicy; • Komenda Powiatowa Policji w Nidzicy; • Komenda Powiatowa Państwowej Straży Pożarnej w Nidzicy; • Powiatowa Stacja Sanitarno-Epidemiologiczna; • Lokalna Grupa Działania „Brama Mazurskiej Krainy”; • podmioty ekonomii społecznej, w tym organizacje pozarządowe.

Jednocześnie warunkiem realizacji wielu spośród zaplanowanych działań jest uzyskanie dofinansowania zewnętrznego. W szczególności projekty inwestycyjne na rzecz ochrony środowiska i rozwoju infrastruktury drogowej wymagają znacznych nakładów finansowych, których skala przewyższa możliwości budżetu gminy. Korzystanie ze środków pochodzących z programów pomocowych i funduszy wiąże się jednak z niepewnością wsparcia ze względu na ich konkursowy charakter, dużą konkurencję ze strony innych jednostek samorządu terytorialnego oraz ograniczoną perspektywę finansową (obecnie do 2020 roku). W tym kontekście istotne zwiększenie możliwości inwestycyjnych gminy mogłoby wynikać z realizacji na jej obszarze projektów wiążących się z rozwojem przedsiębiorczości, tworzeniem nowych zakładów i miejsc pracy oraz napływem nowych mieszkańców. Dzięki temu znacząco wzrosną dochody samorządu, które będzie można przeznaczyć na kolejne inwestycje służące poprawie warunków i jakości życia.

Realizacja wielu przedsięwzięć wymaga ponadto uwzględnienia warunków technologicznych i ekonomicznych. Dotyczy to zwłaszcza działań w obrębie infrastruktury drogowej, wodnej, kanalizacyjnej, ale także i społecznej. Wpływają one na jakość życia mieszkańców, przekładając się jednocześnie na konkurencyjność i atrakcyjność gminy zarówno dla inwestorów i przedsiębiorców, jak i osób rozważających możliwość osiedlenia się na jej

obszarze. Po drugiej jednak stronie rachunku ekonomicznego są koszty związane z realizacją inwestycji i jej opłacalność z ekonomicznego punktu widzenia. Trzeba bowiem rozważyć, czy wysokość zainwestowanych środków przekłada się na efektywność zrealizowanych działań.

Pewna część kierunków działań zaplanowanych w Strategii mieści się w zadaniach jednostek organizacyjnych Gminy Kozłowo, które są już skutecznie wdrażane, zatem wymagają jedynie kontynuacji, ewentualnie usprawnienia. Jest tu jednak także sfera nowych pomysłów i rozwiązań, stanowiących odpowiedź na nasilające się problemy oraz nie zaspokojone w dostatecznym stopniu potrzeby mieszkańców. Z tego też względu skuteczna realizacja zadań rozwojowych będzie wymagała weryfikacji dokumentów wewnętrznych określających zakresy zadań poszczególnych jednostek organizacyjnych gminy oraz stanowisk pracy, a następnie wyznaczenia osób (zespołów) odpowiedzialnych za koordynację działań w poszczególnych obszarach interwencji, w tym również za monitoring oraz ocenę postępu w osiąganiu celów strategicznych.

Należy jednocześnie podkreślić, iż ostateczne efekty w sferze rozwoju infrastrukturalnego oraz społeczno-gospodarczego gminy będą uzależnione od zewnętrznych uwarunkowań politycznych, ekonomicznych oraz prawnych. Kluczowe znaczenie będą miały konkretne decyzje podejmowane przez władze centralne, ponieważ wiele spraw w funkcjonowaniu państwa polskiego wymaga pilnej reformy¹⁷. Brak odpowiednich zmian na poziomie regulacji oraz praktyki życia społecznego i gospodarczego może utrudnić, a nawet uniemożliwić wdrożenie wielu potrzebnych działań na terenie gminy.

Pomimo licznych trudności i barier, Samorząd Gminy Kozłowo jest zobligowany, aby w zakresie przyznanych mu kompetencji ustawowych, przy ścisłej współpracy z podmiotami zewnętrznymi, podjąć w latach 2016-2025 znaczny wysiłek zmierzający do poprawy warunków i jakości życia mieszkańców oraz zwiększenia atrakcyjności turystycznej i inwestycyjnej. Należy bowiem wykorzystać szanse i okazje, które niesie ze sobą przynależność Polski do Unii Europejskiej, dynamiczny rozwój cywilizacyjny kraju, a także dobra koniunktura gospodarcza.

5.2. Monitoring i ewaluacja strategii

Monitoring i ewaluacja strategii rozwoju to dwa ważne procesy, które powinny zachodzić równoległe z jej realizacją. Pierwszy z nich pozwala sprawdzać, czy zaplanowane działania są wdrażane w założony sposób, natomiast drugi skupia się na ocenie, czy osiągnięto wizję i cele strategiczne¹⁸. Można zatem powiedzieć, że monitoring koncentruje się bardziej na aspektach ilościowych (nakłady, produkty, wskaźniki realizacji), natomiast ewaluacja na zagadnieniach jakościowych (procedury, rezultaty, oddziaływanie). Monitoring może dotyczyć w szczególności postępu rzeczowego (merytorycznego) oraz finansowego realizowanych działań, w tym ich terminowości, a także osiągniętych mierzalnych

¹⁷ Dla przykładu to właśnie liczne regulacje w zakresie gospodarki, rynku pracy oraz pomocy społecznej stanowią bodziec do dezaktywizacji zawodowej zwłaszcza wśród tych obywateli, którzy mają ogólnie mniejsze szanse na zatrudnienie. Prawo przyznaje szereg uprawnień osobom i rodzinom znajdującym się w trudnej sytuacji życiowej, nie wymagając jednak w zamian adekwatnej aktywności, zaś pracownicy służb społecznych nie dysponują wystarczająco skutecznymi narzędziami służącymi eliminowaniu nadużyć ze strony świadczeniobiorców. Ponadto polityka gospodarcza państwa oraz skomplikowane przepisy fiskalne, które kreują wysokie koszty zatrudnienia i inne bariery w prowadzeniu działalności gospodarczej, sprzyjają powstawaniu „szarej strefy” oraz zastępowaniu umów o pracę tzw. umowami śmieciowymi.

¹⁸ *Metodologia wspierania rozwoju społecznego gminy poprzez partycypację. Gminna Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych i Rozwoju Społecznego*, red. N. Chojnowska-Ochnik, E. Singer, Warszawa 2010, s. 115.

(ilościowych) efektów działań. Monitoring stanowi podstawę sprawozdawczości, zarządzania zmianą oraz ewaluacji.

Faktyczny zakres monitoringu strategii określają jej wskaźniki, czyli zmienne wyrażane liczbowo, obrazujące stan realizacji poszczególnych zadań strategicznych. Proponowane wskaźniki, przedstawione w poniższej tabeli, zostały określone w odniesieniu do zdefiniowanych obszarów oraz celów strategicznych, których osiągnięciu będą służyć¹⁹.

GOSPODARKA I RYNEK PRACY	
Cel strategiczny 1. Zwiększenie potencjału lokalnej gospodarki poprzez wzrost jej efektywności, konkurencyjności oraz zdolności do generowania nowych miejsc pracy.	
1.	Liczba podmiotów gospodarki narodowej wg REGON, w tym nowozarejestrowanych i zlikwidowanych w danym roku.
2.	Podmioty gospodarki narodowej wpisane do REGON na 1 000 ludności.
3.	Osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą na 1 000 ludności.
4.	Podmioty gospodarki narodowej wpisane do REGON wg sekcji PKD 2007 i klas wielkości.
5.	Liczba gospodarstw rolnych, w tym indywidualnych i prowadzących działalność rolniczą.
6.	Liczba gospodarstw ekologicznych (nowopowstałych i narastająco).
7.	Liczba obiektów w branży turystycznej i okołoturystycznej (nowopowstałych i narastająco).
8.	Liczba grup i organizacji zrzeszających producentów w sektorze rolno-spożywczym.
9.	Liczba pracujących.
10.	Liczba bezrobotnych zarejestrowanych w Powiatowym Urzędzie Pracy.
INFRASTRUKTURA I ŚRODOWISKO	
Cel strategiczny 2. Zwiększenie ilości oraz jakości zasobów środowiska i infrastruktury determinujących atrakcyjność gminy dla jej mieszkańców, turystów i inwestorów.	
1.	Liczba kilometrów wyremontowanych i zmodernizowanych dróg gminnych, powiatowych i wojewódzkich na terenie gminy.
2.	Liczba kilometrów wybudowanych/wyremontowanych chodników.
3.	Liczba kilometrów wybudowanych ścieżek pieszych i rowerowych.
4.	Liczba kilometrów wybudowanej i zmodernizowanej sieci wodociągowej oraz kanalizacyjnej.
5.	Odsetek ludności gminy korzystającej z instalacji wodociągowej i kanalizacyjnej.
6.	Liczba ludności korzystającej z komunalnych oczyszczalni ścieków.
7.	Liczba przyłączy sieci wodociągowej i kanalizacyjnej prowadzących do budynków mieszkalnych i zbiorowego zamieszkania
8.	Liczba przydomowych oczyszczalni ścieków.
9.	Liczba obiektów użyteczności publicznej poddanych modernizacji energetycznej.

¹⁹ Katalog rekomendowanych wskaźników monitorowania strategii będzie ulegał modyfikacjom w zależności od stwierdzonych potrzeb i uwarunkowań.

10.	Liczba zbudowanych, rozbudowanych, zmodernizowanych obiektów służących integracji oraz aktywności sportowo-rekreacyjnej.
11.	Liczba utworzonych i zmodernizowanych placówek edukacyjnych.
12.	Liczba zbudowanych, zmodernizowanych, wyremontowanych i wyposażonych świetlic wiejskich.
13.	Liczba mieszkań w gminie, w tym oddanych do użytkowania w danym roku.
14.	Liczba mieszkań komunalnych, lokali socjalnych oraz mieszkań chronionych.
15.	Liczba powstałych na terenie gminy źródeł energii odnawialnych.
16.	Liczba nowych mikroźródeł OZE: Liczba źródeł energii elektrycznej oraz liczba źródeł energii elektrycznej ciepłej.
WSPÓLNOTA SAMORZĄDOWA	
Cel strategiczny 3. Zwiększenie kapitału społecznego opartego na współpracy i zaufaniu, sprzyjającego mobilizacji obywatelskiej i rozwiązywaniu lokalnych problemów.	
1.	Liczba ludności faktycznie zamieszkałej w gminie.
2.	Odsetek ludności w wieku przedprodukcyjnym, produkcyjnym i poprodukcyjnym.
3.	Saldo migracji na pobyt stały.
4.	Liczba oraz odsetek mieszkańców korzystających z pomocy społecznej.
5.	Liczba organizacji pozarządowych mających siedzibę na terenie gminy.
6.	Liczba przeprowadzonych konsultacji społecznych z mieszkańcami.
7.	Liczba zespołów o charakterze inicjatywnym, konsultacyjnym i opiniodawczym, angażujących lokalnych liderów i mieszkańców.
8.	Liczba partnerów, z którymi gmina nawiązała współpracę w celu wymiany doświadczeń i wspólnej realizacji zadań.

Rekomenduje się, aby monitoring realizacji strategii był prowadzony nie rzadziej niż raz na dwa lata. Zebrane dane powinny być analizowane, a następnie opracowywane w formie raportów z monitoringu strategii, służących potrzebom wewnętrznym oraz działaniom informacyjnym adresowanym do szerszej opinii publicznej. Raporty te powinny zawierać w szczególności:

- ✓ opis uwarunkowań i przebieg procesu monitorowania strategii;
- ✓ ocenę wpływu uwarunkowań zewnętrznych, np. zmian prawa, procesów ekonomicznych czy zjawisk społeczno-kulturowych, na aktualność założeń strategii;
- ✓ ogólną charakterystykę bieżącej sytuacji społeczno-ekonomicznej;
- ✓ prezentację priorytetów i celów strategii pod kątem zrealizowanych wskaźników;
- ✓ wnioski i rekomendacje.

W połowie okresu realizacji strategii oraz na zakończenie, czyli na przełomie lat 2020/2021 oraz 2025/2026, rekomenduje się przeprowadzenie ewaluacji, czyli procesu badania oraz oceny wartości i jakości podejmowanych działań. Istotą ewaluacji jest użyteczność, to znaczy możliwość wykorzystania jej wyników w praktyce. Punktem wyjścia powinno być zatem precyzyjne określenie celu i przedmiotu ewaluacji, a także sformułowanie kluczowych pytań, na które odpowiedzi będzie się poszukiwać. Następnie należy zweryfikować dostępne metody zbierania danych oraz źródła informacji. Ewaluacja może zakładać wykorzystanie różnorodnych metod i narzędzi badawczych (np. analiza danych zastanych, ankieta, wywiad

indywidualny lub grupowy), aczkolwiek trzeba również pamiętać o wymogu praktyczności, czyli aby dane były gromadzone przy zachowaniu rozsądnych kosztów.

Ewaluacja może być prowadzona: a) przez niezależny organizacyjnie, zewnętrzny podmiot np. firmę doradczą, b) przez podmiot wewnętrzny, ale zachowujący pewną niezależność, np. jednostka nie zaangażowana bezpośrednio we wdrażanie strategii, c) w formie autoewaluacji, np. przez pracownika Urzędu Gminy.

Ewaluacja bazuje na pięciu kryteriach wiążących się z kierunkami poszukiwań badawczych, które można przedstawić w formie pytań:

- ✓ Trafność (odpowiedniość, adekwatność) – pokazuje zgodność celów i metod wdrażania strategii, programu lub projektu z rzeczywistymi potrzebami i problemami społecznymi (np. czy cele strategii odpowiadają zidentyfikowanym potrzebom? czy wstępnie obrana strategia działań jest spójna wewnętrznie/nadal aktualna?).
- ✓ Skuteczność – pozwala ocenić stopień realizacji zakładanych celów i działań, ich zgodność z planem, a także wpływ czynników zewnętrznych (np. w jakim stopniu cele zostały osiągnięte? jakie były sukcesy, a jakie przeszkody napotkało wdrażanie? czy system wdrażania strategii był skuteczny?).
- ✓ Efektywność (wydajność) – bada relacje między nakładami, kosztami i zasobami a osiągniętymi efektami interwencji (np. czy podobne efekty można było osiągnąć przy wykorzystaniu innych instrumentów? czy podobne efekty można było osiągnąć przy wykorzystaniu niższych nakładów finansowych?).
- ✓ Użyteczność – odnosi się do rzeczywistych efektów i ich adekwatności do sytuacji oraz wyzwań społeczno-ekonomicznych w trakcie lub po zakończeniu realizacji planu (np. czy strategia przyczyniła się do rozwiązania zdiagnozowanych problemów, zaspokojenia potrzeb ludności? czy zrealizowane w jej ramach inicjatywy pobudziły kolejne przedsięwzięcia? czy osiągnięte efekty nie zostały uzyskane kosztem pogorszenia sytuacji osób i instytucji nie objętych strategią?).
- ✓ Trwałość – obejmuje pytania o ciągłość efektów interwencji, przede wszystkim pozytywnych, w perspektywie średnio- i długookresowej (np. czy efekty strategii są trwałe, długookresowe? czy są odczuwalne po zakończeniu jej realizacji?).

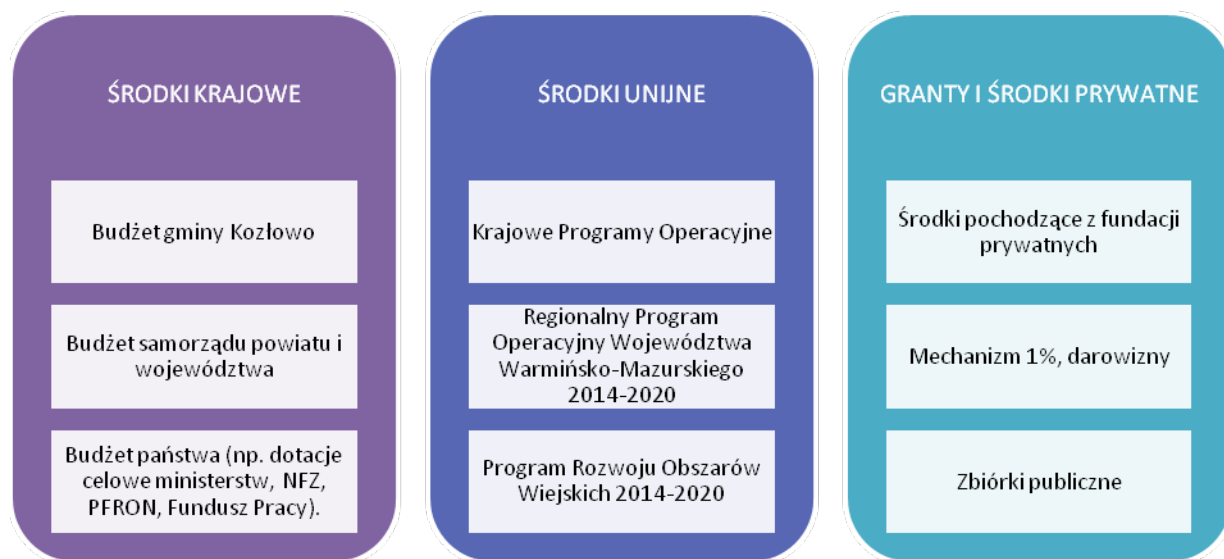
Należy jednak podkreślić, iż poprawnie przeprowadzona ewaluacja nie powinna odnosić się do wszystkich aspektów realizacyjnych strategii rozwoju, z uwagi na zbyt szeroki zakres dokumentu. Należy natomiast koncentrować się na wybranych aspektach wdrażania, szczególnie istotnych dla władz samorządu gminy, jednostek organizacyjnych oraz partnerów lokalnych. Wybór formy i zakresu badań ewaluacyjnych powinien zostać podjęty na podstawie analizy potrzeb wynikających z raportów monitoringowych oraz możliwości finansowania zadania przez budżet gminy, przy wsparciu ze strony zewnętrznych programów pomocowych.

5.3. Główne źródła finansowania

Inwestycje podejmowane przez władze gminy stanowią jedno z podstawowych narzędzi jej rozwoju. Wpływają bowiem na jakość życia mieszkańców, przekładając się jednocześnie na konkurencyjność i atrakcyjność gminy zarówno dla inwestorów i przedsiębiorców, jak i osób rozważających możliwość osiedlenia się na jej obszarze. Gmina Kozłowo prowadzi aktywną politykę inwestycyjną, która przejawia się w skali oraz zróżnicowaniu realizowanych w okresie 2008-2015 projektów i inwestycji. Były to zarówno działania w zakresie rozwoju

infrastruktury technicznej, czyli m.in. drogowej, wodociągowej, kanalizacyjnej i sportowo-rekreacyjnej, jak i przedsięwzięcia miękkie służące rozwojowi lokalnych społeczności.

Realizacja kierunków działań zaplanowanych w *Strategii rozwoju gminy Kozłowo na lata 2016-2025* będzie wymagała odpowiednich zasobów finansowych, ponieważ zasadniczo każde przedsięwzięcie generuje koszty. Jednym z podstawowych źródeł finansowania będzie budżet gminy Kozłowo, w zakresie działań realizowanych przez jednostki organizacyjne i pomocnicze gminy w ramach swoich podstawowych, statutowych zadań. Pewien zakres działań jest ponadto możliwy do realizacji komplementarnie lub nawet wspólnie przez Samorząd Gminy, Powiatu Nidzickiego, Województwa Warmińsko-Mazurskiego oraz inne JST – na podstawie zawieranych pomiędzy nimi porozumień.

Środki na realizację zadań będą pochodzić również z budżetu państwa – w postaci subwencji ogólnej oraz dotacji celowych. Część z nich trzeba będzie pozyskać startując w konkursach, ponieważ w tej kategorii mieszczą się programy rządowe oraz programy ministerstw. Wśród głównych aktualnych programów należy wskazać m.in.:

- ✓ Program rozwoju gminnej i powiatowej infrastruktury drogowej na lata 2016-2019 – przewiduje udzielanie JST dotacji celowych z budżetu państwa na dofinansowanie zadań własnych w zakresie budowy, przebudowy oraz remontów dróg powiatowych i gminnych;
- ✓ Narodowy Program Rozwoju Czytelnictwa – w latach 2016-2020 możliwe jest w jego ramach wsparcie organów prowadzących szkoły w zakresie rozwijania zainteresowań uczniów poprzez promocję i wspieranie czytelnictwa dzieci i młodzieży;
- ✓ Program Wieloletni „Senior-Wigor” na lata 2015-2020 – zakłada powstawanie Dziennych Domów „Senior-Wigor”, zapewniających opiekę i wsparcie niepracującym osobom w wieku 60+;
- ✓ Rządowy Program na rzecz Aktywności Społecznej Osób Starszych na lata 2014-2020 – w jego ramach można uzyskać dofinansowanie na działania służące m.in. rozwojowi form aktywności społecznej seniorów, poprawie jakości skierowanej do nich oferty edukacyjnej, a także zwiększeniu dostępności usług społecznych;

- ✓ Fundusz Inicjatyw Obywatelskich na lata 2014-2020 – jest to instrument służący rozwojowi społeczeństwa obywatelskiego oraz wzmocnieniu roli trzeciego sektora w realizacji zadań publicznych;
- ✓ Fundusz Rozwoju Kultury Fizycznej – w jego ramach można uzyskać dofinansowanie realizacji zadań inwestycyjnych i zadań z zakresu rozwijania sportu;
- ✓ Programy Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego, w tym m.in.: Wydarzenia artystyczne, Kolekcje, Promocja Literatury i Czytelnictwa, Edukacja, Obserwatorium Kultury, Dziedzictwo Kulturowe, Rozwój infrastruktury kultury, Kultura dostępna.

Druga grupa źródeł finansowania to przede wszystkim środki z Funduszy Europejskich dostępne w ramach perspektywy obejmującej lata 2014-2020. Polska otrzyma w niej około 4,5 mld euro więcej niż w latach 2007-2013; na politykę spójności przeznaczy 82,5 mld euro. Dla realizacji zadań w zakresie rozwoju gminy Kozłowo istotne znaczenie będzie miał Regionalny Program Operacyjny Województwa Warmińsko-Mazurskiego na lata 2014-2020. Przewidziano w nim realizację zadań w ramach 11 merytorycznych osi priorytetowych: 1) Inteligentna gospodarka Warmii i Mazur; 2) Kadry dla gospodarki; 3) Cyfrowy region; 4) Efektywność energetyczna; 5) Środowisko przyrodnicze i racjonalne wykorzystanie zasobów; 6) Kultura i dziedzictwo; 7) Infrastruktura transportowa; 8) Obszary wymagające rewitalizacji; 9) Dostęp do wysokiej jakości usług publicznych; 10) Regionalny rynek pracy; 11) Włączenie społeczne.

Z uwagi na wiejski charakter gminy oraz znaczenie rolnictwa, wsparcie realizowanych działań będzie uzyskiwane również z Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich 2014-2020. Główny cel PROW stanowi poprawa konkurencyjności rolnictwa, zrównoważone zarządzanie zasobami naturalnymi i działania w dziedzinie klimatu oraz zrównoważony rozwój terytorialny obszarów wiejskich. Wsparcie ze środków PROW będzie kierowane przede wszystkim do sektora rolnego, mając na celu rozwój gospodarstw rolnych, ale także ma służyć poprawie organizacji łańcucha żywnościowego, rozwojowi rolnictwa ekologicznego oraz ochronie środowiska. Planuje się, że na realizację PROW 2014-2020 w Polsce zostaną przeznaczone środki publiczne w wysokości ok. 13,5 mld euro, w tym: 8,6 mld z budżetu UE i 4,9 mld euro wkładu krajowego.

Obecna perspektywa finansowa daje również możliwość pozyskania środków w szczególności z następujących programów:

- ✓ Program Operacyjny Polska Wschodnia 2014-2020 – jest to instrument wsparcia finansowego ukierunkowany terytorialnie na 5 województw, w tym warmińsko-mazurskie, służący wzmocnieniu i uzupełnianiu programów operacyjnych w obszarach: Przedsiębiorcza Polska Wschodnia, Nowoczesna Infrastruktura Transportowa oraz Ponadregionalna Infrastruktura Kolejowa;
- ✓ Program Operacyjny Infrastruktura i Środowisko na lata 2014-2020 – jest to program wspierający gospodarkę niskoemisyjną, transport i bezpieczeństwo energetyczne, ochronę środowiska, przeciwdziałanie i adaptację do zmian klimatu oraz inwestycje w obszary dziedzictwa kulturowego i ochrony zdrowia;
- ✓ Program Operacyjny Polska Cyfrowa na lata 2014-2020 – wspierający realizację zadań w obszarach powszechnego dostępu do Internetu, e-administracji i otwartego urzędu oraz cyfrowych kompetencji społeczeństwa;
- ✓ Program Operacyjny Wiedza Edukacja Rozwój 2014-2020 – jego zakres ma służyć poprawie funkcjonowania polityk sektorowych, a także interwencji w obszarach m.in.

wsparcia młodych osób na rynku pracy, efektywnych polityk publicznych dla rynku pracy, gospodarki i edukacji, a także innowacji społecznych;

- ✓ Program Operacyjny Inteligentny Rozwój 2014-2020 – wsparcie w jego ramach ukierunkowane jest na rozwój nowych technologii oraz podnoszenie konkurencyjności małych i średnich przedsiębiorstw.

Z punktu widzenia ochrony środowiska szczególnie istotne może okazać się wsparcie (w formie m.in. pożyczek i dotacji) uzyskiwane w ramach programów Narodowego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej. W perspektywie 2015-2020 możliwości obejmują m.in. racjonalną gospodarkę odpadami, ochronę powierzchni ziemi, poprawę jakości powietrza, wspieranie rozproszonych odnawialnych źródeł energii, edukację ekologiczną, a także ochronę i przywracanie różnorodności biologicznej.

W trzeciej grupie źródeł finansowania mieszczą się natomiast środki prywatne pochodzące z fundacji (np. Fundacja im. Stefana Batorego, Fundacja Bankowa im. Leopolda Kronenberga, Fundacja PZU, Fundacja Orange, Fundacja Aviva), pieniądze od sponsorów, środki z 1% dla organizacji pożytku publicznego, darowizny, zbiórki publiczne i inne. Ta grupa źródeł jest dostępna przede wszystkim dla organizacji pozarządowych. Omawiane wcześniej możliwości pozyskania środków na realizację zadań zaplanowanych w Strategii również nie muszą być pozyskiwane przez samorząd gminy. W zależności od specyfiki programu bądź funduszu, realizatorami projektu mogą być podmioty ekonomii społecznej, przedsiębiorcy, rolnicy czy grupy nieformalne. Nieodzowna będzie więc współpraca i generowanie potencjału w postaci partnerstw międzysektorowych.

Niektóre spośród wymienionych źródeł finansowania umożliwiają pozyskiwanie wsparcia na realizację zarówno inwestycji „twardych” w budowę i modernizację infrastruktury drogowej, ochrony środowiska czy rozwój przedsiębiorczości, jak i inwestycji „miękkich”, służących rozwojowi kapitału ludzkiego i społecznego. Obie te ścieżki powinny być wdrażane komplementarnie jako współzależne kierunki działań na rzecz poprawy warunków i jakości życia mieszkańców.

Określenie bardziej precyzyjnych ram finansowych *Strategii rozwoju gminy Kozłowo na lata 2016-2025* nie wydaje się obecnie możliwe ani celowe. Planowanie finansowe ograniczone jest przede wszystkim przez szeroki zakres tematyczny dokumentu oraz dziesięcioletni okres jego obowiązywania. Dynamicznie zmieniająca się rzeczywistość, w tym zewnętrzne uwarunkowania prawne i ekonomiczne, powodują, że określanie – w momencie tworzenia Strategii – wysokości środków potrzebnych do realizacji jej zadań (zarówno po stronie dochodów jak i wydatków), stanowi poważne wyzwanie. Dlatego też adekwatne do faktycznych potrzeb kosztorysy będą tworzone na etapie planowania i aktualizacji budżetu gminy Kozłowo (w tym planów finansowych poszczególnych jednostek organizacyjnych) oraz opracowywania projektów uszczegóławiających założenia strategii.

Strategiczna diagnoza gminy Kozłowo

Olsztyn - Kozłowo 2016

Spis treści

Wykaz najważniejszych skrótów	4
1. Zewnętrzne uwarunkowania rozwoju gminy	5
1.1. Analiza PESTER	5
Czynniki polityczne	6
Czynniki ekonomiczne	7
Czynniki społeczno-kulturowe.....	9
Czynniki techniczno-technologiczne	11
Czynniki ekologiczne.....	13
Czynniki regulatywne	15
1.2. Analiza dokumentów strategicznych wyższych szczebli	16
2. Charakterystyka Gminy Kozłowo.....	21
2.1. Położenie i podział administracyjny gminy	21
2.2. Administracja samorządowa w gminie	22
2.3. Przynależność gminy do związków i stowarzyszeń	24
2.4. Zasoby środowiska naturalnego.....	24
2.5. Zasoby historyczno-kulturowe	27
2.6. Kierunki zagospodarowania przestrzennego	30
3. Społeczeństwo.....	32
3.1. Procesy demograficzne	32
3.2. Aktywność społeczna i obywatelska mieszkańców.....	35
3.3. Dostępność usług społecznych.....	37
Oświata i wychowanie.....	37
Kultura i sport.....	38
Pomoc społeczna	39
Opieka zdrowotna	40
Bezpieczeństwo publiczne.....	40
3.4. Główne problemy i dysfunkcje społeczne.....	40
4. Gospodarka.....	42
4.1. Podmioty gospodarki narodowej	42
4.2. Rolnictwo.....	44
4.3. Turystyka	48
4.4. Stan i struktura bezrobocia rejestrowanego.....	49

5. Infrastruktura techniczna	52
5.1. Zasoby mieszkaniowe.....	52
5.2. Sieć komunikacyjna	54
5.3. Sieć wodociągowa i kanalizacyjna	57
5.4. Gospodarka odpadami	59
5.5. Pozostała infrastruktura techniczna.....	61
5.6. Główne kierunki inwestycyjne	62
6. Budżet gminy.....	64
7. Rozwój gminy z perspektywy mieszkańców.....	69

Wykaz najważniejszych skrótów

Skrót	Pełna nazwa
EFS	Europejski Fundusz Społeczny
GBP	Gminna Biblioteka Publiczna w Kozłowie
GCKiS	Gminne Centrum Kultury i Sportu w Kozłowie
GOPS	Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Kozłowie
JST	Jednostka samorządu terytorialnego
KPPSP	Komenda Powiatowa Państwowej Straży Pożarnej w Nidzicy
GUS	Główny Urząd Statystyczny
OBWE	Organizacja Bezpieczeństwa i Współpracy w Europie
PKB	Produkt Krajowy Brutto
PROW	Program Rozwoju Obszarów Wiejskich 2007-2013
PSR	Powszechny Spis Rolny
PUP	Powiatowy Urząd Pracy w Nidzicy
RDOŚ	Regionalna Dyrekcja Ochrony Środowiska w Olsztynie
RIPOK	Regionalna Instalacja Przetwarzania Odpadów Komunalnych w Działdowie
RPOWiM	Regionalny Program Operacyjny Warmia i Mazury 2007-2013
UE	Unia Europejska
UG	Urząd Gminy w Kozłowie
WUOZ	Wojewódzki Urząd Ochrony Zabytków w Olsztynie

1. Zewnętrzne uwarunkowania rozwoju gminy

Kluczowym wyzwaniem planowania strategicznego w gminie jest zapewnienie adekwatności celów oraz kierunków działania do zdiagnozowanych problemów i potrzeb społecznych, ażeby jak najpełniej zaspokajać potrzeby zbiorowe ludności w perspektywie długookresowej. Analiza uwarunkowań strategicznych nie może jednak pomijać otoczenia, w którym funkcjonuje wspólnota samorządowa.

Gmina Kozłowo – podobnie jak każda inna gmina w Polsce – stanowi system społeczno-gospodarczy, który posiada zestaw cech istotnych z punktu widzenia zarządzania rozwojem lokalnym. W szczególności należy wymienić następujące jego aspekty:

- ❖ **otwartość** – terytorium gminy nie stanowi układu zamkniętego, lecz poprzez liczne powiązania z otoczeniem partycypuje w zjawiskach i procesach przyrodniczych, demograficznych, ekonomicznych, politycznych i innych o zasięgu regionalnym, krajowym, a nawet globalnym;
- ❖ **niepewność** – jako pochodna otwartości, wiąże się z labilnym otoczeniem będącym źródłem zarówno licznych szans i możliwości, jak i zagrożeń dla rozwoju lokalnego;
- ❖ **złożoność i współzależność** procesów rozwojowych gminy, będących efektem decyzji i działań wielu różnych autonomicznych podmiotów¹ na jej terenie i w otoczeniu, które oddziałują na lokalne podsystemy;
- ❖ **dysonans pomiędzy zasobami a potrzebami lokalnymi**, wynikający z nadmiaru postulatów i oczekiwań formułowanych przez społeczność przy stałym deficycie środków na ich realizację, będących w dyspozycji administracji samorządowej;
- ❖ **kluczowa rola władz samorządowych** w procesie kreowania rozwoju na terenie gminy, aczkolwiek istotnie ograniczona przez mechanizmy działania aparatu państwowego, np. centralne stanowienie prawa, zastrzeżenie części decyzji dla władz ponadlokalnych².

Silny, nierozzerwalny związek gminy z makrootoczeniem wymusza spojrzenie na zachodzące na jej terytorium procesy społeczno-gospodarcze oraz realizowane programy i działania (np. w ramach polityki przestrzennej, infrastrukturalnej, budżetowej czy edukacyjnej) przez pryzmat uwarunkowań zewnętrznych, na które wspólnota samorządowa nie ma wpływu albo posiada jedynie niewielkie możliwości oddziaływania.

1.1. Analiza PESTER

Narzędziem, które posłuży do analizy czynników zewnętrznych mających wpływ na rozwój gminy, będzie metoda PESTER³ pozwalająca wyróżnić sześć kategorii otoczenia:

- 1) polityczne,
- 2) ekonomiczne,

¹ Ogólnie rzecz biorąc są to instytucje publiczne, firmy i organizacje społeczne oraz gospodarstwa domowe, które spełniają odmienne funkcje oraz dążą do osiągnięcia określonych dla siebie celów. Interakcje pomiędzy tymi podmiotami wyrażają się m.in. w ich kooperacji oraz konkurencji, wymianie dóbr i usług, a także w świadczeniu pracy.

² Por. J. Sołtys, J. Lenzion, *Strategie rozwoju gmin*; www.imp.gda.pl/fileadmin/scitechfound/Publikacje/Cetstra.doc

³ Analiza PESTER jest zaadaptowaną na potrzeby samorządów i organizacji społecznych metodą badania makrootoczenia. Pierwotne narzędzie, czyli analiza PEST, wywodzi się z dziedziny zarządzania biznesem. Pozwala na planowanie działań organizacji w oparciu o analizę czynników politycznych, ekonomicznych, społecznych i technologicznych.

- 3) społeczno-kulturowe,
- 4) techniczno-technologiczne,
- 5) ekologiczne (polityka przestrzenna),
- 6) regulatywne (prawo).

Ze względu na charakter niniejszego dokumentu, szczegółowe omówienie wszystkich czynników nie wydaje się możliwe ani celowe. Uwaga zostanie zatem poświęcona wybranym aspektom, które w wysokim stopniu determinują szanse i zagrożenia dla rozwoju gminy.

Czynniki polityczne

Zmiana orientacji w polskiej polityce zagranicznej po 1989 roku, polegająca na uniezależnieniu się politycznym, gospodarczym i wojskowym od Wschodu, a włączeniu się w struktury integracyjne Zachodu oraz tworzeniu nowych związków subregionalnych, stanowi główny wyznacznik obecnej sytuacji geopolitycznej naszego kraju, którego pozycję na arenie międzynarodowej kształtuje przede wszystkim przynależność do NATO i Unii Europejskiej, a także struktur takich jak ONZ, OBWE oraz Rada Europy. Położenie Polski w centrum kontynentu nie generuje już sytuacji konfliktowych z sąsiadami – wręcz przeciwnie, stanowi dogodny punkt wyjścia do współpracy ogólnoeuropejskiej⁴.

Czynniki, które mogą destabilizować obecny ład, a zatem wpływać również na zmniejszenie bezpieczeństwa zewnętrznego i wewnętrznego kraju, to przede wszystkim globalne niedobory surowców naturalnych, przestępczość transnarodowa, rosnący w siłę islamski radykalizm i terroryzm międzynarodowy, a także ruchy separatystyczne. Przykładem tego ostatniego jest obecny konflikt we wschodniej Ukrainie, zaliczany do *wojen hybrydowych* stanowiących połączenie wojny nieregularnej, domowej, sztucznie wywołanego powstania i terroryzmu, prowadzony bez oficjalnego wypowiedzenia wojny⁵. Zaangażowanie Rosji w ten konflikt niesie ze sobą poważne negatywne skutki, nie tylko polityczne, ale również ekonomiczne, które odczuwają także polscy przedsiębiorcy.

Wśród czynników kształtujących sytuację wewnętrzną należy wymienić ponadto m.in. zwarty, zbliżony do kolistego obszar kraju z dobrym dostępem do morza, korzystny układ granic pod względem komunikacyjnym i gospodarczym, jednolity narodowo charakter polskiego społeczeństwa (brak konfliktów etnicznych i religijnych; mniejszości narodowe stanowią zaledwie ok. 3% ludności), a także – a może przede wszystkim – ustrój oparty na regule „demokratycznego państwa prawa, urzeczywistniającego zasady sprawiedliwości społecznej” wynikającej z art. 2 Konstytucji RP z 1997 roku. Oznacza to, że:

- 1) władzę sprawuje naród poddający swoje organy przedstawicielskie cyklicznej legitymizacji w wolnych i powszechnych wyborach;
- 2) organy władzy publicznej działają na podstawie i w granicach prawa;
- 3) ochrona słabszych ekonomicznie jednostek i grup ludności wyraża się w istnieniu odpowiednich zabezpieczeń społecznych i usług socjalnych świadczonych przez państwo i wspólnoty samorządowe.

Polska demokracja jest w fazie konsolidacji, aczkolwiek pewne zjawiska dotyczące systemu partyjnego, postaw wobec systemu politycznego czy kondycji społeczeństwa obywatelskiego powinny budzić nie tylko zainteresowanie, ale czasami nawet zaniepokojenie. Problematiczna pozostaje również pozycja samorządu terytorialnego w ustroju państwa. Nie

⁴ K. Łastawski, *Sytuacja geopolityczna Polski po przemianach ustrojowych i wstąpieniu do Unii Europejskiej*, „Studia Europejskie” 2011, nr 1, s. 26.

⁵ https://pl.wikipedia.org/wiki/Wojna_hybrydowa

brakuje opinii, że „samorząd terytorialny w Polsce rozwija się dysfunkcjonalnie. Można to porównać do procesu chorobowego - organizm pracuje, ale pojawiają się zaburzenia różnych organów, które nie zabijają, lecz niezahamowane prowadzą do zniszczenia”⁶.

Taki wniosek można wysnuć na przykład z raportu pt. *Narastające dysfunkcje, zasadnicze dylematy, konieczne działania. Raport o stanie samorządności terytorialnej w Polsce*, nad którym pracowali m.in. J. Hausner i H. Izdebski⁷. Autorzy raportu uważają, że perspektywa zarządzania państwem dominuje nad koncepcją samoorganizacji wspólnot lokalnych, co osłabia możliwości stymulowania lokalnego i regionalnego rozwoju przez samorządy. Są one zresztą potrzebne władzom centralnym głównie do decentralizacji zadań, aby pomniejszać deficyt budżetu państwa. Rozdźwięk pomiędzy skalą kompetencji i odpowiedzialności a skalą transferów finansowych powoduje szereg negatywnych zjawisk w funkcjonowaniu JST. Dysfunkcje systemu samorządowego nie wynikają jednak wyłącznie z działań władz centralnych, ale również z zabiegów decydentów samorządowych, którzy starają się zapewnić sobie więcej pozakonrolnej swobody w sprawowaniu władzy. Problemem jest ponadto fragmentaryczność polityki lokalnej, polegająca na działaniu bez wyraźnych długofalowych strategii rozwojowych.

Autorzy raportu wymieniają szereg problemów w funkcjonowaniu JST jednocześnie zaznaczając, iż gminy, powiaty oraz województwa samorządowe, które na trwałe już wpisały się w administracyjny i obywatelski obraz kraju, pobudzając jego rozwój w wielu różnych dziedzinach, są konieczną i korzystną składową polskiej państwowości.

Czynniki ekonomiczne

Postępująca globalizacja powoduje integrację rynków w różnych częściach świata, zaś współczesne przedsiębiorstwa są silnie uzależnione nie tylko od stanu gospodarki narodowej, w której działają, ale również od gospodarki globalnej. Potwierdza to wielki kryzys zapoczątkowany w 2007 roku w USA, który wpłynął na kondycję ekonomiczną w wielu krajach całego świata. Ponadto, w związku ze spłaszczeniem się współczesnych cykli koniunkturalnych, należy się spodziewać częstszego niż w przeszłości występowania okresów recesji⁸. Dlatego też nie jest wcale wykluczone, że w ciągu najbliższych 15 lat polska gospodarka będzie musiała zmierzyć się z kolejnym, być może nawet większym kryzysem ekonomicznym⁹.

Tabela 1. Porównanie tempa wzrostu PKB oraz stopy bezrobocia w Polsce

Kwartał roku	2013				2014				2015	
	I	II	III	IV	I	II	III	IV	I	II
Tempo wzrostu PKB	0,5	0,8	2,4	3,0	3,5	3,6	3,3	3,3	3,6	3,7
Stopa bezrobocia	14,3	13,2	13,0	13,4	13,5	12,0	11,5	11,5	11,7	10,3

Źródło: opracowanie własne na podstawie GUS.

Obecna sytuacja gospodarcza kraju (mierzona tempem wzrostu PKB) wykazuje, po okresie spowolnienia na przełomie 2012 i 2013 roku, tendencję rosnącą. Skutkiem ożywienia

⁶ <http://www.portalsamorzadowy.pl/prawo-i-finanse/raport-hausnera-rozwoj-samorzadow-przypomina-stan-chorobowy,44102.html>

⁷ Raport został wydany przez Małopolską Szkołę Administracji Publicznej, Kraków 2013; dostępny również online: http://www.msap.uek.krakow.pl/doki/publ/raport_dysfunkcje.pdf

⁸ S. Marek, A. Wieczorek-Szymańska, *Przyczyny i przewidywane skutki kryzysu finansowego XXI wieku*, „Studia i Prace Wydziału Nauk Ekonomicznych i Zarządzania” 2011, nr 21, s. 225.

⁹ Por. *Polska 2030. Wyzwania rozwojowe*, red. M. Boni, Warszawa 2009, s. 5.

gospodarczego jest malejące bezrobocie oraz rosnące zatrudnienie. Na tę dobrą koniunkturę mają wpływ w szczególności popyt krajowy, zwłaszcza spożycie indywidualne czyli konsumpcja oraz wydatki inwestycyjne przedsiębiorstw, a także wzrost eksportu wyższy niż importu (co oznacza dodatni wkład handlu zagranicznego w tworzenie PKB). Pozytywne są również prognozy na kolejne kwartały. Jak podaje Instytut Badań nad Gospodarką Rynkową, wzrost PKB utrzyma się na zbliżonym poziomie, a jego tempo w całym 2015 roku wyniesie 3,7%, natomiast w kolejnym roku nieznacznie wzrośnie – do poziomu 3,8%¹⁰.

Istotne znaczenie dla gospodarki krajowej ma również utrzymująca się deflacja, czyli spadek przeciętnego poziomu cen przekładający się na wzrost siły nabywczej pieniądza. Pod koniec 2015 roku prognozuje się przejście deflacji w inflację, jednak na bardzo niskim poziomie. Będzie się to przekładać na dalszy wzrost realnego poziomu wynagrodzeń, a także zwiększenie konsumpcji.

Ogólnie rzecz biorąc, obecna koniunktura gospodarcza oraz prognozy dla kraju są obiecujące. Trendy te widać również w województwie warmińsko-mazurskim, w którym spadek bezrobocia, wzrost zatrudnienia oraz wynagrodzeń będą przekładać się na zwiększanie się dochodów własnych jednostek samorządu terytorialnego pochodzących z podatków bezpośrednich. Innymi słowy, gminy i powiaty będą mogły dysponować większą ilością środków potrzebnych im do funkcjonowania, w tym do prowadzenia projektów inwestycyjnych.

Nie należy jednak zapominać, iż region Warmii i Mazur pozostaje jednym z najuboższych w kraju i całej UE. Najnowsze dostępne szacunki GUS dotyczące produktu krajowego brutto według województw (za 2013 r.) ukazują duże zróżnicowanie wśród regionów. Mazowieckie (wraz ze stolicą) ma największy udział w tworzeniu PKB całego kraju – 21,9%, a także najwyższy poziom PKB w przeliczeniu na 1 mieszkańca – 159,1%. Natomiast Warmia i Mazury zajmują piąte miejsce od końca, jeżeli chodzi o udział w tworzeniu PKB (2,7%) oraz trzecie miejsce od końca w rankingu województw wg PKB na 1 mieszkańca – z wynikiem 72% (słabiej wypadają tylko Lubelskie – 70,6% i Podkarpackie – 71,1%)¹¹. Słabsza kondycja gospodarki w województwie przekłada się na najniższe przeciętne miesięczne wynagrodzenie brutto – 3 390,14 zł, co stanowi 84,6% średniego wynagrodzenia w kraju.

Znaczące są również statystyki dotyczące zatrudnienia. Pomimo wyraźnego spadku stopy bezrobocia, województwo warmińsko-mazurskie charakteryzuje się najniższym w kraju współczynnikiem aktywności zawodowej¹² oraz najniższym wskaźnikiem zatrudnienia.

Na wykresie zaprezentowano wskaźniki uśrednione dla całego kraju oraz dla wybranych województw – trzech o najwyższym i trzech o najniższym poziomie zatrudnienia. Okazuje się, że region Warmii i Mazur posiada wskaźnik zatrudnienia aż o 11 p.p. mniejszy niż województwo mazowieckie. Przyczyną jest m.in. słabszy rozwój infrastruktury technicznej i transportowej oraz niższy poziom industrializacji terenów północno-wschodniej Polski. Duże znaczenie ma również rozwijająca się *szara strefa* w gospodarce oraz możliwość zarabiania z handlu przygranicznego¹³. Należy ponadto nadmienić, iż poziom zatrudnienia wśród

¹⁰ B. Wyżnikiewicz i in., *Stan i prognoza koniunktury gospodarczej*, „Kwartalne prognozy makroekonomiczne” 2015, nr 87.

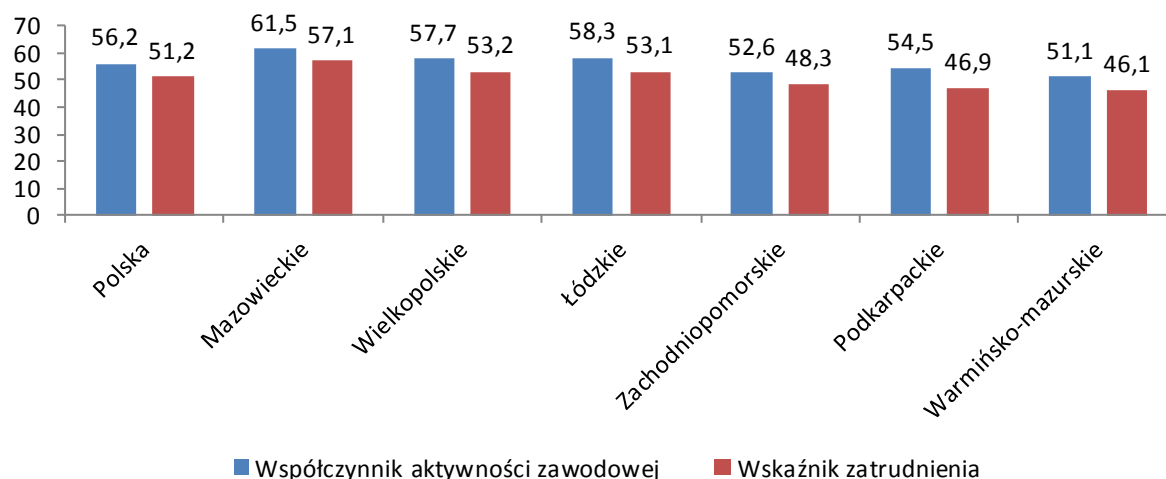
¹¹ <http://stat.gov.pl/obszary-tematyczne/rachunki-narodowe/rachunki-regionalne/wstepne-szacunki-produktu-krajowego-brutto-wedlug-wojewodztw-w-2013-r-,4,2.html>

¹² Współczynnik ten wyraża udział osób aktywnych zawodowo (pracujących i bezrobotnych) w liczbie osób w wieku 15 lat i więcej.

¹³ Na koniec 2014 r. na Warmii i Mazurach różnica pomiędzy stopą bezrobocia rejestrowanego (19,6) a stopą bezrobocia mierzonego metodą BAEL (9,8) wyniosła prawie 10 p.p. i była najwyższa w kraju. Według BAEL, jeśli

mężczyzn jest dużo wyższy niż wśród kobiet – w warmińsko-mazurskim wynosi odpowiednio 53,6 oraz 39,2%. Podobnie jest we wszystkich pozostałych województwach. Położenie kobiet na polskim rynku pracy jest zatem znacznie trudniejsze niż mężczyzn.

Wykres 1. Wskaźniki aktywności zawodowej i zatrudnienia w Polsce oraz w wybranych województwach w 2014 roku

Źródło: opracowanie własne na podstawie GUS.

Niepokojącym zjawiskiem dla funkcjonowania państwa jest rosnące zadłużenie sektora finansów publicznych. Na koniec 2014 r. państwowy dług publiczny (PDP) wyniósł ponad 826,7 miliardów zł, co w relacji do PKB stanowiło 47,8%. Co prawda dług zmniejszył się względem roku poprzedniego o 6,3%, jednak było to głównie spowodowane umorzeniem w lutym 2014 r. skarbowych papierów wartościowych w efekcie reformy systemu emerytalnego. Natomiast w I kw. 2015 r. PDP wzrósł o kolejne 2,6%. W dalszej perspektywie czasu konieczne może się okazać wprowadzenie bardziej restrykcyjnej polityki finansowej, polegającej na zwiększaniu podatków i/lub zmniejszaniu wydatków państwa. Sytuacja ta będzie miała negatywny wpływ na wysokość transferów finansowych z budżetu centralnego do budżetów samorządów, a także może poważnie zagrozić prawidłowemu rozwojowi polskiej gospodarki.

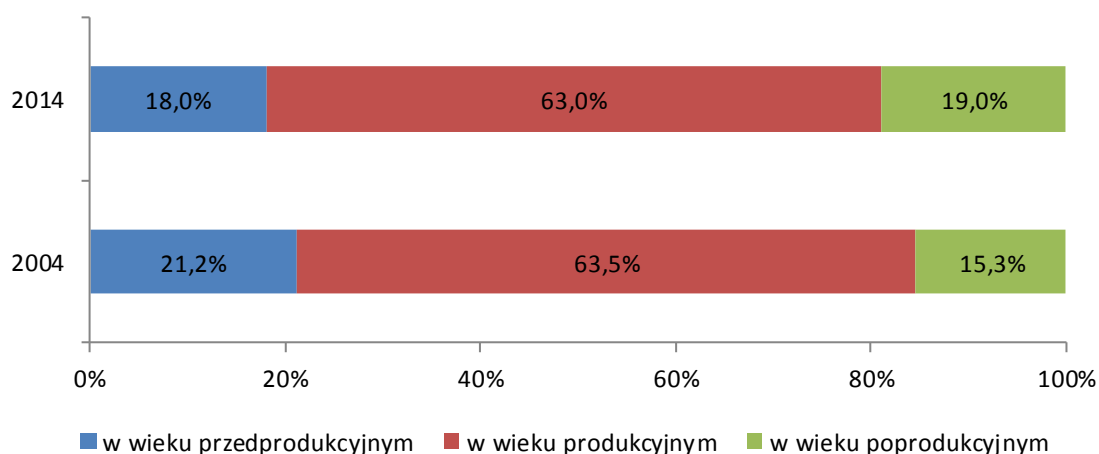
Czynniki społeczno-kulturowe

Wśród czynników społecznych istotne znaczenie odgrywiają trendy demograficzne, w tym migracje, edukacja, a także zmieniające się wartości i style życia. Zachodząca zmiana pokoleniowa polega na tym, iż obecnie młodzi ludzie decydują się na potomstwo później, a ponadto mają mniej dzieci niż ich rówieśnicy urodzeni w latach 60. i 70. XX wieku. Utrzymująca się niska dzietność wraz z przewidywanym zmniejszaniem się liczby kobiet w wieku 20-39 lat będą kształtować przyszłe liczby urodzeń w Polsce. Nawet przy wzroście dzietności, zakładanym zresztą zarówno w przewidywaniach demograficznych GUS jak i Eurostatu, liczba urodzeń w Polsce będzie stale spadać. Doprowadzi to do spadku liczby

dana osoba przepracowała w tygodniu choćby godzinę, nie jest zaliczana do grupy bezrobotnych. O tak dużej rozpiętości wyników decydują w szczególności większe niż w innych regionach możliwości pracy dorywczej, której nie zgłasza się ani do ZUS ani w urzędzie pracy. Por. <http://serwisy.gazetaprawna.pl/praca-i-kariera/artykuly/861754,zaskakujace-wskazniki-dotyczace-bezrobocia-w-polsce.html>

ludności w Polsce z obecnych prawie 38,5 mln do 33,9 mln w 2050 roku¹⁴. Jednocześnie cały kraj i UE doświadczają zjawiska „starzenia się społeczeństwa”, które prowadzi do poważnych zmian w strukturze demograficznej – malejący odsetek dzieci i młodzieży do 17 roku życia przy jednoczesnym, równie dynamicznym, wzroście liczby osób w poprodukcyjnym okresie życia (mężczyźni: 65 lat i więcej; kobiety: 60 lat i więcej) w stosunku do ogółu ludności. Problem ten obrazuje poniższy wykres, na którym porównano strukturę ludności kraju w momencie przystąpienia do UE oraz dziesięć lat później.

Wykres 2. Ludność Polski w 2004 i 2014 roku wg ekonomicznych grup wieku

Źródło: opracowanie własne na podstawie BDL GUS.

Kobiety w Polsce żyją przeciętnie 81 lat, czyli o 8 lat dłużej niż mężczyźni, przy czym okres trwania jednostkowego życia wciąż się wydłuża. Ma na to wpływ postęp medycyny, rozwój technologii służących zdrowiu, a także poprawa stanu świadomości ludności w zakresie higieny i profilaktyki, które wydłużają ludzkie życie oraz czynią je sprawniejszym. Do listy zjawisk wpływających na zmiany demograficzne należy ponadto dopisać: dbałość o wysoki poziom i jakość życia, atomizację rodzin, rosnącą preferencję dla związków niesformalizowanych i „alternatywnych” wzorów życia rodzinnego, a także wzrost aspiracji edukacyjnych społeczeństwa, który wydłuża oficjalny czas pobierania nauki w systemie formalnym¹⁵.

Nasz kraj stoi na czele państw UE z najszybszym wzrostem liczby osób z wyższym wykształceniem. Prawie trzykrotnie – z 14,4% w 2002 r. do 40,5% w 2013 r. wzrosła liczba Polaków w wieku 30-34 lata z dyplomem ukończenia studiów¹⁶. To trend z jednej strony pozytywny, ponieważ wykształcenie daje lepsze perspektywy na pracę, zaś osoby z wyższym wykształceniem są częściej aktywne zawodowo. Z drugiej strony, „umasowienie” studiów zwykle prowadzi do obniżenia ich jakości, zaś rynek pracy zasilają kolejne grupy absolwentów (zwłaszcza osób z wykształceniem humanistycznym lub społecznym), dla których nie ma wystarczającej liczby miejsc pracy odpowiadającej ich kwalifikacjom.

Kolejny ważny temat to kondycja polskiego społeczeństwa obywatelskiego. Jego niedomagania są efektem dziedzictwa historycznego, a także niskiego i wciąż spadającego

¹⁴ Więcej na ten temat w raporcie tematycznym do *Diagnozy społecznej 2013* pt. *Niska dzietność w Polsce w kontekście percepcji Polaków*, red. I. E. Kotowska, Warszawa 2014.

¹⁵ Por. R. J. Kijak, Z. Szarota, *Starość. Między diagnozą a działaniem*, Warszawa 2013, s. 6 i nast.

¹⁶ <http://www.nauka.gov.pl/aktualnosc-ministerstwo/polska-na-czele-krajow-z-najszybszym-wzrostem-liczby-osob-z-wyzszym-wykształceniem.html>

zorientowania mieszkańców na dobro wspólne. Liczba organizacji pozarządowych dynamicznie rośnie¹⁷, jednakże szacuje się, że około 1/3 podmiotów nie przejawia prawie żadnej aktywności¹⁸, zaś partycypacja obywateli w organizacjach jest znacznie niższa niż w większości krajów uznawanych za demokracje skonsolidowane. Powodem jest słabo rozwinięty kapitał społeczny mierzony przede wszystkim poziomem zaufania, bez którego nie jest możliwa kooperacja podmiotów działających w trzech sektorach (publicznym, gospodarczym i społecznym)¹⁹.

Raport z *Diagnozy społecznej 2013*²⁰ nie pozostawia złudzeń – rozwijamy się wciąż molekularnie, a nie zespołowo. Rosnąca zaradność indywidualna nie idzie w parze ze wzrostem umiejętności współpracy oraz zaufania do ludzi (za wyjątkiem może własnej rodziny) i instytucji publicznych. To znaczy, że większość Polaków jest zorientowana na poprawę własnego bytu bez oglądania się na innych i niezależnie od stanu wspólnoty²¹. Problem w tym, że kapitał ludzki (czyli kompetencje i kwalifikacje zawodowe) można rozwijać indywidualnie i relatywnie szybko, natomiast kapitał społeczny (czyli normy i wartości wspólnotowe, relacje wzajemności, sieci powiązań, kooperacja) to wynik procesu rozciągniętego w czasie, będącego wynikiem szeregu powiązanych ze sobą działań w przestrzeni publicznej. Brak dostatecznych zachęt w polityce, szkole, w samorządach i na ulicy do rozwijania kapitału społecznego odczuwamy za jakiś czas bardzo dotkliwie, zwłaszcza gdy skończy się finansowanie unijne.

Czynniki techniczno-technologiczne

Przemiany gospodarcze i społeczno-kulturowe zachodzące obecnie na świecie oraz w Polsce są ściśle powiązane z procesami globalizacyjnymi oraz rozwojem nowych technologii teleinformatycznych, w szczególności Internetu. Wzrost znaczenia informacji i wiedzy w procesach gospodarczych oraz życiu społecznym obrazuje m.in. rozwój bankowości elektronicznej, biznesu elektronicznego i innych sektorów rynków opartych na narzędziach teleinformatycznych, coraz częściej dostępnych w urządzeniach mobilnych. Dlatego mówi się o społeczeństwie informatycznym, gospodarce cyfrowej oraz gospodarce opartej na wiedzy, w której o przewadze konkurencyjnej decyduje efektywne wykorzystanie informacji i różnorodnych kompetencji²².

W omawianym kontekście jednym z kluczowych wyzwań cywilizacyjnych Polski staje się rozwój kompetencji cyfrowych (e-kompetencji) jej mieszkańców. Chodzi o zespół wiedzy, umiejętności i postaw, w tym motywacji, które pozwalają na efektywne wykorzystywanie technologii cyfrowych w niemalże wszystkich obszarach życia. Dotyczy to nie tylko

¹⁷ W województwie warmińsko-mazurskim liczba fundacji, stowarzyszeń i innych organizacji społecznych zarejestrowanych w REGON wzrosła z 4 095 w 2010 r. do 4 948 w 2014 r., czyli o ponad 20%.

¹⁸ Badania sektora non-profit za 2012 r. przeprowadzone przez GUS w województwie warmińsko-mazurskim podają, iż wśród ponad 4,5 tys. zarejestrowanych organizacji pozarządowych, tylko 71% było aktywnych.

¹⁹ Zob. B. Szyja, *Zjawiska niepokojące na obszarze konsolidacji polskiej demokracji u schyłku pierwszej dekady XXI wieku – wybrane aspekty*, „e-Politikon” 2013, nr 5, s. 199-222; kwartalnik dostępny on-line: <http://oapuw.pl/dostepne-numery/>

²⁰ *Diagnoza społeczna 2013. Warunki i jakość życia Polaków. Raport*, red. J. Czapiński, T. Panek, Warszawa 2014.

²¹ Po ponad 20 latach budowania państwa demokratycznego ciągle niemal połowa obywateli jest obojętna na formy naruszania dobra wspólnego takie jak płacenie niższych podatków niż należne, wyłudzenie zasiłku dla bezrobotnych lub renty inwalidzkiej, a także tzw. jazda na gapę w autobusie czy pociągu.

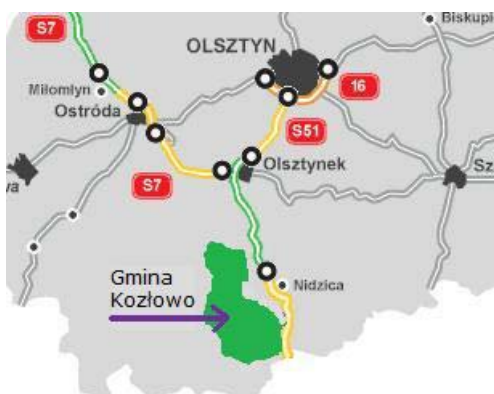
²² A. Kwasek, *Początek XXI wieku w kontekście nowych technologii i zjawisk społeczno-gospodarczych*, http://www.wsz-pou.edu.pl/magazyn/?strona=mag_kwasek62&nr=62&p=

komputera czy telefonu podłączonego do Internetu, ale również wszelkiego rodzaju automatów typu paczkomaty, bankomaty czy biletomaty²³.

Inny bardzo istotny element otoczenia technicznego gminy Kozłowo stanowi infrastruktura transportowa obejmująca w szczególności sieci drogowe, kolejowe oraz porty lotnicze. O ogólnym poziomie rozwoju kraju i regionów oraz ich dostępności komunikacyjnej decyduje sieć autostrad i dróg ekspresowych w połączeniu z pozostałymi drogami krajowymi umożliwiającymi komunikację kołową pomiędzy większymi miastami oraz ogólnodostępnymi przejściami granicznymi, rekomendowana do ruchu długodystansowego i tranzytowego. Wśród wszystkich województw, pod względem liczby kilometrów autostrad i dróg ekspresowych na 100 km² warmińsko-mazurskie zajmuje dopiero piąte miejsce od końca²⁴. W istocie, na Warmii i Mazurach nie ma autostrad, zaś obecnie istniejącymi drogami ekspresowymi są: droga S7 oraz S22. Region charakteryzuje ponadto najniższa gęstość dróg publicznych o twardej nawierzchni²⁵. Również sieć kolejowa na Warmii i Mazurach jest znacznie słabiej rozwinięta niż w kraju²⁶. Implikuje to niską dostępność regionu pod względem komunikacyjnym.

Z punktu widzenia przyszłego rozwoju województwa, powiatu nidzickiego i gminy Kozłowo, duże znaczenie będą mieć następujące inwestycje (znajdujące się obecnie na różnym poziomie zaawansowania): modernizacja „siódemki” na odcinkach Miłomłyn – Ostróda – Olsztynek oraz Nidzica – granica województwa; budowa drogi S51 na odcinku Olsztyn – Olsztynek, a także budowa południowej obwodnicy Olsztyna. Projekty te znacznie poprawią dostępność komunikacyjną gminy względem Gdańska i Warszawy, a także stolicy regionu – Olsztyna.

Rysunek 1. Mapa stanu budowy dróg krajowych w południowo-zachodniej części województwa warmińsko-mazurskiego

Źródło: opracowanie własne na podstawie http://www.gddkia.gov.pl/mapa-stanu-budowy-drog_warmińsko-mazurskie

²³ Analiza doświadczeń oraz identyfikacja dobrych praktyk w obszarze wspierania rozwoju kompetencji cyfrowych w kontekście przygotowania szczegółowych zasad wdrażania Programu Operacyjnego Polska Cyfrowa na lata 2014–2020 oraz koordynacji celu tematycznego 2. Raport końcowy, Ministerstwo Infrastruktury i Rozwoju, Warszawa.

²⁴ Jak podaje BDL GUS, w 2013 roku wskaźnik dla województwa warmińsko-mazurskiego wyniósł 0,58. Dla porównania najwyższe wartości odnotowano w woj. śląskim (2,31) i łódzkim (1,61). Najmniej dróg ekspresowych i autostrad było zaś na terenie Podlasia (zaledwie 0,16 km na 100 km²).

²⁵ Wskaźnik „liczba kilometrów publicznych dróg twardych na 100 km²” w województwie warmińsko-mazurskim wynosił zaledwie 54,1 km i był ponad trzykrotnie niższy od najwyższego wskaźnika - odnotowanego w województwie śląskim (188,0).

²⁶ Łączna liczba kilometrów eksploatowanych linii kolejowych wynosi łącznie 1 078 km, co w przeliczeniu na 100 km² daje zaledwie 4,5 km. Gorzej pod tym względem mają tylko Podlasie (3,4) i Lubelskie (4,1).

Należy nadmienić, iż zakończyła się budowa Regionalnego Portu Lotniczego Olsztyn – Mazury w Szymanach (10 km do centrum Szczytna, 59 km do Olsztyna)²⁷. Jest to lotnisko działające w kategorii 4D, obsługujące krajowy i międzynarodowy lotniczy ruch pasażerski – rejsy stałe, czartery i *general aviation*. Z Olsztyna do terminala Portu Lotniczego w Szymanach można dojechać szynobusem w czasie ok. 50 min. Ponadto w ramach komplementarnych projektów RPO WiM przewidziano zwiększenie dostępności kolejowej lotniska²⁸.

W kontekście technologicznym, istotne znaczenie ma również innowacyjność gospodarki. W raporcie Komisji Europejskiej *Innovation Union Scoreboard 2013* Polska została zaliczona do grona najmniej innowacyjnych gospodarek w UE (zajęła czwarte miejsce od końca)²⁹. Co prawda, jak podaje Eurostat, w ciągu dziesięciu lat od przystąpienia Polski do UE dość znacząco wzrosły wydatki na badania i rozwój, jednak nadal pozostają one znacznie niższe niż średnia unijna³⁰. Sytuacja ta jest pochodną poziomu rozwoju gospodarczego, struktury produkcji przemysłowej (niski udział produktów *high tech*) czy słabego powiązania sfery B+R z gospodarką, jednocześnie implikując m.in. niski poziom wynalazczości mierzony liczbą zgłaszanych patentów³¹. Poziom innowacyjności przedsiębiorstw przekłada się zaś na niższą konkurencyjność gospodarki regionalnej i krajowej.

Czynniki ekologiczne

Można powiedzieć, że człowiek od zawsze – poprzez swoją działalność – wywierał wpływ na środowisko przyrodnicze, wykorzystując i przekształcając je w oczekiwany dla siebie sposób. Jednak gwałtowny rozwój cywilizacyjny w ciągu ostatnich dwóch stuleci spowodował, iż ludzkość znajduje się obecnie w punkcie, w którym ochrona środowiska i racjonalne korzystanie z zasobów naturalnych staje się pierwszoplanową potrzebą. Nawet Stany Zjednoczone, jeden z największych oponentów Protokołu z Kioto dotyczącego redukcji emisji gazów cieplarnianych, zapowiedziały ostatnio wprowadzenie nowego, bardziej restrykcyjnego planu walki ze zmianami klimatycznymi. Liderem działań dotyczących ochrony środowiska pozostaje jednak bez wątpienia Unia Europejska. Jej aktualne cele klimatyczne i energetyczne to redukcja do 2030 r. wewnętrznej emisji gazów cieplarnianych o przynajmniej 40% w stosunku do poziomu z 1990 r., zapewnienie co najmniej 27% udziału energii odnawialnej w energii zużywanej w UE, a także wzrost efektywności energetycznej o przynajmniej 27%³².

²⁷ Inwestycja została realizowana w ramach projektu pn. „Regionalny Port Lotniczy Olsztyn – Mazury” zapisanego w indywidualnym wykazie indywidualnych projektów kluczowych Regionalnego Programu Operacyjnego Warmii i Mazur na lata 2007 – 2013. Więcej na stronie <http://szymanyairport.pl/>.

²⁸ Na ten moment trudno powiedzieć, czy uruchomienie lotniska regionalnego przyniesie istotne korzyści mieszkańcom gminy, zważywszy, że konkurencję będą stanowić porty lotnicze w Warszawie, Modlinie czy Gdańsku. Na korzyść lotniska regionalnego może działać odległość – z Kozłowa do Szyman jest ok. 60 km, do Modlina dwa razy dalej. Istotna będzie zatem oferta i cennik połączeń, które zaproponuje port regionalny.

²⁹ *Innovation Union Scoreboard 2013*, European Commission, s. 5 [cyt. za:] J. Gmurczyk, *Innowacyjność polskiej gospodarki. Stan obecny i rekomendacje.*, Instytut Obywatelski, s. 25, <http://www.institutobywatelski.pl/>

³⁰ Wydatki na działalność badawczo-rozwojową w Polsce sięgnęły 0,87% PKB w 2013 r. wobec 0,56% PKB w 2004 r., jednakże pozostawały wyraźnie poniżej średniej unijnej, która w ub.r. wyniosła 2,02% PKB (wobec 1,76% w 2004 r.). Najwyższy poziom wydatków na B + R w relacji do PKB wśród krajów unijnych odnotowały w Finlandia - 3,32% oraz Szwecja - 3,21%, natomiast najniższy: Rumunia - 0,60% i Cypr - 0,48%. Źródło: <http://www.pb.pl/3938875,11550,eurostat-wydatki-na-badania-i-rozwoj-w-polsce-mniejsze-niz-w-ue>

³¹ K. Dyjach, *Innowacyjność przedsiębiorstw jako czynnik konkurencyjności regionu*, „Nierówności społeczne a wzrost gospodarczy” 2011, nr 20, s. 223.

³² <http://www.mg.gov.pl/node/21990>

Kwestie ochrony środowiska w Polsce mają swoje podwaliny w prawie – w Konstytucji RP z 1997 roku oraz różnych ustawach. Art. 5 Konstytucji wprowadza, jako zasadę ustrojową, konieczność zapewnienia przez państwo ochrony środowiska zgodnie z zasadą zrównoważonego rozwoju. Natomiast art. 74 stanowi:

1. Władze publiczne prowadzą politykę zapewniającą bezpieczeństwo ekologiczne współczesnemu i przyszłym pokoleniom.
2. Ochrona środowiska jest obowiązkiem władz publicznych.
3. Każdy ma prawo do informacji o stanie i ochronie środowiska.
4. Władze publiczne wspierają działania obywateli na rzecz ochrony i poprawy stanu środowiska.

Duża część zadań w omawianym zakresie należy do samorządów gminnych, które osiągnęły wiele znaczących efektów np. w postaci wybudowanych sieci wodociągowo-kanalizacyjnych oraz stworzonych systemów gospodarki odpadami komunalnymi³³. Realne, globalne efekty ochrony środowiska zależą jednak od decyzji i działań wielu podmiotów, w tym od samych mieszkańców. Pogodzenie potrzeb gospodarczych i społecznych z wymogami ekologii sprawia w praktyce sporo trudności. Jako przykład można podać, omawianą już w części dotyczącej czynników technologicznych, kwestię rozbudowy ważnych ciągów komunikacyjnych, w tym dróg szybkiego ruchu w regionie.

Dynamiczny wzrost motoryzacji w Polsce od początku lat 90. XX w., jako owoc rozwoju gospodarczego, stał się jednym z głównych czynników negatywnego oddziaływania na stan środowiska³⁴. Rosnącą presję transportu na otoczenie przyrodnicze i społeczne pogłębia fakt, że rozwojowi tras o znaczeniu tranzytowym nie towarzyszą adekwatne nakłady na bardziej przyjazne środowisku rozwiązania transportowe, w szczególności osobowy i towarowy transport kolejowy oraz transport wodny.

Indywidualny transport samochodowy oparty na nieodnawialnych surowcach, czyli ropie naftowej i gazie, powoduje negatywne efekty środowiskowe takie jak emisja zanieczyszczeń sprzyjających ocieplaniu klimatu i miejskiemu smogowi, a także powstawanie hałasu. Najgorsza sytuacja występuje w dużych miastach oraz miejscowościach położonych wzdłuż dróg o znaczeniu tranzytowym. Rozbudowa autostrad i dróg ekspresowych wydaje się jednak rozwiązaniem koniecznym. Inwestycje te mają pozytywny wpływ na skrócenie czasu oraz komfort podróży, a także na wzrost bezpieczeństwa wzdłuż ciągu komunikacyjnego. Bardzo pozytywny efekt dają zwłaszcza obwodnice miast. Jednocześnie, jak podaje raport z badań wykonanych na zlecenie Ministerstwa Rozwoju Regionalnego, „nie należy oczekiwać, że wzrost jakościowy w wyniku budowy nowych ciągów autostradowych oraz dróg ekspresowych poprawi bezpieczeństwo na drogach oddalonych od tych ciągów oraz na drogach lokalnych (gminnych lub powiatowych)”³⁵.

W tym miejscu należy zwrócić uwagę na problemy ochrony środowiska przyrodniczego, związane z zagrożeniami różnorodności biologicznej. Obecne tempo wymierania gatunków

³³ Dzięki wysiłkowi inwestycyjnemu w gminach, od momentu przystąpienia Polski do UE znacząco wzrósł dostęp ludności do wodociągu i kanalizacji, zwłaszcza na wsi. Jak podaje BDL GUS, na terenie województwa warmińsko-mazurskiego odsetek ludności wiejskiej korzystającej z wodociągu wzrósł z 72,1% w 2004 r. do 77,7% w 2013 r., natomiast odsetek ludności korzystającej z kanalizacji w tym samym okresie z 21,5% do 32,3%.

³⁴ Jak podaje BDL GUS, obecnie w Polsce zarejestrowanych jest ponad 19 milionów samochodów osobowych, natomiast w województwie warmińsko-mazurskim – ponad 651 tysięcy. Od momentu przystąpienia do UE, w regionie Warmii i Mazur nastąpił przyrost liczby aut o 68,5%.

³⁵ Wpływ budowy autostrad i dróg ekspresowych na rozwój społeczno-gospodarczy i terytorialny Polski, Warszawa 2013, s. 99.

jest oszałamiające, albowiem szacuje się, że ginie jeden gatunek co 20 minut, podczas gdy w przeszłości tempo wymierania wynosiło jeden na milion gatunków rocznie. Najważniejszymi czynnikami, które przyczyniają się do dynamicznego spadku bioróżnorodności i pogarszania ekosystemów, są: zmiana siedlisk, zmiany klimatyczne (szczególnie wzrost temperatury), napływ gatunków inwazyjnych, nadmierne eksploatowanie zasobów żywych (zwłaszcza ryb morskich, drzew i zwierząt łownych) oraz zanieczyszczenie środowiska. Problemy te są efektem przede wszystkim działalności ludzkiej³⁶.

Czynniki regulatywne

Prawo stanowi fundament państwa demokratycznego – reguluje różne sfery życia politycznego, społecznego i gospodarczego, aby zapewnić obywatelom bezpieczeństwo oraz gwarancję nienaruszalności ich praw w stosunkach z władzą. Niestety, w powszechnej opinii polskie prawo jest zbyt rozbudowane, nieczytelne i niespójne, a tym samym – nieprzyjazne obywatelom. Problem ten narasta wraz z lawinowym przyrostem legislacji. Można mówić nawet o „inflacji prawa”, czyli o tworzeniu nadmiernej ilości zbyt szczegółowego prawa o niskiej jakości. Tylko w 2014 roku ustawodawca przyjął ok. 25 tys. stron przepisów. Nie zawsze stanowią one odpowiedź na realne zapotrzebowanie instytucji czy obywateli. Słabości tworzenia prawa w Polsce wynikają nie tylko z samego procesu legislacyjnego, w którym uczestniczy zbyt wiele resortów i prawników, ale również z próby uregulowania przez prawo zbyt dużej liczby różnych dziedzin³⁷.

Opisanych wyżej niedomagań jest świadomy rząd. Rada Ministrów, na wniosek Ministra Gospodarki, podjęła uchwałę w sprawie przyjęcia programu *Lepsze regulacje 2015*, która ma wspierać proces doskonalenia obowiązujących przepisów i tworzenia wysokiej jakości nowych regulacji. Jakość otoczenia regulacyjnego decyduje o atrakcyjności inwestycyjnej państwa, o konkurencyjności gospodarki, o jego sprawności administracyjnej. Niezrozumiałe i skomplikowane prawo zostało zatem uznane za jedną z głównych barier rozpoczynania działalności gospodarczej oraz czynnik utrudniający życie obywatelom. Dlatego jako niezbędną wskazano kontynuację działań służących doskonaleniu otoczenia prawnego³⁸.

Póki co, gminy i ich mieszkańcy muszą mierzyć się z problemem niespójnego, niezrozumiałego i niestabilnego prawa. Wiele luk i sprzeczności mają przepisy o samorządzie terytorialnym, co utrudnia realizację aktualnych i nowych zadań. W Konstytucji uznano domniemanie zadań i kompetencji gminy w systemie władzy publicznej (samodzielność JST polegająca na swobodzie doboru sposobów wykonywania zadań, o ile ustawodawca wprost jej nie ograniczył), jednak w praktyce ocena prawnych podstaw działania gminy jest niejednoznaczna – dominuje podejście, zgodnie z którym każda działalność samorządu i każdy sposób jej wykonywania wymaga wyraźnej podstawy ustawowej. Sporo do życzenia pozostawiają również np. uregulowania dotyczące finansowania samorządów oraz nie dość czytelnie uregulowane prawa majątkowe JST³⁹.

³⁶ A. Kędziora, J. Karg, *Zagrożenia i ochrona różnorodności biologicznej*, „Nauka” 2010, nr 4, s. 107 i nast.

³⁷ Por. A. Dąbska, *W Polsce rośnie problem z tworzeniem prawa*; <http://www.forbes.pl/w-polsce-rosnie-problem-z-tworzeniem-prawa,artykuly,195705,1,1.html>

³⁸ <https://www.premier.gov.pl/wydarzenia/decyzje-rzadu/uchwala-w-sprawie-przyjecia-programu-lepsze-regulacje-2015-przedlozona.html>

³⁹ *Narastające dysfunkcje, zasadnicze dylematy, konieczne działania. Raport o stanie samorządności terytorialnej w Polsce*, dz. cyt.

1.2. Analiza dokumentów strategicznych wyższych szczebli

Dokumenty strategiczne i programy przyjmowane na szczeblu unijnym, krajowym i regionalnym mają kluczowe znaczenie dla strategii rozwoju gminy, które definiują priorytetowe obszary interwencji publicznej, przekładające się na możliwości pozyskania dofinansowania na określone projekty inwestycyjne i społeczne.

Główne ramy wyznacza tzw. **Strategia Europa 2020**⁴⁰ – długookresowy program rozwoju społeczno-gospodarczego UE, który zastąpił realizowaną od 2000 roku *Strategię Lizbońską*. Dokument podkreśla potrzebę wspólnego działania państw członkowskich na rzecz wychodzenia z kryzysu oraz wdrażania reform umożliwiających stawienie czoła wyzwaniom związanym z globalizacją, starzeniem się społeczeństw czy rosnącą potrzebą racjonalnego wykorzystywania zasobów.

W celu osiągnięcia powyższych założeń zaproponowano trzy podstawowe, wzajemnie wzmacniające się priorytety:

wzrost inteligentny (ang. <i>smart growth</i>)	• rozwój oparty na wiedzy i innowacjach
wzrost zrównoważony (ang. <i>sustainable growth</i>)	• transformacja w kierunku gospodarki niskoemisyjnej, efektywnie korzystającej z zasobów i konkurencyjnej
wzrost sprzyjający włączeniu społecznemu (ang. <i>inclusive growth</i>)	• wspieranie gospodarki charakteryzującej się wysokim poziomem zatrudnienia i zapewniającej spójność gospodarczą, społeczną i terytorialną

Strategia *Europa 2020* zakłada ponadto osiągnięcie pięciu wzajemnie ze sobą powiązanych celów nadrzędnych, które ujęto w formie wskaźników odzwierciedlających różnorodność potrzeb w dziedzinie społecznej, gospodarczej i ekologicznej. Są to:

1. osiągnięcie wskaźnika zatrudnienia na poziomie 75% osób w wieku 20-64 lat między innymi wskutek zwiększenia liczby pracujących kobiet i osób starszych oraz lepszej integracji migrantów na rynku pracy;
2. poprawa warunków prowadzenia działalności badawczo-rozwojowej, w tym przeznaczanie 3% PKB UE na inwestycje w badania i rozwój;
3. zmniejszenie emisji gazów cieplarnianych o 20% w porównaniu z poziomami z 1990 roku oraz zwiększenie do 20% udziału energii odnawialnej w ogólnym zużyciu energii, a także dążenie do zwiększenia efektywności energetycznej o 20%;
4. podniesienie poziomu wykształcenia, zwłaszcza poprzez zmniejszenie odsetka osób przedwcześnie kończących naukę do poniżej 10% oraz zwiększenie do co najmniej 40% odsetka osób w wieku 30-34 lat mających wykształcenie wyższe;
5. wspieranie włączenia społecznego, zwłaszcza poprzez ograniczanie ubóstwa, mając na celu wydzwignięcie z ubóstwa lub wykluczenia społecznego 20 milionów obywateli⁴¹.

Podstawowymi instrumentami realizacji założeń Strategii *Europa 2020* są przygotowane przez Komisję Europejską inicjatywy przewodnie, a także opracowywane przez państwa członkowskie UE Krajowe Programy Reform. Na szczeblu krajowym istotne znaczenie mają ponadto dwie strategie rozwoju – długookresowa do 2030 roku oraz średniookresowa do

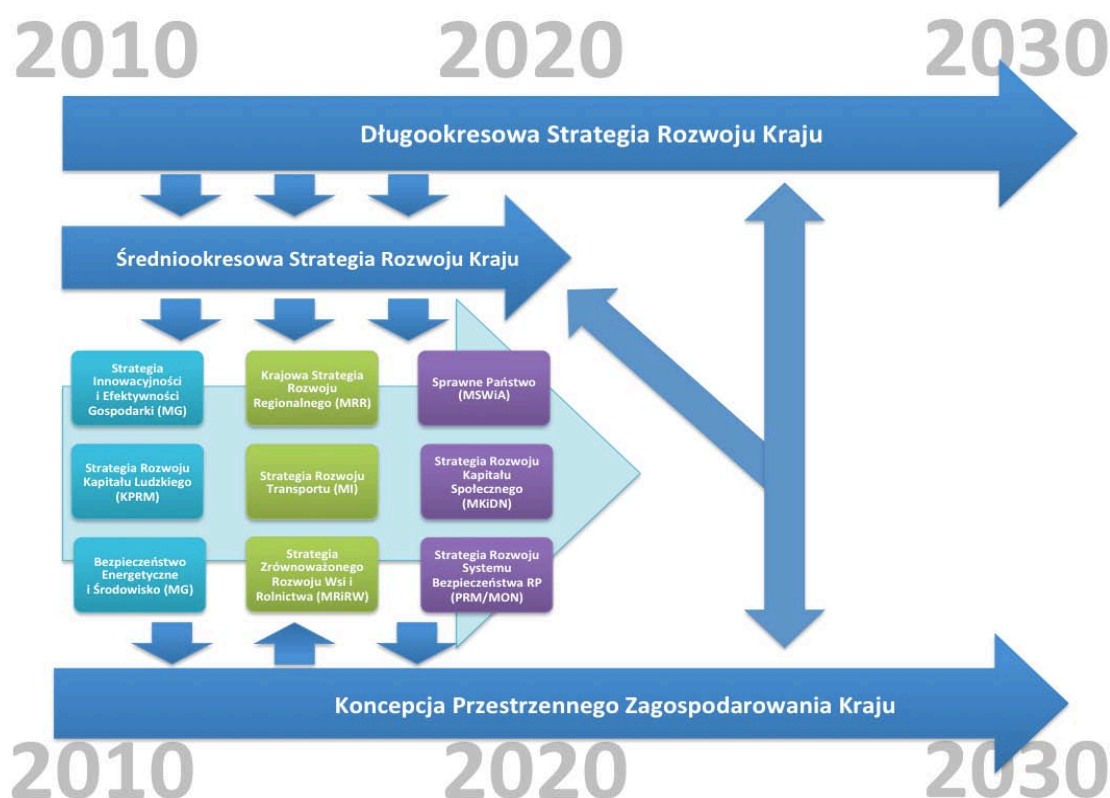
⁴⁰ *Europa 2020. Strategia na rzecz inteligentnego i zrównoważonego rozwoju sprzyjającego włączeniu społecznemu*, Bruksela, 3.3.2010, KOM(2010) 2020; http://ec.europa.eu/eu2020/pdf/1_PL_ACT_part1_v1.pdf

⁴¹ Zob. *Europa 2020*, s. 12.

2020 roku, które wraz z dziewięcioma strategiami zintegrowanymi prezentują kompleksową wizję rozwoju Polski.

Długookresowa Strategia Rozwoju Kraju „Polska 2030. Trzecia fala nowoczesności” (dalej: DSRK) to dokument rządu RP o charakterze analitycznym i rekomendacyjnym, określający główne trendy, wyzwania i scenariusze rozwoju społeczno-gospodarczego Polski, a także kierunki przestrzennego zagospodarowania kraju, z uwzględnieniem zasad zrównoważonego rozwoju. Głównym celem DSRK jest poprawa jakości życia Polaków mierzona wskaźnikami jakościowymi, a także wartością oraz tempem wzrostu polskiego PKB. Dokument kładzie nacisk na jednoczesny rozwój w trzech obszarach: konkurencyjności i innowacyjności gospodarki, równoważenia potencjału rozwojowego regionów Polski oraz efektywności i sprawności państwa.

Rysunek 2. Systematyka planowania strategicznego w kraju

Źródło: <http://polska2030.pl/dlugookresowa-strategia-rozwoju-kraju-polska-2030-trzecia-fala-nowoczesnosci>

Z DSRK koresponduje **Koncepcja Przestrzennego Zagospodarowania Kraju 2030** (KPZK 2030)⁴². W dokumencie tym przedstawiono wizję oraz cele i kierunki polityki przestrzennego zagospodarowania przestrzennego kraju, a także wskazano zasady, według których działalność człowieka powinna być realizowana w przestrzeni.

KPZK 2030 zakłada, iż zadaniem zagospodarowania przestrzennego jest godzenie interesów różnych użytkowników przestrzeni (mieszkańców, przedsiębiorców i inwestorów, państwa). Powinno być zatem spójne z decyzjami podejmowanymi w innych obszarach dotyczących np. inwestycji infrastrukturalnych, potrzeby rozwoju miast czy ochrony terenów zielonych.

Cele KPZP obejmują:

⁴² <https://www.mir.gov.pl/strony/zadania/polityka-rozwoju-kraju/zarzadzanie-rozwojem-kraju/koncepcja-przestrzennego-zagospodarowania-kraju/>

- podwyższenie konkurencyjności głównych ośrodków miejskich Polski w przestrzeni europejskiej poprzez ich integrację funkcjonalną przy zachowaniu policentrycznej struktury systemu osadniczego sprzyjającej spójności;
- poprawę spójności wewnętrznej i terytorialne równoważenie rozwoju kraju poprzez promowanie integracji funkcjonalnej, tworzenie warunków dla rozprzestrzeniania się czynników rozwoju, wielofunkcyjny rozwój obszarów wiejskich oraz wykorzystanie potencjału wewnętrznego wszystkich terytoriów;
- poprawę dostępności terytorialnej kraju w różnych skalach przestrzennych poprzez rozwijanie infrastruktury transportowej i telekomunikacyjnej (np. sieci szerokopasmowe);
- kształtowanie struktur przestrzennych wspierających osiągnięcie i utrzymanie wysokiej jakości środowiska przyrodniczego, walorów krajobrazowych i kulturowych Polski;
- zwiększenie odporności struktury przestrzennej kraju na zagrożenia naturalne i utratę bezpieczeństwa energetycznego oraz kształtowanie struktur przestrzennych wspierających zdolności obronne państwa;
- przywrócenie i utrwalenie ładu przestrzennego.

Kolejny dokument, czyli **Strategia Rozwoju Kraju 2020 – Aktywne społeczeństwo, konkurencyjna gospodarka, sprawne państwo** (SRK) to główna strategia rozwojowa Polski w średnim horyzoncie czasowym, która wyznacza trzy obszary działania władz publicznych: „Sprawne i efektywne państwo”, „Konkurencyjna gospodarka” oraz „Spójność społeczna i terytorialna”. W kontekście planowania założeń rozwoju w gminie, warto wskazać kilka wybranych postulatów strategii krajowej.

Po pierwsze, nowoczesne instytucje publiczne, również te działające na wszystkich szczeblach samorządu terytorialnego, powinny być dostępne dla obywatela i otwarte na jego potrzeby, przejrzyste i przyjazne, gotowe na obywatelską partycypację oraz wspomagające społeczną energię. SRK zakłada zatem przejście od administrowania (podejścia pasywnego opartego przede wszystkim na wypełnianiu procedur) do zarządzania rozwojem (podejścia aktywnego i elastycznego, ukierunkowanego na poszukiwanie – wspólnie z obywatelami – najlepszych celów i rozwiązań).

Po drugie, strategia wskazuje rozwój kapitału społecznego jako jedno z kluczowych wyzwań dla Polski, który będzie służyć zwiększeniu skali i trwałości zaangażowania oraz współpracy obywatelskiej. Państwo powinno jedynie tworzyć warunki dla tego procesu sprzyjając oddolnym inicjatywom obywatelskim m.in. poprzez zmiany programów nauczania oraz wspieranie nieformalnej edukacji obywatelskiej. Niejako równoległe i współzależnie powinien mieć miejsce dalszy rozwój kapitału ludzkiego. Zadania państwa powinny koncentrować się na ograniczeniu czynników zniechęcających do podejmowania i utrzymania aktywności zawodowej, a także promocji modelu edukacji łączącej kształcenie w szkołach z edukacją nieformalną trwającą całe życie i powiązaną z praktyką (m.in. z konkretnymi potrzebami pracodawców i potrzebami życia w z informatyzowanym społeczeństwie).

Po trzecie, SRK zauważa, iż zagrożenie wykluczeniem w Polsce ma charakter terytorialny – w poszczególnych regionach istnieją obszary problemowe, charakteryzujące się niską dostępnością i jakością usług publicznych, ograniczonymi zasobami własnymi i w konsekwencji niskim potencjałem rozwojowym. Nacisk powinien zostać położony nie tylko na działania redystrybucyjne, prowadzące do łagodzenia ubóstwa, ale przede wszystkim na

działania aktywizujące umożliwiające powszechne uczestnictwo mieszkańców w różnych sferach życia społeczno-gospodarczego.

Strategia Rozwoju Kraju 2020 nie pomija ponadto tak ważnych dziedzin jak bezpieczeństwo energetyczne, poprawa stanu środowiska naturalnego, zwiększenie efektywności transportu, wzrost produktywności gospodarki czy modernizacja sektora rolno-spożywczego. Dość ogólne założenia SRK znajdują swoje uszczegółowienie w dziewięciu strategiach zintegrowanych. Jedną z nich jest **Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego 2010–2020: Regiony, Miasta, Obszary Wiejskie**. Dokument ten zawiera założenia nowego paradygmatu polityki regionalnej ukierunkowanej na wykorzystanie potencjałów endogenicznych terytoriów oraz na wspieranie wszystkich regionów zamiast krótkoterminowych, odgórnie dystrybuowanych dotacji „dla najmniej uprzywilejowanych obszarów”. Istotne znaczenie będą miały zwiększenie roli szczebla regionalnego w uruchamianiu procesów rozwojowych oraz zróżnicowane podejście do różnych typów terytoriów.

Na szczeblu regionalnym kluczowe znaczenie posiada samorządowa **Strategia rozwoju społeczno-gospodarczego województwa warmińsko-mazurskiego do roku 2025**. Jest to podstawowy dokument planistyczny, stanowiący bazę dla regionalnych programów operacyjnych. Wizja województwa w 2025 roku zawiera się w następujących hasłach:

Warmia i Mazury regionem, w którym warto żyć... niezależnie od wieku, wykształcenia, stanu posiadania, pochodzenia, miejsca zamieszkania oraz płci.

Strategia rozwoju województwa opiera się na koncepcji trzech płaszczyzn rozwoju, obejmujących ludzi, gospodarkę i relacje między człowiekiem a gospodarką. Zostały one osadzone w środowisku przyrodniczym, w którym odbywają się wszelkie działania człowieka. Na tej podstawie wyróżniono trzy priorytety strategiczne: 1. Konkurencyjna gospodarka; 2. Otwarte społeczeństwo; 3. Nowoczesne sieci. Cel główny Strategii: „Spójność ekonomiczna, społeczna i przestrzenna Warmii i Mazur z regionami Europy”, zostanie zrealizowany dzięki czterem celom strategicznym:

- 1) wzrost konkurencyjności gospodarki,
- 2) wzrost aktywności społecznej,
- 3) wzrost liczby i jakości powiązań sieciowych,
- 4) nowoczesna infrastruktura rozwoju.

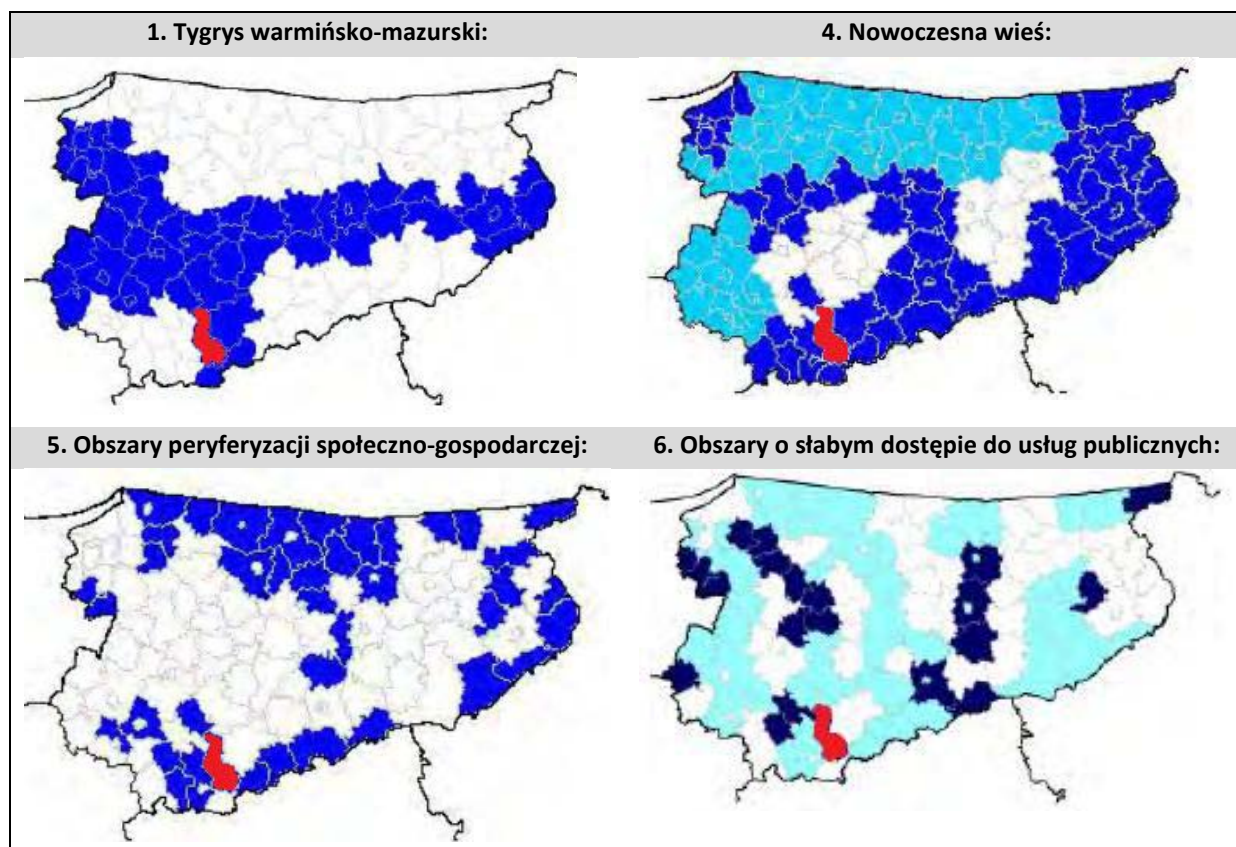
Dokument wyznacza trzy inteligentne specjalizacje dla województwa bazujące na mocnych stronach regionu, jego konkurencyjności i potencjale rozwojowym: ekonomia wody, żywność wysokiej jakości oraz drewno i meblarstwo. Strategia zakłada ponadto koncentrację podejmowanych działań na 9. Obszarach Strategicznej Interwencji (OSI). Gmina Kozłowo należy do czterech z nich.

Pierwszy z wymienionych OSI wyznaczono w oparciu o kryterium położenia ośrodka gminnego w odległości maksymalnie 15 km od drogi nr 7 lub nr 16. Interwencje w tym obszarze mają przyczynić się m.in. do dynamizacji procesów gospodarczych, wzrostu atrakcyjności inwestycyjnej i innowacyjności, a także kooperacji międzynarodowej i krajowej. Z kolei OSI „Nowoczesna wieś”⁴³ włącza gminę Kozłowo do obszarów stwarzających dogodne warunki dla wielofunkcyjnego rozwoju rolnictwa (w tym ekologicznego), umożliwiającego specjalizację w zakresie produkcji żywności wysokiej jakości bazującej na regionalnych zasobach przyrodniczych. Jednocześnie Strategia zalicza gminę Kozłowo do grupy gmin o

⁴³ Gminy stwarzające możliwości dla wielofunkcyjnego rozwoju rolnictwa zaznaczono na mapie kolorem grantowym, natomiast gminy umożliwiające intensywny rozwój rolnictwa – na niebiesko.

niskim potencjale rozwojowym, w szczególności z uwagi na utratę potencjału ludnościowego, niską zamożność, problemy na rynku pracy czy słaby rozwój sektora podmiotów gospodarczych. Według omawianego dokumentu, gmina należy również do obszarów o słabym dostępie do usług publicznych. Zaliczenie Gminy Kozłowo do wybranych OSI nie daje jej bezpośrednich korzyści, natomiast wiąże się z preferencjami w konkursach w ramach niektórych priorytetów inwestycyjnych RPO WiM 2014-2020. Szczegółowa analiza tego zagadnienia została zawarta w części finansowej niniejszego dokumentu.

Rysunek 3. Gmina Kozłowo na mapach OSI

Źródło: opracowanie własne na podstawie Strategii rozwoju społeczno-gospodarczego województwa warmińsko-mazurskiego do roku 2025.

Na marginesie należy dodać, że analizując założenia programowe dokumentów unijnych, krajowych i regionalnych, zaleceń i rekomendacji poszukiwano również na poziomie ponadlokalnym – w Lokalnej Strategii Rozwoju dla obszaru Lokalnej Grupy Działania „Brama Mazurskiej Krainy” oraz w strategii rozwoju powiatu nidzickiego, obowiązujących w okresie wdrażania strategii rozwoju Gminy Kozłowo, wobec których plan ten powinien wykazywać komplementarny charakter. Okazało się jednak, iż pierwszy z wymienionych dokumentów jest w trakcie opracowania, natomiast prace nad drugim zostaną prawdopodobnie rozpoczęte w 2016 roku⁴⁴. Niemniej w trakcie tworzenia Strategii rozwoju gminy Kozłowo podjęto działania służące zapewnieniu jej spójności z planami i zamierzeniami LGD oraz samorządu powiatu, ponieważ współpraca z tymi podmiotami będzie nieodzownym elementem funkcjonowania jednostek gminy.

⁴⁴ Informacja przekazana przez pracownika Starostwa Powiatowego w Nidzicy.

2. Charakterystyka Gminy Kozłowo

2.1. Położenie i podział administracyjny gminy

Gmina Kozłowo jest położona w południowej części województwa warmińsko-mazurskiego, w powiecie nidzickim. Sąsiaduje z gminami: Działdowo, Iłowo, Janowiec Kościelny, Nidzica, Olsztynek, Grunwald i Dąbrówno. Znajduje się w niewielkiej odległości od dwóch miast powiatowych – Nidzicy (10 km) i Działdowa (10 km).

Rysunek 4. Gmina Kozłowo na tle województwa i powiatu

Źródło: opracowanie własne na podstawie Statystycznego Vademecum Samorządowca 2014.

Pod względem administracyjnym gmina obejmuje 30 sołectw, w których skład wchodzi 36 miejscowości. Siedzibą władz samorządowych, większości instytucji lokalnych oraz firm jest Kozłowo, będące jednocześnie największą miejscowością na terenie gminy – według stanu na 31 grudnia 2014 roku zamieszkiwane było przez 1 409 osób, które stanowiły ponad jedną piątą (22,6%) wszystkich mieszkańców gminy. W drugiej kolejności należy wskazać Szkotowo (445 mieszkańców; 7,1% ogółu ludności gminy), a następnie Sławkę Wielką (404; 4,5%).

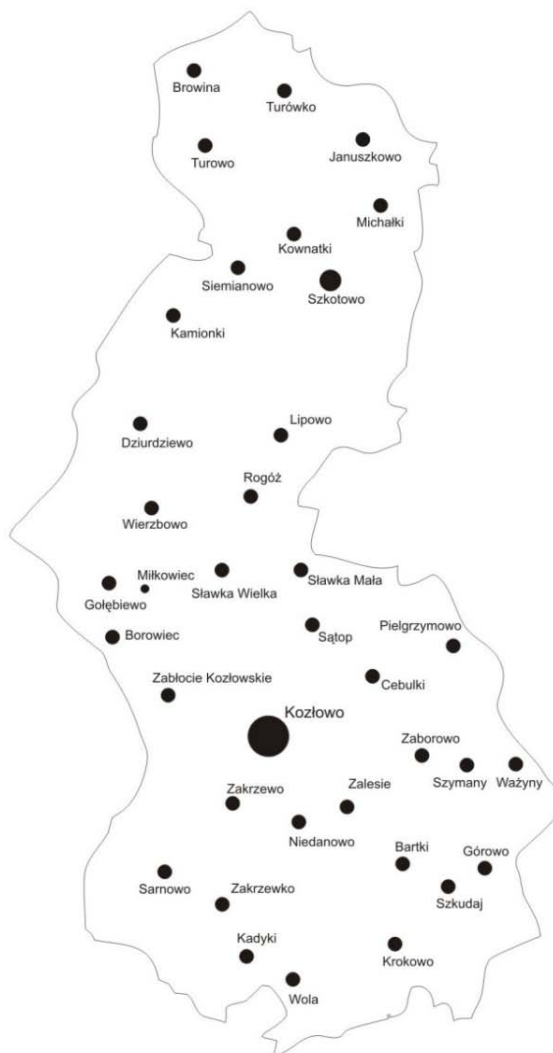
Tabela 2. Sołectwa Gminy Kozłowo wraz z liczbą mieszkańców (31 grudnia 2014 rok)

Lp.	Sołectwo	Liczba	Lp.	Sołectwo	Liczba
1	Bartki	203	16	Sławka Mała	89
2	Browina	41	17	Sławka Wielka	404
3	Cebulki	176	18	Szkotowo	445
4	Dziurdziewo/Kamionki	87/69	19	Szkudaj	65
5	Górowo	59	20	Szymany	68
6	Kownatki	126	21	Turowo	91
7	Kozłowo	1409	22	Turówko	181
8	Krokowo	137	23	Ważyny	79
9	Michałki/Januszkowo	77/329	24	Wierzbowo/Gołębiewo	82/221
10	Niedanowo	190	25	Wola	61
11	Pielgrzymowo	166	26	Zabłocie Kozłowskie	40
12	Rogóż/Lipowo	138/237	27	Zaborowo	131
13	Sarnowo	396	28	Zakrzewko/Kadyki	43/4
14	Sątop	128	29	Zakrzewo	170
15	Siemianowo	94	30	Zalesie	101

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych UG w Kozłowie.

Gmina Kozłowo zajmuje powierzchnię 25 427 ha, czyli ponad 254 km². Kształt jej obszaru wydłużony jest południkowo, a układ funkcjonalno-przestrzenny dzieli ją na część północną i południową. Pierwsza posiada więcej kompleksów leśnych oraz jeziora, których nie ma w części południowej.

Rysunek 5. Sieć osadnicza Gminy Kozłowo

Źródło: <http://www.bip.kozlowo.pl/index.php?cid=7>

Niejąko konsekwencją położenia geograficznego gminy i kształtu jej terytorium jest niska gęstość zaludnienia, wynosząca obecnie 25 osób na 1 km². Warto nadmienić, iż wskaźnik ten lokuje gminę dopiero na 84 miejscu wśród jednostek samorządu terytorialnego tego samego szczebla na Warmii i Mazurach (średnia wojewódzka to 60 osób na km²).

2.2. Administracja samorządowa w gminie

Gmina Kozłowo jest wspólnotą samorządową, która realizuje zadania użyteczności publicznej służące zaspokajaniu zbiorowych potrzeb zamieszkującej ją ludności, wynikające z szeregu ustaw, aktów wykonawczych, porozumień zwartych z innymi jednostkami samorządu

terytorialnego oraz organami administracji rządowej, a także uchwał rady gminy. Jej ustrój wewnętrzny, w tym organizację i tryb pracy organów, określa Statut Gminy Kozłowo⁴⁵.

Gmina realizuje swoje zadania poprzez działalność:

- 1) organów gminy, tj. Rady Gminy Kozłowo (organ stanowiący i kontrolny) oraz Wójta Gminy Kozłowo (organ wykonawczy);
- 2) organów jednostek pomocniczych (zebranie wiejskie oraz sołtys wspomagany przez radę sołecką);
- 3) gminnych jednostek organizacyjnych, do których należą⁴⁶:
 - a) Urząd Gminy w Kozłowie,
 - b) Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Kozłowie,
 - c) Gminne Centrum Kultury i Sportu w Kozłowie,
 - d) Gminna Biblioteka Publiczna w Kozłowie,
 - e) Zespół Szkolno-Przedszkolny w Kozłowie,
 - f) Zespół Szkół w Rogożu,
 - g) Zespół Szkół w Szkotowie,
 - h) Szkoła Podstawowa w Zaborowie,
 - i) Zakład Gospodarki Komunalnej i Mieszkaniowej w Kozłowie⁴⁷;
- 4) innych podmiotów na podstawie zawartych z nimi umów i porozumień.

Administracja samorządowa koncentruje się przede wszystkim w funkcjonowaniu Urzędu Gminy w Kozłowie stanowiącego aparat pomocniczy Wójta, który jest jednocześnie jego kierownikiem. UG zapewnia warunki do należytego wykonywania zadań spoczywających na gminie, w tym warunki organizacyjne do odbywania sesji i posiedzeń komisji rady gminy, a także zebrań mieszkańców w sołectwach. W skład urzędu wchodzi pięć komórek organizacyjnych: Referat Organizacyjny, Referat Finansowy, Referat Inwestycji i Gospodarki Terenowej, Urząd Stanu Cywilnego oraz samodzielne stanowiska pracy (radca prawny, inspektor ds. polityki informacyjnej).

Urząd Gminy w Kozłowie zatrudnia pracowników w łącznym wymiarze 24 ½ etatu, w większości na stanowiskach urzędniczych. Pracownicy UG wykonują swoje obowiązki na podstawie i w granicach prawa, w oparciu o zasady: praworządności, służebności wobec społeczności lokalnej, racjonalnego gospodarowania mieniem publicznym, jednoosobowego kierownictwa, planowania pracy, kontroli wewnętrznej oraz podziału zadań.

Jednostka posiada regulamin organizacyjny, regulamin pracy, a także Kodeks Etyczny określający główne zasady, którymi kierują się pracownicy UG. Wymienia m.in. rzetelność, odpowiedzialność, szczerść i uczciwość, uprzejmość, a także wiedzę i umiejętności jako podstawowe wartości stanowiące podstawę standardów w codziennej pracy zawodowej. Kodeks zakłada funkcjonowanie Komisji Etycznej, którą powołuje Wójt Gminy spośród pracowników urzędu. Do zadań komisji należy w szczególności przyjmowanie wszelkich zgłoszeń o naruszeniu Kodeksu oraz przeprowadzanie postępowania wyjaśniającego.

⁴⁵ Przyjęty uchwałą nr XX/170/2012 Rady Gminy w Kozłowie z dnia 24 maja 2012 r.; zmieniony uchwałą nr VI/29/2015 Rady Gminy w Kozłowie z dnia 6 lutego 2015 r.

⁴⁶ Zadania i działalność jednostek organizacyjnych, oprócz urzędu gminy, opisano w dalszych częściach diagnozy.

⁴⁷ Zgodnie z Uchwałą Nr XIII/70/2015 Rady Gminy w Kozłowie z dnia 30 września 2015 roku w sprawie likwidacji samorządowego zakładu budżetowego o nazwie Zakład Gospodarki Komunalnej i Mieszkaniowej w Kozłowie, ZGKiM z dniem 1 października 2015 roku został postawiony w stan likwidacji, a z dniem 31 grudnia 2015 roku zostanie zlikwidowany. Zadania wykonywane dotychczas przez ZGKiM przejmie Zakład Usług Ciepłowniczych EKO-KOZŁOWO Sp. z o.o.

Pracownicy UG są ponadto zobligowani do stałego podnoszenia kwalifikacji i kompetencji. W tym celu korzystają ze szkoleń tematycznych dotyczących zajmowanych przez nich stanowisk oraz wykonywanych obowiązków, organizowanych przez podmioty zewnętrzne.

2.3. Przynależność gminy do związków i stowarzyszeń

Gmina Kozłowo należy do dwóch dużych i ważnych organizacji o zasięgu subregionalnym: Ekologicznego Związku Gmin „Działdowszczyzna” oraz Lokalnej Grupy Działania „Brama Mazurskiej Krainy”.

Pierwsza z wymienionych organizacji istnieje od 1998 roku, zrzesza 12 gmin na terenie powiatu działdowskiego, nidzickiego, iławskiego i nowomiejskiego. Podstawowymi celami EZG „Działdowszczyzna” są: integracja gmin na rzecz ochrony środowiska, rozwoju ekologicznego i edukacji ekologicznej społeczeństwa oraz gospodarki wodnej, rekreacji i turystyki, wspomaganie realizacji zadań własnych gmin w zakresie ochrony środowiska, przyrody, gospodarki komunalnej i wodnej oraz rekreacji i turystyki przez prowadzenie wspólnej działalności dotyczącej budowy i eksploatacji obiektów, służących składowaniu i utylizacji odpadów komunalnych oraz organizacji systemu selektywnej zbiórki odpadów, a także ochrony przed degradacją wód obszaru zlewni rzek Wel, Drwęca i Wkra. Wójt Gminy Kozłowo wchodzi w skład Zarządu Związku⁴⁸.

Z kolei Lokalna Grupa Działania „Brama Mazurskiej Krainy” to Związek Stowarzyszeń, który został założony w 2006 r. przez sześć organizacji założycieli. Obecnie w jego skład wchodzi 84 podmioty, w tym 2 powiaty i 14 gmin, jednostki organizacyjne JST, przedsiębiorcy i organizacje pozarządowe. Celem Związku, zgodnie z jego statutem, są działania wpływające na rzecz rozwoju obszarów wiejskich, sprawniejsze wykorzystanie potencjału rozwojowego terenów wiejskich, poprawę ich konkurencyjności, jako miejsca zamieszkania i prowadzenia działalności ekonomicznej przez mieszkańców tych terenów oraz potencjalnych przedsiębiorców, jak również aktywizację i współpracę środowisk lokalnych. Jednym z ważniejszych zadań związku jest opracowanie i realizacja Lokalnej Strategii Rozwoju z wykorzystaniem instrumentów Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich. Gminę Kozłowo we władzach LGD reprezentuje obecnie w zarządzie Przewodnicząca Rady Gminy w Kozłowie i Wójt Gminy⁴⁹.

2.4. Zasoby środowiska naturalnego

W świetle podziału fizyczno-geograficznego obszar Gminy Kozłowo należy do dwóch mezoregionów: północna część znajduje się w granicach Garbu Lubawskiego o zróżnicowanej formie ukształtowania terenu (obniżenia i wysoczyzny), natomiast południowa – w granicach Wzniesień Mławskich, tworzonych przez płyty wysoczyzny z licznymi formami morenowymi i jeziorami wypełniającymi rynny polodowcowe⁵⁰. Gmina wykazuje niewielkie zróżnicowanie morfologiczne i geologiczne. Pokrywą glebową tworzą tu głównie gleby bielicowe, pseudobielicowe oraz brunatne wylugowane i kwaśne, należące do średnich i niskich klas bonitacji oraz silnie podatne na degradację. Największy odsetek stanowią gleby IV (47,2%) oraz V klasy (23,9%). Na mniejszych obszarach, głównie w obniżeniach terenu i sąsiedztwie

⁴⁸ <http://www.dzialdowszczyzna.bip.net.pl/>

⁴⁹ <http://lgdbmk.pl/pl/podkat/czlonkowie>

⁵⁰ *Ocena stanu ekologicznego i potencjału rekreacyjnego środowiska gminy Kozłowo (powiat nidzicki) ze szczególnym uwzględnieniem wód powierzchniowych*, A. Skrzypczak i inni, Uniwersytet Warmińsko-Mazurski w Olsztynie, Olsztyn 2006, s. 9.

małych cieków wodnych występują gleby hydrogeniczne, w tym torfowe, mułowo-torfowe, torfowo-murszowe i murszaste⁵¹.

Tabela 3. Podział gleb w Gminie Kozłowo ze względu na klasy bonitacyjne

Wyszczególnienie	I	II	III	IV	V	VI	N
Powierzchnia (ha)	0	0	403	11 438	5 795	1378	5197
Udział w ogólnej powierzchni (%)	0,0%	0,0%	1,7%	47,2%	23,9%	5,7%	21,4%

Źródło: UG w Kozłowie.

Na terenie gminy stwierdzone zostały pokłady kruszywa naturalnego w postaci żwiru, torfu i piasku. Udokumentowane zasoby surowców naturalnych (złoża piasku ze żwirem) występują w pięciu miejscowościach – w Michałkach, Januszkowie, Szkotowie, Kozłowie oraz Siemianowie. Ponadto, eksploatację kruszywa prowadzono w rejonie Lipowa, Rogoża, Turowa, Pielgrzymowa, Szyman, Górowa i Sarnowa. Były to złoża o charakterze lokalnych odkrywek, które mieszkańcy eksploatowali na własne potrzeby. Obecnie widoczny jest na nich zaawansowany proces samorekultywacji.

Wody powierzchniowe gminy należą do zlewni trzech rzek: Nidy, Szkotówki oraz Marózki. Nida stanowi prawobrzeżny dopływ Narwi, biorąc swój początek na wschód od jeziora Kownatki, w okolicach miejscowości Januszkowo. Jej głównym dopływem na terenie gminy Kozłowo jest Szkotówka, przepływająca tu na odcinku 26 km. W zasadzie południowo-zachodnia część gminy położona jest w widłach Nidy i Szkotówki, które w tym rejonie wyznaczają jej granice. Marózka natomiast stanowi lewobrzeżny dopływ Łyny, przepływający przez obszar gminy na długości 4,8 km. Rzeka wypływa z jeziora Gardyńskiego, uchodząc do jeziora Kiernoz Wielki.

W północnej części Gminy Kozłowo znajduje się 10 jezior o zróżnicowanej powierzchni i warunkach naturalnych. Największym jest jezioro Kownatki, o powierzchni 215,5 ha i długości linii brzegowej 8900 metrów⁵². W dalszej kolejności należy wymienić Kąty (41,7 ha) oraz Szkotowskie (41 ha). Pozostałe jeziora charakteryzują się powierzchnią lustra wody poniżej 15 ha i są to: Pieczka (inaczej Januszkowskie lub Michałki – 13,7 ha), Wronowskie (11 ha), Turowskie (7,5 ha), Małe (5,6 ha), Rodowo (4,5 ha), Głowacz (1,9 ha) oraz Bielawy (1,6 ha)⁵³.

Niewątpliwym zasobem naturalnym gminy są lasy, które zajmują 3 572 ha, co stanowi 14,0% jej powierzchni ogółem i 14,3% jej powierzchni lądowej. Występują one na całym jej terytorium w postaci rozproszonych enklaw o niewielkich powierzchniach, a największym zalesieniem charakteryzuje się południowa część gminy. Lasy występujące na terenie gminy znajdują się w obrębie dwóch nadleśnictw. W Nadleśnictwie Nidzica są to głównie siedliska typu las mieszany świeży oraz bór mieszany świeży. Głównym gatunkiem lasotwórczym na tym obszarze jest sosna (88,0%). W Nadleśnictwie Olsztynek przeważa las świeży i las mieszany świeży oraz gatunki: sosna (41,0%), brzoza (38,0%) i dąb (16,0%). Wszystkie grunty leśne oraz zadrzewione i zakrzewione, w tym także i lasy (3 929 ha) stanowią 15,5% obszaru gminy.

⁵¹ Uwarunkowania zagospodarowania przestrzennego. Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Kozłowo, Załącznik nr 1 do Uchwały Nr XXXII/276/2013 Rady Gminy w Kozłowie z dnia 18 lipca 2013 r.

⁵² http://atlas.limnologiczny.pl/baza/pokaz_ob.php?jez_id=4899.

⁵³ Ocena stanu ekologicznego..., s. 16-17.

Na terenie Gminy Kozłowo usytuowane są dwa obszary chronionego krajobrazu, obejmujące tereny chronione z uwagi na wyróżniający się krajobraz, a także zróżnicowane ekosystemy, wartościowe we względu na pełnioną funkcję korytarzy ekologicznych oraz możliwość zaspokojenia potrzeb związanych z turystyką. W świetle rejestru prowadzonego przez RDOŚ w Olsztynie na terenie gminy znajduje się Obszar Chronionego Krajobrazu Dolin Rzek Nidy i Szkotówki oraz Obszar Chronionego Krajobrazu Jeziora Mielno⁵⁴. Ich całkowita powierzchnia wynosi 18 889,9 ha, przy czym na terenie gminy położonych jest 8 666,3 ha. Pozostałe części znajdują się w granicach gmin: Nidzica, Działdowo, Iłowo-Osada (Dolina Rzek Nidy i Szkotówki) oraz Olsztynek, Dąbrówno i Grunwald (Jezioro Mielno). Łącznie obszary chronionego krajobrazu zajmują 34,1% powierzchni Gminy Kozłowo.

Cechą charakterystyczną OChK jest obowiązywanie na ich terenie szeregu ustaleń dotyczących czynnej ochrony ekosystemów, a także następujących zakazów:

- 1) zabijania dziko występujących zwierząt, niszczenia ich nor, legowisk, innych schronień i miejsc rozrodu oraz tarlisk, złożonej ikry, z wyjątkiem amatorskiego połowu ryb oraz wykonywania czynności związanych z racjonalną gospodarką rolną, leśną, rybacką i łowiecką;
- 2) realizacji przedsięwzięć mogących znacząco oddziaływać na środowisko (w rozumieniu art. 51 ustawy z dnia 27 kwietnia 2001 r. - Prawo ochrony środowiska, nie licząc inwestycji przeprowadzanych po uzgodnieniu z Wojewodą Warmińsko-Mazurskim);
- 3) likwidowania i niszczenia zadrzewień śródpolnych, przydrożnych i nadwodnych, jeżeli nie wynikają one z potrzeby ochrony przeciwpowodziowej i zapewnienia bezpieczeństwa ruchu drogowego lub wodnego lub budowy, odbudowy, utrzymania, remontów lub naprawy urządzeń wodnych;
- 4) wydobywanie do celów gospodarczych skał, w tym torfu oraz skamieniałości, w tym kopalnych szczątków roślin i zwierząt, a także minerałów i bursztynu;
- 5) wykonywanie prac ziemnych trwale zniekształcających rzeźbę terenu, z wyjątkiem prac związanych z zabezpieczeniem przeciwsztormowym, przeciwpowodziowym lub przeciwosuwiskowym lub utrzymaniem, budową, odbudową, naprawą lub remontem urządzeń wodnych;
- 6) dokonywania zmian stosunków wodnych, jeżeli służą innym celom niż ochrona przyrody lub zrównoważone wykorzystanie użytków rolnych i leśnych oraz racjonalna gospodarka wodna lub rybacka;
- 7) likwidowania naturalnych zbiorników wodnych, starorzeczy i obszarów wodno-błotnych;
- 8) lokalizowania obiektów budowlanych w pasie szerokości 100 m od linii brzegów rzek, jezior i innych zbiorników wodnych, z wyjątkiem urządzeń wodnych oraz obiektów służących prowadzeniu racjonalnej gospodarki rolnej, leśnej lub rybackiej.

Gmina nie znajduje się w zasięgu obszaru Natura 2000, jednak w bliskim jej położeniu, na terenie gminy Nidzica, znajdują się dwa takie obszary: Puszcza Napiwodzko-Ramucka,

⁵⁴ Powołane *Rozporządzeniem Wojewody Warmińsko-Mazurskiego Nr 21 z dnia 14 kwietnia 2003 r. w sprawie wprowadzenia obszarów chronionego krajobrazu na terenie województwa warmińsko-mazurskiego* (Dz. U. Woj. Warm-Maz. Nr 52, poz. 725). Obecnie obowiązujące przepisy: *Rozporządzenie Wojewody Warmińsko-Mazurskiego Nr 106 z dnia 3 listopada 2008 r. w sprawie Obszaru Chronionego Krajobrazu Jeziora Mielno* (Dz. U. Woj. Warm.-Maz. z 17.11.08 r. Nr 176, poz. 2574) oraz *Rozporządzenie Wojewody Warmińsko-Mazurskiego Nr 141 z dnia 12 listopada 2008 r. w sprawie Obszaru Chronionego Krajobrazu Dolin Rzek Nidy i Szkotówki* (Dz. U. Woj. Warm.-Maz. z 20.11.08 r. Nr 178, poz. 2623).

stanowiąca jedną z ważniejszych ostoi ptaków w Polsce oraz Ostoja Napiwodzko-Ramucka, na którą składa się dziewięć enklaw: Dolina Łyny, Gim, Kemno, Košno, Dłużek, Dolina rzeki Czarnej, Sołtysek, Galwica-Sawica oraz Muszaki⁵⁵.

Północna część Gminy Kozłowo usytuowana jest w zachodniomazurskim obszarze węzłowym sieci ekologicznej ECONET – Polska, obejmującym obszar pojezierzy. Sieć identyfikuje obszary węzłowe o dużej różnorodności biologicznej i krajobrazowej, charakteryzujące się korzystnymi uwarunkowaniami przestrzennymi dla zachowania ostoi i siedlisk gatunków o znaczeniu krajowym bądź europejskim⁵⁶.

Ponadto, na terenie gminy występują trzy korytarze ekologiczne, w tym jeden o znaczeniu krajowym (Dolina Górnej Wkry) oraz dwa o znaczeniu lokalnym (Dolina Szkotówki wraz z doliną Sławskiej Strugi oraz Dolina Nidy). Powiązania oparte o doliny Nidy i Szkotówki zapewniają drożność przyrodniczą na linii północ-południe, natomiast na linii wschód-zachód w północnej części gminy rolę tę pełnią jeziora i małe kompleksy leśne, a w południowej – dolina Nidy. W celu ochrony walorów przyrodniczych i wypoczynkowych trzy jeziora: Kownatki, Kąty i Szkotowskie objęte są strefą ciszy.

2.5. Zasoby historyczno-kulturowe

Pradzieje obszaru znajdującego się pomiędzy Niemnem i Dolną Wisłą, a więc również okolic Nidzicy i terenu Gminy Kozłowo, wskazują na odróżnienie ich od innych regionów nadbałtyckich. W epoce kamienia stanowił on przedłużenie leśnej sfery północno-wschodniej Europy, jednocześnie będąc oddzielony doliną dolnej Wisły od Pomorza. W epoce brązu i wczesnej epoce żelaza wyodrębnił się jako specyficzna prowincja kulturowa Europy⁵⁷.

W czasach starożytnych i wczesnośredniowiecznych teren południowej części Gminy Kozłowo stanowił obszar graniczny dwóch odmiennych etnicznie ludów – słowiańskiego i bałtyjskiego, których sąsiedzkie współistnienie powodowało przenikanie się kultur oraz ciągłe migracje. Najstarsze ślady trwałego osadnictwa na obszarze obecnego powiatu nidzickiego datowane są na lata od około 4000 do 1700 p.n.e., czyli okres młodszej epoki kamienia. Z tego też okresu prawdopodobnie pochodzą ślady osady ludności kultury ceramiki dołkowo-grzebykowej odkryte w południowo-zachodniej części jeziora Kownatki. Osada ta zbudowana została przy brzegach jeziora, charakteryzując się zabudowaniami umiejscowionymi na palach bezpośrednio nad lustrem jego wody. W jej obrębie znaleziono ceramikę, szczątki kostne zwierząt łownych oraz narzędzia pracy wykonane z kości, kamienia oraz rogu⁵⁸.

Również późniejsze epoki pozostawiły po sobie cenne ślady. We wczesnej epoce żelaza tereny północno-wschodniej Polski zajęte były przez kulturę kurhanów zachodniobałtyjskich. Jej charakterystyczną cechą stanowił system obronnych osad, umacnianych rowami, palisadami, a także wałami kamiennymi oraz kamiennie-ziemnymi. Osadnictwo na terenie współczesnego powiatu nidzickiego z okresu tej epoki wiązało się z doliną Nidy, będącą źródłem paszy dla zwierząt hodowlanych. Stąd skupienie kurhanów zaobserwowano w południowych rejonach Nidy oraz Szkotówki, czyli na terenie współczesnych gmin Janowiec

⁵⁵ <http://natura2000.gdos.gov.pl/>.

⁵⁶ Krajowa sieć ekologiczna ECONET - Polska skrupia 46% powierzchni kraju; składa się z 78 obszarów węzłowych (30% powierzchni kraju), połączonych siecią korytarzy ekologicznych (16%). Zob. http://www.proekologia.pl/e107_plugins/content/content.php?content.42910.3.

⁵⁷ M.J. Hoffmann, *Źródła do kultury i osadnictwa południowo-wschodniej sfery nadbałtyckiej w I tysiącleciu p.n.e.*, Olsztyn 1999, s. 7.

⁵⁸ *Historia Nidzicy i okolic*, red. W. Rezmer, Starostwo Powiatowe w Nidzicy, Nidzica 2012, s. 16.

Kościelny oraz Kozłowo. Odkryte w Niedanowie nasypy grobowców o kamiennych konstrukcjach wewnątrz składały się z grobów ciepłopalnych, których całość przykrywano ziemnym kopcem. W lesie, ok. 2,5 km od Sarnowa znajduje się natomiast cmentarzysko kurhanowe datowane na drugą połowę pierwszego tysiąclecia p.n.e.⁵⁹

Na podstawie odkryć archeologicznych można sądzić, iż pierwsze kilka wieków naszej ery charakteryzowało się wpływem kultury rzymskiej na współczesny obszar gminy – świadczyć o tym mogą m.in. znalezione przedmioty szklane, monety rzymskie i naczynia z brązu. W tym okresie znacznie zagęściła się sieć osadnicza na terenie powiatu, związana z grupą nidzicką kultury przeworskiej. Powstały wtedy cmentarzyska ciepłopalne w Bartkach, Pielgrzymowie, Sławce Wielkiej, Zaborowie i Niedanowie.

Według Sławomira Józwiaka, „*milowym krokiem w rozwoju akcji kolonizacyjnej*” na obszarze późniejszego komornictwa nidzickiego, było nadanie rycerzom z ziemi chełmińskiej przez krzyżackiego mistrza krajowego Fryderyka von Wildenberg 1440 łanów dóbr znajdujących się na wschód od Dąbrówna. W ten sposób zapoczątkowano planową akcję osadniczą. Pierwszy dokument lokacyjny dla tego terenu został wystawiony 24 czerwca 1328 roku dla wsi Sławka Wielka, a w dalszej kolejności dla Szkotowa (1348), Szyman (1356) oraz Ważyn (1356). Do końca lat 70. XIV wieku na obszarze komornictwa nidzickiego powstały także osady takie jak Zaborowo, Sławka Mała, Pielgrzymowo, Bartki i Szkudaj. Warto tutaj wskazać, że rezultatem działalności osadniczej zakonu krzyżackiego na terenie całego komornictwa nidzickiego były łącznie aż 62 osady, w tym 13 dóbr rycerskich na prawie chełmińskim, 35 na prawie pruskim, 5 wsi czynszowych na prawie pruskim oraz 8 wsi czynszowych na prawie chełmińskim. Ponadto, w jego obrębie znajdowało się jedno miasto – Nidzica oraz zamek strażniczy w Wielbarku⁶⁰.

Pierwsze wzmianki historyczne o miejscowości Kozłowo, stanowiącej obecnie siedzibę władz gminy, pochodzą z XIV wieku. Wieś została założona na prawie chełmińskim w 1328 roku, a jej właścicielami zostali bracia Dobislaus i Wenzeslaus. W okresie średniowiecza w Kozłowie usytuowany był majątek rycerski. Liczący ponad tysiąc hektarów obszar w czasach współczesnych, do 1945 roku, znajdował się w posiadaniu rodziny Eulerów. Siedzibę właścicieli stanowił dwór – całkowicie zniszczony w czasie II wojny światowej. Jedynie częściowo zachował się przydworski park, m.in. jego centralna część z dominantą w postaci trzech dębów piramidalnych, aleja drzew lipowych, kopiec porośły daglezjami i świerkami, ozdobny mur ceglany oraz mur kamienny. W XIX wieku Kozłowo było wsią chłopską, liczącą około 100 mieszkańców. Znajdował się tu również folwark, założona została szkoła.

Świadectwem historii Gminy Kozłowo są jej zabytki. W rejestrze zabytków archeologicznych województwa warmińsko-mazurskiego, prowadzonym przez Wojewódzki Urząd Ochrony Zabytków w Olsztynie wpisany jest układ dwóch kurhanów znajdujących się w Pielgrzymowie⁶¹, natomiast rejestr zabytków nieruchomych zawiera przede wszystkim kościoły: w Dziurdziewie, Kozłowie, Sarnowie, Sławce Wielkiej, Szkotowie, Turowie oraz Zaborowie, a także cmentarze przykościelne oraz pozostałości po dworach w Kozłowie (park pałacowy), Turowie (zespół dworski), Turówku i Zabłociu Kozłowskim (parki dworskie).

Okres I i II wojny światowej, oprócz wielu zniszczeń, pozostawił po sobie zlokalizowane na terenie gminy cmentarze wojskowe i kwatery wojenne. Najwięcej tego typu obiektów

⁵⁹ Tamże, s. 18-21.

⁶⁰ Tamże.

⁶¹ *Rejestr zabytków archeologicznych województwa warmińsko-mazurskiego*, nr rej. C-250, data wpisu 31 marca 1999 r. (<http://www.wuoz.olsztyn.pl/953-menu/rejestr-i-ewidencja-zabytkow.html>).

powstało w związku z bitwą pod Tannenbergiem, jedną z pierwszych wielkich bitew I wojny, która toczyła się tu od 21 do 31 sierpnia 1914 roku. Obszar walk stanowił trójkąt tworzony przez linie biegnące z Uzdowa do Wielbarka, z Wielbarka do miejscowości Lutry (przez Biskupice) oraz z Lutry do Uzdowa (przez Olsztyn i Olsztynek). Na terenie gminy zlokalizowano 10 cmentarzy i kwater: w Szkotowie, Michałkach, Browinie, Gołębiewie, Dziurdziewie, Lipowie, Sarnowie, Turowie, Zakrzewku oraz Siemianowie. Spoczywają w nich żołnierze niemieccy i rosyjscy, niektórzy znani z imienia i nazwiska, inni natomiast pochowani anonimowo⁶².

Tabela 4. Zabytki nieruchomości na terenie Gminy Kozłowo

Miejscowość	Zabytek	Nr rejestru
Dziurdziewo	kościół fil. p.w. MB Anielskiej, 1825	959 z 29.07.1968
	cmentarz przykościelny	jw.
Kolonia Ginter	cmentarz	3657 z 27.05.1993
Kozłowo	kościół ewangelicki, ob. rzym.-kat. p.w. śś. Piotra i Pawła, 1 poł. XVIII, 1815	A-962 z 5.02.1968
	park pałacowy z aleją dojazdową do folwarku, XVIII	A-605 z 5.10.1967 (wypis z księgi rej.) i z 28.01.2005
	ogrodzenie z bramą	
Michałki	cmentarz wojenny z I wojny światowej, 1914	3654 z 27.05.1993
Sarnowo	kościół ewangelicki, ob. rzym.kat. par. p.w. św. Antoniego, 1911	A-3045 z 6.07.2004
	cmentarz kościelny	jw.
	cmentarz wojenny z I wojny światowej, 1914	3657 z 27.05.1993
Sławka Wielka	kościół ewangelicki, ob. rzym.-kat. fil. p.w. św. Jana Chrzciciela, 1752	A-1032 z 28.07.1968
	cmentarz przykościelny	jw.
Szkotowo	kościół ewangelicki, ob. rzym.-kat. par. p.w. św. Józefa Robotnika, 1824	A-2095 z 29.12.2003
	cmentarz kościelny	jw.
	cmentarz wojenny z I wojny światowej, 1914	3650 z 27.05.1993
	dwór, 1900	A-4383 z 14.02.2006
Turowo	kościół ewangelicki, ob. rzym.-kat. fil. p.w. św. Michała Archanioła, 1894	A-3048 z 21.05.2004
	cmentarz kościelny	jw.
	zespół dworski, poł. XIX (dwór, park)	A-2127 z 17.05.2004
Turówko	park dworski, 1 poł. XIX	3590 z 13.04.1984
Zabłocie Kozłowskie	park dworski, 2 poł. XIX	3621 z 19.10.1984
Zaborowo	kościół fil. p.w. Wniebowzięcia NMP, 1740	968 z 28.07.1968
	cmentarz przykościelny	jw.
Zakrzewko	cmentarz wojenny z I wojny światowej, 1914	3660 z 27.05.1993

Źródło: opracowanie własne na podstawie rejestru zabytków nieruchomości województwa warmińsko-mazurskiego (<http://www.wuoz.olsztyn.pl/953-menu/rejestr-i-ewidencja-zabytkow.html>) – stan na 31 sierpnia 2015 r.

⁶² <http://mojemazury.pl/138659,Cmentarze-wojenne-w-gminie-Kozlowo.html>.

Na terenie gminy znajdują się również ślady innych obiektów mających znaczenie historyczne i kulturowe, wśród których warto wskazać przede wszystkim dziewięć XIX-wiecznych młynów wodnych usytuowanych w miejscowościach: Borowiec, Miłkowiec, Turowo, Szkotowo, Sarnowo, Rogóż, Lipowo, Szymany oraz Zabłocie Kozłowskie. Ponadto, w Kozłowie, Kamionkach, Turówku, Januszkowie, Bartkach, Woli i Zalesiu znajdują się młyny wiatrowe. Obiekty te występują w postaci stanowisk archeologicznych.

Warto nadmienić, iż Gmina Kozłowo posiada opracowany Gminny Program Opieki nad Zabytkami na lata 2013-2016, który zakłada realizację działań służących badaniu i dokumentowaniu oraz rewaloryzacji dziedzictwa kulturowego, ochrony i świadomego kształtowania krajobrazu kulturowego, a także promocji i edukacji w celu budowania tożsamości lokalnej. Jednym z efektów działań ma być zahamowanie procesu degradacji zabytków oraz doprowadzenie do poprawy stanu ich zachowania.

2.6. Kierunki zagospodarowania przestrzennego

Planowanie przestrzenne definiowane jest jako zbiór usystematyzowanych działań, dążących do efektywnego wykorzystania przestrzeni na rzecz celów społecznych i gospodarczych, w sposób godzący interesy różnych jej użytkowników. Istotny aspekt planowania przestrzennego stanowi wykorzystanie i zabezpieczenie środowiska naturalnego oraz zabudowanego, w sposób umożliwiający zaspokojenie potrzeb obecnych i przyszłych pokoleń⁶³.

Zarządzanie przestrzenią w Polsce odbywa się na poziomie gminy zgodnie z ustawą z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym. W świetle art. 1 ust. 2 tej ustawy, w planowaniu i gospodarowaniu przestrzennym powinny zostać uwzględnione m.in. wymagania ładu przestrzennego, walory architektoniczne i krajobrazowe, wymagania ochrony środowiska, wymagania ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków, wymagania ochrony zdrowia oraz bezpieczeństwa ludzi i mienia, walory ekonomiczne przestrzeni, prawo własności, potrzeby bezpieczeństwa państwa, potrzeby interesu publicznego oraz potrzeby w zakresie rozwoju infrastruktury technicznej, w szczególności sieci szerokopasmowych.

Główny wyraz planowania przestrzennego w gminie stanowi „Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Kozłowo”, przyjęte Uchwałą Nr XXXII/276/2013 Rady Gminy w Kozłowie z dnia 18 lipca 2013 r. Kierunki zagospodarowania przestrzennego zostały określone dla wyznaczonych obszarów w oparciu o analizę cech środowiska naturalnego, obecnego i przyszłego zainwestowania w zakresie sieci osadniczej oraz obecnego i przyszłego zainwestowania w zakresie infrastruktury technicznej. Obszary te i odpowiadające im kierunki zagospodarowania są następujące:

- 1) **Obszary rozwoju zabudowy o funkcji mieszkaniowej z usługami** – tereny przewidziane pod zainwestowanie w kierunku rozwoju funkcji mieszkaniowych, a także rekreacji indywidualnej, usługowej oraz pozostałych działalności gospodarczych. Istotny dla tych obszarów jest dostęp do sieci kanalizacyjnej i wodociągowej. Studium proponuje „etapowanie intensywności zagospodarowania poszczególnych terenów w zależności od kolejności wyposażania ich w urządzenia infrastruktury technicznej”.
- 2) **Obszary rozwoju o funkcji usługowej, w tym zabudowy o funkcji turystyczno-rekreacyjnej oraz sportowej** – tereny przeznaczone do lokalizowania inwestycji o charakterze sportowo-rekreacyjnym i pensjonatowym oraz jako uzupełnienie – tras rowerowych i pieszych.

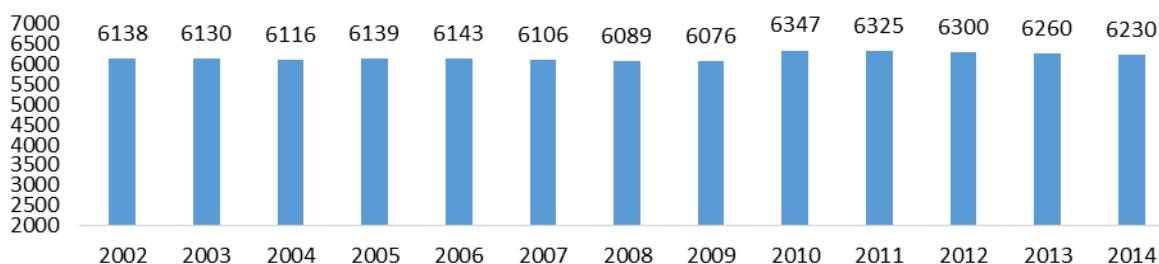
⁶³ <https://www.mir.gov.pl/strony/zadania/polityka-rozwoju-kraju/planowanie-przestrzenne/>.

- 3) **Obszary rozwoju o funkcji mieszkaniowo-usługowej, w tym zabudowy o funkcji turystyczno-rekreacyjnej** – na obszarach tych obowiązują miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego, wskazujące na funkcje mieszkaniowo-usługowe, obsługi turystyki, rekreacyjne, zabudowy letniskowej, sportu oraz rekreacji. Są one wskazywane do wyposażenia w urządzenia infrastruktury technicznej, w tym w szczególności wodociągowej i kanalizacyjnej. Ponadto, istotne byłoby wprowadzanie obszarów zieleni użytkowej, tras pieszych i rowerowych oraz obiektów obsługi turystyki.
- 4) **Obszary rozwoju o funkcji produkcyjno-usługowej** – tereny w południowo-wschodniej części gminy oraz znajdujące się w sąsiedztwie miejscowości Kozłowo, przeznaczone pod lokalizację zabudowy i obiektów o funkcji produkcyjnej, usługowej oraz produkcyjno-usługowej.
- 5) **Obszary lokalizowania elektrowni wiatrowych** – potencjalne obszary lokalizacji elektrowni wiatrowych wraz ze strefami ochronnymi, wyznaczone na podstawie uwarunkowań środowiskowych i fizjograficznych, badania siły i kierunku wiatrów oraz zainteresowania ze strony inwestorów. Lokalizacja farm wiatrowych powinna zostać poprzedzona szczegółowymi badaniami ich wpływu na środowisko, a także uwzględnić bezpieczne odległości do najbliższej zabudowy.
- 6) **Obszary udokumentowanego i perspektywicznego występowania złóż kruszywa naturalnego** – a także lokalizacje terenów górniczych w Januszkowie, Michałkach i Szkotowie. Dla tych obszarów wskazane zostało uwzględnianie wymogów ochrony środowiska, w tym ochronę złóż oraz sąsiadujących z nimi obiektów budowlanych; wyznaczenie pasów ochronnych dla terenów sąsiednich, które nie są objęte eksploatacją; a także przeprowadzenie rekultywacji terenu po zakończeniu wydobywania.
- 7) **Obszary rolniczej przestrzeni produkcyjnej, prowadzenia działalności gospodarczej, rolniczej oraz zalesień** – są to tereny, na których przewiduje się możliwość lokalizacji różnych form aktywnej rekreacji (tereny jeździeckie, pola golfowe, itp.). Studium wprowadza także możliwość lokalizacji budynków i obiektów dla potrzeb produkcji rolnej i przetwórstwa rolnego, z uwzględnieniem przepisów dotyczących ochrony środowiska. Dopuszcza się tu lokalizację farm wiatrowych (ze strefami ochronnymi) oraz możliwość wprowadzania zalesień.

Wśród kierunków rozwoju rolniczej przestrzeni produkcyjnej w Studium wskazano m.in. ochronę gleb najwyższych klas bonitacyjnych przed nieuzasadnioną zabudową oraz niewłaściwymi zabiegami agrotechnicznymi; preferowanie ekologicznych sposobów produkcji rolnej; wzbogacanie terenów rolniczej przestrzeni produkcyjnej zadrzewieniami śródpolnymi i wiatrochronnymi; modernizację i przekształcanie siedlisk na cele zabudowy mieszkaniowej jednorodzinnej, w tym wprowadzanie zabudowy agroturystycznej; prowadzenie działalności rolniczej; lokalizowanie elektrowni wiatrowych wraz ze strefami ochronnymi; wprowadzanie zalesień.

systematycznie spada. W latach 2010-2014 liczba mieszkańców gminy zmniejszyła się o 117 osób (o 1,8%).

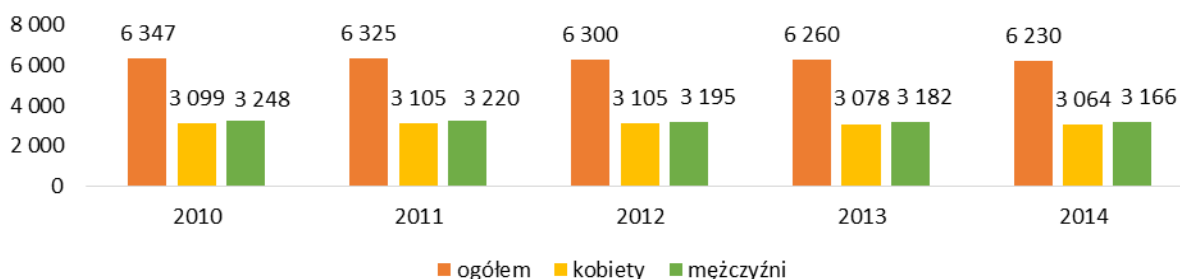
Wykres 3. Liczba mieszkańców Gminy Kozłowo w latach 2002-2014

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS.

W gminie ubyłoby przede wszystkim mężczyzn – w analizowanym okresie ich liczba zmniejszyła się o 82 (o 2,5%), podczas gdy w przypadku kobiet spadek wyniósł 35 osób (o 1,1%). W 2014 roku na 100 mężczyzn w Gminie Kozłowo przypadało 97 kobiet, a w 2010 roku – 95.

Wykres 4. Zmiany liczby ludności Gminy Kozłowo w podziale na płeć w latach 2010-2014

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS.

Niepokojący jest fakt, że zmniejszająca się liczba ludności w gminie, to przede wszystkim osoby w wieku przedprodukcyjnym (dzieci i młodzież do 17 roku życia) i produkcyjnym (mężczyźni 18-64 lata, kobiety 18-59 lat). W porównaniu do 2010 roku liczba osób w przedprodukcyjnym okresie życia spadła o 147, tj. o 9,5%, natomiast osób w wieku produkcyjnym – o 53 osoby (o 1,3%). Wzrosła natomiast liczba mieszkańców, którzy osiągnęli już wiek poprodukcyjny (mężczyźni 65 lat i więcej, kobiety od 60 lat wzwyż) – o 83, tj. o 10,9%.

Jednym z czynników, które mają wpływ na tempo i wielkość zmian liczby ludności jest przyrost naturalny, stanowiący różnicę między liczbą urodzeń żywych a liczbą zgonów w danym okresie. W 2014 roku w wyniku ruchu naturalnego mógł nastąpić wzrost liczby ludności – o 30 osób.

Tabela 5. Przyrost naturalny w Gminie Kozłowo w latach 2010-2014

Wyszczególnienie	2010	2011	2012	2013	2014
Urodzenia żywe	71	73	77	70	76
Zgony ogółem	66	53	72	61	46
Przyrost naturalny	5	20	5	9	30

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS.

Warto zauważyć, że w perspektywie lat 2010-2014 przyrost naturalny przyjmował wartości dodatnie, co oznacza, iż w danym okresie urodziło się więcej osób niż zmarło. W 2014 roku na każdy 1 000 mieszkańców Gminy Kozłowo przypadało 7,37 zgonów i 12,2 urodzenia żywe

– w 2010 roku wskaźniki te wynosiły odpowiednio 10,33 i 11,1, co oznacza zwiększenie dystansu pomiędzy nimi.

W związku z tym, iż ruch naturalny wskazuje pozytywne tendencje demograficzne, wpływ na zmniejszanie liczby ludności gminy mają przede wszystkim migracje. W badanym okresie zarówno saldo migracji wewnętrznych, jak i saldo migracji zagranicznych wykazywały zasadniczo wartości ujemne, to znaczy, że więcej osób wymeldowało się z pobytu stałego w gminie niż w niej się zameldowało.

Tabela 6. Migracje na pobyt stały w latach 2010-2014

Wyszczególnienie	2010	2011	2012	2013	2014
zameldowania w ruchu wewnętrznym	54	33	54	66	56
wymeldowania w ruchu wewnętrznym	107	73	86	91	92
saldo migracji wewnętrznych	-53	-40	-32	-25	-36
zameldowania z zagranicy	1	1	0	1	2
wymeldowania za granicę	1	3	0	12	12
saldo migracji zagranicznych	0	-2	0	-11	-10

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS.

W ostatnich dziesięcioleciach w Polsce, podobnie jak w innych krajach rozwiniętych, coraz silniej zaznacza się zjawisko *starzenia się społeczeństwa*. I choć starzenie się i starość są niejako wpisane w cykl życia ludzi, to jednak rozwój cywilizacyjny, wydłużanie czasu trwania życia oraz coraz wyższa jego jakość powodują, że społeczeństwo starzeje się intensywniej niż kiedyś. Oznacza to, że w jego strukturze coraz większy odsetek stanowią ludzie starsi, natomiast najmłodsze grupy wiekowe mają coraz mniejszy udział. Zjawisko *starzenia się* cechuje również społeczeństwo Gminy Kozłowo. W okresie od 2010 do 2014 roku można zaobserwować systematyczny:

- spadek odsetka osób w wieku przedprodukcyjnym – z 24,5% w pierwszym roku analizy do 22,6% w ostatnim;
- wzrost odsetka osób w wieku produkcyjnym – z 63,6% do 63,9%;
- wzrost odsetka osób w wieku poprodukcyjnym z 12,0% do 13,5%.

Przedstawiając obraz społeczeństwa gminy w 2014 roku należy wskazać, że osoby do 17 roku życia stanowią mniej niż jedną czwartą ogółu ludności, podczas gdy osoby najstarsze już ponad jedną siódmą. Biorąc pod uwagę zmiany następujące w społeczeństwie, polegające na wydłużaniu się czasu trwania życia ludzkiego, zmianie zachowań prokreacyjnych w kierunku opóźniania decyzji o dziecku oraz decydowania się na coraz mniejszą liczbę dzieci, można prognozować, że zjawisko *starzenia się* społeczeństwa będzie ulegać intensyfikacji.

Potwierdzenie może stanowić prognoza ludności GUS, w świetle której już w 2020 roku na obszarach wiejskich powiatu nidzickiego odsetek ludności w wieku poprodukcyjnym będzie wynosił 15,7%, natomiast w 2050 osiągnie poziom 30,0%. Jednocześnie zmniejszy się odsetek ludności w najmłodszej kategorii wiekowej – w 2020 roku ma wynosić 19,7% natomiast w 2050 roku – 13,8%; a także osób w wieku produkcyjnym – odpowiednio 64,7% i 56,2%⁶⁴. Z uwagi na wskazane cechy charakteryzujące społeczeństwo Gminy Kozłowo można prognozować, że na jej obszarze tendencje zmian struktury ludności będą podobne. Szczególnie jeżeli zwróci się uwagę na tendencje wskaźników obciążenia demograficznego.

⁶⁴ Prognoza ludności na lata 2014-2050 – powiaty, Główny Urząd Statystyczny.

Tabela 7. Wybrane wskaźniki obciążenia demograficznego dotyczące ludności Gminy Kozłowo w latach 2010-2014

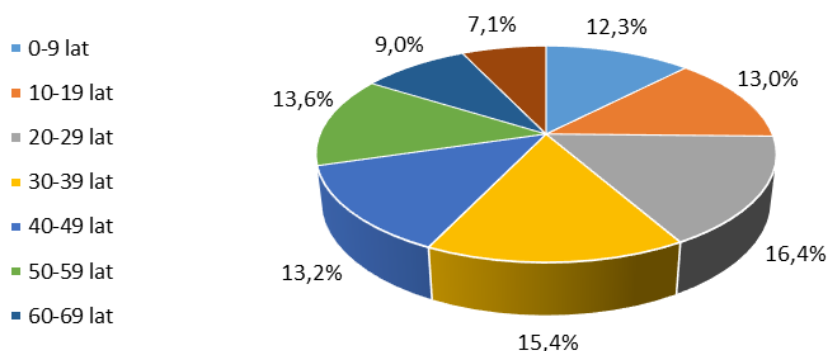
Wyszczególnienie	2010	2011	2012	2013	2014
ludność w wieku poprodukcyjnym na 100 osób w wieku przedprodukcyjnym	48,9	50,7	53,1	56,8	59,9
ludność w wieku poprodukcyjnym na 100 osób w wieku produkcyjnym	18,8	19,2	19,5	20,3	21,1

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS.

W 2014 roku na każde 100 osób w wieku przedprodukcyjnym w Gminie Kozłowo przypadało 59,9 osób w wieku poprodukcyjnym, co oznacza zwiększenie się tego wskaźnika w porównaniu do 2010 roku o 11 punktów. Wzrost, choć w mniejszym stopniu, nastąpił również w przypadku wskaźnika liczby ludności w wieku poprodukcyjnym na 100 osób w wieku produkcyjnym – z 18,8 w 2010 roku do 21,1 w 2014 roku.

Pod względem wieku mieszkańcy Gminy Kozłowo wykazują duże zróżnicowanie. Biorąc pod uwagę dziesięcioletnie przedziały wiekowe okazuje się bowiem, że największy odsetek stanowią mieszkańcy od 20 do 29 roku życia (16,4%), jednak niewiele mniejszy – osoby w wieku 30-39 lat (15,4%). Niewiele ponad 7% to mieszkańcy od 70 roku życia wzwyż.

Wykres 5. Struktura wiekowa mieszkańców Gminy Kozłowo (31 grudnia 2014 rok)

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS.

3.2. Aktywność społeczna i obywatelska mieszkańców

Zaangażowanie społeczne obywateli oraz ich zainteresowanie działalnością na rzecz organizacji pozarządowych i dobra wspólnego może przyjmować różnorodne formy, takie jak np. udział w wyborach, referendach i konsultacjach społecznych, członkostwo w organizacjach formalnych, uczestnictwo w grupach nieformalnych, wolontariat, filantropia czy przekazywanie 1% na rzecz organizacji pożytku publicznego.

Dane Państwowej Komisji Wyborczej pozwalają stwierdzić, iż frekwencja wyborcza w Gminie Kozłowo kształtuje się raczej na niższym poziomie niż w skali całego kraju. W drugiej turze wyborów prezydenckich w 2015 roku wzięło udział 39,68% uprawnionych do głosowania mieszkańców gminy, natomiast w kraju frekwencja wyniosła 55,34%. W wyborach do Sejmu w 2011 roku frekwencja w Gminie Kozłowo była niższa niż w kraju o 12,54 p.p., natomiast w przypadku w wyborów do Parlamentu Europejskiego – o 15,32 punktu. Okazuje się, że mieszkańcy gminy chętniej uczestniczą w wyborach samorządowych – w 2014 roku frekwencja ukształtowała się tu na poziomie 49,57%, podczas gdy w kraju wyniosła 39,97%. Jest to dość zaskakujące, biorąc pod uwagę ogólnokrajową tendencję. Paradoksalnie bowiem występuje w Polsce zjawisko niższego uczestnictwa uprawnionych w wyborach

samorządowych w porównaniu z wyborami parlamentarnymi oraz prezydenckimi. Pomimo, że wybory lokalne są istotne ze względu na bliskość przestrzenną i społeczną spraw i osób, których dotyczą⁶⁵. Warto jednak zauważyć, iż w porównaniu do wyborów samorządowych z 2010 roku frekwencja w Gminie Kozłowo spadła o 13,7 p.p.

Wykres 6. Frekwencja wyborcza w kraju i Gminie Kozłowo w latach 2011-2015

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych PKW.

Zaangażowanie w sprawy lokalnej społeczności może wyrażać się także poprzez tworzenie i funkcjonowanie organizacji pozarządowych. Według rejestrów REGON oraz KRS, na terenie Gminy Kozłowo swoją siedzibę ma 17 organizacji zaliczanych do sektora pozarządowego.

Tabela 8. Organizacje pozarządowe mające siedzibę na terenie Gminy Kozłowo

Lp.	Nazwa organizacji	Siedziba
1.	Kozłowski Klub Sportowy w Kozłowie	Kozłowo
2.	Ochotnicza Straż Pożarna w Kozłowie	Kozłowo
3.	Ochotnicza Straż Pożarna w Sarnowie	Sarnowo
4.	Ochotnicza Straż Pożarna w Krokowie	Krokowo
5.	Ochotnicza Straż Pożarna w Szkotowie	Szkotowo
6.	Ochotnicza Straż Pożarna w Gołębiowie	Gołębiowo
7.	Ochotnicza Straż Pożarna w Januszkowie	Januszkowo
8.	Ochotnicza Straż Pożarna w Lipowie	Lipowo
9.	Nidzicki Klub Taekwondo Sportowego	Cebulki
10.	Stowarzyszenie Rozwoju Gminy Kozłowo	Kozłowo
11.	"Stowarzyszenie Promujmy Kozłowo Non Omnis Moriar"	Kozłowo
12.	Stowarzyszenie Społeczno-Kulturalne "Ziemia Kozłowska"	Kozłowo
13.	Stowarzyszenie Sportowe na rzecz Integracji Społecznej "Saturn"	Sławka Wielka
14.	Stowarzyszenie KEKS - "Kozłowska Ekologiczna Kuźnia Smaku"	Turówko
15.	Klub Sportowy Gmina Kozłowo	Kozłowo
16.	Fundacja Edukacji Ekologicznej „Pro Eco”	Gołębiowo
17.	Uczniowski Klub Sportowy Zaborowo	Zaborowo

Źródło: opracowanie własne na podstawie REGON i KRS.

⁶⁵ Por. U. Panicz, *Frekwencja wyborcza a stan polskiej demokracji*, „Refleksje” 2011, nr 4, s. 112-113.

Jak pokazuje zestawienie, większość organizacji pozarządowych ma swoją siedzibę w Kozłowie. Dominującą formą prawną są stowarzyszenia, w tym 7 podmiotów działa jako ochotnicze straże pożarne, zaś 4 jako kluby sportowe. Najstarsza organizacja powstała w 2000, zaś najmłodsza – w 2015 roku. Na terenie gminy funkcjonują ponadto osoby prawne działające na podstawie przepisów o stosunku Państwa do Kościoła Katolickiego w Rzeczypospolitej Polskiej – 4 parafie rzymskokatolickie.

Gmina Kozłowo współpracuje z organizacjami pozarządowymi zarówno w formie finansowej jak i pozafinansowej. Pierwsza z wymienionych form polega jednak wyłącznie na wspólnej realizacji projektów (partnerstwa projektowe). Gmina nie zleca bowiem zadań własnych w trybie otwartego konkursu ofert. Natomiast współpraca pozafinansowa polega na wzajemnym udzielaniu wsparcia technicznego, organizacyjnego i merytorycznego przy okazji organizacji imprez kulturalnych, sportowych oraz promujących zdrowy, aktywny tryb życia.

Sporo przejawów aktywności społecznej można ponadto odszukać w poszczególnych sołectwach gminy. Chodzi tu o oddolne inicjatywy mieszkańców realizowane samodzielnie lub przy wsparciu finansowym i rzeczowym ze strony gminy (czasem również sponsorów). Zwykle koncentrują się one wokół świetlicy i/lub terenu wspólnego w danej miejscowości, np. altanki, placu zabaw, boiska sportowego. Mieszkańcy dbają o estetykę otoczenia, organizują lokalne wydarzenia, imprezy itp. Jako pozytywny przykład oddolnej aktywności w sołectwach można wskazać w szczególności budowę świetlicy i zagospodarowanie centrum we wsi Zaborowo, budowę świetlicy i remizy OSP w Januszkowie, aktywność kulturalną w Sławce Wielkiej, a także stworzenie skweru i placu zabaw w Sławce Małej. Niemal w każdej miejscowości można wskazać podobne przejawy działań na rzecz dobra wspólnego, aczkolwiek zwykle opierają się one na wąskiej grupce osób (np. radny, sołtys, członkowie rady sołectwej, a także ich rodziny). Natomiast ogólny poziom zintegrowania oraz zaangażowania społeczności Gminy Kozłowo w sprawy lokalne należy ocenić nisko, co potwierdzają opinie samych mieszkańców.

3.3. Dostępność usług społecznych

Usługi społeczne są formą świadczeń o charakterze niematerialnym, służących zaspokajaniu potrzeb osób i rodzin, jednak ich jakość i dostępność wpływa na dobrostan całego społeczeństwa. Mają zasadniczo charakter nierynkowy i są finansowane lub współfinansowane przez organy administracji publicznej. Należy do nich zaliczyć m.in. usługi edukacyjne, kulturalne, socjalne, zdrowotne oraz z zakresu bezpieczeństwa publicznego.

Oświata i wychowanie

Do zadań własnych gminy, zgodnie z art. 7 ust. 1 pkt 8 ustawy o samorządzie gminnym, należy zaspokajanie zbiorowych potrzeb wspólnoty w zakresie edukacji. W roku szkolnym 2013/2014 Gmina Kozłowo była organem prowadzącym cztery publiczne szkoły podstawowych, trzech gimnazjów i jedno przedszkole:

1. Zespół Szkolno-Przedszkolny im. Marii Zientary-Malewskiej w Kozłowie (przedszkole, szkoła podstawowa i gimnazjum);
2. Zespół Szkół w Rogożu – Szkoła Podstawowa i Gimnazjum im. Króla Władysława Jagiełły;
3. Zespół Szkół w Szkotowie – Szkoła Podstawowa i Gimnazjum im. Ks. Jana Twardowskiego;
4. Szkoła Podstawowa im. Orła Białego w Zaborowie.

Szkoły w Rogożu, Szkotowie i Zaborowie prowadzą ponadto oddziały przedszkolne. Placówki oświatowe są rozmieszczone dość równomiernie na terenie gminy, dzięki czemu ich dostępność dla dzieci i młodzieży należy ocenić pozytywnie. W roku szkolnym 2013/2014 do przedszkola prowadzonego przez Gminę Kozłowo uczęszczało 49 dzieci. W oddziale „0” przedszkola, szkołach podstawowych wraz z oddziałami przedszkolnymi i gimnazjach uczyło się łącznie 787 uczniów.

Tabela 9. Liczba oddziałów i uczniów w przedszkolu, szkołach podstawowych i gimnazjach w Gminie Kozłowo w roku szkolnym 2013/2014

Wyszczególnienie	Liczba oddziałów	Liczba uczniów
PRZEDSZKOLE I SZKOŁY PODSTAWOWE		
Przedszkole w Zespole Szkolno-Przedszkolnym w Kozłowie	3	76
Szkoła Podstawowa im. Marii Zientary Malewskiej przy Zespole Szkół w Kozłowie	7	171
Szkoła Podstawowa im. Króla Władysława Jagiełły przy Zespole Szkół w Rogożu	6 + oddział przedszkolny	113
Szkoła Podstawowa im. ks. Jana Twardowskiego przy Zespole Szkół w Szkotowie	6 + oddział przedszkolny	104
Szkoła Podstawowa im. Orła Białego w Zaborowie	6 + oddział przedszkolny	125
RAZEM	31	589
GIMNAZJA		
Gimnazjum im. Marii Zientary Malewskiej przy Zespole Szkół w Kozłowie	5	118
Gimnazjum im. Króla Władysława Jagiełły przy Zespole Szkół w Rogożu	3	42
Gimnazjum im. ks. Jana Twardowskiego przy Zespole Szkół w Szkotowie	3	38
RAZEM	11	198

Źródło: Informacja o stanie realizacji zadań oświatowych gminy w roku szkolnym 2013/2014 w gminie Kozłowo.

We wszystkich placówkach w roku szkolnym 2013/2014 zatrudnionych było łącznie 79 nauczycieli (74,4 etaty), w tym 29 w Kozłowie, po 19 w Rogożu i Szkotowie oraz 12 w Zaborowie. Poziom zatrudnienia wynika przede wszystkim z liczby oddziałów oraz godzin zajęć obowiązkowych i dodatkowych. Znaczna większość zatrudnionych nauczycieli (91,9%) posiada wykształcenie wyższe magisterskie z przygotowaniem pedagogicznym, pozostali natomiast mają wykształcenie wyższe na poziomie licencjatu.

Największą placówką, zarówno pod względem liczby uczniów oraz zatrudnionych nauczycieli, jak i wyposażenia jest Zespół Szkolno-Przedszkolny w Kozłowie. Posiada m.in. pracownię komputerową i językową, salę gimnastyczną, świetlicę, gabinet pedagoga i logopedy, bibliotekę oraz czytelnię multimedialną. Podobnym wyposażeniem, za wyjątkiem pracowni językowej, dysponuje Zespół Szkół w Szkotowie. Wszystkie szkoły podstawowe i zespoły szkół posiadają boiska do gry w piłkę, przy czym w Kozłowie znajduje się zespół boisk „Orlik 2012”, natomiast w Zaborowie boisko wielofunkcyjne ze sztuczną nawierzchnią.

Kultura i sport

Na mocy art. 7 ust. 1 pkt 9 i 10 ustawy o samorządzie gminnym, Gmina Kozłowo prowadzi działania z zakresu kultury oraz kultury fizycznej i turystyki. Jednostkami realizującymi zadania gminy w omawianym obszarze są:

- Gminne Centrum Kultury i Sportu w Kozłowie;

➤ Gminna Biblioteka Publiczna w Kozłowie.

GCKiS dysponuje świetlicą środowiskową, salami: widowiskową i bankietową, administruje również stadionem w Kozłowie, bazą noclegową oraz wypożyczalnią sprzętu wodnego i rowerów w Szkotowie, a także świetlicami wiejskimi. W 8 działających świetlicach⁶⁶ (Gołębiewo, Sławka Wielka, Turówko, Niedanowo, Zaborowo, Krokowo, Sarnowo, Siemianowo) organizowany jest szereg imprez dla społeczności lokalnej. Warto wskazać wśród nich m.in. Pamiętając o przeszłości – tworzymy przyszłość – Tannenberga 2014, Turniej Wsi Gminy Kozłowo (2013 rok) czy 650-lecie nadania praw wsi Pielgrzymowo, które mają pobudzać aktywność społeczności lokalnej oraz promować Gminę Kozłowo.

W skład Gminnej Biblioteki Publicznej wchodzi biblioteka centralna w Kozłowie oraz filie w Sarnowie (lokal w budynku świetlicy wiejskiej) oraz w Szkotowie (lokal w budynku szkoły podstawowej). Biblioteka nie jest wyłącznie miejscem wypożyczania książek. GBP oprócz księgozbioru, posiada w swych zasobach prasę i kasy do wypożyczeń oraz 5 komputerów z dostępem do Internetu dla osób odwiedzających bibliotekę. Organizuje również imprezy kulturalne oraz akcje upowszechniające czytelnictwo.

Pomoc społeczna

Jednostką realizującą zadania gminy wynikające z ustawy o pomocy społecznej jest Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Kozłowie. GOPS prowadzi ponadto działalność na podstawie m.in. ustawy o zatrudnieniu socjalnym, o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie, o dodatkach mieszkaniowych, o świadczeniach rodzinnych, o pomocy osobom uprawnionym do alimentów, a także organizuje prace społecznie użyteczne w gminie. Usługi socjalne świadczone przez GOPS na rzecz ludności przybierają różnorodne formy. Należy przy tym podkreślić, iż wypłata „zasiłków”, z którymi jest przede wszystkim kojarzona pomoc społeczna, stanowi tylko część zadań ośrodka.

Ważny obszar aktywności GOPS stanowi praca socjalna, czyli interdyscyplinarna działalność zawodowa mająca na celu pomoc osobom i rodzinom we wzmacnianiu lub odzyskiwaniu zdolności do funkcjonowania w społeczeństwie poprzez pełnienie odpowiednich ról społecznych oraz tworzenie warunków sprzyjających temu celowi⁶⁷. Teren gminy jest podzielony na 5 rejonów, z których każdy obsługiwany jest przez jednego pracownika socjalnego. W strukturze GOPS działa ponadto Klub Integracji Społecznej, który świadczy usługi w zakresie reintegracji społecznej i zawodowej osób długotrwale bezrobotnych i innych grup zagrożonych wykluczeniem społecznym.

W Gminie Kozłowo nie funkcjonują inne niż GOPS placówki zapewniające instytucjonalną pomoc dla osób znajdujących się w trudnej sytuacji życiowej. Dlatego też w sytuacjach wymagających wsparcia zewnętrznego, mieszkańcy są kierowani do odpowiednich podmiotów, np. domów pomocy społecznej, ośrodków wsparcia i innych placówek mających siedzibę poza terenem gminy. Należy jednak nadmienić, iż rozpoczęto prace mające na celu utworzenie na terenie gminy Środowiskowego Domu Samopomocy. Placówka ta będzie zlokalizowana w Sarnowie w budynku po byłej szkole podstawowej.

⁶⁶ Świetlice w Niedanowie i Turówku zostały zbudowane i wyposażone w ramach projektu współfinansowanego z Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich 2007-2013. Wartość całkowita projektu to 600 243,25 zł, przy czym kwota dofinansowania wyniosła 361 951,33 zł, natomiast pozostałe środki pochodziły z budżetu Gminy Kozłowo.

⁶⁷ Art. 6 pkt. 12 ustawy z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej.

Istotnym uzupełnieniem działań w zakresie pomocy społecznej są projekty współfinansowane ze środków zewnętrznych. W latach 2010-2014 GOPS Kozłowo, w partnerstwie z GOPS Iłowo-Osada, GOPS Rybno, GOPS Płońnica oraz PUP Działdowo realizował projekt systemowy „Uwierz w siebie – aktywizacja społeczno-zawodowa podopiecznych jednostek pomocy społecznej” (EFS). Jego celem stanowiło zwiększenie aktywności społecznej podopiecznych ośrodków pomocy społecznej, poprzez podniesienie ich zdolności do zatrudnienia i zwiększenie elastyczności zawodowej, odbudowę motywacji oraz przygotowanie do pełnienia ról społecznych. Ponadto, GOPS realizuje projekty o charakterze profilaktycznym i edukacyjnym, skierowane do dzieci i młodzieży z terenu gminy, współfinansowane ze środków MPiPS, w tym: „Bądź asertywny – nie agresywny” (2011 rok), „Przemoc w pytaniach i odpowiedziach” (2013 rok) oraz „Nie bądź obojętny wobec przemocy” (2015 rok).

Opieka zdrowotna

Obecnie zasadniczym elementem opieki zdrowotnej w Polsce są lekarze pierwszego kontaktu, realizujący podstawową opieką zdrowotną (POZ). Zawiera się w niej leczenie oraz profilaktyka chorób, rehabilitacja, orzekanie o stanie zdrowia, a także zapewnienie pacjentom opieki pielęgniarki środowiskowej oraz położnej.

Na terenie gminy funkcjonują przychodnie POZ w Kozłowie („Ośrodek Świadczeń Medycznych” realizuje też usługi rehabilitacyjne) oraz w Szkotowie, indywidualne praktyki pielęgniarek szkolnych oraz jeden gabinet dentystyczny (również w Kozłowie). Na terenie gminy działa ponadto jedna apteka ogólnodostępna. Można uznać, iż istniejąca opieka lekarska zaspokaja podstawowe potrzeby ludności. Natomiast skorzystanie z porad lekarzy specjalistów lub leczenia szpitalnego wymaga wyjazdu poza teren gminy, np. do Nidzicy lub Działdowa.

Bezpieczeństwo publiczne

Na bezpieczeństwo publiczne wpływa ogół warunków i instytucji chroniących życie, zdrowie, mienie obywateli oraz majątek ogólnonarodowy, ustrój i suwerenność państwa przed zjawiskami groźnymi dla ładu prawnego, a także przed zjawiskami mogącymi zakłócić normalne funkcjonowanie obywateli, godzącymi w powszechnie przyjęte normy postępowania⁶⁸.

W zakresie analizy strategicznej gminy istotne znaczenie mają zagrożenia o charakterze wewnętrznym: wykroczenia przeciw prawu, zwłaszcza przestępczość, a także konflikty i napięcia społeczne, które mogą rodzić poczucie niesprawiedliwości oraz braku bezpieczeństwa. O stan bezpieczeństwa na terenie Gminy Kozłowo dba Komenda Powiatowa Policji w Nidzicy (2 dzielnicowych), Komenda Powiatowa Państwowej Straży Pożarnej w Nidzicy oraz jednostki Ochotniczej Straży Pożarnej w Kozłowie, Szkotowie, Sarnowie, Krokowie, Januszkowie, Gołębiewie i Lipowie.

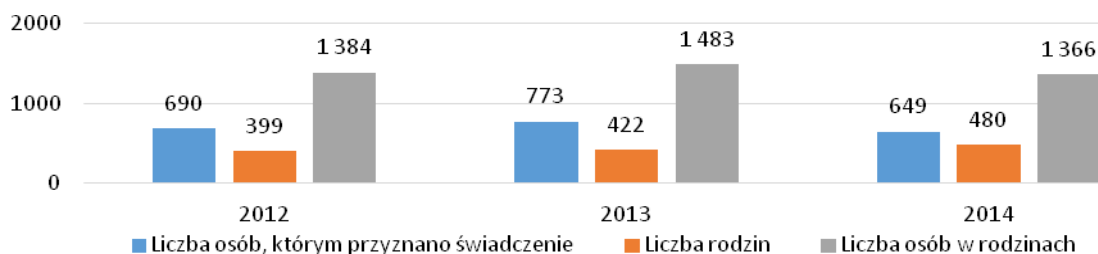
3.4. Główne problemy i dysfunkcje społeczne

Problem społeczny to pewien stan rzeczywistości, który większość (a przynajmniej znaczna część) społeczeństwa ocenia negatywnie jako rozdźwięk pomiędzy tym jak jest, a tym jak być powinno. Problem to zjawisko niekorzystne również z punktu widzenia państwa, stanowiące wyzwanie dla polityki społecznej, ponieważ utrudnia lub nawet uniemożliwia samodzielne, efektywne funkcjonowanie osób i rodzin.

⁶⁸ encyklopedia.pwn.pl/haslo/3876790/bezpieczenstwo-publiczne.html

W 2014 roku z pomocy społecznej w Gminie Kozłowo korzystało 1 366 osób. Świadczenie zostało w tym okresie przyznane 649 osobom, wchodzącym w skład 480 rodzin. Warto zwrócić uwagę na to, że aż 60,2% świadczeniobiorców stanowią osoby długotrwale korzystające z pomocy – odsetek ten wzrósł w 2014 roku w porównaniu do roku 2012 o 17,6 p.p.

Wykres 7. Liczba osób i rodzin korzystających z pomocy społecznej w Gminie Kozłowo w latach 2012-2014

Źródło: opracowanie własne.

Osoby korzystające z pomocy społecznej w 2014 roku w Gminie Kozłowo stanowiły 10,4% wszystkich jej mieszkańców. Analiza poszczególnych miejscowości wskazuje jednak na duże zróżnicowanie tego odsetka. W ośmiu największych miejscowości gminy⁶⁹ kształtuje się on od 15,5% w Kozłowie do 31,7% w Gołębiewie. W przypadku mniejszych miejscowości występują zarówno takie, gdzie z pomocy społecznej korzysta znikomy odsetek mieszkańców (Sławka Mała – 4,5%; Zakrzewko – 4,7%), jak i te, w których prawie połowa osób żyje w rodzinach korzystających z pomocy (Wierzbowo – 46,3%; Browina – 43,9%).

Dominujące problemy społeczne w Gminie Kozłowo, można określić na podstawie najczęściej występujących powodów udzielania pomocy mieszkańcom przez GOPS. W 2014 roku były to:

- 1) ubóstwo – 354 rodziny; 1 063 osoby w rodzinach;
- 2) bezrobocie – 238 rodzin; 830 osób w rodzinach;
- 3) długotrwała lub ciężka choroba – 202 rodziny; 484 osoby w rodzinach;
- 4) niepełnosprawność – 178 rodzin; 434 osoby w rodzinach;
- 5) bezradność w sprawach opiekuńczo-wychowawczych – 103 rodziny; 436 osób w rodzinach.

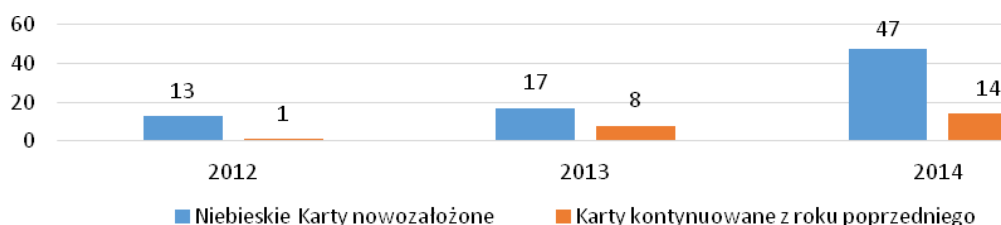
W dalszej kolejności należy wskazać przemoc w rodzinie. W 2014 roku z tego tytułu udzielono pomocy 46 rodzinom, w skład których wchodziło 165 osób. Istotne jest to, że liczba osób, które korzystają z pomocy społecznej ze względu na przemoc w rodzinie z roku na rok rośnie – w porównaniu do 2012 roku liczba rodzin zwiększyła się o 34, natomiast liczba osób w tych rodzinach o 114. Wzrosła również liczba uruchomionych procedur „Niebieskiej Karty” – z 13 w 2012 roku do 47 w 2014 roku. Dane te mogą świadczyć o tym, że problem przemocy w rodzinie jest coraz lepiej rozpoznawany, a świadomość osób nim dotkniętych i chcących zmienić swoją sytuację, wzrasta.

Dominujące problemy społeczne, wynikające ze statystyk pomocy społecznej, stanowią niejednokrotnie *wierzchołek góry lodowej*, pod którym znajdują się inne, często trudniej rozpoznawalne, problemy i dysfunkcje. Wśród nich należy wskazać przede wszystkim różnego rodzaju uzależnienia. Jest to szeroki obszar, a zarazem trudny do badania. Uzależnienie nie jest bowiem pojęciem jednoznacznym. Może dotyczyć osób, które

⁶⁹ Kozłowo, Szkotowo, Sławka Wielka, Sarnowo, Januszkowo, Lipowo, Gołębiewo, Bartki. Analizę przeprowadzono pomiędzy w miejscowościami, w których liczba mieszkańców przekracza 200 osób, ponieważ porównywanie odsetka w dużych i małych miejscowościach byłoby niecelowe.

nadużywają konkretnych substancji: narkotyków (narkomania), leków (lekomania), alkoholu (alkoholizm) czy papierosów (nikotynizm). Może również odnosić się do osób mających silne pragnienie wykonywania jakiejś czynności, np. uzależnienie od gier hazardowych, oglądania telewizji, Internetu czy robienia zakupów.

Wykres 8. Niebieskie Karty założone w Gminie Kozłowo w latach 2012-2014

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GOPS.

Nałóg utrudnia prawidłowe funkcjonowanie psychiczne, fizyczne i społeczne (w konsekwencji może prowadzić nawet do wykluczenia społecznego), a także przynosi różne szkody dla osoby uzależnionej, jej najbliższych, a także całego społeczeństwa. Precyzyjne określenie liczby osób dotkniętych uzależnieniami nie jest możliwe. Jednakże kwestia ta stanowi poważne wyzwanie dla współczesnej polityki społecznej, ponieważ uzależnienie jednej osoby w rodzinie czy najbliższym otoczeniu może silnie, negatywnie wpływać na życie kilkunastu a nawet kilkudziesięciu osób.

Zarówno źródłem jak i konsekwencją wielu dysfunkcji rodzinnych i społecznych jest alkoholizm. Jak szacuje Państwowa Agencja Rozwiązywania Problemów Alkoholowych, odsetek osób uzależnionych od alkoholu w Polsce wynosi 2%, zaś osób pijących szkodliwie – nawet 5-7%⁷⁰. Ekstrapolacja tych wskaźników na populację gminy Kozłowo daje następujące wyniki szacunkowe: ok. 125 osób uzależnionych oraz 310-430 pijących szkodliwie. Ponadto w najbliższym otoczeniu tych osób może przebywać 6% mieszkańców (małżonkowie lub partnerzy, dzieci, rodzice), czyli ok. 370 osób.

W 2014 roku Gminna Komisja Rozwiązywania Problemów Alkoholowych podjęła czynności zmierzające do orzeczenia o zastosowaniu wobec osoby uzależnionej od alkoholu obowiązku poddania się leczeniu w placówce leczenia uzależnienia w stosunku do 9 osób, natomiast w ciągu ostatnich sześciu lat – wobec 85 osób. Średniorocznie daje to nieco ponad 14 osób. Liczba ta może wydawać się dość niska w odniesieniu chociażby do liczby mieszkańców gminy, należy jednak pamiętać, że GKRPA podejmuje wskazane wyżej działania przede wszystkim w stosunku do osób pijących w sposób szkodliwy, zagrażających osobom w najbliższym otoczeniu rodzinnym czy sąsiedzkiem.

4. Gospodarka

4.1. Podmioty gospodarki narodowej

Na koniec 2014 roku w rejestrze REGON figurowało 247 podmiotów gospodarki narodowej z terenu Gminy Kozłowo, co oznacza, że ich liczba wzrosła w porównaniu do 2013 roku o 16, tj. o 6,9%. Stanowiły one 10,4% podmiotów zarejestrowanych na obszarze powiatu nidzickiego.

⁷⁰ <http://www.parpa.pl/index.php/analizy-badania-raporty/statystyki>

Tabela 10. Wybrane wskaźniki dotyczące podmiotów gospodarki narodowej w Gminie Kozłowo i powiecie nidzickim w latach 2012-2014

Wyszczególnienie	Gmina Kozłowo			Powiat nidzicki		
	2012	2013	2014	2012	2013	2014
Podmioty wpisane do REGON na 10 tysięcy ludności	356	369	396	670	688	701
Jednostki nowo zarejestrowane w REGON na 10 tys. ludności	32	51	50	67	62	67
Jednostki wykreślone z REGON na 10 tys. ludności	30	35	24	49	50	56
Podmioty wpisane do REGON na 1 000 ludności	36	37	40	67	69	70
Podmioty na 1 000 mieszkańców w wieku produkcyjnym	55,5	57,5	62,0	104,3	107	109,6
Osoby fiz. prowadzące działalność gospodarczą na 1 000 ludności	25	26	27	49	50	51
Osoby fiz. prowadzące działalność gospodarczą na 100 osób w wieku produkcyjnym	3,8	4,0	4,2	7,7	7,8	7,9

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS.

Nasylenie podmiotami gospodarczymi w Gminie Kozłowo jest dość niskie. Wskaźnik podmiotów wpisanych do rejestru REGON na 10 tysięcy ludności w 2014 roku wynosił tu 396, co lokowało ją na 4 miejscu w powiecie nidzickim i na 113 miejscu w województwie⁷¹. Na każdy 1 000 ludności w gminie przypadało 40 podmiotów, natomiast na każdy 1 000 mieszkańców w wieku produkcyjnym – 62 podmioty. Wskaźniki te kształtowały się więc na dużo niższym poziomie niż w całym powiecie, gdzie wynosiły odpowiednio 70 i 109,6 podmiotów. W strukturze podmiotów gospodarki narodowej w Gminie Kozłowo przeważają podmioty sektora prywatnego, stanowiące 91,9% wszystkich podmiotów, podczas gdy sektor publiczny to jedynie 8,1%. Dominują wśród nich osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą (68,4% ogółu), następnie należy wskazać samorządowe jednostki prawa budżetowego (6,9%), stowarzyszenia i fundacje (6,1%) oraz spółki handlowe (5,3%).

Tabela 11. Struktura podmiotów gospodarki narodowej z terenu Gminy Kozłowo (31 grudnia 2014)

Wyszczególnienie	Liczba	% podmiotów
Sektor publiczny, w tym:	20	8,1%
- państwowe i samorządowe jednostki prawa budżetowego	17	6,9%
Sektor prywatny, w tym:	227	91,9%
- osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą	169	68,4%
- spółki handlowe	13	5,3%
- spółki cywilne	7	2,8%
- spółdzielnie	4	1,6%
- stowarzyszenia i fundacje	15	6,1%

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS.

Biorąc pod uwagę rodzaj prowadzonej działalności, na terenie Gminy Kozłowo dominują podmioty funkcjonujące w sekcjach F – *Budownictwo* (18,2%) oraz G – *Handel hurtowy i detaliczny; naprawa pojazdów samochodowych, włączając motocykle* (17,4%). Mniejszy, ale również znaczący odsetek zalicza się do sekcji A – *Rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo i rybactwo* (11,3%), C – *Przetwórstwo przemysłowe* (10,9%) oraz S i T *Pozostała działalność usługowa oraz Gospodarstwa domowe zatrudniające pracowników; gospodarstwa domowe produkujące wyroby i świadczące usługi na własne potrzeby* (9,3%).

⁷¹ Dla porównania inne gminy powiatu nidzickiego plasowały się na następujących miejscach: Janowiec Kościelny – 79; Janowo – 77 oraz Nidzica – 31.

Tabela 12. Podmioty gospodarki narodowej według sekcji w Gminie Kozłowo w latach 2012-2014

Wyszczególnienie	2012	2013	2014
Podmioty ogółem	224	231	247
Sekcja A - Rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo i rybactwo	28	28	28
Sekcja B - Górnictwo i wydobywanie	0	0	0
Sekcja C - Przetwórstwo przemysłowe	23	23	27
Sekcja D - Wytwarzanie i zaopatrywanie w energię elektryczną, gaz, parę wodną, gorącą wodę i powietrze do układów klimatyzacyjnych	2	1	2
Sekcja E - Dostawa wody; gospodarowanie ściekami i odpadami oraz działalność związana z rekultywacją	1	1	1
Sekcja F - Budownictwo	50	48	45
Sekcja G - Handel hurtowy i detaliczny; naprawa pojazdów samochodowych, włączając motocykle	35	39	43
Sekcja H - Transport i gospodarka magazynowa	9	12	11
Sekcja I - Działalność związana z zakwaterowaniem i usługami gastronomicznymi	4	3	4
Sekcja J - Informacja i komunikacja	1	1	1
Sekcja K - Działalność finansowa i ubezpieczeniowa	4	5	4
Sekcja L - Działalność związana z obsługą rynku nieruchomości	4	4	5
Sekcja M - Działalność profesjonalna, naukowa i techniczna	5	7	7
Sekcja N - Działalność w zakresie usług administrowania i działalność wspierająca	6	8	10
Sekcja O - Administracja publiczna i obrona narodowa; obowiązkowe zabezpieczenia społeczne	9	9	9
Sekcja P - Edukacja	14	14	14
Sekcja Q - Opieka zdrowotna i pomoc społeczna	9	8	8
Sekcja R - Działalność związana z kulturą, rozrywką i rekreacją	6	5	5
Sekcja S i T - Pozostała działalność usługowa oraz Gospodarstwa domowe zatrudniające pracowników; gospodarstwa domowe produkujące wyroby i świadczące usługi na własne potrzeby	14	15	23
Sekcja U - Organizacje i zespoły eksterytorialne	0	0	0

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS.

W strukturze podmiotów gospodarki narodowej w Gminie Kozłowo dominują podmioty zatrudniające do 9 osób – w 2012 roku stanowiły one 94,6% ogółu, natomiast w 2014 roku – 95,1%. Jedynie 11 podmiotów zatrudnia od 10 do 49 osób, natomiast 1 – od 50 do 249 osób.

Tabela 13. Podmioty gospodarki narodowej według klas wielkości w Gminie Kozłowo w latach 2012-2014

Wyszczególnienie	2012	2013	2014
0-9	212	219	235
10-49	11	11	11
50-249	1	1	1
Razem	224	231	247

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS.

4.2. Rolnictwo

Gmina Kozłowo wykazuje zdecydowanie rolniczy charakter, o czym świadczy struktura użytkowania jej gruntów. Ponad trzy czwarte powierzchni gminy (76,9%) stanowią bowiem użytki rolne, zajmujące łącznie 19 550 ha. Wśród użytków rolnych największą część zajmują grunty orne (79,7%; 15 579 ha), a w następnej kolejności łąki trwałe (10,4%; 2 038 ha) i

pastwiska trwałe (7,6%; 1 493 ha). Pozostałe użytki, takie jak sady, grunty rolne zabudowane i grunty pod rowami stanowią łącznie 2,2% użytków rolnych.

W dalszej kolejności należy wskazać grunty zabudowane i zurbanizowane (830 ha), zajmujące 3,3% obszaru gminy, a w ich ramach tereny komunikacyjne (drogowe i kolejowe; odpowiednio 655 i 41 ha), tereny mieszkaniowe (63 ha) oraz tereny rekreacji i wypoczynku (30 ha). Grunty pod wodami, o powierzchni 478 ha, stanowią 1,9% obszaru gminy i obejmują głównie grunty pod wodami powierzchniowymi płynącymi (424 ha). Do nieużytków zaklasyfikowanych zostało 640 ha gruntu, zajmujących 2,5% terytorium gminy.

Tabela 14. Struktura użytków rolnych na terenie Gminy Kozłowo (31 grudnia 2014)

Wyszczególnienie	Powierzchnia w ha	% użytków rolnych
grunty orne	15 579	79,7%
sady	16	0,1%
łąki trwałe	2 038	10,4%
pastwiska trwałe	1 493	7,6%
grunty rolne zabudowane	322	1,6%
grunty pod rowami	102	0,5%
użytki rolne razem	19 550	100,0%

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS.

W świetle danych Powszechnego Spisu Rolnego z 2010 roku, na terenie Gminy Kozłowo w tym okresie funkcjonowały 502 gospodarstwa rolne, zajmujące łączną powierzchnię 14 771,27 ha gruntów. Aż 99,2% stanowiły gospodarstwa indywidualne – w liczbie 498 i o łącznej powierzchni 14 150,86 ha, natomiast działalność rolniczą prowadziło 77,7% podmiotów, czyli 390 gospodarstw o powierzchni 14 687,41 ha. W porównaniu do danych PSR przeprowadzonego w 2002 roku, liczba gospodarstw rolnych na terenie gminy zmniejszyła się o 184, czyli o 36,7%, natomiast spadek w przypadku gospodarstw indywidualnych wynosił 37,3%.

Tabela 15. Gospodarstwa rolne w Gminie Kozłowo według PSR 2010

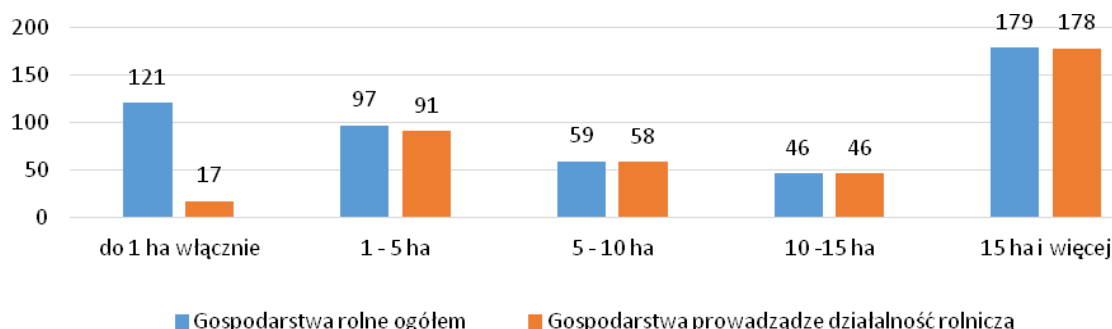
Wyszczególnienie	Gospodarstwa					
	rolne ogółem		indywidualne		prowadzące działalność rolniczą	
	Liczba	Powierzchnia (ha)	Liczba	Powierzchnia (ha)	Liczba	Powierzchnia (ha)
ogółem	502	14 771,27	498	14 150,86	390	14 687,41
do 1 ha włącznie	121	49,09	121	49,09	17	23,06
powyżej 1 ha razem	381	14 722,18	377	14 101,77	373	14 664,35
1 - 5 ha	97	305,28	97	305,28	91	289,21
1 - 10 ha	156	801,27	156	801,27	149	776,63
1 - 15 ha	202	1 438,15	202	1 438,15	195	1 413,51
5 - 10 ha	59	495,99	59	495,99	58	487,42
5 - 15 ha	105	1 132,87	105	1 132,87	104	1 124,30
10 - 15 ha	46	636,88	46	636,88	46	636,88
5 ha i więcej	284	14 416,90	280	13 796,49	282	14 375,14
10 ha i więcej	225	13 920,91	221	13 300,50	224	13 887,72
15 ha i więcej	179	13 284,03	175	12 663,62	178	13 250,84

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS.

Gospodarstwa rolne na terenie Gminy Kozłowo są zróżnicowane pod względem wielkości. W świetle PSR 2010, największy odsetek wśród nich stanowią podmioty o powierzchni od 15 ha

wzwyż (35,7%), jednak prawie jedna czwarta (24,1%) to podmioty o powierzchni do 1 ha włącznie. W dalszej kolejności należy wskazać gospodarstwa od 1 do 5 ha użytków rolnych (19,3%), a następnie od 5 do 10 ha (11,8%) i od 10 do 15 ha (9,2%).

Wykres 9. Gospodarstwa rolne prowadzące działalność rolniczą w Gminie Kozłowo według PSR 2010

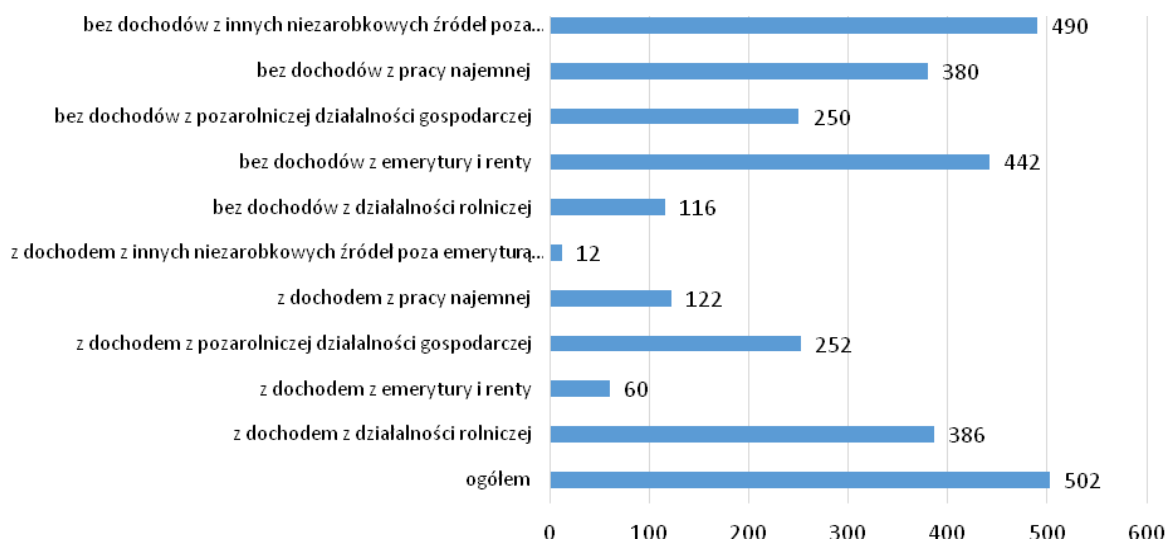

Źr

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS.

Większość gospodarstw rolnych z terenu gminy (76,9%) czerpało dochód z prowadzonej działalności rolniczej, podczas gdy brak takiego dochodu deklarowało 23,1%. Inne dochody gospodarstw pochodzą w 50,2% przypadków z pozarolniczej działalności gospodarczej; w 24,3% z pracy najemnej; w 12,0% z emerytur i rent, natomiast w 2,4% z innych niezarobkowych źródeł. Warto zauważyć, że 88,0% gospodarstw funkcjonowało bez dochodów z emerytur i rent,; 75,7% bez dochodów z pracy najemnej, a 48,8% bez dochodów z pozarolniczej działalności gospodarczej. Oznacza to, że dla osób prowadzących gospodarstwa w dużej mierze mają one stanowić ważne źródło utrzymania.

Wykres 10. Dochody gospodarstw rolnych na terenie Gminy Kozłowo (PSR 2010)

Źr

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS.

Grunty użytkowane przez gospodarstwa rolne na terenie gminy to przede wszystkim użytki rolne (501 gospodarstw, 94,0% powierzchni gruntów), przy czym aż 90,6% gruntów stanowią użytki rolne w dobrej kulturze. Prawie trzy czwarte powierzchni stanowią grunty pod zasiewami (72,2%); 10,6% to łąki trwałe, natomiast 5,6% – pastwiska trwałe. Pozostałe kierunki wykorzystania gruntów przez gospodarstwa rolne w gminie zajmują niewielki odsetek ich powierzchni.

Spośród 326 gospodarstw rolnych deklarujących w PSR 2010 posiadanie gruntów pod zasiewami 316 zasiewało zboża (96,9%); 139 uprawiało ziemniaki(42,6%), 24 uprawy przemysłowe (7,4%), 9 buraki cukrowe (2,8%), natomiast 3 gospodarstwa – warzywa gruntowe (0,9%).

Tabela 16. Struktura użytkowania gruntów przez gospodarstwa rolne na terenie Gminy Kozłowo (PSR 2010)

Wyszczególnienie	Liczba	%	Powierzchnia (ha)	%
grunty ogółem	502	100,0%	14 771,27	100,0%
użytki rolne ogółem	501	99,8%	13 878,16	94,0%
użytki rolne w dobrej kulturze	385	76,7%	13 388,45	90,6%
pod zasiewami	326	64,9%	10 662,14	72,2%
grunty ugorowane łącznie z nawozami zielonymi	24	4,8%	154,36	1,0%
uprawy trwałe	31	6,2%	155,97	1,1%
sady ogółem	31	6,2%	155,97	1,1%
ogrody przydomowe	38	7,6%	12,86	0,1%
łąki trwałe	282	56,2%	1 569,04	10,6%
pastwiska trwałe	159	31,7%	834,08	5,6%
pozostałe użytki rolne	201	40,0%	489,71	3,3%
lasy i grunty leśne	210	41,8%	449,32	3,0%
pozostałe grunty	338	67,3%	443,79	3,0%

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS.

Na powierzchni pod zasiewami w Gminie Kozłowo dominowały zboża, stanowiące 87,1% (9 290,66 ha), przede wszystkim: żyto (2 269,01 ha), pszenżyto ozime (1 559,42 ha), jęczmień jary (1 134,60 ha) oraz owies (818,96 ha). Na 783,08 ha występowały uprawy przemysłowe, natomiast w dalszej kolejności należy wskazać mieszanki zbożowe jare (662,63 ha), pszenżyto jare (446,20 ha), jęczmień ozimy (301,31 ha), ziemniaki (293,26 ha), kukurydzę na ziarno (237,60 ha) oraz pszenicę ozimą (206,99 ha). Uprawa pszenicy jarej zajmowała 93,13 ha, warzyw gruntowych – 47,22 ha, ozimych mieszanek zbożowych – 27,29 ha, natomiast buraków cukrowych niewiele ponad 4 ha.

Gospodarstwa rolne w Gminie Kozłowo trudnią się również hodowlą zwierząt – według informacji PSR, w 2010 roku bydło hodowano w 154 gospodarstwach rolnych, które stanowiły prawie jedną trzecią wszystkich gospodarstw w gminie. W większości tych gospodarstw hodowano krowy (140 gospodarstw; 1 256 zwierząt), jednak większe pogłowie, sięgające prawie 5 tysięcy sztuk, odnotowano w przypadku trzody chlewnej, hodowanej w 45 gospodarstwach.

Tabela 17. Pogłowie bydła w gospodarstwach Gminy Kozłowo (PSR 2010)

Wyszczególnienie	Liczba gospodarstw	Liczba zwierząt
bydło razem	154	2 942
bydło krowy	140	1 256
trzoda chlewna razem	45	4 986
trzoda chlewna lochy	37	792
konie	20	68
drób ogółem razem	91	5 037
drób ogółem drób kurzy	90	3 599

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS.

Ponadto, w 90 gospodarstwach zadeklarowano hodowlę drobiu – 5 037 sztuk, w tym 3 599 sztuk to drób kurzy; a w 20 gospodarstwach – hodowlę koni o łącznym pogłowie 68 sztuk.

Utrzymywanie zwierząt gospodarskich w 2010 roku zadeklarowało łącznie 197 gospodarstw rolnych w gminie.

Podstawowym wyposażeniem gospodarstwa rolnego są ciągniki, wykorzystywane do prac polowych oraz transportu. W świetle informacji pochodzących z PSR 2010, ciągniki znajdowały się w posiadaniu 228 gospodarstw, stanowiących mniej niż połowę wszystkich gospodarstw w gminie. Warto jednak nadmienić, że łączna liczba ciągników w tych gospodarstwach wynosiła 475, co oznacza, że średnio na jedno gospodarstwo wyposażone w ciągnik przypadało 2,1 ciągnika, natomiast na jedno gospodarstwo rolne w gminie jedynie 0,9.

4.3. Turystyka

W świetle danych GUS, na terenie Gminy Kozłowo funkcjonuje jeden obiekt hotelowy⁷², o charakterze całorocznym, dysponujący 12 pokojami i 20 miejscami noclegowymi. W 2014 roku przebywało w nim 971 osób, którym udzielono 2 182 noclegi. Byli to przede wszystkim Polacy, którzy stanowili 98,8% wszystkich turystów i skorzystali z 99,1% ogólnej liczby noclegów. Turyści zagraniczni, którzy skorzystali z noclegów w obiekcie to przede wszystkim Niemcy – 8 osób, a także Holendrzy i Brytyjczycy (po 2 osoby).

Tabela 18. Wybrane dane dotyczące obsługi ruchu turystycznego w Gminie Kozłowo w latach 2012-2014

Wyszczególnienie	2012	2013	2014
obiekty	1	1	1
miejsca noclegowe	20	20	20
korzystający z noclegów	795	1 344	971
udzielone noclegi	2 194	2 807	2 182

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS.

Wskaźniki dotyczące turystycznych obiektów noclegowych nie są dostępne na poziomie gminy, ale warto przyjrzeć się ich wartościom dla powiatu nidzickiego w odniesieniu do całego województwa warmińsko-mazurskiego. W powiecie funkcjonuje 7 turystycznych obiektów noclegowych, co stanowi zaledwie 1,4% wszystkich tego typu podmiotów w województwie. Na każdy 1 000 ludności przypada tu 8,05 miejsc noclegowych; 446,47 udzielonych noclegów i 182,11 osób korzystających – wartości te są znacznie niższe niż w odniesieniu do województwa, gdzie na 1 000 ludności przypada ponad cztery razy więcej noclegów i osób z nich korzystających.

Tabela 19. Wskaźniki dotyczące turystycznych obiektów noclegowych w województwie warmińsko-mazurskim i powiecie nidzickim w 2014 roku

Wyszczególnienie	Województwo	Powiat
Miejsca noclegowe na 1 000 ludności	27,55	8,05
Udzielone noclegi na 1 000 ludności	1 910,32	446,47
Korzystający z noclegów na 1 000 ludności	761,85	182,11

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS.

⁷² W statystykach GUS do obiektów noclegowych zalicza się hotele, motele, pensjonaty, inne obiekty hotelowe, domy wycieczkowe, schroniska, schroniska młodzieżowe, szkolne schroniska młodzieżowe, ośrodki wczasowe, ośrodki kolonijne, ośrodki szkoleniowo-wypoczynkowe, domy pracy twórczej, zespoły ogólnodostępnych domków turystycznych, pola biwakowe, kempingi, obiekty do wypoczynku sobotnio-niedzielnego i świątecznego, zakłady uzdrowiskowe i inne. Statystyki te obejmują obiekty posiadające 10 i więcej miejsc noclegowych.

Warto zauważyć, że powyższe dane nie obejmują obiektów posiadających mniej niż 10 miejsc noclegowych, a więc między innymi gospodarstw agroturystycznych, kwater prywatnych czy pokoi gościnnych, o ile nie spełniają kryterium liczby miejsc. Z tego względu nie pokazują faktycznego stanu ani potencjału turystyki na terenie gminy. Bardziej wartościowe będzie natomiast wskazanie rzeczywistych podmiotów działających w branży turystycznej, takich jak Hotel Mazurskie Marzenie w Januszkowie, Folwark Miłkowiec, Agroturystyka Stara Szkoła w Browinie oraz Agroturystyka Zygmunt Dramiński w Szkotowie.

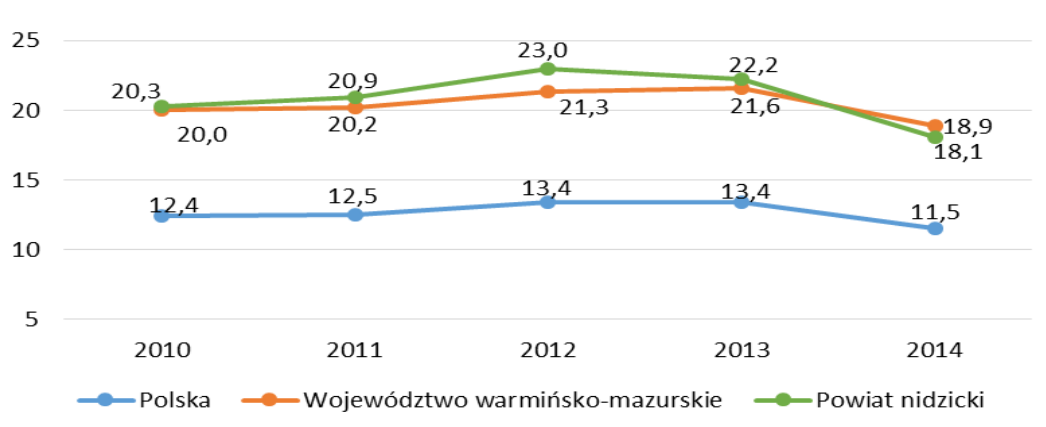
Są to podmioty bardzo zróżnicowane pod względem wielkości, a także zakresu oferowanych usług. Hotel Mazurskie Marzenie oferuje pokoje gościnne, wynajem sal konferencyjnych i szkoleniowych, organizację wesel i innych imprez, obozy sportowe, zielone szkoły oraz zaplecze rekreacyjne. Folwark Miłkowiec to kompleks mieszkaniowy odzwierciedlający lokalny folklor, a także ekologicznie uprawiana żywność. Agroturystyka Stara Szkoła w Browinie również oferuje ekologiczną żywność, ale także atrakcje dla dzieci oraz zaplecze sportowo-rekreacyjne, natomiast agroturystyka w Szkotowie koncentruje się na wynajmie pokoi i domków letniskowych. Wszystkie te podmioty łączy to, że w dużej mierze bazują na lokalnych zasobach – krajobrazowych, środowiskowych, historycznych i turystycznych.

4.4. Stan i struktura bezrobocia rejestrowanego

W świetle ustawy o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy, bezrobotnym określa się osobę m.in. niezatrudnioną i niewykonywającą innej pracy zarobkowej, gotową i zdolną do podjęcia pracy w pełnym wymiarze czasu oraz zarejestrowaną we właściwym dla miejsca zameldowania powiatowym urzędzie pracy.

Poniższa analiza dotyczy tzw. bezrobocia rejestrowanego, jednak warto zauważyć, że dane, na których się opiera nie pozwalają na określenie skali szerszego zjawiska – braku pracy. Warto pamiętać, że bezrobotni zarejestrowani w PUP to jedynie część osób, które nie posiadają zatrudnienia, natomiast pozostałe nie rejestrują się m.in. ze względu na brak motywacji a nawet niechęć do podjęcia pracy lub innych oferowanych przez urząd form aktywizacji zawodowej, a także ze względu na pracę w *szarej strefie*.

Wykres 11. Stopa bezrobocia w Polsce, województwie warmińsko-mazurskim i powiecie nidzickim w latach 2010-2014

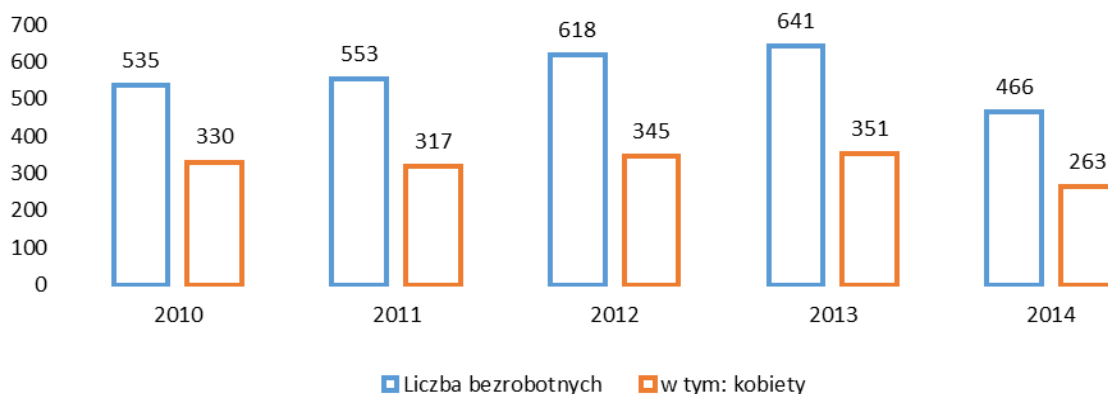
Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS.

Stopa bezrobocia rejestrowanego w powiecie nidzickim w grudniu 2014 roku wynosiła 18,1%, co oznacza, iż była niższa od stopy wojewódzkiej o 0,7 p.p. Ponadto znacznie spadła w odniesieniu do poprzednich lat – w porównaniu do 2010 roku o 1,9 p.p., natomiast w porównaniu do 2013 roku o 3,5 punktu. Stanowi to odzwierciedlenie tendencji na krajowym

rynku pracy i znajduje swój wyraz w zmniejszeniu liczby bezrobotnych na terenie Gminy Kozłowo.

W grudniu 2014 roku w rejestrze PUP w Nidzicy zarejestrowanych było 466 bezrobotnych mieszkańców Gminy Kozłowo, co oznacza zmniejszenie ich liczby o 69 osób (o 12,9%) w porównaniu do 2010 roku i o 175 osób (o 27,3%) w odniesieniu do 2013 roku. W pięcioletniej perspektywie zmniejszył się również odsetek bezrobotnych w ogóle ludności w wieku produkcyjnym – w 2014 roku ukształtował się na poziomie 11,7%, podczas gdy w 2010 roku wynosił 13,3%. Bezrobotni stanowią 7,5% wszystkich mieszkańców gminy.

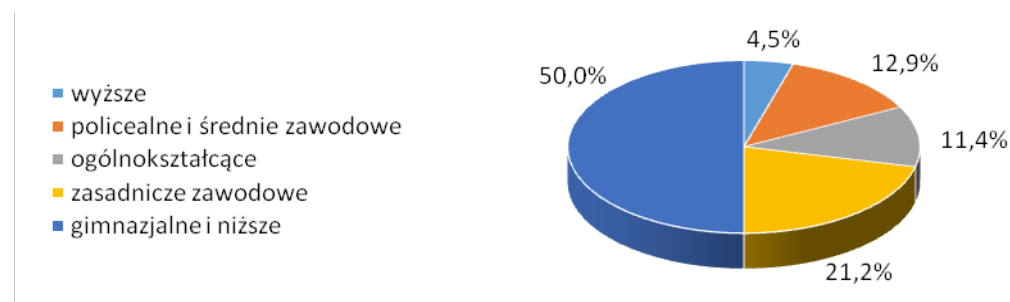
Wykres 12. Liczba bezrobotnych w Gminie Kozłowo w latach 2010-2014

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych PUP w Nidzicy.

Bezrobocie w Gminie Kozłowo jest zróżnicowane pod kątem cech socjodemograficznych osób pozostających w rejestrach PUP. Szczególnie niekorzystna wydaje się struktura ich wykształcenia, ponieważ według stanu na koniec grudnia 2014 roku połowa bezrobotnych z obszaru Gminy ukończyła jedynie gimnazjum bądź szkołę podstawową lub nie ukończyła żadnej szkoły. Na drugim miejscu należy wskazać osoby z wykształceniem zasadniczym zawodowym (21,2%), a następnie policealnym i średnim zawodowym (12,9%) oraz ogólnokształcącym (11,4%). Dyplomem szkoły wyższej dysponuje 4,5% bezrobotnych.

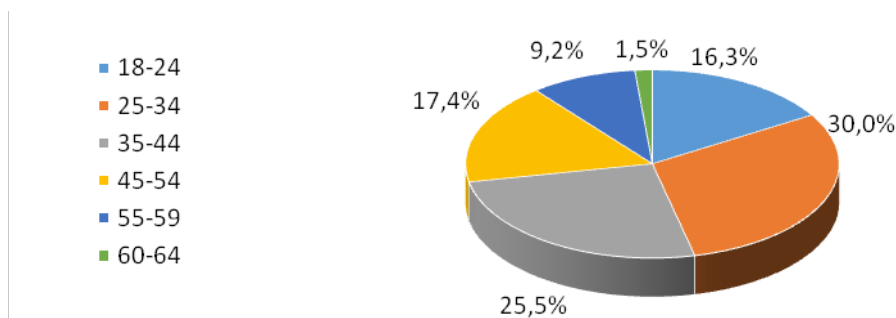
Wykres 13. Struktura wykształcenia bezrobotnych mieszkańców Gminy Kozłowo (31 grudnia 2014)

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych PUP w Nidzicy.

Analiza struktury wiekowej bezrobotnych z terenu Gminy Kozłowo wskazuje na przewagę ludzi młodych – prawie połowa (46,3%) nie ukończyła jeszcze 35 roku życia, natomiast więcej niż jedna czwarta (25,5%) znajduje się w przedziale od 35 do 44 lat. W dalszej kolejności należy wskazać osoby od 45 do 54 lat, które stanowią 17,4% ogółu bezrobotnych oraz osoby w najstarszych kategoriach wiekowych, czyli powyżej 55 roku życia (10,7%).

Wykres 14. Struktura wiekowa bezrobotnych mieszkańców Gminy Kozłowo (31 grudnia 2014)

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych PUP w Nidzicy.

Czynniki takie jak wiek czy wykształcenie osób bezrobotnych mają istotny wpływ na czas ich pozostawiania bez pracy. W analizowanym okresie prawie połowa (43,6%) bezrobotnych figurowała w rejestrach PUP przez okres dłuższy niż rok. Osoby te, w sytuacji przedłużającego się czasu dezaktywacji zawodowej, w dużym stopniu zagrożone są wykluczeniem społecznym. Pozytywnie należy natomiast traktować fakt, że 41,2% bezrobotnych Gminy Kozłowo pozostaje w rejestrze PUP co najwyżej 6 miesięcy.

W szczególnie trudnej sytuacji na rynku pracy są osoby długotrwale bezrobotne, których czas pozostawiania w rejestrach PUP wydłuża się, a różnego rodzaju formy aktywizacji nie przynoszą spodziewanych efektów. Osoby te stanowią ponad połowę (56,9%) bezrobotnych z terenu Gminy Kozłowo. Często długotrwale bezrobocie wynika z nakładania się czynników i barier utrudniających znalezienie zatrudnienia, takich jak brak lub niedostateczne kwalifikacje zawodowe, brak doświadczenia zawodowego, niepełnosprawność lub starszy wiek. W Gminie Kozłowo aż 39,9% bezrobotnych nie posiada kwalifikacji zawodowych, bądź ich kwalifikacje są niewystarczające w odniesieniu do zapotrzebowania rynku pracy, natomiast 24,9% nie ma żadnego doświadczenia zawodowego.

W świetle znowelizowanej ustawy o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy do grup znajdujących się w szczególnej sytuacji zalicza się następujące⁷³:

- bezrobotni do 30 roku życia (167 osób; 33,1% ogółu bezrobotnych);
- długotrwale bezrobotni (284 osoby; 56,2%);
- bezrobotni powyżej 50 roku życia (101 osób; 20,0%);
- osoby korzystające ze świadczeń z pomocy społecznej (1 osoba; 0,2%);
- osoby posiadające co najmniej jedno dziecko do 6 roku życia lub co najmniej 1 dziecko niepełnosprawne do 18 roku życia (116 osób; 23,0%);
- osoby niepełnosprawne (28 osób; 5,5%).

Wraz z nowelizacją w/w ustawy, na powiatowe urzędy pracy został nałożony obowiązek ustalenia dla każdego bezrobotnego, niezwłocznie po rejestracji, profilu pomocy, oznaczającego właściwy ze względu na jego potrzeby zakres form pomocy. Na koniec marca 2015 roku liczba bezrobotnych z ustalonym profilem pomocy wyniosła 477, z czego:

- *profil I* oznaczający pośrednictwo pracy i w uzasadnionych przypadkach poradnictwo zawodowe i inne formy pomocy ustalono dla 8 osób;
- *profil II* wskazujący na usługi i instrumenty rynku pracy, działania aktywizacyjne oraz inne formy z wyłączeniem Programu Aktywizacja i Integracja – dla 262 osób;

⁷³ Dane dotyczące grup w szczególnej sytuacji na rynku pracy oraz bezrobotnych według profili zostały podane za pierwszy kwartał 2015 roku, ponieważ grupy te zostały wyodrębnione w statystyce publicznych służb zatrudnienia dopiero od początku 2015 roku.

- *profil III* oznaczający Program Aktywizacja i Integracja, działania aktywizacyjne zlecone przez urząd pracy, programy specjalne, skierowanie do zatrudnienia wspieranego u pracodawcy lub podjęcia pracy w spółdzielni socjalnej zakładanej przez osoby prawne oraz w uzasadnionych przypadkach poradnictwo zawodowe – dla 207 osób.

W świetle powyższych danych, okazuje się, że większość bezrobotnych będzie wymagała podejmowania szeregu działań w kierunku ich aktywizacji, natomiast jedynie 8 osób, stanowiących 1,7% bezrobotnych z ustalonym profilem, ma dużą szansę na znalezienie zatrudnienia w krótkim czasie.

5. Infrastruktura techniczna

5.1. Zasoby mieszkaniowe

Zasoby mieszkaniowe stanowią ogół zamieszkałych i niezamieszkałych mieszkań znajdujących się w budynkach, zarówno mieszkalnych, jak i niemieszkalnych. Ich liczba oraz stan techniczny w bezpośredni sposób przekładają się na jakość życia mieszkańców. Tymczasem obraz mieszkalnictwa w Polsce to przede wszystkim przeludnienie dotyczące prawie co drugiego Polaka, aż 2,6 mln (19% ogółu) nieruchomości bez centralnego ogrzewania, 914 tysięcy mieszkań (7%) bez splukiwanego ustępu oraz 462 tys. mieszkań (3%) bez bieżącej wody oraz. Ponadto, więcej niż 10% Polaków boryka się z problemem złego stanu technicznego mieszkania, przejawiającym się przede wszystkim w przeciekającym dachu oraz zawilgoceniu ścian i podłóg⁷⁴, co uniemożliwia bądź utrudnia bieżące naprawy i remonty, a także może powodować problemy ze zdrowiem.

W świetle statystyk GUS, zasoby mieszkaniowe w Gminie Kozłowo w ostatnich latach wzrosły, jednak w niewielkim stopniu. W 2014 roku znajdowały się tu 933 budynki mieszkalne z 1 739 mieszkaniami i 6 249 izbami. Łączna powierzchnia użytkowa mieszkań wynosiła 114 403 m². W porównaniu do 2010 roku liczba budynków mieszkalnych zwiększyła się o 27, czyli o 3,0%, natomiast liczba mieszkań – o 27 (tj. o 1,6%).

Tabela 20. Dynamika zmian zasobów mieszkaniowych w Gminie Kozłowo w latach 2010-2014

Wyszczególnienie	2010	2011	2012	2013	2014
Budynki mieszkalne	906	917	925	929	933
Mieszkania	1 712	1 716	1 724	1 733	1 739
Izby	6 109	6 136	6 183	6 216	6 249
Powierzchnia użytkowa mieszkań (m ²)	110 404	111 257	112 585	113 485	114 403

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS.

Przeciętna powierzchnia użytkowa przypadająca na jedno mieszkanie w gminie wynosi 65,8 m², co oznacza, że mieszkania są tu mniejsze niż średnio w województwie warmińsko-mazurskim (o 2,1 m²) czy w powiecie nidzickim (o 5,1 m²). Różnice będą jeszcze większe, jeżeli porównanie obejmie tylko tereny wiejskie – wtedy przeciętna powierzchnia mieszkania na obszarach wiejskich województwa wyniesie 80,6 m², natomiast powiatu – 73,5 m², a różnice wobec wartości dla gminy ukształtują się na poziomie odpowiednio 14,8 i 7,7 m².

⁷⁴ <http://www.nieruchomosci.egospodarka.pl/122577,Co-5-mieszkanie-bez-ogrzewania-co-10-bez-lazienki,1,80,1.html>.

Tabela 21. Dynamika wybranych wskaźników dotyczących zasobów mieszkaniowych w województwie warmińsko-mazurskim, powiecie nidzickim i Gminie Kozłowo w latach 2010-2014

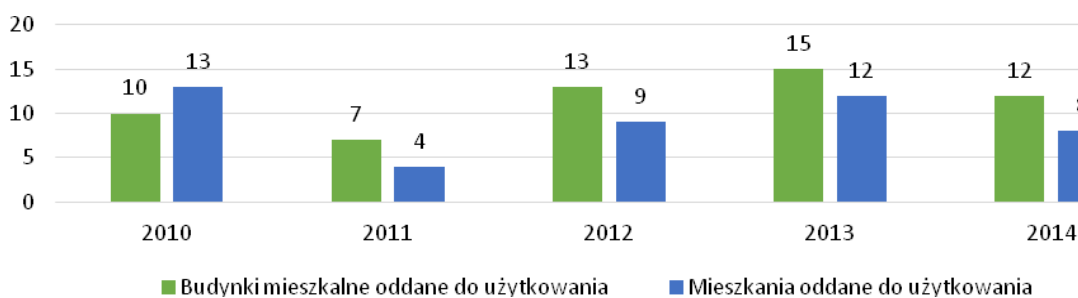
Wyszczególnienie	2010	2011	2012	2013	2014
Przeciętna powierzchnia użytkowa 1 mieszkania (m²)					
Województwo warmińsko-mazurskie	66,9	67,2	67,5	67,7	67,9
Powiat nidzicki	68,8	69,3	69,9	70,5	70,9
Gmina Kozłowo	64,5	64,8	65,3	65,5	65,8
Przeciętna powierzchnia użytkowa mieszkania na 1 osobę (m²)					
Województwo warmińsko-mazurskie	22,2	22,5	22,9	23,3	23,6
Powiat nidzicki	20,4	20,8	21,2	21,7	22,0
Gmina Kozłowo	17,4	17,6	17,9	18,1	18,4

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS.

Na jednego mieszkańca Gminy Kozłowo w 2014 roku przypadało średnio 18,4 m² powierzchni użytkowej mieszkania, czyli o 5,2 m² mniej niż w województwie oraz o 3,6 m² mniej od wartości w powiecie. Biorąc w tym przypadku pod uwagę jedynie wartości dla obszarów wiejskich, okazuje się, że powierzchnia przypadająca na mieszkańca obszarów wiejskich województwa rośnie do 24,2 m², natomiast powierzchnia na mieszkańca powiatu spada do 21,5 m². Różnice pomiędzy wartościami tego wskaźnika odnotowywanymi na poziomie gminy będą wynosić odpowiednio 5,8 i 3,1 m². Warto nadmienić, iż zarówno przeciętna powierzchnia użytkowa mieszkań w gminie, jak i powierzchnia przypadająca na osobę, w latach 2010-2014 systematycznie rosną.

Rozwój zasobów mieszkaniowych w gminie jest umiarkowany. W 2014 roku do użytkowania oddano 12 budynków mieszkalnych i 8 mieszkań, natomiast od 2010 roku – łącznie 57 budynków oraz 46 mieszkań. W zdecydowanej większości, bo aż 82,6% przypadków, były to nowe mieszkania wybudowane przez inwestorów indywidualnych na potrzeby własne, czyli tzw. budownictwo jednorodzinne.

Wykres 15. Budynki mieszkalne i mieszkania oddane do użytkowania w Gminie Kozłowo w latach 2010-2014

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS.

Część zasobów mieszkaniowych pozostaje w posiadaniu gminy. Są to zasoby komunalne udostępniane mieszkańcom jako mieszkania komunalne – w 2014 roku było 36 takich mieszkań albo mieszkania (lokale) socjalne, których gmina posiada 11. W latach 2012-2014 liczba wniosków złożonych na mieszkanie z zasobów komunalnych gminy wyniosła 29, przy czym w 2014 roku nie było żadnego takiego wniosku. Na mieszkanie socjalne oczekiwało wtedy 7 osób.

Analiza wyposażenia mieszkań zlokalizowanych na terenie Gminy Kozłowo w urządzenia techniczno-sanitarne wskazuje na istotne różnice w porównaniu do obszarów wiejskich

województwa warmińsko-mazurskiego i powiatu nidzickiego. W 2013 roku⁷⁵ w instalacje wodociągowe wyposażonych było tu 66,8% mieszkań, podczas gdy na obszarach wiejskich średnio w województwie 91,7%, natomiast w powiecie 84,2%.

Tabela 22. Odsetek mieszkań wyposażonych w instalacje techniczno-sanitarne na obszarach wiejskich w latach 2010-2013

Wyszczególnienie	2010	2011	2012	2013
Wodociąg				
Województwo warmińsko-mazurskie	91,4	91,5	91,6	91,7
Powiat nidzicki	83,7	83,8	84,0	84,2
Gmina Kozłowo	66,4	66,4	66,6	66,8
Łazienka				
Województwo warmińsko-mazurskie	81,0	81,2	81,4	81,6
Powiat nidzicki	73,6	73,8	74,1	74,5
Gmina Kozłowo	63,1	63,2	63,3	63,5
Centralne ogrzewanie				
Województwo warmińsko-mazurskie	67,8	68,1	68,4	68,8
Powiat nidzicki	67,7	68,0	68,4	68,8
Gmina Kozłowo	69,5	69,5	69,7	69,8

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS.

Podobnie sytuacja wygląda w przypadku wyposażenia w łazienki, rozumianej jako urządzenia kąpielowe i/lub prysznice z odpływem wody. W gminie posiada je 63,5% mieszkań, podczas gdy w powiecie 74,5%, a w województwie 81,6% - w obu przypadkach mowa jest o obszarach wiejskich. Centralne ogrzewanie posiada 69,8% mieszkań na terenie gminy, czyli o 1 p.p. więcej niż w pozostałych porównywanych obszarach. Warto nadmienić, że w latach 2010-2013 odsetek mieszkań wyposażonych w instalacje techniczno-sanitarne systematycznie wzrastał, aczkolwiek w niewielkim stopniu.

5.2. Sieć komunikacyjna

Na sieć komunikacyjną Gminy Kozłowo składają się przede wszystkim drogi. W bliskiej odległości przebiega droga krajowa nr 7, która umożliwia komunikację z Warszawą (ok. 160 km) i Gdańskiem (ok. 195 km), a poprzez drogę nr 51 – ze stolicą województwa warmińsko-mazurskiego, Olsztynem (ok. 60 km).

Tabela 23. Drogi powiatowe przebiegające przez terytorium Gminy Kozłowo

Lp.	Nr drogi	Przebieg drogi	Długość (km)
1.	1253 N	Rychnowo – Pacótkowo – Zybułtowo – Wierzbowo – Klęczkowo – Komorniki	16,165
2.	1264 N	Leszcz – Jankowice – Rączki – Moczysko	25,126
3.	1304 N	dr. woj. nr 544 – Jabłonowo – Niechłonin – Narzym – Wola (dr. nr 1548 N)	2,820
4.	1530 N	Januszkowo – Frąknowo – Wietrzychowo	8,121
5.	1538 N	Sątop – Szerokopaś – Nidzica (dr. nr 545)	11,530
6.	1540 N	Turowo – Turówko – Wronowo	5,113
7.	1546 N	dr. nr 1253 N – Kozłowo	4,031
8.	1548 N	dr. nr 1587 N – Krokowo – Napierki	11,605
9.	1550 N	Kozłowo – Zaborowo – Kanigowo	12,298
10.	1552 N	Zakrzewo – Zalesie – Zaborowo	7,120
11.	1558 N	Krokowo – Powierz – Janowiec Kościelny (dr. nr 1560 N)	12,668
12.	1585 N	Mielno – Rączki (dr. nr 1264 N)	7,700

⁷⁵ Brak danych za 2014 rok.

13.	1587 N	Szkotowo – Rogóż – Kozłówko – Zakrzewo – Sarnowo – Działdowo (ul. Nidzicka)	21,011
14.	1589 N	Nidzica – Zaborowo (dr. nr 1550 N)	8,102
15.	1597 N	Szymany – Szkudaj	4,168
16.	1611 N	Kownatki – Kamionka	4,278
17.	1904 N	Klęczkowo – Krasnołąka – gr. pow. – Sarnowo	1,707
18.	1906 N	Zalesie – Krokowo	4,243
RAZEM			167,806

Źródło: Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Kozłowo”, Uchwała Nr XXXII/276/2013 Rady Gminy w Kozłowie z dnia 18 lipca 2013 r.

Szkielet wewnętrznego układu drogowego tworzą dwie drogi wojewódzkie: nr 545 Działdowo-Szczytno oraz nr 538 Nowe Miasto Lubawskie-Olszewo. Przez gminę przebiega ponadto osiemnaście dróg powiatowych o łącznej długości 167,806 km.

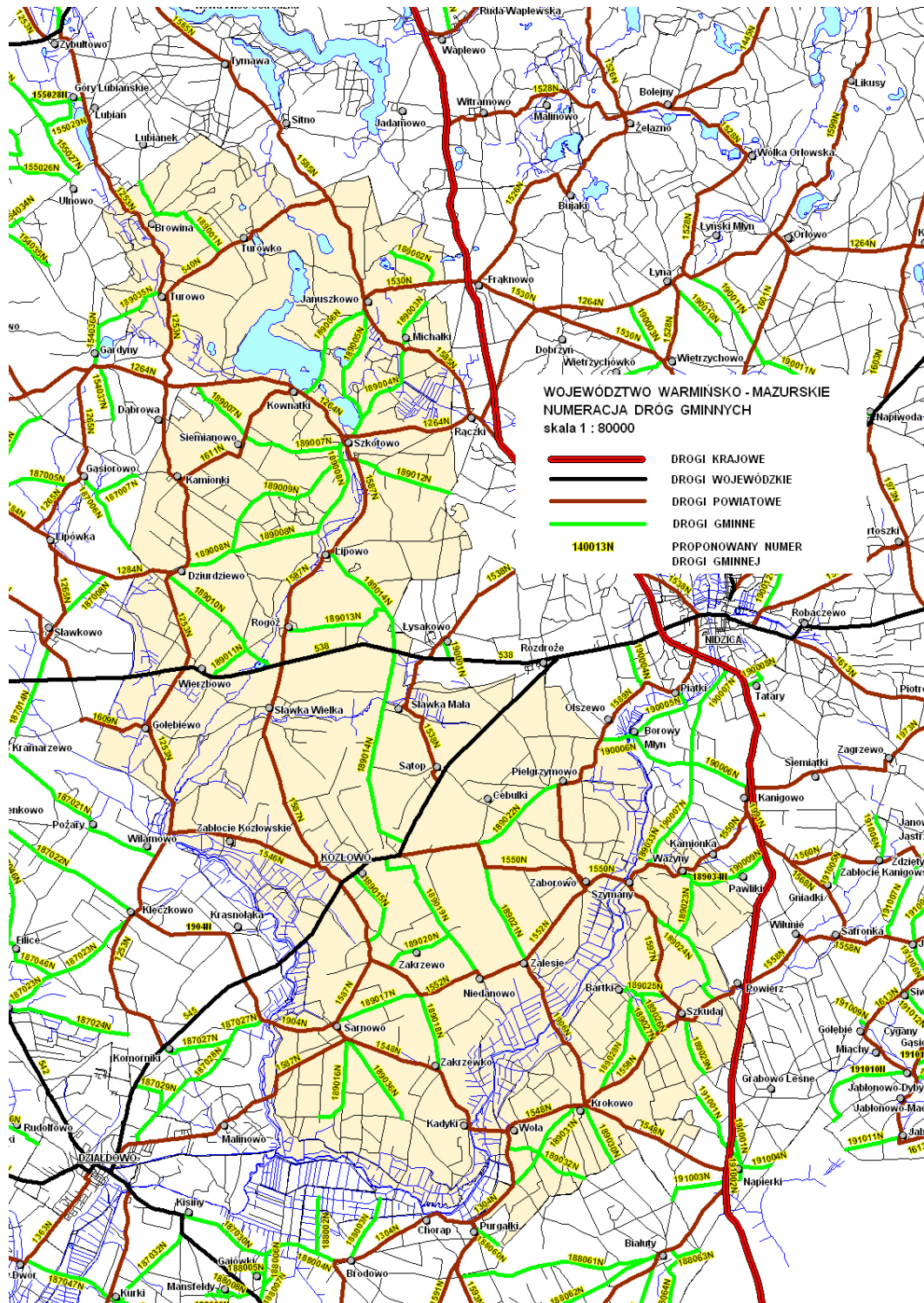
Tabela 24. Wykaz dróg gminnych Gminy Kozłowo

Lp.	Numer drogi	Przebieg drogi	Długość (km)
1.	189001 N	gr. gm. – Borowina – Turówko	3,6
2.	189002 N	gr. gm. (Frąknowo) – Januszkowo	2,0
3.	189003 N	gr. gm. (Frąknowo) – Michałki	2,2
4.	189004 N	Michałki – Szkotowo	3,4
5.	189005 N	Januszkowo – dr. gm. nr 189004 N	2,4
6.	189006 N	Januszkowo – Kownatki	2,8
7.	189007 N	dr. pow. nr 1264 N – Siemianowo – Szkotowo	4,0
8.	189008 N	Szkotowo – Dziurdziewo	5,0
9.	189009 N	dr. gm. nr 189008 N (Szkotowo) – dr. gm. nr 189008 N (Kamionki kol.)	4,0
10.	189010 N	Dziurdziewo – dr. woj. nr 538	3,2
11.	189011 N	Wierzbowo – Rogóż kol.	1,0
12.	189012 N	Szkotowo – gr. gm. (Załużki)	2,2
13.	189013 N	Rogóż – Rogózek	3,0
14.	189014 N	Lipowo – Sławka Mała – Kozłowo	9,3
15.	189015 N	Kozłówko – dr. pow. nr 1587 N	1,7
16.	189016 N	Sarnowo – Sarnowo kol.	4,6
17.	189017 N	Sarnowo – dr. pow. nr 1552 N	2,2
18.	189018 N	dr. pow. nr 1552 N – Zakrzewko	2,3
19.	189019 N	Kozłowo – Niedanowo	4,2
20.	189020 N	Zakrzewo – dr. gm. nr 189019 N	2,0
21.	189021 N	dr. pow. nr 1550 N – Zalesie	3,0
22.	189022 N	Pielgrzymowo – dr. pow. nr 1550 N	2,5
23.	189023 N	Ważyny – dr. gm. nr 189024 N	2,8
24.	189024 N	dr. pow. nr 1597 N – Górowo	1,8
25.	189025 N	Bartki – dr. pow. nr 1597 N	1,5
26.	189026 N	Bartki – dr. pow. nr 1558 N	1,1
27.	189027 N	Bartki – dr. pow. nr 1558 N	1,5
28.	189028 N	Bartki - dr. pow. nr 1558 N	2,5
29.	189029 N	Szkudaj – gr. gm. (dr. kraj. nr 7)	2,5
30.	189030 N	Kozłowo – gr. gm. (Białuty)	1,9
31.	189031 N	Krokowo – dr. pow. nr 1304 N	2,7
32.	189032 N	Wola – gr. gm. (Białuty)	2,1
33.	189033 N	gr. gm. – dr. pow. nr 1550 N	1,0
34.	189034 N	gr. gm. – Ważyny	1,2
35.	189035 N	gr. gm. – Turowo	1,1
36.	189036 N	Sarnowo – Zakrzewko kol.	2,4
RAZEM			96,7

Źródło: Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Kozłowo”, Uchwała Nr XXXII/276/2013 Rady Gminy w Kozłowie z dnia 18 lipca 2013 r.

Istotny element układu drogowego Gminy Kozłowo stanowią drogi gminne, których łączna długość wynosi 96,7 km, w tym 75,9 km to drogi o powierzchni bitumicznej, natomiast 20,8 – o powierzchni gruntowej.

Rysunek 7. Mapa sieci drogowej Gminy Kozłowo

Źródło: UG w Kozłowie.

Elementem infrastruktury komunikacyjnej na terenie gminy jest linia kolejowa jednotorowa zelektryfikowana nr 216 (Działdowo – Olsztyn Główny).

Przez teren Gminy Kozłowo przebiegają trzy szlaki rowerowe, stanowiące element międzyregionalnej trasy rowerowej, która łączy Nidzicę z Działdowem. Szlak niebieski (20,6 km) rozpoczyna się i kończy w Szkotowie, przebiegając przez Kownatki, Turowo, Turówko i Januszkowo. Szlak zielony (36,6 km) swój początek i koniec ma w Kozłowie, a jego trasa obejmuje Sarnowo, Niedanowo, Zaborowo, Szymany, Ważyny, Kamionkę, Kanigowo, Borowy Młyn, Piątki, Olszewo i Pielgrzymowo. Z miejscowości Piątki można natomiast szlakiem czerwonym (3 km), o charakterze łącznikowym, dojechać bezpośrednio do Nidzicy.

5.3. Sieć wodociągowa i kanalizacyjna

Zaopatrzenie w wodę poprzez sieć wodociągową jest jednym z głównych czynników decydujących o jakości życia i pracy ludności na obszarach wiejskich, a także podstawowym elementem oceny stopnia rozwoju wsi. Wobec zwiększającego się zapotrzebowania na wodę, coraz większego stopnia zanieczyszczenia wód powierzchniowych oraz występujących okresach suszy, w ostatnich latach w Polsce położono nacisk na rozbudowę sieci wodociągów zbiorowych na obszarach wiejskich. Zapewniają one bowiem stały dopływ wody, odpowiednią ich jakość oraz ciśnienie⁷⁶.

W świetle danych GUS długość czynnej sieci wodociągowej na terenie Gminy Kozłowo wynosi obecnie 32,2 km, co oznacza iż w porównaniu do 2010 roku zwiększyła się o 1,4 km (o 4,5%). Systematycznie, aczkolwiek w niewielkim stopniu rośnie również liczba przyłączy do budynków mieszkalnych i zbiorowego zamieszkania – w okresie 2010-2014 miał miejsce wzrost o 65 szt, czyli o 11,0%. Warto zauważyć, iż pomimo tego, że coraz więcej budynków posiada przyłącze do wodociągu, zmniejszyła się ilość wody dostarczonej gospodarstwom domowym – o 10,8 dam³, tj. o 9,4%, spada również zużycie wody na 1 mieszkańca (o 1,3 m³) oraz na 1 korzystającego (o 0,2 m³).

Tabela 25. Wybrane dane dotyczące sieci wodociągowej w Gminie Kozłowo w latach 2010-2014

Wyszczególnienie	2010	2011	2012	2013	2014
Długość czynnej sieci rozdzielczej (km)	30,8	32,2	32,2	32,2	32,2
Przyłącza prowadzące do budynków mieszkalnych i zbiorowego zamieszkania (szt)	593	632	635	640	658
Woda dostarczona gospodarstwom domowym (dam ³)	114,8	106,7	112,3	113,2	104,0
Zużycie wody w gospodarstwach domowych ogółem na 1 mieszkańca (m ³)	18,0	16,9	17,8	18,0	16,7
Zużycie wody w gospodarstwach domowych ogółem na 1 korzystającego (m ³)	24,0	22,3	23,5	23,8	bd.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS.

Sieć wodociągowa nie obejmuje obszaru całej gminy. Połączonych jest nią na ogół kilka miejscowości korzystających z jednego z piętnastu ujęć wody. W sieć wodociągową wyposażone są następujące miejscowości: Turowo (ujęcie wody w Turowie), Turówko (ujęcie wody w Turówku), Michałki, Januszkowo (ujęcie wody w Januszkowie), Kownatki, Szkotowo, Lipowo (ujęcie wody w Szkotowie), Kamionki (ujęcie wody w Kamionkach), Siemianowo (ujęcie wody w Siemianowie), Sławka Wielka (ujęcie wody w Sławce Wielkiej), Gołębiewo (ujęcie wody w Gołębiewie), Sątóp, Cebulki, Zaborowo (ujęcie wody w Cebulkach), Kozłowo (ujęcie wody w Kozłowie), Sarnowo (ujęcie wody w Sarnowie), Zakrzewo (ujęcie wody w

⁷⁶ S. Piszczek, *Zróźnicowanie przestrzenne wybranych elementów infrastruktury technicznej na obszarach wiejskich Polski ze szczególnym uwzględnieniem województwa kujawsko-pomorskiego* (<http://foliags-o.geo.uni.lodz.pl/fofia13/piszczek.pdf>).

Zakrzewie), Niedanowo (ujęcie wody w Niedanowie), Krokowo (ujęcie wody w Krokowie) oraz Bartki, Szkudaj i Górowo (ujęcie wody w Powierzu).

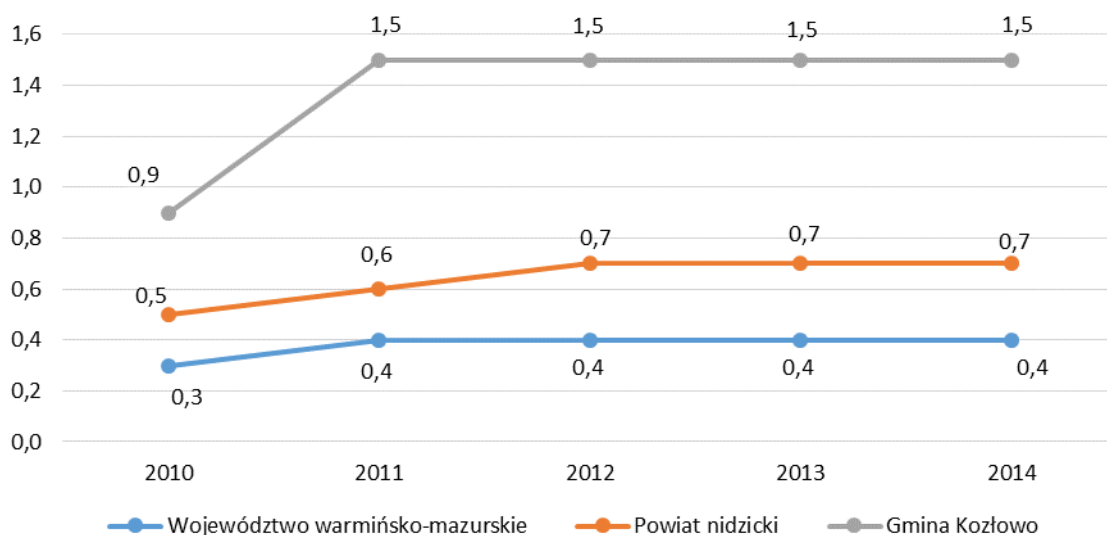
Tabela 26. Wybrane dane dotyczące sieci kanalizacyjnej w Gminie Kozłowo w latach 2010-2014

Wyszczególnienie	2010	2011	2012	2013	2014
Długość czynnej sieci kanalizacyjnej (km)	26,5	48,4	48,4	48,4	48,4
Przyłącza prowadzące do budynków mieszkalnych i zbiorowego zamieszkania	146	215	218	218	241
Ścieki odprowadzone (dam ³)	24	60	63	73,0	168,0

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS.

W analizowanym okresie miał miejsce bardziej dynamiczny, niż w przypadku sieci wodociągowej, rozwój sieci kanalizacyjnej. W 2014 roku jej długość wynosiła 48,4 km, co oznacza, iż wzrosła w porównaniu do 2010 roku o 21,9 km (o 82,6%). Liczba przyłączy prowadzących do budynków mieszkalnych i zbiorowego zamieszkania zwiększyła się natomiast ze 146 do 241, czyli o 95 szt (o 65,1%). W sieć kanalizacyjną wyposażone są miejscowości Januszkowo, Szkotowo, Lipowo, Sątop, Turowo, Turówko, Sławka Wielka, a także częściowo Kownatki, Kozłowo i Cebulki.

Wykres 16. Długość sieci kanalizacyjnej w relacji do długości sieci wodociągowej w województwie warmińsko-mazurskim, powiecie nidzickim oraz Gminie Kozłowo w latach 2010-2014

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS.

Warto zauważyć, iż stan i kierunki rozwoju infrastruktury wodociągowej i kanalizacyjnej w Gminie Kozłowo odbiegają od powszechnych trendów. Otóż, na obszarach wiejskich zwykle obserwowane są dysproporcje pomiędzy długością sieci kanalizacyjnej i wodociągowej, jednak to sieć wodociągowa rozwija się znacznie szybciej. W Gminie Kozłowo czynna sieć kanalizacyjna jest dłuższa od wodociągowej o 16,2 km, a relacja długości sieci kanalizacyjnej do wodociągowej wynosi 1,5. Dla porównania, w całym województwie warmińsko-mazurskim wskaźnik ten kształtuje się na poziomie 0,4, natomiast w powiecie nidzickim wynosi 0,7.

Nadal jednak odsetek ludności korzystającej z instalacji kanalizacyjnej w Gminie Kozłowo jest znacznie niższy niż odsetek korzystających z instalacji wodociągowej – w 2013 roku kształtowały się one na poziomie odpowiednio 75,9% i 28,8%. Może to oznaczać, że wodociąg dostępny jest w większym stopniu dla mieszkańców, którzy mieszkają w miejscach

zwartej zabudowy. Gmina Kozłowo charakteryzuje się bowiem dużym rozproszeniem i znacznymi odległościami niektórych miejscowości do Kozłowa i Szkotowa, gdzie znajdują się oczyszczalnie ścieków. Ponadto liczba przyłączy do sieci kanalizacyjnej, pomimo dużej dynamiki wzrostu w ostatnich latach, nadal jest dużo mniejsza niż w przypadku wodociągu.

Tabela 27. Odsetek ludności korzystającej z instalacji wodociągowej i kanalizacyjnej w województwie warmińsko-mazurskim, powiecie nidzickim oraz Gminie Kozłowo w latach 2010-2013

Wyszczególnienie	Wodociąg				Kanalizacja			
	2010	2011	2012	2013	2010	2011	2012	2013
Województwo warmińsko-mazurskie	76,3	76,9	77,3	77,7	26,5	28,7	31,0	32,3
Powiat nidzicki	71,5	72,3	72,5	73,0	24,0	26,4	29,7	31,3
Gmina Kozłowo	75,2	75,7	75,8	75,9	24,8	28,6	28,8	28,8

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS.

Niezbędny element ochrony wód, a także ochrony sanitarnej ludności, obok sprawnie funkcjonującej sieci kanalizacyjnej, stanowią oczyszczalnie ścieków. Na terenie Gminy Kozłowo funkcjonują dwie biologiczne oczyszczalnie: w Kozłowie i Szkotowie. W 2014 roku korzystało z nich 4 300 osób, które stanowiły ponad 69% mieszkańców gminy. Do oczyszczalni odprowadzonych zostało 168 dam³ ścieków, czyli o 144 dam³ (o 600%) więcej niż w 2010 roku⁷⁷. Na terenie gminy funkcjonują ponadto 302 zbiorniki bezodpływowe, tzw. szamba, a także 10 przydomowych oczyszczalni ścieków. W porównaniu do 2008 roku liczba szamb zmniejszyła się o 20 szt, tj. o 6,2%.

5.4. Gospodarka odpadami

W związku z nowelizacją ustawy z dnia 13 września 1996 r. o utrzymaniu czystości i porządku w gminach, z dniem 1 lipca 2013 roku został wprowadzony nowy system gospodarki odpadami komunalnymi. Utrzymanie czystości i porządku w gminie należy do jej zadań własnych, przy czym szczególnie istotne jest tworzenie niezbędnych do tego warunków, takich jak m.in.:

- ❖ wykonywanie prac związanych z utrzymaniem czystości i porządku na terenie gminy lub zapewnienie wykonania tych prac przez tworzenie odpowiednich jednostek organizacyjnych;
- ❖ obejmowanie wszystkich właścicieli nieruchomości na terenie gminy systemem gospodarowania odpadami komunalnymi;
- ❖ nadzorowanie gospodarowania odpadami komunalnymi, w tym realizacja zadań powierzonych podmiotom odbierającym odpady komunalne od właścicieli nieruchomości;
- ❖ tworzenie punktów selektywnego zbierania odpadów komunalnych w sposób zapewniający łatwy dostęp dla wszystkich mieszkańców gminy, które zapewniają przyjmowanie co najmniej takich odpadów komunalnych jak: przeterminowane leki i chemikalia, zużyte baterie i akumulatory, zużyty sprzęt elektryczny i elektroniczny, meble i inne odpady wielkogabarytowe, zużyte opony, odpady zielone oraz odpady budowlane i rozbiórkowe stanowiące odpady komunalne;
- ❖ zapewnienie osiągnięcia odpowiednich poziomów recyklingu;
- ❖ prowadzenie działań informacyjnych i edukacyjnych w zakresie prawidłowego gospodarowania odpadami komunalnymi.

⁷⁷ Skrót „dam³” oznacza dekametr³, czyli jednostkę objętości równą 10 m³.

Właściciele nieruchomości, w świetle ww. ustawy, zobowiązani są natomiast m.in. do wyposażenia nieruchomości w pojemniki służące do zbierania odpadów komunalnych oraz utrzymywania tych pojemników w odpowiednim stanie sanitarnym, porządkowym i technicznym oraz zbierania powstałych na terenie nieruchomości odpadów komunalnych zgodnie z określonymi wymaganiami. [Szczegółowe zasady w tym zakresie określa prawo miejscowe – Regulamin utrzymania czystości i porządku na terenie Gminy Kozłowo, przyjęty Uchwałą nr XXVII/243/2013 Rady Gminy w Kozłowie z dnia 13 marca 2013 roku](#)⁷⁸.

Obowiązek odbierania i zagospodarowania odpadów komunalnych od właścicieli nieruchomości zlokalizowanych na obszarze Gminy Kozłowo wykonuje Ekologiczny Związek Gmin „Działdowszczyzna”. Odpady zbierane są przez firmy obsługujące poszczególne sektory (Gmina Kozłowo wraz z Gminą Łłowo-Osada należy do sektora VI)⁷⁹. Odpady zmieszane transportowane są do Regionalnej Instalacji Przetwarzania Odpadów Komunalnych w Działdowie, natomiast odpady zielone oraz pozostałości z sortowania odpadów przewożone są na składowisko w Zakrzewie (gmina Działdowo). Zużyty sprzęt elektryczny i elektroniczny również transportowane są do RIPOK, przy czym właściciele mogą dostarczać go własnym transportem do Punktów Selektywnego Zbierania Odpadów Komunalnych zlokalizowanych w Działdowie, Ciechanówku i Nidzicy.

W świetle danych GUS, w 2013 roku na terenie Gminy Kozłowo zebranych zostało 329,47 ton odpadów zmieszanych, czyli bez odpadów zebranych selektywnie i wyselekcjonowanych z frakcji suchej. Oznacza to zwiększenie ilości odpadów w porównaniu do 2010 roku o prawie 99 ton, tj. o 42,9%. Większość odpadów (80,4%) pochodzi z gospodarstw domowych. Na jednego mieszkańca gminy w 2013 roku przypadało 52,3 kg odpadów zmieszanych, natomiast jeżeli weźmie się pod uwagę odpady produkowane tylko przez gospodarstwa domowe – to jeden mieszkaniec wytwarza ich średnio ok. 42 kg.

Tabela 28. Wybrane dane dotyczące odpadów zmieszanych z terenu Gminy Kozłowo zbieranych w latach 2010-2013

Wyszczególnienie	2010	2011	2012	2013
Odpady zmieszane ogółem (t)	230,58	259,00	361,10	329,47
Odpady z gospodarstw domowych (t)	203,89	195,00	293,36	265,05
Odpady ogółem na 1 mieszkańca (kg)	36,1	40,9	57,2	52,3
Odpady z gospodarstw domowych na 1 mieszkańca (kg)	31,9	30,8	46,5	42,1

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS.

Analizując zmiany ilości zbieranych odpadów, należy pamiętać, że dane za 2013 rok nie obejmują odpadów komunalnych zebranych selektywnie przeznaczonych do składowania. Oznacza to, że odnotowane w perspektywie 2012-2013 zmniejszenie ilości odpadów zmieszanych może wynikać ze zmian dokonanych w systemie gospodarki odpadami komunalnymi.

W kontekście planów gospodarki odpadami, w tym niebezpiecznymi, oraz programów ochrony środowiska należy również podjąć kwestię eliminowania negatywnych skutków azbestu oraz wyrobów zawierających azbest, np. eternitu. Działania w tym zakresie są podejmowane zgodnie z „Programem usuwania azbestu i wyrobów zawierających azbest dla

⁷⁸ Uchwała opublikowana w Dzienniku Urzędowym Województwa Warmińsko-Mazurskiego, rocznik 2013, pozycja 1330.

⁷⁹ Uchwała nr XX//107/2014 Zgromadzenia Ekologicznego Związku Gmin „Działdowszczyzna” z dnia 24 czerwca 2014 r. w sprawie podziału Ekologicznego Związku Gmin „Działdowszczyzna na sektory odbierania odpadów komunalnych.

Gminy Kozłowo na lata 2011-2032”, przyjętym uchwałą nr XVIII/151/2012 Rady Gminy w Kozłowie z dnia 2 lutego 2012 roku. Gmina Kozłowo wspiera mieszkańców w zakresie usuwania z nieruchomości stanowiących ich własność wyrobów zawierających azbest, w szczególności poprzez udzielanie dofinansowania (przy zaangażowaniu środków Wojewódzkiego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej w Olsztynie) do demontażu, transportu i unieszkodliwienia odpadów azbestowych. Szacuje się, że na terenie gminy pozostaje nadal 1 919 785 kg wyrobów zawierających azbest, w tym 92,7% należy do osób fizycznych⁸⁰.

5.5. Pozostała infrastruktura techniczna

Na infrastrukturę techniczną Gminy Kozłowo składa się również sieć elektroenergetyczna oraz ciepłownicza. Elementami sieci elektroenergetycznej są:

- ❖ linia elektroenergetyczna wysokiego napięcia 110 kV, Nidzica – Działdowo;
- ❖ linie elektroenergetyczne 15 kV średniego napięcia;
- ❖ linie elektroenergetyczne niskiego napięcia;
- ❖ główny punkt zasilania 110 kV/15 kV, znajdujący się w Nidzicy;
- ❖ stacje transformatorowo-rozdzielcze 15/0,4 kV.

Siecią ciepłowniczą na terenie gminy objęte jest osiedle mieszkaniowe oraz zespół szkół w miejscowości Kozłowo. Mieszkańcy pozostałej części gminy korzystają z lokalnych źródeł ciepła. Przez południowo-wschodnią część terytorium Gminy Kozłowo przebiega ponadto gazociąg wysokiego ciśnienia gazu azotanowanego Dn 400 i Dn 200 Uniszki Zawadzkie-Nidzica. Na jego trasie, w Górowie, znajduje się stacja redukcyjna. Obecnie gmina nie jest zaopatrywana w gaz ziemny, a większość mieszkańców korzysta z gazu butlowego.

Należy nadmienić, iż Gmina Kozłowo posiada *Projekt założeń do planu zaopatrzenia w ciepło, energię elektryczną i paliwa gazowe dla gminy Kozłowo na lata 2012-2027*. Dokument ten, opracowany zgodnie z art. 19 ust. 1 ustawy z dnia 10 kwietnia 1997 r. Prawo energetyczne, zawiera m.in. ocenę stanu aktualnego gospodarowania energią w gminie oraz ocenę przewidywanych zmian zapotrzebowania na energię, określa przedsięwzięcia racjonalizujące użytkowanie energii, jak również możliwości wykorzystania istniejących nadwyżek i lokalnych zasobów paliw i energii, z uwzględnieniem odnawialnych źródeł energii oraz energii elektrycznej i ciepła użytkowego, wytwarzanych w kogeneracji.

Nie można pominąć faktu, iż na terenie Gminy Kozłowo mają powstać elektrownie wiatrowe produkujące odnawialną energię elektryczną. W „Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Kozłowo” określono zarówno odrębne potencjalne obszary ich lokalizacji, jak również dopuszczono ich powstanie na obszarach rolniczej przestrzeni produkcyjnej, prowadzenia działalności gospodarczej, rolniczej oraz zalesień. Do tej pory wydano decyzje o środowiskowych uwarunkowaniach i pozwolenia na budowę:

- ❖ 24 wiatraków o mocy 2 MW każdy i wysokości wieży do 140 m w obrębie miejscowości: Zakrzewo, Kozłowo, Pielgrzymowo, Niedanowo i Zaborowo;
- ❖ zespołu elektrowni wiatrowych wraz z towarzyszącą infrastrukturą (24 wiatraki o mocy 3 MW każdy i wysokości wieży do 150 m) w obrębie Sarnowa, Kozłowa i Niedanowa;
- ❖ 1 wiatraka o mocy 2 MW i wysokości wieży do 170 m w obrębie miejscowości Bartki.

⁸⁰ <https://www.bazaazbestowa.gov.pl/stats/index>

Ponadto, została wydana decyzja o środowiskowych uwarunkowaniach dla przedsięwzięcia polegającego na budowie stacji elektroenergetycznej w Zakrzewie, a także złożono wnioski o wydanie decyzji o środowiskowych uwarunkowaniach na

- ❖ budowę 4 wiatraków do 2,5 MW każdy i wysokości wieży do 120 m w obrębie Kozłowa i Zabłocia Kozłowskiego ;
- ❖ realizację przedsięwzięcia „Farma Wiatrowa Kozłowo” wraz z infrastrukturą towarzyszącą w obrębie miejscowości Sątop, Sławka Mała, Zakrzewo, Sarnowo, Niedanowo (max. 15 wiatraków do 3,5MW każdy i wysokości wieży do 143 m);
- ❖ realizację przedsięwzięcia „Farma Wiatrowa Kozłowo” wraz z infrastrukturą towarzyszącą w obrębie miejscowości Kamionki i Dziurdziewo.

W kontekście rozwoju infrastrukturalnego należy również omówić kwestię dostępu ludności do Internetu. Zasadniczo jest on zapewniany przez firmy telekomunikacyjne za pomocą szeregu technologii dla tak zwanej „ostatniej mili”, co wiąże się, po pierwsze, z koniecznością ponoszenia (często dość znacznych) opłat przez gospodarstwa domowe korzystające z tych usług, a po drugie – ze zróżnicowanym poziomem jakości transmisji w różnych miejscach. Należy jednak zaznaczyć, iż na terenie gminy Kozłowo funkcjonują bezpłatne Publiczne Punkty Dostępu do Internetu (tzw. PIAP-y), utworzone w ramach projektu wojewódzkiego współfinansowanego ze środków RPOWiM⁸¹. Punkty te zlokalizowane są w siedzibie Gminnej Biblioteki Publicznej w Kozłowie, jej filiach w Sarnowie i Szkotowie, a także w czterech świetlicach wiejskich (Sławka Wielka, Gołębiewo, Zaborowo i Krokowo). Co również istotne, w związku z rozwojem technologii oraz konkurencją na rynku, dostęp do Internetu jest coraz prostszy i tańszy. Ponadto pojawiają się nowe możliwości związane z rozbudową sieci szerokopasmowej w województwie w ramach „Planu Cyfrowego 2025 dla Warmii i Mazur”⁸². Włączenie się gminy Kozłowo w tę inicjatywę może znacząco zwiększyć dostęp mieszkańców do Internetu.

5.6. Główne kierunki inwestycyjne

Inwestycje podejmowane przez władze gminy stanowią jedno z podstawowych narzędzi jej rozwoju. Wpływają bowiem na jakość życia mieszkańców, przekładając się jednocześnie na konkurencyjność i atrakcyjność gminy zarówno dla inwestorów i przedsiębiorców, jak i osób rozważających możliwość osiedlenia się na jej obszarze. W latach 2008-2015 na terenie Gminy Kozłowo zrealizowano szereg inwestycji, w tym przede wszystkim inwestycje w zakresie poprawy jakości infrastruktury drogowej, rozwoju sieci wodociągowej i kanalizacyjnej oraz rozwoju infrastruktury sportowo-rekreacyjnej.

Wśród inwestycji drogowych należy wskazać w szczególności⁸³:

⁸¹ Projekt pt. „Rozbudowa infrastruktury szerokopasmowego dostępu do Internetu i sieci PIAP-ów w Województwie Warmińsko-Mazurskim” realizowany był w latach 2010-2011 na terenie 113 gmin.

⁸² Liderem projektu jest Samorząd Województwa Warmińsko-Mazurskiego w Olsztynie. Inicjatywa ta ma na celu obniżenie barier inwestycyjnych w zakresie budowy infrastruktury szerokopasmowego dostępu do Internetu oraz zacieśnienie współpracy JST na rzecz pozyskiwania środków publicznych, w tym pochodzących z budżetu Unii Europejskiej na realizację przedsięwzięć z zakresu rozwoju społeczeństwa informacyjnego. W ramach projektu budowana jest regionalna sieć szkieletowo-dystrybucyjna, natomiast w przyszłych latach pozyskiwane będą środki na budowę sieci dostępowych (infrastruktury „ostatniej mili”).

⁸³ W przypadku, gdy przy wartości inwestycji nie podano źródła finansowania, oznacza to, że sfinansowano ją ze środków własnych.

- ❖ budowę dróg wewnętrznych w miejscowościach: Bartki (2008 r.; 97 917,19 zł) i Cebulki (2008 r.; 173 521,71 zł, z tego 93 521,71 zł – środki własne i 80 000,00 zł – środki Urzędu Marszałkowskiego);
- ❖ przebudowę dróg wewnętrznych w miejscowościach: Sławka Wielka (2009 r.; 99 999,98 zł), Pielgrzymowo (2010 i 2015 r.; łącznie 414 201,95 zł, w tym 314 201,95 zł – środki własne, 100 000,00 zł – środki Urzędu Marszałkowskiego), Lipowo (2014 r.; 69 995,61 zł), Kozłowo (2014 r.; 115 600,00 zł), Bartki (2014 r.; 69 373,60 zł);
- ❖ przebudowę dróg: Pielgrzymowo-Cebulki (2009 r.; 269 999,93 zł, z tego 199 999,93 zł – środki własne, 70 000,00 zł – środki Urzędu Marszałkowskiego), Szymany-Górowo (2011 r.; 277 527,36 zł; w tym 177 527,36 zł – środki własne, 100 000,00 zł – środki Urzędu Marszałkowskiego), Bartki-Szymany (2012 r.; 189 081,75 zł, w tym 94 541,18 zł – środki własne, 94 540,57 – środki Urzędu Marszałkowskiego), Januszkowo-Lemany (2013 r.; 77 896,00 zł).

Rozwojowi sieci wodociągowej i kanalizacyjnej służyły następujące zadania inwestycyjne:

- ❖ budowa oczyszczalni ścieków w Kozłowie (2011-2014; 4 032 125,00 zł, z tego 2 543 780,00 zł – środki własne, a 1 488 345,00 zł – środki PROW);
- ❖ budowa sieci kanalizacji sanitarnej i wodociągowej na odcinku Lipowo-Rogóż-Sławka Wielka wraz z przyłączami (2008-2011; 692 832,00 zł);
- ❖ budowa sieci kanalizacyjnej Kownatki-Turowo-Turówko (2008-2010; 2 869 275,05 zł, z tego 1 198 503,15 zł – środki własne, a 1 670 771,90 zł – środki PROW);
- ❖ budowa sieci wodociągowej i kanalizacji sanitarnej Januszkowo-Michałki (2008-2011; 715 384,06 zł, z tego 316 486,06 zł – środki własne, a 398 898,00 zł – środki PROW);
- ❖ budowa sieci wodociągowej w Dziurdziewie (2009-2011; 504 447,65 zł, z tego 223 165,65 zł – środki własne, a 281 282,00 zł – środki PROW);
- ❖ budowa sieci kanalizacyjnej Osiedle Górka (2009-2010; 275 979,90 zł, z tego 115 276,80 – środki własne, a 160 703,10 zł – środki PROW);
- ❖ modernizacja sieci sanitarnej w miejscowości Januszkowo (2011 r.; 19 738,44 zł);
- ❖ wykonanie sieci wodociągowej w miejscowości Zakrzewo (2013 r.; 19 925,75 zł);
- ❖ rozbudowa kanalizacji tłocznej w miejscowości Kownatki (2013 r.; 12 000,00 zł);
- ❖ budowa sieci wodociągowej w miejscowości Kownatki (2014 r.; 12 000,00 zł).

Główne inwestycje w zakresie rozwoju infrastruktury sportowo-rekreacyjnej to:

- ❖ budowa wielofunkcyjnego boiska sportowego przy szkole Zaborowie (2008 r.; 417 284,48 zł, z tego 217 284,49 zł – środki własne, a 199 999,99 zł – środki Ministerstwa Sportu);
- ❖ budowa hali sportowej w Szkotowie (2008-2009; 2 097 107,58 zł, z tego 1 097 107,58 zł – środki własne, a 1 000 000,00 zł – środki Ministerstwa Sportu);
- ❖ budowa hali sportowej w Rogożu (2009-2015; 2 587 993,15 zł, z tego 2 027 993,15 zł – środki własne, a 560 000,00 zł – środki Ministerstwa Sportu);
- ❖ budowa kompleksu sportowego Orlik 2012 (2009-2010; 1 028 788,33 zł, z tego 95 788,33 zł – środki własne, 500 000,00 zł – środki PROW, 333 000,00 zł – środki Ministerstwa Sportu, 100 000,00 – środki Urzędu Marszałkowskiego);
- ❖ zagospodarowanie stadionu w Kozłowie (2010 r.; 324 402,72 zł, z tego 124 975,72 zł – środki własne, a 199 427,00 zł – środki PROW);
- ❖ modernizacja i doposażenie świetlicy w Sławce Wielkiej (2012 r.; 40 300,00 zł, z tego 12 300,00 zł – środki własne, a 28 000,00 zł – środki PROW);

- ❖ „Nasze place zabaw” w Szkotowie, Rogożu i Zaborowie (2014 r.; 234 598,50 zł, z tego 3 000,00 zł – środki własne, 196 858,73 zł – POKL, 34 739,77 zł – budżet państwa);
- ❖ Miejsce aktywnego wypoczynku w Kozłowie (2013-2014; 140 058,33 zł, z tego 51 253,71 zł – środki własne, a 88 804,62 – środki PROW).

Ponadto w analizowanym okresie:

- ❖ wykonano termomodernizację Zespołu Szkół w Szkotowie (2008 r.; 1 642 362,16 zł) i Rogożu (2009 r.; 100 000,00 zł);
- ❖ zaadaptowano pomieszczenia na mieszkania socjalne w Szkotowie (2009 r.; 100 000,00 zł) i przygotowano lokalne socjalne w Kozłowie (2011 r.; 297 983,31 zł);
- ❖ rozbudowano budynek lecznicy na strażnicę OSP w Kozłowie (2009-2013; 265 843,00 zł);
- ❖ wykonano modernizację i rozbudowę Regionalnego Systemu Informacji Turystycznej (2011-2012; 92 194,56 zł, z tego 18 908,41 zł – środki własne, a 73 286,15 zł – środki RPO WiM).

Wskazane wyżej inwestycje nie stanowią wyczerpującego wykazu zadań inwestycyjnych realizowanych w latach 2008-2015, natomiast przedstawiają główne kierunki inwestycyjne Gminy Kozłowo.

6. Budżet gminy

Budżet gminy stanowi z jednej strony wyraz prowadzonej przez nią polityki rozwoju, a z drugiej – podstawy instrument realizacji tej polityki. Uchwalany jest corocznie przez Radę Gminy i opiniowany przez Regionalną Izbę Obrachunkową. Gmina Kozłowo posiada również Wieloletnią Prognozę Finansową na lata 2015-2030, uchwaloną Uchwałą nr IV/17/2014 Rady Gminy w Kozłowie z dnia 30 grudnia 2014 r.

Gmina Kozłowo zamknęła rok 2014 deficytem w wysokości 1 762 261,76 zł, przy czym jej dochody wyniosły 19 910 892,82 zł, natomiast wydatki 21 673 154,58 zł. Analiza kształtowania się relacji dochodów i wydatków budżetowych gminy w latach 2010-2014 wskazuje na utrzymującą się tendencję deficytową. Największy deficyt w tym okresie odnotowano w 2010 roku, kiedy wynosił 3 795 354,94 zł, natomiast nadwyżka została osiągnięta tylko w 2012 roku – w wysokości 164 985,15 zł.

Tabela 29. Dochody i wydatki budżetu Gminy Kozłowo w latach 2010-2014

Wyszczególnienie	2010	2011	2012	2013	2014
Dochody ogółem	17 777 640,93	19 900 440,16	19 912 973,02	20 222 592,60	19 910 892,82
Wydatki ogółem	21 572 995,87	20 192 425,31	19 748 025,73	21 312 125,50	21 673 154,58
Nadwyżka/deficyt	-3 795 354,94	-291 985,15	164 947,29	-1 089 532,90	-1 762 261,76

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS.

Zasadniczo, w latach 2010-2014 struktura dochodów budżetowych Gminy Kozłowo nie ulegała zmianom. Największa ich część pochodziła z subwencji ogólnej, które w 2014 roku w kwocie 9 918 063,00 zł stanowiła 49,8% ogółu dochodów. W analizowanym okresie odsetek subwencji ogólnych w strukturze dochodów budżetowych kształtował się na poziomie od 45,7% w 2011 roku do 53,4% w 2013 roku.

Tabela 30. Struktura dochodów budżetowych Gminy Kozłowo w latach 2010-2014

Wyszczególnienie	2010	2011	2012	2013	2014
Wysokość dochodów w zł					

Dochody własne	2 810 088,11	3 472 891,40	3 666 812,58	3 859 564,87	4 092 143,44
Dotacje	5 918 022,82	7 340 994,76	6 326 000,44	5 573 414,73	5 900 686,38
Subwencje ogólne	9 049 530,00	9 086 554,00	9 920 160,00	10 789 613,00	9 918 063,00
Dochody ogółem	17 777 640,93	19 900 440,16	19 912 973,02	20 222 592,60	19 910 892,82
Odsetek dochodów w %					
Dochody własne	15,8%	17,4%	18,4%	19,1%	20,6%
Dotacje	33,3%	36,9%	31,8%	27,6%	29,6%
Subwencje ogólne	50,9%	45,7%	49,8%	53,3%	49,8%

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych UG w Kozłowie.

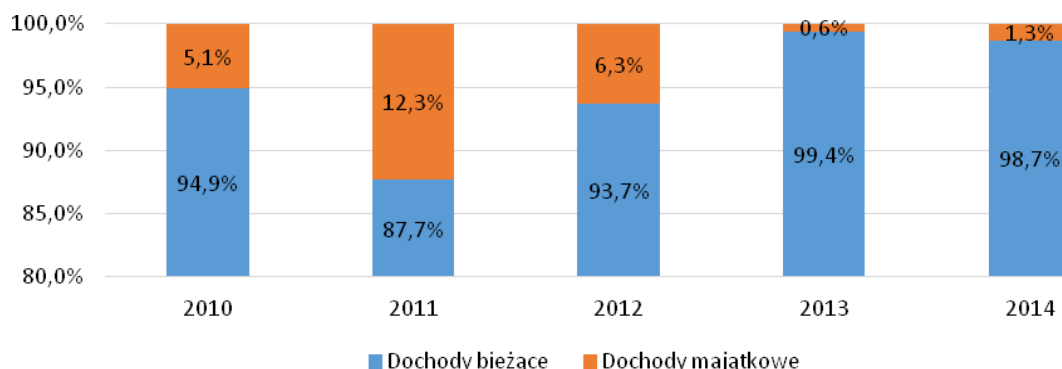
Ponad połowę subwencji ogólnej dla Gminy Kozłowo stanowi subwencja oświatowa, ustalana corocznie w drodze ustawy budżetowej na finansowanie zadań oświatowych realizowanych przez gminę. W 2014 roku jej kwota wynosiła 5 776 387,00 zł, tj. 58,2% subwencji ogólnej. Pozostałe 41,8% stanowiła, w kwocie 4 141 676,00 zł, część wyrównawcza subwencji ogólnej ustalana dla jednostek samorządu terytorialnego, które charakteryzuje niższy poziom dochodów podatkowych przypadających na 1 mieszkańca niż średnia krajowa.

Drugą, pod względem wysokości, kategorią dochodów w budżecie gminy stanowią dotacje. Są to przede wszystkim dotacje celowe z budżetu państwa na zadania z zakresu administracji rządowej – w 2014 roku w kwocie 4 178 341,10 zł, stanowiły 71,5% ogółu kwoty dotacji oraz dotacje celowe z budżetu państwa na zadania własne (1 395 467,21 zł; 23,9%).

Niewiele ponad jedną piątą dochodów budżetowych Gminy Kozłowo w 2014 roku stanowiły dochody własne w kwocie 4 152 307,51 zł. Ich odsetek w strukturze dochodów w analizowanym okresie ulegał niewielkim zmianom – jedynie w 2011 roku sięgnął 28,2%, natomiast w pozostałych latach nie przekroczył 22,2%. Warto tu nadmienić, iż na poziom niektórych dochodów własnych mają wpływ decyzje władz samorządowych. Ustawa z dnia 13 listopada 2003 r. o dochodach jednostek samorządu terytorialnego wskazuje ich główne źródła, m.in. wpływy z podatków (od nieruchomości, rolnego, leśnego, od środków transportowych, dochodowego od osób fizycznych opłacanego w formie karty podatkowej, od spadków i darowizn oraz od czynności cywilnoprawnych), wpływy z opłat (skarbowej, targowej i od posiadania psów), dochody z majątku gminy. Wysokość części z nich ustalana jest na poziomie gminy.

Zdecydowaną większość dochodów Gminy Kozłowo stanowią dochody bieżące, czyli wszystkie dochody nie mające charakteru majątkowego. Mają charakter stały i powtarzalny, wiążąc się z bieżącą działalnością jednostki. W 2014 roku ich odsetek w dochodach budżetowych ogółem wynosił 98,7% i w porównaniu do 2010 roku wzrósł o 3,8 p.p. Dochody majątkowe (ze sprzedaży majątku; z tytułu przekształcenia prawa użytkowania wieczystego w prawo własności oraz dotacje i środki przeznaczone na inwestycje) stanowiły w 2014 roku 1,3%.

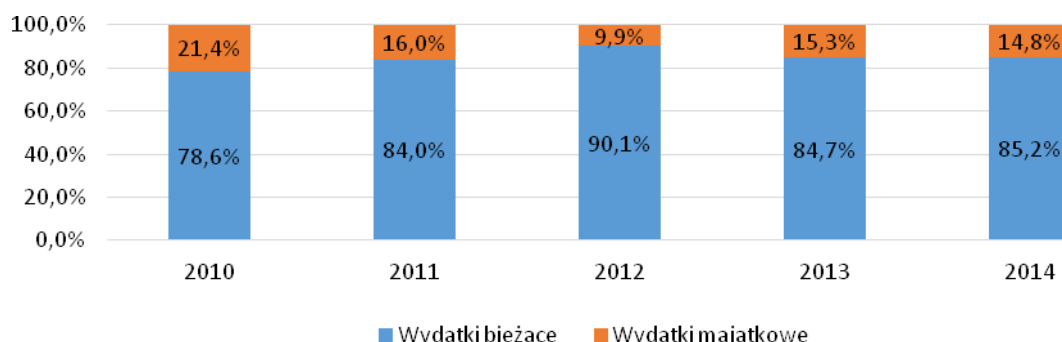
Wykres 17. Odsetek dochodów bieżących i majątkowych w strukturze dochodów Gminy Kozłowo w latach 2010-2014

Źródło: opracowanie własne na podstawie Rb-NDS KWARTALNE SPRAWOZDANIE O NADWYŻCE/DEFICYCIE jednostki samorządu terytorialnego za lata 2010-2014.

Analogiczny podział stosowany jest również w przypadku wydatków. Do wydatków majątkowych zalicza się wydatki na inwestycje i zakupy inwestycyjne; na zakup i objęcie akcji, a także na wniesienie wkładów do spółek prawa handlowego. Wydatki bieżące natomiast stanowią różnicę pomiędzy wydatkami ogółem a wydatkami majątkowymi. Relacja wydatków majątkowych do wydatków bieżących może stanowić przesłankę do określenia, w jakim stopniu budżet gminy skierowany jest na realizację zadań inwestycyjnych, a w jakim na realizację doraźnych zadań bieżących.

Wykres 18. Odsetek wydatków bieżących i majątkowych w strukturze wydatków Gminy Kozłowo w latach 2010-2014

Źródło: opracowanie własne na podstawie Rb-NDS KWARTALNE SPRAWOZDANIE O NADWYŻCE/DEFICYCIE jednostki samorządu terytorialnego za lata 2010-2014.

Większość wydatków z budżetu gminy stanowią wydatki bieżące – ich odsetek w 2014 roku wyniósł 85,2%, podczas gdy odsetek wydatków majątkowych 14,8%. W porównaniu do 2010 roku udział wydatków bieżących wzrósł o 6,6 p.p., co oznacza spadek tych samych rozmiarów odsetka wydatków majątkowych.

Analizując strukturę wydatków Gminy Kozłowo według działów, okazuje się, że najwięcej środków wydatkowanych jest w dziale „Oświata i wychowanie” – w 2014 roku wydatki w tym zakresie wyniosły 7 184 993,07 zł (tj. 33,2% ogółu), zwiększając się w perspektywie lat 2010-2014 o 327 417,69 zł (o 4,8%). Na drugim miejscu znajdują się wydatki w dziale „Pomoc społeczna”, wynoszące w 2014 roku 4 704 543,51 zł (21,7%). W porównaniu do pierwszego roku analizy ich kwota wzrosła o 362 015,99 zł (o 8,3%). W dalszej kolejności, na wydatki w ramach działu „Rolnictwo i łowiectwo” wydanych zostało 3 390 761,27 zł (15,6%), natomiast w dziale „Administracja publiczna” – 2 452 274,18 zł (11,3%).

Tabela 31. Wydatki Gminy Kozłowo według działów w latach 2010-2014 (w zł)

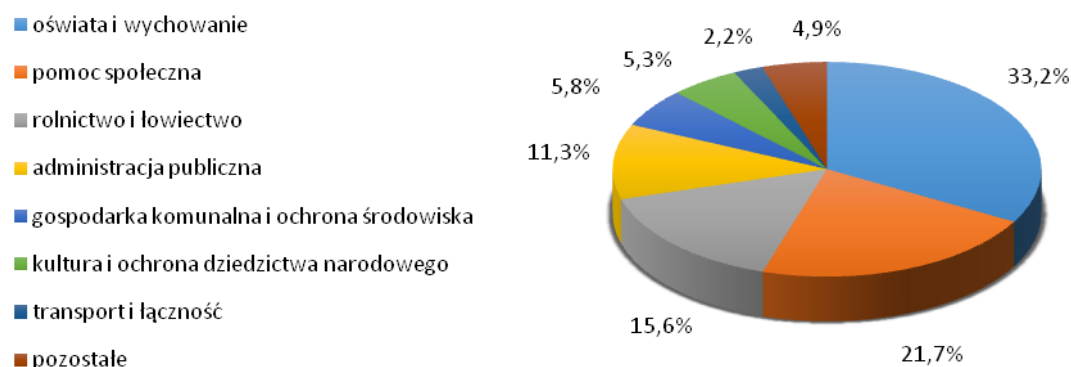
Wyszczególnienie	2010	2011	2012	2013	2014
rolnictwo i łowiectwo	3 655 209,05	2 573 602,67	888 546,62	3 084 550,73	3 390 761,27
transport i łączność	1 252 344,11	490 650,51	593 596,54	334 330,25	486 223,67
turystyka	4 509,10	85 306,56	113 395,56	18 565,66	20 757,25
gospodarka mieszkaniowa	356 329,72	313 133,52	44 738,33	19 637,96	42 892,62
działalność usługowa	62 203,11	45 515,10	91 847,23	72 242,63	45 371,15
administracja publiczna	2 086 830,56	2 188 663,86	2 351 930,44	2 388 827,25	2 452 274,18
urzędy naczelnych organów władzy państwowej, kontroli i ochrony prawa oraz sądownictwa	36 718,72	14 811,17	1 030,00	1 030,00	53 631,25
bezpieczeństwo publiczne i ochrona przeciwpożarowa	185 211,47	179 706,14	246 403,37	155 856,38	113 871,81
obsługa długu publicznego	130 966,46	282 696,76	373 688,62	296 179,62	294 605,65
różne rozliczenia	11 356,00	37 024,00	14 770,00	13 179,50	13 179,50
oświata i wychowanie	6 857 575,38	7 576 960,29	8 026 051,51	7 923 282,47	7 184 993,07
ochrona zdrowia	40 332,15	37 211,98	40 376,03	46 483,02	43 480,70
pomoc społeczna	4 342 527,52	4 418 740,72	4 441 143,49	4 688 818,30	4 704 543,51
edukacyjna opieka wychowawcza	443 724,00	279 443,50	402 417,09	422 300,77	351 667,89
gospodarka komunalna i ochrona środowiska	588 360,44	707 063,77	1 003 211,05	728 619,36	1 260 696,75
kultura i ochrona dziedzictwa narodowego	1 152 350,87	917 387,87	1 073 272,68	1 088 538,44	1 138 756,26
kultura fizyczna i sport	366 447,21	-	-	-	-
kultura fizyczna	-	44 506,89	41 607,17	29 683,16	75 448,05
Wydatki ogółem	21 572 995,87	20 192 425,31	19 748 025,73	21 312 125,50	21 673 154,58

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS.

Wskazane cztery działy to cztery największe kategorie wydatków budżetowych Gminy Kozłowo. Stanowią one łącznie 81,8% ogółu wydatków, przy czym same wydatki w zakresie oświaty i wychowania oraz pomocy społecznej przekraczają połowę wszystkich środków wydatkowanych z budżetu.

Odsetki pozostałych kategorii wydatków w 2014 roku nie przekraczały 6,0% - były to wydatki w działach: „Gospodarka komunalna i ochrona środowiska” (1 260 696,75 zł; 5,8%); „Kultura i ochrona dziedzictwa narodowego” (1 138 756,26 zł; 5,3%) oraz „Transport i łączność” (486 223,67 zł; 2,2%). W ramach pozostałych znajdują się: „Edukacyjna opieka wychowawcza”, „Obsługa długu publicznego”, „Bezpieczeństwo publiczne i ochrona przeciwpożarowa”, „Kultura fizyczna”, „Urzędy naczelnych organów władzy państwowej, kontroli i ochrony prawa oraz sądownictwa”, „Ochrona zdrowia”, „Gospodarka mieszkaniowa”, „Turystyka” oraz „Różne rozliczenia”, których odsetki w ogóle wydatków znajdują się przedziale od 0,1% do 1,6%. Struktura wydatków budżetu gminy w latach 2010-2014 nie ulegała znaczącym zmianom.

Wykres 19. Struktura wydatków Gminy Kozłowo według działów w 2014 roku (w %)

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS.

W 2014 roku na 1 mieszkańca Gminy Kozłowo przypadł dochód w wysokości 3 191,36 zł oraz wydatki w kwocie 3 473,82 zł. W perspektywie lat 2010-2014 obie kwoty uległy zwiększeniu – przy czym dochody wzrosły o 408,82 zł (o 14,7%), natomiast wydatki – o 97,24 zł (o 2,9%).

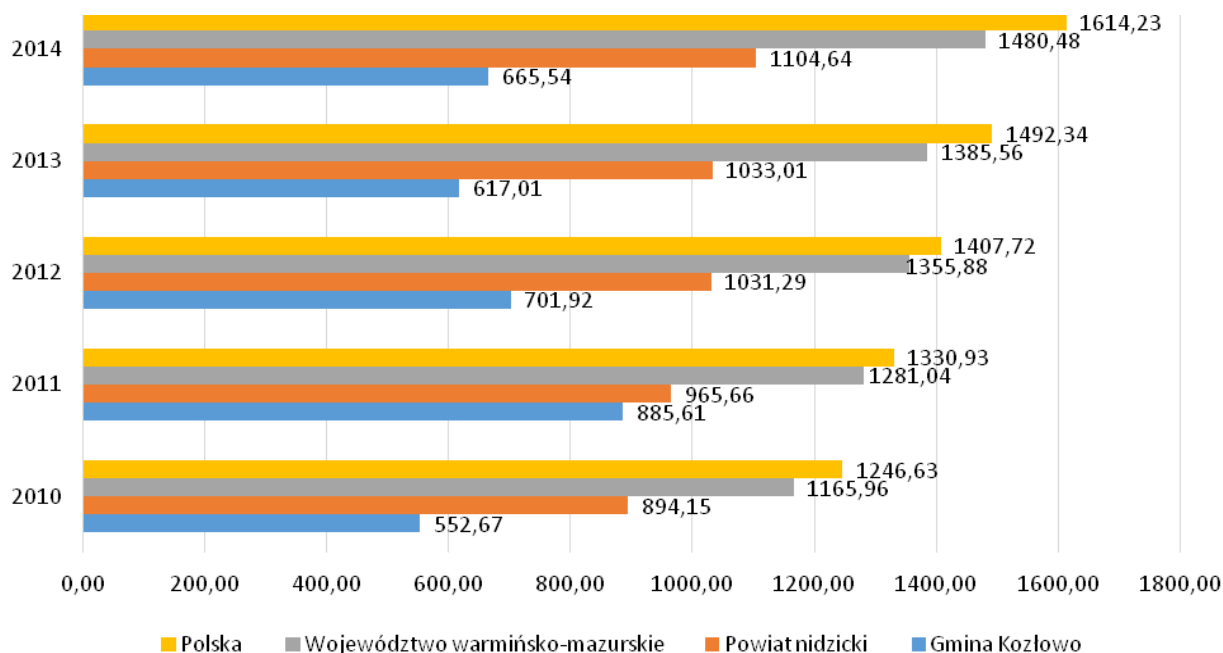
Tabela 32. Dochody i wydatki ogółem w przeliczeniu na 1 mieszkańca w Gminie Kozłowo, powiecie nidzickim, województwie warmińsko-mazurskim oraz Polsce w latach 2010-2014

Wyszczególnienie	2010	2011	2012	2013	2014
Dochody ogółem na 1 mieszkańca					
Gmina Kozłowo	2 782,54	3 145,82	3 155,78	3 212,48	3 191,36
Powiat nidzicki	2 656,75	2 855,35	3 021,71	3 152,23	3 184,67
Województwo warmińsko-mazurskie	2 886,10	3 076,05	3 165,88	3 224,85	3 375,03
Polska	2 793,93	2 926,22	3 022,10	3 098,94	3 272,10
Wydatki ogółem na 1 mieszkańca					
Gmina Kozłowo	3 376,58	3 191,97	3 129,64	3 385,56	3 473,82
Powiat nidzicki	2 967,75	3 131,21	2 965,62	3 038,22	3 190,27
Województwo warmińsko-mazurskie	3 301,69	3 258,31	3 205,02	3 145,17	3 373,55
Polska	3 081,01	3 075,02	3 025,34	3 075,68	3 292,26

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS.

Warto również zauważyć, iż wysokości analizowanych wskaźników w Gminie Kozłowo nie odbiegają znacząco od wartości w powiecie nidzickim, województwie warmińsko-mazurskim, a nawet w kraju. Dla przykładu, dochód ogółem na 1 mieszkańca gminy w 2014 roku był niższy niż w województwie (o 183,67 zł) i w kraju (o 80,74 zł), a wyższy niż w powiecie (o 6,69 zł). Wydatki przeliczone na 1 mieszkańca natomiast okazują się wyższe w gminie niż w pozostałych analizowanych jednostkach – o 283,55 zł w porównaniu do powiatu, o 100,27 zł w odniesieniu do województwa i o 181,56 zł w stosunku do kraju.

Wykres 20. Dochody własne na 1 mieszkańca w Gminie Kozłowo, powiecie nidzickim, województwie warmińsko-mazurskim oraz Polsce w latach 2010-2014

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS.

Odmienne sytuacja kształtuje się w przypadku dochodów własnych, które w Gminie Kozłowo przeliczone na mieszkańca są dużo niższe niż w powiecie, województwie czy kraju. W analizowanym okresie kształtowały się na poziomie od 552,67 zł w 2010 roku do 885,61 zł w 2011 roku, podczas gdy najniższa wartość w powiecie wynosiła 894,15 zł, w województwie 1 165,96, natomiast w kraju 1 246,63 zł – wszystkie odnotowane w 2010 roku. Ponadto, w Gminie Kozłowo nie można wskazać jednoznacznej tendencji w kształtowaniu się tego wskaźnika, natomiast w pozostałych przypadkach dochody własne na 1 mieszkańca systematycznie rosły. Pozytywne jest natomiast to, że w 2014 roku ukształtowały się na poziomie wyższym niż w pierwszym roku analizy – o 112,87 zł, tj. o 20,4%.

7. Rozwój gminy z perspektywy mieszkańców

Badania społeczne przeprowadzone w celu poznania potrzeb i oczekiwań społecznych w zakresie rozwoju gminy zostały przeprowadzone w drodze badań ankietowych, zrealizowanych na próbie 128 mieszkańców gminy⁸⁴ oraz bezpośrednich spotkań z mieszkańcami w sołectwach i uczniami gimnazjów w Kozłowie, Rogożu i Szkotowie, w których uczestniczyły łącznie 352 osoby.

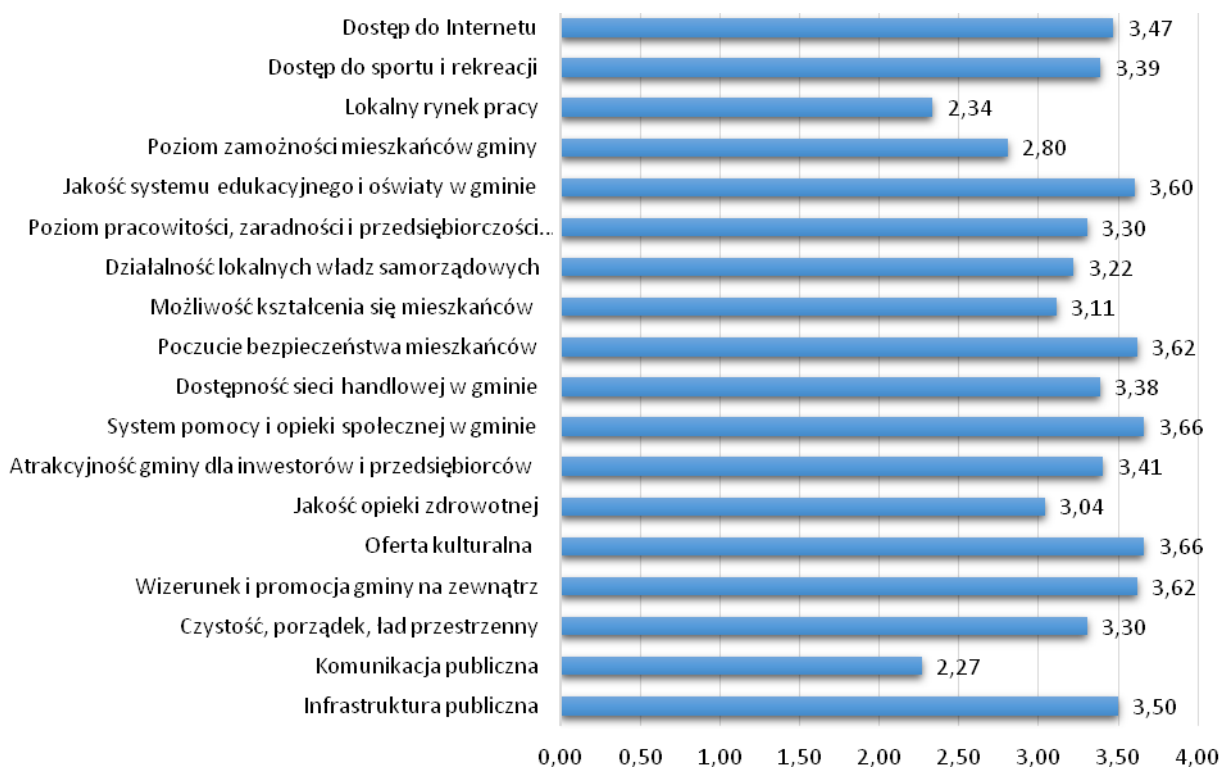
⁸⁴ Badanie ankietowe zostało przeprowadzone w 2014 roku na potrzeby opracowania „Strategii rozwiązywania problemów społecznych Gminy Kozłowo na lata 2015-2020”. W niniejszym dokumencie wykorzystano częściowe wyniki badania, dotyczące oceny warunków życia oraz rozwoju gminy z perspektywy mieszkańców. Dobór próby miał charakter kwotowy – wzięły w nim udział 63 kobiety i 65 mężczyzn; 112 osób do 64 roku życia i 16 osób od 65 lat wżwyż; 28 osób korzystających ze świadczeń pomocy społecznej i 100 osób nie posiadających statusu świadczeniobiorcy.

Respondenci badania ankietowego zostali poproszeni o ocenę osiemnastu czynników mających wpływ na jakość życia, na pięciostopniowej skali Likerta: *bardzo dobrze – dobrze – przeciętnie – źle – bardzo źle*. Najwyżej ocenili ofertę kulturalną gminy, a więc organizowane imprezy, festyny oraz sposoby spędzania wolnego czasu (średnia wskazań 3,66), a także jakość systemu pomocy i opieki społecznej w gminie (również 3,66).

Oceny nieco powyżej przeciętnej uzyskały również: wizerunek i promocja gminy na zewnątrz (3,62), poziom bezpieczeństwa mieszkańców (3,62), jakość systemu edukacyjnego i oświaty w gminie (3,60), infrastruktura publiczna czyli dostępność i jakość sieci wodociągowej i kanalizacyjnej oraz gospodarki odpadami (3,50), dostęp do Internetu (3,47), atrakcyjność gminy dla inwestorów i przedsiębiorców (3,41), dostęp do sportu i rekreacji (3,39), dostępność sieci handlowej (3,38), czystość, porządek i ład przestrzenny (3,30), poziom pracowitości, zaradności i przedsiębiorczości mieszkańców (3,30), działalność lokalnych władz samorządowych (3,22), możliwość edukacji, kształcenia oraz zmiany i podnoszenia kwalifikacji zawodowych (3,11), a także jakość opieki zdrowotnej (3,04).

Poniżej przeciętnej respondenci ocenili trzy czynniki. Najwięcej zastrzeżeń mają do komunikacji publicznej – średnia wskazań w tym przypadku to jedynie 2,27, a więc najniższa spośród wszystkich ocenianych czynników. Aż 59,4% respondentów uznało, że poziom skomunikowania gminy jest zły lub bardzo zły. Mieszkańcy dostrzegają również niedomagania lokalnego rynku pracy, oceniając go jedynie na 2,34, przy czym warto wskazać, że aż 44,5% badanych zaznaczyło w tym przypadku odpowiedź *źle*, natomiast 15,6% *bardzo źle*. Poniżej przeciętnej oceniają również swój poziom zamożności (2,80) – aż 63,3% badanych uznała go za *przeciętny*, natomiast 25,8% za *zły*.

Wykres 21. Ocena warunków wpływających na jakość życia w Gminie Kozłowie w opinii respondentów badania ankietowego

Źródło: opracowanie własne.

Rozwój gminy, w opinii respondentów badania ankietowego, wymaga skoncentrowania się z jednej strony na działaniach służących poprawie kondycji lokalnego rynku pracy poprzez organizowanie nowych miejsc pracy (taką odpowiedź wskazało 71,9% respondentów) i wsparcie podejmowania przez mieszkańców działalności pozarolniczej (25,0%) oraz wzrostowi atrakcyjności inwestycyjnej gminy (31,3%), a z drugiej – na poprawie dostępu do usług społecznych, takich jak opieka nad dziećmi i osobami starszymi, wsparcie dla osób niepełnosprawnych czy grupy samopomocowe (36,7%).

Nieco mniej niż jedna czwarta respondentów wskazała, iż ważne jest budowanie i promocja wizerunku gminy (22,7%), a także wzrost jej atrakcyjności turystycznej (20,3%), natomiast mniejsze znacznie przypisywane jest działaniom podnoszącym jakość i dostępność edukacji w gminie (18,8%), wsparciu inicjatyw kulturalnych i sportowo-rekreacyjnych (13,3%) oraz wsparciu organizacji pozarządowych i oddolnych inicjatyw lokalnych (7,8%).

Tabela 33. Najważniejsze kierunki rozwoju Gminy Kozłowo w opinii respondentów badania ankietowego

Wyszczególnienie	Liczba wskazań	% respondentów
Wsparcie firm działających lokalnie w celu organizowania nowych miejsc pracy	92	71,9%
Poprawa dostępu do usług społecznych	47	36,7%
Wzrost atrakcyjności inwestycyjnej gminy	40	31,3%
Wsparcie podejmowania działalności pozarolniczej	32	25,0%
Budowanie i promocja wizerunku gminy	29	22,7%
Wzrost atrakcyjności turystycznej gminy	26	20,3%
Działania podnoszące jakość i dostępność edukacji w gminie	24	18,8%
Wsparcie inicjatyw kulturalnych i sportowo-rekreacyjnych	17	13,3%
Wspieranie organizacji pozarządowych i oddolnych inicjatyw lokalnych	10	7,8%

Źródło: opracowanie własne.

Badanie ankietowe daje ogólny obraz potrzeb i oczekiwań społecznych względem rozwoju gminy, a także najbliższego otoczenia mieszkańców. Uszczegółowienie stanowią natomiast wnioski ze spotkań z mieszkańcami. W ich świetle najważniejsze potrzeby i oczekiwania mieszkańców zawierają się w następujących obszarach:

- 1) Infrastruktura użytkowa** – mieszkańcy zwracali uwagę przede wszystkim na potrzebę dalszego rozwoju sieci wodociągowej i kanalizacyjnej w gminie, a także dalszych inwestycji drogowych, budowy i remontów chodników i przystanków oraz zwiększania poziomu oświetlenia miejscowości.
- 2) Infrastruktura sportowo-rekreacyjna** – potrzeby w tym zakresie koncentrują się przede wszystkim na budowie, remontach i wyposażeniu świetlic wiejskich, budowie i renowacji placów zabaw i boisk, a także zagospodarowania stawów w miejscowościach.
- 3) Komunikacja publiczna** – brak połączeń komunikacyjnych z Kozłowem i Nidzicą stanowi problem dla mieszkańców zarówno południowej jak i północnej części gminy. Wiąże się z dużą rozległością terytorium, a także potrzebami osób starszych, niepełnosprawnych i nie posiadających własnych środków komunikacji.
- 4) Rynek pracy** – podobnie jak respondenci badania ankietowego, również uczestnicy spotkań bezpośrednich nisko oceniają możliwość uzyskania zatrudnienia na terenie gminy, ze względu na niewystarczającą ilość miejsc pracy, a także utrudnienia w

dojeździe. Szansę upatrują w inwestycjach, które zapewnią dużą liczbę miejsc pracy w gminie.

- 5) **Usługi społeczne** – na terenie gminy istnieje potrzeba rozwoju instytucjonalnych i organizacyjnych form wsparcia, w postaci m.in. ośmiogodzinnego przedszkola, opieki żłobkowej, klubu seniora lub dziennego domu pobytu, a także zorganizowanych zajęć i kursów dla dzieci, młodzieży i osób dorosłych.
- 6) **Animacja rozwoju sołectw** – mieszkańcy potrzebują wsparcia w zakresie rozwoju miejscowości i sołectw. Szczególnie istotne jest doradztwo merytoryczne i formalne, bieżąca i aktualna informacja na temat możliwych źródeł pozyskiwania środków na rozwój oraz pomoc w realizacji inicjatyw społecznych.
- 7) **Konsultacje społeczne** – mieszkańcy widzą potrzebę szerszego niż do tej pory włączania ich w procesy decyzyjne na poziomie gminy poprzez organizację konsultacji społecznych w sprawach bezpośrednio ich dotyczących, systematyczne spotkania w sołectwach oraz sprawny przepływ informacji na linii władze gminy-obywatele.

Jednocześnie przeprowadzone wizje lokalne w sołectwach, dzięki którym zidentyfikowano zasoby i potencjał poszczególnych miejscowości, a także odbyte rozmowy z mieszkańcami, pozwalają na sformułowanie wniosków ważnych dla rozwoju całej gminy. Należy na wstępie podkreślić, iż w otwartych spotkaniach konsultacyjnych oraz warsztatach w gimnazjach uczestniczyło łącznie 5,6% ludności gminy. Nie jest to być może wynik, który pozwala na uogólnienie spostrzeżeń na całą społeczność, niemniej stanowi istotny punkt odniesienia.

Zauważalne jest zróżnicowanie postaw i nastrojów społecznych. W wielu miejscowościach występuje, z różnym natężeniem, zadowolenie z warunków życia, pozytywne nastawienie, optymizm, otwartość na sprawy lokalne, przekonanie o możliwości wprowadzania zmian na lepsze, a także gotowość do włączenia się w oddolne inicjatywy. Są jednak także społeczności, w których silnie uwidoczniły się zupełnie odmienne postawy – roszczeniowość, pesymizm, nieprzychylność dla władz (często szerzej rozumianych niż samorządowe, co może wynikać z ogólnego rozczarowania elitą polityczną oraz działalnością centralnych organów państwa), a także pewien relatywizm ocen. Niektórzy mieszkańcy chętnie krytykują urzędników samorządowych, natomiast nie przyjmują do siebie myśli, że od nich również zależy to, jak wygląda najbliższe otoczenie życia – materialne (np. wygląd posesji, stan obiektów użyteczności publicznej) oraz społeczne (relacje i współpraca z innymi ludźmi, poziom integracji i aktywności wspólnoty).

Należy w tym miejscu nadmienić, iż niepokoję społeczne wzbudza temat budowy farm wiatrowych. Mieszkańcy gminy, z jednej strony, widzą w tym szansę na wzrost dochodów gminy, co powinno przełożyć się na nowe inwestycje na terenie ich sołectw, jednak z drugiej strony, są również świadomi zagrożeń wynikających z uruchomienia siłowni wiatrowych w pobliżu ich domów i gospodarstw. Najbardziej kwestia ta uwidoczniła się podczas spotkania konsultacyjnego w Zakrzewie. Z przeprowadzonych rozmów wynika, że mieszkańcy nie są przeciwko wiatrakom, natomiast obawiają się negatywnych następstw tych inwestycji, przede wszystkim dla zdrowia ich rodzin, zwierząt gospodarskich i ogólnie jakości życia.

Przyjęta metoda badawcza nie pozwala na sformułowanie katalogu głównych czynników determinujących postawy i nastroje społeczne w gminie. Niemniej można wskazać, iż zróżnicowanie w tym obszarze wynika z wielu, często odmiennych, uwarunkowań, które ujawniały się niejako przy okazji zasadniczego toku rozmowy z mieszkańcami.

Po pierwsze, dostrzegalny jest niedostateczny poziom wiedzy ludności na temat realizowanych zadań, projektów inwestycyjnych oraz planów samorządu gminy. Osoby

uczestniczące w spotkaniach formułowały różne osądy i oceny, których źródłem nierzadko były rozpowszechnione w społeczności opinie – niezgodne z prawdą albo tylko w części odpowiadające rzeczywistości. Przyczyną tego może być m.in. niska znajomość zasad prawa, ekonomii i finansów publicznych oraz idei samorządu terytorialnego, który często jest utożsamiany z władzą centralną. Brak znajomości kompetencji wójta oraz rady gminy prowadzi zwykle do przypisywania tym organom nadmiernej sprawczości, a w konsekwencji obarczania odpowiedzialnością za niemal wszystkie sprawy lokalne.

Po drugie, duży wpływ na poszczególne społeczności mają lokalni liderzy, w szczególności pełniący funkcję sołtysa lub radnego, a także grupy działające nieformalnie lub jako organizacje pozarządowe. Z uwagi na niskie nasycenie terytorium gminy aktywnymi podmiotami III sektora, szczególnie istotną rolę odgrywają sołtysi i rady sołeckie, a także osoby prowadzące świetlice wiejskie. Ich cechy osobowościowe oraz kompetencje interpersonalne takie jak np. umiejętność komunikacji, kooperatywność czy kreatywność, stanowią ważny bodziec do aktywizacji i samoorganizacji szerszej grupy ludzi wokół spraw ważnych dla danej społeczności.

Po trzecie, dla ludności gminy bardzo istotne są warunki i jakość życia w miejscu zamieszkania, a także poczucie, że w ich sołectwie również są realizowane inwestycje. Osoby uczestniczące w spotkaniach skupiały się na problemach i potrzebach dotyczących najbliższego otoczenia życia, zaś rzadko mówiły o rozwoju całej gminy. Zarazem chętnie odwoływano się do przykładu innych miejscowości w formie porównań negatywnych – wtedy, gdy mieszkańcy uważali, że ich wieś jest zapomniana, nic się u nich nie dzieje, a władze inwestują w innych miejscach, zwłaszcza w Kozłowie⁸⁵.

Wreszcie, po czwarte, mieszkańcy przykładają dużą wagę do sprawności działania lokalnej administracji oraz komunikacji z władzami, są również krytycznymi obserwatorami rzeczywistości. Okazuje się, iż czasami drobne, niezłałatwione sprawy urastają do rangi poważnych kwestii, które rzutują na ocenę całej gminy. Co gorsza, z powodu niedoboru wiedzy o zadaniach i realnych możliwościach samorządu, łatwiej jest przypisać urzędnikom nierzetelność, a nawet złą wolę. Trzeba jednak pamiętać, że kultura wzajemnych relacji pomiędzy administracją publiczną oraz obywatelami powinna być oparta na obustronnej umiejętności słuchania, rozmowy i współpracy.

⁸⁵ Co ciekawe, wielkość miejscowości nie zawsze przekłada się na poziom roszczeń wobec władz samorządu. Teoretycznie, im więcej ludności zamieszkuje daną wieś, tym lepsza jest w niej dostępność instytucji i usług w różnych obszarach. Jednak w niektórych małych sołectwach mieszkańcy są generalnie zadowoleni z tego, co posiadają, akceptują istniejące warunki oraz potrafią sobie poradzić z zaspokojeniem podstawowych potrzeb.

KOZŁOWO-KWIECIEŃ 2016

PROGNOZA ODDZIAŁYWANIA
NA ŚRODOWISKO
STRATEGII ROZWOJU GMINY KOZŁOWO
NA LATA 2016 - 2025

SPIS TREŚCI

Streszczenie w języku niespecjalistycznym	5
1. Wstęp.....	9
2. Metody zastosowane przy sporządzeniu prognozy.....	9
2.1 Ogólne podejście badawcze	9
2.2 Charakterystyka wybranych metod.....	10
2.2.1 Analiza dokumentów strategicznych.....	10
2.2.2 Analiza zgodności celów zawartych w dokumencie z celami ochrony środowiska wyznaczonych w dokumentach strategicznych wyższego szczebla	10
2.2.3 Analiza potencjalnych oddziaływań zadań przewidzianych w Strategii na środowisko oraz na ludzi.....	10
3. Informacje o zawartości i głównych celach dokumentu	11
4. Informacja na temat powiązań Strategii rozwoju gminy Kozłowo z innymi dokumentami	21
4.1. Powiązania SRGK z dokumentami strategicznymi, wskazanymi w diagnozie społeczno- gospodarczej.....	21
4.2. Powiązania SRGK z pozostałymi dokumentami strategicznymi w zakresie rozwoju społeczno- gospodarczego	26
4.3. Cele ochrony środowiska ustanowione na szczeblu międzynarodowym, wspólnotowym i krajowym, istotne z punktu widzenia projektowanego dokumentu.....	33
5. Propozycje dotyczące przewidywanych metod analizy skutków realizacji postanowień projektowanego dokumentu oraz częstotliwość jej przeprowadzania	38
6. Informacje o możliwym transgranicznym oddziaływaniu na środowisko.....	39
7. Istniejący stan środowiska oraz potencjalne zmiany tego stanu w przypadku braku realizacji projektowanego dokumentu	40
7.1 Istniejący stan środowiska na obszarze objętym przewidywanym oddziaływaniem.....	40
7.2 Zmiany stanu środowiska w przypadku braku realizacji dokumentu.....	49
8. Istniejące problemy ochrony środowiska istotne z punktu widzenia realizacji projektowanego dokumentu, w szczególności dotyczące obszarów podlegających ochronie na podstawie ustawy z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody.....	50
8.1 Problemy ochrony przyrody	56
8.2 Problemy związane z emisją CO ₂ oraz adaptacją do ekstremalnych zjawisk pogodowych ..	57
9. Przewidywane znaczące oddziaływania	60
9.1 W obszarze różnorodności biologicznej (w tym siedlisk roślinności, grzybów i porostów)..	60
9.2 W obszarze oddziaływania na rośliny.....	61
9.3 W obszarze oddziaływania na zwierzęta.....	61
9.4 W obszarze oddziaływania na ludzi.....	61
9.5 W obszarze oddziaływania na wody.....	62
9.6 W obszarze oddziaływania na powietrze	63

9.7	W obszarze oddziaływania na powierzchnię ziemi	63
9.8	W obszarze oddziaływania na krajobraz	63
9.9	W obszarze oddziaływania na zabytki	64
9.10	W obszarze oddziaływania na klimat	64
9.11	W obszarze oddziaływania na zasoby naturalne.....	64
9.12	W obszarze gospodarki odpadami	65
9.13	W obszarze oddziaływania na dobra materialne	66
9.14	Oddziaływania skumulowane.....	66
10.	Rozwiązania mające na celu zapobieganie, ograniczanie lub kompensację przyrodniczą negatywnych oddziaływań na środowisko, mogących być rezultatem realizacji projektowanego dokumentu.....	67
11.	Rozwiązania alternatywne do rozwiązań zawartych w projektowanym dokumencie wraz z uzasadnieniem ich wyboru.....	68
12.	Trudności wynikające z niedostatków techniki lub luk we współczesnej wiedzy, napotkanych w trakcie sporządzania prognozy	71
	Spis tabel	72
	Spis załączników	72

WYKAZ SKRÓTÓW

DK	droga krajowa
GIS	<i>Geographic Information System</i> - system informacji geograficznej
GUS	Główny Urząd Statystyczny
GZWP	Główny zbiornik wód podziemnych
KPZK 2030	Konceptcja Przestrzennego Zagospodarowania Kraju 2030
KSRR 2010-2020	Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego 2010-2020
LDWN	długookresowy średni poziom dźwięku A wyrażony w decybelach (dB), wyznaczony w ciągu wszystkich dób w roku, z uwzględnieniem pory dnia (rozumianej jako przedział czasu od godz. 6.00 do godz. 18.00), pory wieczoru (rozumianej jako przedział czasu od godz. 18.00 do godz. 22.00) oraz pory nocy (rozumianej jako przedział czasu od godz. 22.00 do godz. 6.00)
LN	długookresowy średni poziom dźwięku A wyrażony w decybelach (dB), wyznaczony w ciągu wszystkich pór nocy w roku (rozumianych jako przedział czasu od godz. 22.00 do godz. 6.00)
OChK	obszar chronionego krajobrazu
OZE	odnawialne źródła energii
PM 10	pył zawieszony PM10
PZO	plan zadań ochronnych
RDOŚ	Regionalna Dyrekcja Ochrony Środowiska
SRGK	Strategia Rozwoju Gminy Kozłowo na lata 2016 - 2025
WIOŚ	Wojewódzki Inspektorat Ochrony Środowiska

CEL DOKUMENTU

Celem niniejszej prognozy jest określenie potencjalnych oddziaływań dla środowiska oraz ludzi, jakie mogą pojawić się w wyniku realizacji zadań przewidzianych w SRGK – a w razie wskazania zapisów stojących w sprzeczności z celami ochrony środowiska lub zasadny zrównoważonego rozwoju – wyeliminowanie takich zapisów i zaproponowanie zapisów alternatywnych.

Prognoza oddziaływania na środowisko została wykonana zgodnie z wymaganiami *Ustawy z dnia 3 października 2008 r. o udostępnianiu informacji o środowisku i jego ochronie, udziale społeczeństwa w ochronie środowiska oraz o ocenach oddziaływania na środowisko* (Dz. U. z 2016 r., poz. 353)

METODYKA

Ocenę dokumentu przeprowadzono zarówno na poziomie celów samego dokumentu, jak i zadań strategicznych wskazanych w SRGK. Odniesiono się do ogólnego wpływu na środowisko – nie zaś bezpośredniego oddziaływania poszczególnych inwestycji na środowisko (jednak ogólne określenie oddziaływań typowych dla danego rodzaju inwestycji zostało ujęte w ramach wyników analizy).

Ocenę dokumentu przeprowadzono przede wszystkim w oparciu o analizę Desk Research:

- Analizę zgodności celów SRGK z celami społeczno-gospodarczymi innych, powiązanych strategicznie dokumentów;
- Analizę zgodności celów SRGK z celami ochrony środowiska (oraz zrównoważonego rozwoju) ustanowionymi na szczeblu międzynarodowym, krajowym i regionalnym.

Kluczowym elementem analizy była natomiast ocena wpływu przewidzianych w SRGK zadań na poszczególne komponenty środowiska oraz na ludzi.

W tym celu skonstruowano rozbudowaną matrycę uwzględniającą zestawienie zadań przewidzianych w SRGK, w której zawarto ocenę ogólną oddziaływań (potencjalnie pozytywne lub negatywne dla środowiska lub ludzi – uwzględniając zarówno etap realizacji jak i funkcjonowania/eksploatacji przedsięwzięć), ocenę charakteru oddziaływań (zgodnie z ustawą OOS - bezpośrednie, pośrednie, wtórne, skumulowane, krótkoterminowe, średnioterminowe i długoterminowe, stałe i chwilowe), ocenę wpływu na poszczególne elementy środowiska (zgodnie z ustawą OOS - różnorodność biologiczną, ludzi, zwierzęta, rośliny, wodę, powietrze, powierzchnię ziemi, krajobraz, klimat, zasoby naturalne, zabytki, dobra materialne).

ZAWARTOŚĆ DOKUMENTU

Dokument zawiera następujące informacje: opis procesu i metod opracowania SRGK, strategiczne uwarunkowania rozwoju gminy Kozłowo, wizję rozwoju gminy, cele i kierunki rozwoju gminy, zasady wdrażania SRGK. Integralną częścią dokumentu jest załącznik zawierający diagnozę społeczno-gospodarczą gminy Kozłowo.

MONITORING

Monitoring wszystkich wskaźników zawartych w SRGK prowadzony będzie nie rzadziej niż raz na dwa lata. Źródłem informacji będą dane publikowane w Banku Danych Lokalnych Głównego Urzędu Statystycznego, ewidencja gminy, a także ankiety przeprowadzane wśród odpowiednich podmiotów gminnych.

Wśród wskaźników, w przeważającej większości społeczno-gospodarczych, zawarto również wskaźniki, które odnoszą się pośrednio lub bezpośrednio do monitoringu oddziaływania realizacji

postanowień SRGK na środowisko. Zaproponowany katalog wskaźników należy uznać za prawidłowo dobrany z uwagi na zakres celów SRGK.

WYNIK ANALIZY ZGODNOŚCI CELÓW SRGK Z CELAMI OCHRONY ŚRODOWISKA USTANOWIONYMI W DOKUMENTACH WYŻSZEGO SZCZEBLA

Analizę ujęto w podstawowe grupy celów strategicznych ochrony środowiska (oraz zrównoważonego rozwoju):

- przeciwdziałanie zmianom klimatu: zmniejszenie emisji gazów cieplarnianych, adaptacja do niekorzystnych zjawisk wywołanych zmianami klimatu, efektywność energetyczna i OZE, poprawa bezpieczeństwa ekologicznego
- ochrona przyrody i zachowanie różnorodności biologicznej
- zapobieganie degradacji środowiska i racjonalne wykorzystanie zasobów

W SRGK odnaleziono bezpośrednie nawiązania do celów ochrony środowiska zawartych w dokumentach szczebla unijnego i krajowego, przede wszystkim w zakresie ograniczania presji na środowisko, zapobiegania emisji zanieczyszczeń do atmosfery, wód i gleb, konieczności rozwoju OZE i wdrażania rozwiązań w zakresie efektywności energetycznej. Projekt SRGK należy ocenić jako zgodny z celami ochrony środowiska wyższego szczebla.

PRZEWIDYWANE ZNACZĄCE ODDZIAŁYWANIA

Potencjalne oddziaływania można ująć ogólnie w następujące grupy:

Potencjalnie pozytywne (pośrednie) - z uwagi na charakter "miękki" planowanych działań. Zaliczyć tu można wszelkiego rodzaju działania o charakterze społecznym, ale także towarzyszące rozwojowi gospodarczemu, ograniczające się do działań edukacyjnych, podnoszenia kwalifikacji, podnoszenia wiedzy o środowisku. Są to działania nieinwestycyjne, których realizacja pośrednio może oddziaływać pozytywnie na środowisko. Do tej grupy zaliczono przykładowo zadania zawarte w celu szczegółowym SRGK 1.1.

Neutralne dla środowiska, o pozytywnym charakterze społecznym – działania tego typu mają przede wszystkim charakter społeczny, nie odnoszą się jednak ani bezpośrednio ani pośrednio do środowiska. Zaliczono do tej grupy przede wszystkim cel strategiczny nr 3 (wszystkie cele strategiczne), cel szczegółowy 1.2, 1.3, 1.4 i częściowo 2.4.

Mieszane (zarówno pozytywne jak i negatywne) dla środowiska – są to kluczowe, z punktu oddziaływania na środowisko, działania inwestycyjne, które w ramach etapu realizacji będą niosły zazwyczaj krótkoterminowe oddziaływania negatywne dla środowiska i ludzi, jednak ostatecznie cel realizacji tych zadań ma mieć długofalowy charakter pozytywny dla środowiska. Są to przede wszystkim działania inwestycyjne planowane w ramach zadań celu szczegółowego 2.1, 2.2, 2.3 i częściowo 2.4.

W prognozie zawarto ponadto opis oddziaływań w stosunku do poszczególnych obszarów środowiska, jak: różnorodność biologiczna, flora i fauna, wody, powietrze, powierzchnia ziemi i krajobraz, zasoby naturalne, zabytki, dobra materialne, gospodarka odpadami, wpływ na ludzi oraz klimat i adaptację do zmian klimatycznych.

Oddziaływań o typowym charakterze hamującym, powodujących trwałe i nieodwracalne szkody w środowisku, nie zidentyfikowano w ramach przeanalizowanych zadań strategicznych.

ODDZIAŁYWANIA SKUMULOWANE

Oddziaływania skumulowane na etapie eksploatacji przedsięwzięć powinny być przedmiotem analizy w ramach indywidualnej oceny oddziaływania na środowisko poszczególnych przedsięwzięć

i koncentrować się na takich potencjalnych oddziaływaniach, jak emisja hałasu, ryzyko utrudnień dla migracji zwierząt lub ryzyko pogorszenia funkcjonowania lokalnych ekosystemów. Mimo wszystko zakres zadań inwestycyjnych planowanych w ramach SRGK pozwala przypuszczać, iż poszczególne inwestycje infrastrukturalne będą realizowane w lokalizacjach na tyle odległych od siebie, bądź też ich skala i charakter jest na tyle miejscowy (niewielki, lokalny) iż ryzyko wystąpienia istotnych, długotrwałych negatywnych oddziaływań skumulowanych jest praktycznie zerowe.

ODDZIAŁYWANIE TRANSGRANICZNE

Mając na uwadze dokonane w ramach Prognozy analizy, należy uznać, że nie ma konieczności poddawania SRGK procedurze postępowania dotyczącego transgranicznego oddziaływania na środowisko. Gmina leży w znaczącym oddaleniu od najbliższych granic z państwami sąsiednimi. Skala oraz charakter realizacji SRGK będzie mieć przede wszystkim charakter lokalny. Ewentualne niekorzystne oddziaływania na środowisko mogą pojawić się tylko i wyłącznie w zakresie oddziaływania na sąsiednie gminy.

ROZWIĄZANIA MAJĄCE NA CELU ZAPOBIEGANIE, OGRANICZANIE LUB KOMPENSACJĘ PRZYRODNICZĄ NEGATYWNYCH ODDZIAŁYWAŃ NA ŚRODOWISKO

Wśród oddziaływań o charakterze niekorzystnym dla środowiska wskazano przede wszystkim na te, które będą odnosiły się do roślin, zwierząt i szeroko pojętej różnorodności biologicznej. Pomimo, że stwierdzono, że ich skala i charakter nie będą miały oddziaływania hamującego, silnie negatywnie wpływającego na środowisko, możliwe i konieczne są rozwiązania, które pozwolą na ograniczenie lub kompensację nawet oddziaływań o małym natężeniu uciążliwości. Prognoza wskazuje na rozwiązania przede wszystkim odnoszące się do takich niekorzystnych oddziaływań jak płoszenie zwierząt podczas prac realizacyjnych w ramach inwestycji infrastrukturalnych, możliwości lokalnej utraty bioróżnorodności czy też przeciwdziałania niekorzystnemu oddziaływowaniu zwiększonej liczby turystów, bądź mieszkańców gminy, którzy będą korzystać z udostępnionych na cele rekreacyjne obszarów nadjeziornych.

ROZWIĄZANIA ALTERNATYWNE

Z uwagi na strategiczny charakter dokumentu, jakim jest Strategia Rozwoju Gminy Kozłowo, rozwiązania alternatywne należy odnosić przede wszystkim do zapisów samej strategii – sformułowanych celów strategicznych, celów szczegółowych oraz zadań strategicznych.

Strategię Rozwoju Gminy Kozłowo jako całościowy projekt należy ocenić jako uwzględniający zarówno aspekty ochrony środowiska – dwa cele szczegółowe dokumentu są wyraźnie dedykowane ochronie środowiska, ale również wskazano na potrzebę ochrony środowiska w ramach działań typowo gospodarczych - w celu strategicznym nr 1.

Ponadto wyraźnie zaznaczone zostały w dokumencie elementy wpisujące się w zasadę zrównoważonego rozwoju, m. in. w przypadku przedsięwzięć transportowych, które z reguły niosą uciążliwość dla środowiska bądź lokalnej ludności.

Dokument w należyтым zakresie uwzględnia także edukację ekologiczną społeczeństwa, co aktualnie powinno być zasadniczo zadaniem ciągłym szeroko realizowanym przez samorządy.

W dwóch przypadkach można zaproponować wdrożenie alternatywnych zapisów w ramach zadań strategicznych, odnoszących się do ochrony różnorodności przyrodniczej w krajobrazie rolniczym oraz uwzględniania w ramach inwestycji infrastrukturalnych materiałów pochodzących z recyklingu, odpornych na ekstremalne oddziaływanie czynników klimatycznych.

W ramach rozdziału 5 niniejszej prognozy, dotyczącym oceny proponowanego systemu monitoringu, zawarto dodatkową sugestię dotyczącą uwzględnienia następujących wskaźników:

- Liczba przydomowych oczyszczalni ścieków [szt.]
- Liczba nowych mikroźródeł OZE: Liczba źródeł energii elektrycznej [szt.] oraz Liczba źródeł energii elektrycznej ciepłej [szt.]
- Liczba obiektów użyteczności publicznej poddanych modernizacji energetycznej [szt.]

Jest to zalecenie, które należy potraktować jako dodatkową alternatywę, służącą lepszemu monitorowaniu efektów wdrażania SRGK.

TRUDNOŚCI WYNIKAJĄCE Z NIEDOSTATKÓW TECHNIKI LUB LUK WE WSPÓŁCZESNEJ WIEDZY, NAPOTKANYCH W TRAKCIE SPORZĄDZANIA PROGNOZY

Stan wiedzy na temat wpływu rozwoju rolnictwa, infrastruktury drogowej i sektora budowlanego na środowisko jest dobrze rozpoznany. Istnieje wiele opracowań dokumentujących wpływ tego rodzaju inwestycji na stan środowiska, a także wskazujących na efektywność rozwiązań stosowanych w celu ograniczenia negatywnego wpływu na środowisko. Należy więc stwierdzić, że podczas sporządzania Prognozy nie napotkano na trudności wynikające z niedostatków techniki lub luk we współczesnej wiedzy. Trzeba jednak podkreślić, że stopień szczegółowości prognozowanych skutków środowiskowych w Prognozie, odpowiada ogólnemu określeniu celów i sposobów ich realizacji określonych w SRGK. Nie zastępuje więc prognozowania prowadzonego na etapie oceny oddziaływania na środowisko poszczególnych przedsięwzięć.

PODSUMOWANIE PRZEPROWADZONYCH KONSULTACJI SPOŁECZNYCH I OPINIOWANIA PRZEZ WŁAŚCIWE ORGANY

Niniejsza ostateczna wersja Prognozy stanowi dokument, w którym uwzględniono istotne uwagi, które wpłynęły w toku opiniowania przez właściwe organy, tj. Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska w Olsztynie i Warmińsko-Mazurskiego Państwowego Wojewódzkiego Inspektora Sanitarnego.

Pełna wersja Podsumowania konsultacji społecznych wraz z uzasadnieniem stanowi załącznik do niniejszej Prognozy.

1. WSTĘP

Postępowanie w sprawie strategicznej oceny oddziaływania na środowisko jest jednym z narzędzi realizacji zasady trwałego i zrównoważonego rozwoju - jednego z filarów strategii lizbońskiej i goeteborskiej, jak również jednej z podstawowych konstytucyjnych zasad ustroju Państwa Polskiego (art. 5 Konstytucji RP).

Prognoza oddziaływania na środowisko została wykonana zgodnie z wymaganiami *Ustawy z dnia 3 października 2008 r. o udostępnianiu informacji o środowisku i jego ochronie, udziale społeczeństwa w ochronie środowiska oraz o ocenach oddziaływania na środowisko* (Dz. U. z 2016 r., poz. 353), w myśl której przeprowadzenia strategicznej oceny oddziaływania na środowisko wymagają projekty polityk, strategii, planów lub programów w dziedzinie przemysłu, energetyki, transportu, telekomunikacji, gospodarki wodnej, gospodarki odpadami, leśnictwa, rolnictwa, rybołówstwa, turystyki i wykorzystywania terenu, opracowywanych lub przyjmowanych przez organy administracji, wyznaczających ramy dla późniejszej realizacji przedsięwzięć mogących znacząco oddziaływać na środowisko.

Ponadto niniejsza Prognoza, jako ostateczna, uwzględnia:

- zakres informacji wskazanych przez Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska (pismo z dnia 09.02.2016r) oraz Państwowego Wojewódzkiego Inspektora Sanitarnego (pismo z dnia 22.02.2016r).
- uwagi przekazane w ramach konsultacji społecznych/opiniowania SRGK oraz Prognozy przez powyższe organy.

Celem niniejszej prognozy jest określenie potencjalnych oddziaływań dla środowiska oraz ludzi, jakie mogą pojawić się w wyniku realizacji zadań przewidzianych w SRGK – a w razie wskazania zapisów stojących w sprzeczności z celami ochrony środowiska lub zasadny zrównoważonego rozwoju – wyeliminowanie takich zapisów i zaproponowanie zapisów alternatywnych.

2. METODY ZASTOSOWANE PRZY SPORZĄDZENIU PROGNOZY

2.1 OGÓLNE PODEJŚCIE BADAWCZE

Jako założenie wyjściowe przyjęto, że prace nad Prognozą powinny co najmniej zapewnić/umożliwić:

- identyfikację możliwych do określenia skutków środowiskowych (pozytywnych i negatywnych) realizacji celów/zadań ujętych w SRGK;
- identyfikację potencjalnych konfliktów przyrodniczo-przestrzennych, wynikających z realizacji celów/zadań SRGK;
- ewentualną identyfikację i eliminację tych celów i sposobów ich osiągnięcia, których negatywne skutki środowiskowe mogłyby pozostawać w sprzeczności z wymogami prawa lub z postanowieniami Polityki Ekologicznej Państwa lub z międzynarodowymi zobowiązaniami Polski;
- wskazanie metod ograniczania negatywnych (ale akceptowalnych ze względu na nadrzędny interes publiczny) oraz wzmocnienia pozytywnych (preferowanych) skutków środowiskowych realizacji SRGK;
- określenie wytycznych dla dalszej oceny oddziaływania na środowisko poszczególnych celów/zadań SRGK.

Jednocześnie z doktryny strategicznych ocen oddziaływania na środowisko wynika, że efektem analizy powinny być, oprócz opisu przewidywanych skutków środowiskowych, zalecenia i rekomendacje co najmniej w dwóch sferach:

- jak należy ewentualnie zmodyfikować, względnie uzupełnić poszczególne zapisy SRGK, aby w jak największym stopniu były one spójne i komplementarne z koncepcją zrównoważonego rozwoju oraz realizującymi tę koncepcję innymi dokumentami programowymi;
- w jaki sposób wyeliminować, a co najmniej ograniczyć niepożądane/nieakceptowalne koszty środowiskowe realizacji celów i zadań zapisanych w SRGK.

Ogólne podejście do przeprowadzenia analiz w ramach niniejszej prognozy oparte jest głównie na brytyjskim modelu oceny polityk (*policy appraisal*). Najważniejszą rolę w tym modelu odgrywa wyznaczenie celów samego dokumentu i ocena wpływu na środowisko ich realizacji – nie zaś bezpośredniego oddziaływania poszczególnych inwestycji na środowisko. Procedura ta jest mniej sformalizowana i mniej obszerna. Kładzie ona bowiem większy nacisk na związek oceny z procesem decyzyjnym, którego sama ocena jest nieodłącznym i harmonijnym elementem. Ten model stosowany jest najczęściej w ocenie polityk, strategii rozwoju – czyli dokumentów, które nie wskazują konkretnych przedsięwzięć, a jedynie ramy i kierunki rozwoju w sferze społecznej, gospodarczej czy środowiskowej. W niniejszej Prognozie zastosowano powyższe podejście, uwzględniając jednakże, iż w ramach poszczególnych celów strategicznych SRGK wskazuje również na zadania strategiczne – i to one były głównym przedmiotem właściwej analizy oddziaływań.

2.2 CHARAKTERYSTYKA WYBRANYCH METOD

2.2.1 ANALIZA DOKUMENTÓW STRATEGICZNYCH

W ramach analizy pod uwagę wzięto zarówno dokumenty strategiczne wyższego szczebla, wyznaczające cele rozwojowe społeczno-gospodarcze, w następnej kolejności analizowano dokumenty dotyczące celów ochrony środowiska szczebla międzynarodowego/wspólnotowego, krajowego i wojewódzkiego oraz odnoszące się do zmian klimatu i zapobiegania ubożeniu różnorodności biologicznej. Pod uwagę wzięto również wnioski bądź informacje zawarte w prognozach oddziaływania na środowisko sporządzonych dla regionu. Informacje na temat aktualnego stanu środowiska i przyrody zaczerpnięto z bazy danych Głównego Urzędu Statystycznego, publikacji Wojewódzkiego Inspektoratu Ochrony Środowiska, Regionalnej Dyrekcji Ochrony Środowiska, innych dokumentów strategicznych oraz samych prognoz oddziaływania na środowisko dla regionu, których aktualność pozwala przypuszczać, iż zawarte w nich informacje można odnosić również do niniejszej prognozy. Pełną listę przeanalizowanych dokumentów można odnaleźć w załączniku nr 1 *Matryca powiązań SRGK z innymi dokumentami strategicznymi o charakterze społeczno-gospodarczym*.

2.2.2 ANALIZA ZGODNOŚCI CELÓW ZAWARTYCH W DOKUMENCIE Z CELAMI OCHRONY ŚRODOWISKA WYZNACZONYCH W DOKUMENTACH STRATEGICZNYCH WYŻSZEGO SZCZEBŁA

Jednym z elementów prognozy jest określenie powiązań celów planowanego dokumentu z celami ochrony środowiska ustanowionymi na szczeblu międzynarodowym, wspólnotowym, krajowym i wojewódzkim.

Zasadniczą częścią analizy było skonstruowanie matrycy, w której w wierszach zawarto poszczególne cele analizowanych dokumentów strategicznych, natomiast kolumnom przyporządkowano poszczególne cele SRGK. W polach znajdujących się na przecięciu kolumn i wierszy odnotowano informację, czy cele SRGK wpisują się w dokument wyższego szczebla w sposób bezpośredni, lub pośredni, bądź też brakuje odniesienia (załącznik nr 2 *Matryca oceny powiązań SRGK z celami ochrony środowiska ustanowionymi w dokumentach strategicznych wyższego szczebla*).

2.2.3 ANALIZA POTENCJALNYCH ODDZIAŁYWAŃ ZADAŃ PRZEWIDZIANYCH W STRATEGII NA ŚRODOWISKO ORAZ NA LUDZI

Kluczowym elementem analizy była ocena wpływu przewidzianych w SRGK zadań na poszczególne komponenty środowiska oraz na ludzi. W tym celu skonstruowano rozbudowaną matrycę podzieloną

na następujące części: zestawienie zadań przewidzianych w SRGK, ocenę ogólną oddziaływań (potencjalnie pozytywne lub negatywne dla środowiska lub ludzi – uwzględniając zarówno etap realizacji jak i funkcjonowania/eksploatacji przedsięwzięć), ocenę charakteru oddziaływań (zgodnie z ustawą OOS¹ - bezpośrednio, pośrednio, wtórne, skumulowane, krótkoterminowe, średnioterminowe i długoterminowe, stałe i chwilowe), ocenę wpływu na poszczególne elementy środowiska (zgodnie z ustawą OOS¹ - różnorodność biologiczną, ludzi, zwierzęta, rośliny, wodę, powietrze, powierzchnię ziemi, krajobraz, klimat, zasoby naturalne, zabytki, dobra materialne¹), Przyjęto w tej części trzystopniową skalę intensywności oddziaływania od -1 do +1, gdzie "+" lub "-" oznacza oddziaływanie pozytywne/negatywne). Analiza zestawiona została w załączniku nr 3 *Matryca potencjalnego oddziaływania na środowisko SRGK*.

3. INFORMACJE O ZAWARTOŚCI I GŁÓWNYCH CELACH DOKUMENTU

Przedmiotem Prognozy jest dokument pn. "*Strategia rozwoju gminy Kozłowo na lata 2016 – 2025*" zwany dalej w skrócie SRGK.

Dokument stanowiący przedmiot Prognozy zawiera treści przedstawione na 40 stronach tekstu obejmujące następujące zagadnienia:

1. Wprowadzenie – zawierające podstawowe informacje o zadaniach samorządu gminnego oraz wstępne uzasadnienie potrzeby rozwoju społeczno-gospodarczego w odniesieniu do sytuacji gminy na tle województwa a także w odniesieniu do sytuacji geopolitycznej Polski, uzasadnienie potrzeby opracowania nowej SR gminy na okres 2016 – 2025;
2. Opis procesu i metod opracowania strategii – kompleksowy opis źródeł danych służących do opracowania diagnozy sytuacji społeczno-gospodarczej gminy, opis procesu konsultacji dokumentu z mieszkańcami gminy;
3. Strategiczne uwarunkowania rozwoju gminy Kozłowo – zawierające opis uwarunkowań przestrzennych i środowiskowych, uwarunkowań społecznych, uwarunkowań gospodarczych, uwarunkowań infrastrukturalnych, uwarunkowań finansowych, subiektywną ocenę jakości życia w gminie;
4. Wizja rozwoju gminy – wyznaczająca zasadnicze ramy, w których mieszczą się cele i kierunki działań lokalnych władz, instytucji publicznych oraz podmiotów niepublicznych zaangażowanych w realizację strategii rozwoju;
5. Cele i kierunki rozwoju gminy – w następujących obszarach: gospodarka i rynek pracy, infrastruktura i środowisko oraz wspólnota samorządowa; w poszczególnych obszarach określono cele strategiczne i cele szczegółowe wraz z zadaniami strategicznymi (zaprezentowano je w tabeli poniżej);
6. Wdrażanie strategii – opis skutecznej realizacji strategii, monitoringu i ewaluacji strategii oraz główne źródła finansowania.

1 W granicach administracyjnych gminy brak obszarów Natura 2000

TABELA 1 CELE I KIERUNKI ROZWOJU GMINY

OBSZAR I	GOSPODARKA I RYNEK PRACY
Cel strategiczny 1.	Zwiększenie potencjału lokalnej gospodarki poprzez wzrost jej efektywności, konkurencyjności oraz zdolności do generowania nowych miejsc pracy
Cel szczegółowy 1.1.	Wzrost konkurencyjności sektora rolno-spożywczego w gminie
Zadania strategiczne	Rozwój rolnictwa ekologicznego, opierającego się na zrównoważonej produkcji roślinnej i zwierzęcej, w szczególności poprzez informowanie o przyjaznych środowisku sposobach gospodarowania, promocję dobrych praktyk oraz wsparcie doradcze w procedurze zgłaszania podjęcia działalności w zakresie rolnictwa ekologicznego.
	Promocja nowoczesnych systemów jakości żywności (np. Integrowana Produkcja Roślin) jako czynnika budującego przewagę na rynku zbytu, ze względu na otrzymywanie zdrowej żywności roślinnego pochodzenia, spełniającej wymogi bezpieczeństwa żywności i ochrony środowiska.
	Działania edukacyjne i doradcze skierowane do rolników/producentów rolnych, służące podnoszeniu wiedzy i świadomości m.in. w zakresie technologii i organizacji produkcji, ochrony środowiska i zmian klimatycznych, zarządzania, marketingu, bezpieczeństwa pracy, ubezpieczeń w gospodarstwie oraz korzystania z instrumentów finansowych.
	Optymalizacja rolniczej przestrzeni produkcyjnej poprzez wspieranie procesów specjalizacji i kooperacji gospodarstw rolnych oraz scalania gruntów jako działań sprzyjających wzrostowi efektywności i jakości produkcji ² przy zachowaniu ochrony różnorodności przyrodniczej w krajobrazie rolniczym.
	Promocja innowacyjnych rozwiązań w sektorze rolno-spożywczym, w tym w szczególności nowych technik i technologii wytwarzania, tworzenia związków czynników produkcji oraz budowania struktur organizacyjnych, m.in. poprzez ułatwianie dostępu o aktualnej wiedzy i wyników badań.
Cel szczegółowy 1.2.	Poprawa warunków rozwoju przedsiębiorczości, w szczególności bazującej na lokalnych zasobach.
Zadania strategiczne	Promocja wśród mieszkańców postaw przedsiębiorczych, dobrych praktyk biznesu oraz ekonomii społecznej, w szczególności poprzez spotkania informacyjne, debaty, wizyty studyjne i konkursy.

² Zadanie to zostało ostatecznie uzupełnione o wskazanie zachowania ochrony różnorodności przyrodniczej w krajobrazie rolniczym – zgodnie z zaleceniem wynikającym z niniejszej Prognozy.

	Wsparcie szkoleniowe, doradcze i finansowe (dotacje, pożyczki, poręczenia) dla osób podejmujących samozatrudnienie w formie jednoosobowej działalności gospodarczej, spółdzielni socjalnej, a także podmiotów gospodarczych tworzących nowe miejsca pracy dla bezrobotnych mieszkańców gminy.
	Wsparcie informacyjne, szkoleniowe i konsultacyjno-doradcze dla przedsiębiorców działających w sektorze mikro-, małych i średnich przedsiębiorstw, a także dla osób planujących założenie pozarolniczej działalności gospodarczej
	Promocja działalności innowacyjnej oraz wpisującej się w katalog inteligentnych specjalizacji województwa warmińsko-mazurskiego (żywność wysokiej jakości, meblarstwo i przemysł drzewny, ekonomia wody).
	Wsparcie rozwoju przedsiębiorczości opartej o zasoby naturalne oraz historyczno-kulturowe gminy, w tym m.in. agroturystyki, ekoturystyki, turystyki aktywnej, turystyki kulturowej, turystyki konferencyjno-szkoleniowej oraz turystyki dostępnej, w szczególności poprzez szkolenia, doradztwo, promocję kategoryzacji obiektów agroturystycznych.
Cel szczegółowy 1.3.	Kreowanie warunków współpracy na rzecz rozwoju gospodarczego gminy.
Zadania strategiczne	Współpraca z instytucjami otoczenia biznesu, w tym: ośrodkami i inkubatorami przedsiębiorczości, ośrodkami innowacji oraz instytucjami finansowymi w zakresie usług wsparcia dla firm, transferu wiedzy i technologii, współpracy nauki i biznesu oraz ułatwienia dostępu do finansowania sektora MŚP
	Działania na rzecz tworzenia i promocji marki turystycznej gminy, w szczególności poprzez budowę lokalnych specjalizacji turystycznych w oparciu o zasoby naturalne i historyczno-kulturowe, a także inicjowanie i wspieranie współpracy podmiotów branży turystycznej i okołoturystycznej np. w postaci klastrów.
	Promocja lokalnych produktów rolno-spożywczych (np. tradycyjnych, ekologicznych), w szczególności poprzez organizację lub udział w targach, wystawach, jarmarkach, festiwalach kulinarnych i innych wydarzeniach; informacje na stronach internetowych, w folderach, ulotkach itp
	Aktywne poszukiwanie inwestorów w najbardziej pożądanym, z punktu widzenia gminy, obszarach i branżach lokalnego sektora gospodarczego, w tym również poprzez informowanie o planowanych kierunkach rozwoju i możliwościach inwestowania w gminie.
	Wspieranie spółdzielczości oraz tworzenia grup i organizacji producentów w sektorze rolno-spożywczym, służących stabilizacji zbytu produktów, zwiększeniu opłacalności produkcji oraz skróceniu łańcucha żywnościowego.
Cel szczegółowy 1.4.	Poprawa jakości kapitału ludzkiego w gminie

Zadania strategiczne	Upowszechnianie modelu edukacji przez całe życie, łączącego kształcenie w szkołach z uczeniem się w formach pozaszkolnych w powiązaniu z praktyką – przede wszystkim z konkretnymi potrzebami gospodarki i rynku pracy, a także z wymogami życia w z informatyzowanym społeczeństwie.
	Położenie większego nacisku w kształceniu dzieci i młodzieży oraz osób dorosłych na rozwijanie kompetencji kluczowych ¹⁰ , z wykorzystaniem aktywizujących metod pracy oraz technologii informacyjnych i komunikacyjnych (TIK).
	Organizacja doradztwa edukacyjno-zawodowego oraz szkoleń wspierających nabywanie przez młodzież podstawowej wiedzy o rynku pracy oraz podejmowanie wyborów dotyczących dalszej ścieżki kształcenia i kariery zawodowej.
	Realizacja kompleksowych programów służących aktywizacji osób bezrobotnych oraz nieaktywnych zawodowo, zapewniających dostęp do zindywidualizowanych usług i instrumentów rynku pracy (np. doradztwo zawodowe, pośrednictwo pracy, kursy i szkolenia zawodowe, przygotowanie zawodowe dorosłych, staże u pracodawców, prace społecznie użyteczne).
OBSZAR II	INFRASTRUKTURA I ŚRODOWISKO
Cel strategiczny 2.	Zwiększenie ilości oraz jakości zasobów środowiska i infrastruktury determinujących atrakcyjność gminy dla jej mieszkańców, turystów i inwestorów
Cel szczegółowy 2.1.	Wzrost dostępności przestrzennej oraz powiązań komunikacyjnych gminy.
Zadania strategiczne	Rozbudowa i modernizacja lokalnej infrastruktury transportowej, w tym sieci dróg, chodników, ścieżek pieszych i rowerowych, szlaków wodnych, a także małej infrastruktury towarzyszącej (np. przystanki autobusowe, ławeczki) ³ przy uwzględnieniu wykorzystania surowców pochodzących z recyklingu oraz odpornych na prognozowane zmiany klimatyczne, m.in. wysokie wahania temperatur
	Podejmowanie wspólnych przedsięwzięć z samorządem powiatu i województwa w zakresie modernizacji sieci drogowej na terenie gminy.
	Likwidacja barier urbanistycznych i transportowych utrudniających przemieszczanie się na terenie poszczególnych miejscowości oraz pomiędzy nimi, w szczególności osobom z niepełnosprawnościami oraz rodzicom/opiekunom z małymi dziećmi w wózkach.
	Rozwój publicznego transportu zbiorowego na terenie gminy poprzez zwiększenie oraz optymalizację sieci połączeń pomiędzy

³ Zadanie to zostało ostatecznie uzupełnione o wskazanie surowców pochodzących z recyklingu – zgodnie z zaleceniem wynikającym z niniejszej Prognozy.

	miejscościami położonymi peryferyjnie a Kozłowem, a także usprawnienie komunikacji z większymi ośrodkami miejskimi.
	Rozbudowa infrastruktury sieciowej w celu ułatwienia mieszkańcom dostępu do Internetu szerokopasmowego, realizowana w powiązaniu z rozwojem e-usług publicznych oraz kompetencji cyfrowych ludności.
Cel szczegółowy 2.2.	Poprawa stanu środowiska naturalnego, w tym jakości powietrza i zasobów wodnych w gminie.
Zadania strategiczne	Rozbudowa i modernizacja sieci wodociągowej oraz kanalizacyjnej w celu zapewnienia pełnego dostępu mieszkańców do wody dobrej jakości oraz możliwości oczyszczania odprowadzanych ścieków, a także zachęcanie mieszkańców do podłączenia się do istniejących sieci, zaś w przypadku braku odpowiednich warunków technicznych – do wyboru alternatywnych możliwości (np. przydomowe oczyszczalnie ścieków).
	Modernizacja oczyszczalni ścieków w Szkotowie.
	Inwestycje w sferę melioracji i gospodarki wodnej w celu poprawy warunków życia oraz rozwoju produkcji rolnej, realizowane w szczególności poprzez odbudowę i regulację małych cieków wodnych oraz zbiorników małej retencji (np. kanały, rowy, stawy i oczka wodne).
	Promocja i wykorzystywanie odnawialnych źródeł energii, m.in. siłowni wiatrowych, turbin wodnych, ogniw fotowoltaicznych, biogazowni – w szczególności w formie mikroinstalacji OZE opartych na zasadach prosumenckich ⁴
	Działania na rzecz zmniejszania stopnia wykorzystania nieodnawialnych źródeł energii oraz zużycia energii elektrycznej i ciepłej, a w konsekwencji ograniczenie emisji CO ₂ , jak również znaczna redukcja niskiej emisji – m.in. poprzez termomodernizację istniejących budynków użyteczności publicznej oraz zamieszkania zbiorowego, promocję i wsparcie bardziej efektywnych energetycznie oraz przyjaznych środowisku metod ogrzewania mieszkań ⁵ .
	Usprawnianie gospodarki odpadami komunalnymi w powiązaniu z działaniami edukacyjnymi społeczeństwa, ukierunkowane na zmniejszanie ilości produkowanych odpadów komunalnych, rozwój selektywnego zbierania, sortowania i recyklingu odpadów komunalnych (w tym wielkogabarytowych i niebezpiecznych), a także stopniowe przechodzenie na model gospodarki o obiegu zamkniętym (circular economy) ⁶ .

⁴ Zadanie to zostało ostatecznie uzupełnione o wskazanie mikroinstalacji – zgodnie z zaleceniem wynikającym z niniejszej Prognozy.

⁵ Szczegółowe założenia w tym obszarze zawiera Plan gospodarki niskoemisyjnej dla gminy Kozłowo; zadanie w zmienionym brzmieniu zgodnie z uwagami RDOŚ.

⁶ Zadanie w zmienionym brzmieniu zgodnie z uwagami RDOŚ.

	<p>Edukacja ekologiczna mieszkańców oraz lokalnych przedsiębiorców, w tym rolników (np. poprzez media lokalne, szkolenia, prelekcje, akcje społeczne, promowanie CSR – społecznie odpowiedzialnego biznesu) służąca podnoszeniu świadomości i wrażliwości ekologicznej, budowaniu postawy dbałości o środowisko oraz nabywaniu odpowiednich nawyków i umiejętności proekologicznych i prozdrowotnych, w szczególności w zakresie:</p> <p>ochrony przyrody, krajobrazu i różnorodności biologicznej;</p> <p>racjonalnego wykorzystania zasobów (wody, energii, materiałów);</p> <p>bezpiecznego użytkowania i usuwania azbestu oraz wyrobów zawierających azbest⁷.</p>
Cel szczegółowy 2.3.	Wzrost estetyki i atrakcyjności gminy dla mieszkańców i turystów
Zadania strategiczne	Organizacja akcji angażujących mieszkańców we wspólne sprzątanie wsi oraz upiększanie terenów wspólnych (np. koszenie traw, nasadzenia zieleni, renowacja obiektów małej architektury).
	Poprawa dostępu do jezior i infrastruktury towarzyszącej, w szczególności poprzez utworzenie plaży nad jeziorem Kownatki, wykonanie ścieżek pieszych nad jeziorem Szkotowskim, rozwój małej gastronomii, zapewnienie koszy na śmieci, a w sezonie letnim toalet przenośnych.
	Rozbudowa i modernizacja oświetlenia publicznego, zwłaszcza ulic i skwerów, a także obiektów użyteczności publicznej i prowadzących do nich ciągów komunikacyjnych, z wykorzystaniem efektywnych energetycznie rozwiązań (Np. zastępowanie starych lamp nowymi LED-owymi, stosowanie automatyki sterowania oświetleniem, wykorzystanie innowacyjnych technologii zasilanych czystą energią (np. baterie słoneczne, małe turbiny wiatrowe).
	Rozwój bazy obiektów służących integracji, aktywności sportowo-rekreacyjnej oraz turystyce na terenie gminy, w szczególności poprzez budowę i modernizację placów zabaw, boisk do gier zespołowych, siłowni napowietrznych, miejsc spotkań, a także stworzenie muzeum, punktu widokowego oraz hali wystawowej ⁸ .
	Odbudowa i renowacja młynów wodnych, cmentarzy i kwater wojennych oraz kurhanów jako obiektów o wysokich walorach kulturowo-historycznych, służących rozwojowi funkcji turystycznej gminy
	Stworzenie jednolitego, czytelnego systemu oznakowania ważnych obiektów i atrakcji turystycznych na terenie gminy

⁷ Zadanie w zmienionym brzmieniu zgodnie z uwagami RDOŚ.

⁸ Zadanie w zmienionym brzmieniu zgodnie z uwagami RDOŚ.

Cel szczegółowy 2.4.	Zwiększenie dostępności mieszkań oraz usług społecznych
Zadania strategiczne	Rozbudowa systemu opieki i wychowania dzieci do 5 roku życia w różnych formach (opieka żłobkowa i przedszkolna), wspierającego wszechstronny rozwój dzieci oraz ułatwiającego aktywizację zawodową rodziców.
	Utworzenie przedszkola w Kozłowie zapewniającego ośmiogodzinną opiekę dla dzieci
	Rozbudowa i modernizacja bazy dydaktycznej gminnych placówek edukacyjnych (pracownie przedmiotowe, multimedialne, obiekty sportowe, sprzęt i pomoce dydaktyczne).
	Modernizacja, remonty i doposażenie istniejących oraz budowa nowych świetlic wiejskich, a także zwiększanie ich znaczenia jako lokalnych centrów integracji oraz aktywizacji społeczności w sferze edukacji, kultury, zdrowia i aktywnego wypoczynku
	Współpraca z placówkami opieki zdrowotnej na rzecz ułatwiania dostępu mieszkańcom do badań profilaktycznych, diagnostyki medycznej, porad lekarskich oraz rehabilitacji
	Remont i modernizacja gminnych zasobów mieszkaniowych, pozyskiwanie nowych obiektów na potrzeby rozbudowy bazy mieszkań komunalnych, lokali socjalnych oraz utworzenia mieszkań chronionych, a także wspieranie rozwoju różnych form mieszkalnictwa i budownictwa społecznego.
	Likwidacja barier architektonicznych występujących w budynkach użyteczności publicznej oraz mieszkaniach prywatnych, utrudniających osobom z niepełnosprawnością możliwości poruszania się.
	Podnoszenie gotowości bojowej jednostek Ochotniczej Straży Pożarnej na terenie gminy poprzez szkolenie strażaków i ich wyposażenie w profesjonalny sprzęt
OBSZAR II	WSPÓLNOTA SAMORZĄDOWA
Cel strategiczny 3.	Zwiększenie kapitału społecznego opartego na współpracy i zaufaniu, sprzyjającego mobilizacji obywatelskiej i rozwiązywaniu lokalnych problemów
Cel szczegółowy 3.1.	Wzrost aktywności i integracji społeczności lokalnych
Zadania strategiczne	Organizacja wydarzeń, imprez i uroczystości o zasięgu sołeckim lub gminnym związanych ze świętami narodowymi, religijnymi, ważnymi rocznicami oraz lokalnymi tradycjami i zwyczajami, sprzyjających budowaniu tożsamości i poczucia przynależności do wspólnoty
	Animacja oraz wsparcie informacyjne, doradczo-szkoleniowe, rzeczowe i finansowe oddolnej aktywności mieszkańców służącej

	poprawie warunków i jakości życia w lokalnych społecznościach, w tym m.in. poprzez tworzenie wsi tematycznych, organizacji pozarządowych
	Współpraca merytoryczna i finansowa z organizacjami pozarządowymi oraz podmiotami wymienionymi w art. 3 ust. 3 ustawy o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie, zmierzająca do wzmocnienia potencjału III sektora w zakresie realizacji zadań pożytku publicznego na rzecz mieszkańców gminy
	Podjęcie przez jednostki organizacyjne gminy większej liczby działań „bliżej mieszkańców” w oparciu o badanie potrzeb i oczekiwań w zakresie oferty edukacyjnej, kulturalnej i sportowo-rekreacyjnej, w tym poprzez szersze wykorzystanie świetlic wiejskich oraz innej infrastruktury społecznej dostępnej w miejscowościach
	Upowszechnianie pozytywnych przejawów aktywności społecznej (tzw. dobrych praktyk) realizowanych na terenie gminy oraz na zewnątrz, w szczególności poprzez strony internetowe, Biuletyn Informacyjny Gminy Kozłowo, spotkania i wizyty studyjne
Cel szczegółowy 3.2.	Wzrost zaangażowania obywatelskiego w sprawach ważnych dla gminy.
Zadania strategiczne	Informowanie mieszkańców o planach i zamierzeniach gminy oraz o realizowanych działaniach w formie bezpośrednich spotkań z udziałem władz i pracowników samorządu, a także za pośrednictwem sołtysów, stron internetowych, biuletynu informacyjnego itp.
	Prowadzenie konsultacji społecznych z mieszkańcami w sprawach istotnych dla danej miejscowości, sołectwa oraz całej gminy, z uwzględnieniem kanonu zasad i standardów konsultacji wypracowanych na poziomie krajowym i regionalnym
	Kreowanie warunków sprzyjających włączaniu obywateli i organizacji społecznych w podejmowanie decyzji o realizowanych zadaniach oraz o przeznaczeniu na te zadania niezbędnych środków finansowych, np. w ramach planów rozwoju lokalnego, funduszy sołeckich, porozumień i partnerstw projektowych
	Tworzenie zespołów o charakterze inicjatywnym, konsultacyjnym i opiniodawczym w zakresie planowania strategicznego oraz realizacji zadań publicznych przez samorząd gminny, angażujących lokalnych liderów i mieszkańców – w szczególności młodzież i osoby starsze (np. w formie młodzieżowej rady gminy, gminnej rady seniorów).
	Prowadzenie praktycznej edukacji prawnej i obywatelskiej w formie szkoleń, warsztatów, „drzwi otwartych” w urzędzie itp. dotyczącej funkcjonowania demokracji i samorządu lokalnego, metod i narzędzi uczestnictwa w sprawowaniu władzy, a także praw i obowiązków obywateli.

Cel szczegółowy 3.3.	Poprawa jakości usług świadczonych przez administrację samorządową
Zadania strategiczne	Rozwijanie wiedzy merytorycznej oraz kompetencji osobistych i psychospołecznych pracowników jednostek organizacyjnych gminy, w tym kadry kierowniczej, m.in. w zakresie komunikacji z klientem, sprawnego i rzetelnego załatwiania spraw, zarządzania zespołami, współpracy oraz radzenia sobie ze stresem, poprzez indywidualne lub grupowe szkolenia i treningi, udział w wizytach studyjnych, warsztatach i konferencjach
	Wdrażanie zmian organizacyjnych i technicznych w administracji samorządowej służących usprawnianiu działania instytucji oraz lepszemu ich dopasowaniu do potrzeb mieszkańców, np. poprzez wydłużenie godzin pracy urzędu, upraszczanie procedur, elektroniczny obieg dokumentów, kontakty on-line (e-administracja).
	Wprowadzanie rozwiązań w zakresie zarządzania jakością usług świadczonych przez administrację samorządową, w szczególności badania stopnia zadowolenia klientów, a także ewaluacji realizowanych programów i projektów.
	Nawiązywanie współpracy z jednostkami samorządu terytorialnego (gminy, powiat, województwo), administracją rządową, organizacjami społecznymi oraz partnerami zagranicznymi w celu wymiany doświadczeń oraz wspólnej realizacji zadań.
	Przygotowanie i aktualizacja dokumentacji planistycznej i projektowej niezbędnej do prowadzenia działań inwestycyjnych w gminie, w tym funkcjonowanie odpowiednich procedur organizacyjnych i finansowych (np. powołanie gminnej komisji urbanistyczno-architektonicznej), z uwzględnieniem zasad zrównoważonej polityki przestrzennej ⁹ .
Cel szczegółowy 3.4.	Rozwój systemu profilaktyki i rozwiązywania problemów społecznych w gminie.
Zadania strategiczne	Realizacja programów edukacyjno-profilaktycznych w zakresie zdrowia, uzależnień, kryzysów życiowych oraz bezpieczeństwa publicznego, adresowanych do wybranych grup, zwłaszcza dzieci i młodzieży, rodziców i opiekunów, osób starszych, a także całej społeczności gminy.
	Prowadzenie pozalekcyjnych i pozaszkolnych zajęć edukacyjnych, artystycznych, sportowych oraz innych form spędzania czasu wolnego przez dzieci i młodzież jako alternatywy dla zachowań ryzykownych.
	Organizacja kursów, szkoleń i warsztatów, w tym zajęć reintegracji społecznej w ramach Klubu Integracji Społecznej, służących rozwijaniu i pomnażaniu kapitału życiowego osób niezbędnego do poprawnego pełnienia ról rodzinnych i społecznych

⁹ Zadanie w zmienionym brzmieniu zgodnie z uwagami RDOŚ.

	Zwiększanie dostępności i jakości usług socjalnych, w szczególności pracy socjalnej, asystentury rodzinnej, poradnictwa specjalistycznego, a także usług organizowanych w ramach ośrodków i placówek wsparcia (działających na rzecz rodzin, osób starszych oraz osób z niepełnosprawnościami), kosztem stopniowego zmniejszania skali świadczeń finansowych
	Wzmacnianie interdyscyplinarnej współpracy pomiędzy instytucjami publicznymi, organizacjami społecznymi i kościelnymi oraz osobami prywatnymi, służącej monitorowaniu sytuacji środowisk zagrożonych ubóstwem, przemocą w rodzinie, uzależnieniami i innymi dysfunkcjami, a także organizowaniu pomocy umożliwiającej skuteczne przezwyciężenie problemów

Źródło: Opracowanie własne na podstawie zapisów Strategii rozwoju gminy Kozłowo na lata 2016 - 2025

4. INFORMACJA NA TEMAT POWIĄZAŃ STRATEGII ROZWOJU GMINY KOZŁOWO Z INNYMI DOKUMENTAMI

Bezpośrednio w treści SRGK nie zawarto podrozdziału wskazującego na powiązania celów SRGK z celami innych dokumentów o charakterze strategicznym – informacje te zostały omówione w treści „Strategicznej diagnozy gminy Kozłowo”.

W podrozdziale 4.1 zawarto informacje na temat powiązań z innymi dokumentami strategicznymi, wynikające z diagnozy społeczno-gospodarczej gminy Kozłowo załączonej do SRGK.

W podrozdziale 4.2 zawarto natomiast informacje wynikające z analizy innych, niewskazanych w diagnozie społeczno-gospodarczej gminy Kozłowo dokumentów odnoszących się do rozwoju społeczno-gospodarczego, a wskazanych pismem RDOŚ dotyczącym ustalenia zakresu sporządzenia prognozy.

4.1. POWIĄZANIA SRGK Z DOKUMENTAMI STRATEGICZNYMI, WSKAZANYMI W DIAGNOZIE SPOŁECZNO-GOSPODARCZEJ

Poniżej przytoczono¹⁰ pokrótce najważniejsze informacje wynikające z powiązania celów SRGK z celami strategicznymi innych najważniejszych powiązanych strategicznie dokumentów, zawarte w diagnozie społeczno-gospodarczej, uzupełniając je o dodatkową informację, w jaki sposób cele SRGK korespondują z przedstawionym w diagnozie dokumencie.

EUROPA 2020. STRATEGIA NA RZECZ INTELIGENTNEGO I ZRÓWNOWAŻONEGO ROZWOJU SPRZYJAJĄCEGO WŁĄCZENIU SPOŁECZNEMU, BRUKSELA, 3.3.2010

Strategia *Europa 2020* zakłada osiągnięcie pięciu wzajemnie ze sobą powiązanych celów nadrzędnych, które ujęto w formie wskaźników odzwierciedlających różnorodność potrzeb w dziedzinie społecznej, gospodarczej i ekologicznej. Są to:

- osiągnięcie wskaźnika zatrudnienia na poziomie 75% osób w wieku 20-64 lat między innymi wskutek zwiększenia liczby pracujących kobiet i osób starszych oraz lepszej integracji migrantów na rynku pracy;
- poprawa warunków prowadzenia działalności badawczo-rozwojowej, w tym przeznaczanie 3% PKB UE na inwestycje w badania i rozwój;
- zmniejszenie emisji gazów cieplarnianych o 20% w porównaniu z poziomami z 1990 roku oraz zwiększenie do 20% udziału energii odnawialnej w ogólnym zużyciu energii, a także dążenie do zwiększenia efektywności energetycznej o 20%;
- podniesienie poziomu wykształcenia, zwłaszcza poprzez zmniejszenie odsetka osób przedwcześnie kończących naukę do poniżej 10% oraz zwiększenie do co najmniej 40% odsetka osób w wieku 30-34 lat mających wykształcenie wyższe;
- wspieranie włączenia społecznego, zwłaszcza poprzez ograniczanie ubóstwa, mając na celu wydzwignięcie z ubóstwa lub wykluczenia społecznego 20 milionów obywateli.

Powyższe cele korespondują z następującymi celami SRGK:

- Cel szczegółowy 1.1. Wzrost konkurencyjności sektora rolno-spożywczego w gminie
- Cel szczegółowy 1.2. Poprawa warunków rozwoju przedsiębiorczości, w szczególności bazującej na lokalnych zasobach.

¹⁰ Informacje bezpośrednio przytoczone ze „Strategicznej diagnozy gminy Kozłowo”, 2015

- Cel szczegółowy 1.3. Kreowanie warunków współpracy na rzecz rozwoju gospodarczego gminy.
- Cel szczegółowy 1.4. Poprawa jakości kapitału ludzkiego w gminie
- Cel szczegółowy 2.2. Poprawa stanu środowiska naturalnego, w tym jakości powietrza i zasobów wodnych w gminie.
- Cel szczegółowy 2.4. Zwiększenie dostępności mieszkań oraz usług społecznych
- Cel szczegółowy 3.1. Wzrost aktywności i integracji społeczności lokalnych
- Cel szczegółowy 3.2. Wzrost zaangażowania obywatelskiego w sprawach ważnych dla gminy.
- Cel szczegółowy 3.4. Rozwój systemu profilaktyki i rozwiązywania problemów społecznych w gminie.

DŁUGOOKRESOWA STRATEGIA ROZWOJU KRAJU „POLSKA 2030. TRZECIA FALA NOWOCZESNOŚCI”

Dokument rządu RP o charakterze analitycznym i rekomendacyjnym, określający główne trendy, wyzwania i scenariusze rozwoju społeczno-gospodarczego Polski, a także kierunki przestrzennego zagospodarowania kraju, z uwzględnieniem zasad zrównoważonego rozwoju. Wszystkie cele szczegółowe SRGK korespondują z powyższym dokumentem.

KONCEPCJA PRZESTRZENNEGO ZAGOSPODAROWANIA KRAJU 2030

Cele KPZP obejmują:

- podwyższenie konkurencyjności głównych ośrodków miejskich Polski w przestrzeni europejskiej poprzez ich integrację funkcjonalną przy zachowaniu policentrycznej struktury systemu osadniczego sprzyjającej spójności;
- poprawę spójności wewnętrznej i terytorialne równoważenie rozwoju kraju poprzez promowanie integracji funkcjonalnej, tworzenie warunków dla rozprzestrzeniania się czynników rozwoju, wielofunkcyjny rozwój obszarów wiejskich oraz wykorzystanie potencjału wewnętrznego wszystkich terytoriów
- poprawę dostępności terytorialnej kraju w różnych skalach przestrzennych poprzez rozwijanie infrastruktury transportowej i telekomunikacyjnej (np. sieci szerokopasmowe);
- kształtowanie struktur przestrzennych wspierających osiągnięcie i utrzymanie wysokiej jakości środowiska przyrodniczego, walorów krajobrazowych i kulturowych Polski;
- zwiększenie odporności struktury przestrzennej kraju na zagrożenia naturalne i utratę bezpieczeństwa energetycznego oraz kształtowanie struktur przestrzennych wspierających zdolności obronne państwa;
- przywrócenie i utrwalenie ładu przestrzennego.

Powyższe cele korespondują ze wszystkimi celami SRGK.

STRATEGIA ROZWOJU KRAJU 2020 – AKTYWNE SPOŁECZEŃSTWO, KONKURENCYJNA GOSPODARKA, SPRAWNE PAŃSTWO

Główna strategia rozwojowa Polski w średnim horyzoncie czasowym, która wyznacza trzy obszary działania władz publicznych: „Sprawne i efektywne państwo”, „Konkurencyjna gospodarka” oraz „Spójność społeczna i terytorialna”.

- zakłada przejście od administrowania (podejścia pasywnego opartego przede wszystkim na wypełnianiu procedur) do zarządzania rozwojem (podejścia aktywnego i elastycznego, ukierunkowanego na poszukiwanie – wspólnie z obywatelami – najlepszych celów i rozwiązań)
- wskazuje rozwój kapitału społecznego jako jedno z kluczowych wyzwań dla Polski, który będzie służyć zwiększeniu skali i trwałości zaangażowania oraz współpracy obywatelskiej. Państwo powinno jedynie tworzyć warunki dla tego procesu sprzyjając oddolnym inicjatywom obywatelskim m.in. poprzez zmiany programów nauczania oraz wspieranie nieformalnej edukacji obywatelskiej.
- wskazuje, że zagrożenie wykluczeniem w Polsce ma charakter terytorialny – w poszczególnych regionach istnieją obszary problemowe, charakteryzujące się niską dostępnością i jakością usług publicznych, ograniczonymi zasobami własnymi i w konsekwencji niskim potencjałem rozwojowym. Nacisk powinien zostać położony nie tylko na działania redystrybucyjne, prowadzące do łagodzenia ubóstwa, ale przede wszystkim na działania aktywizujące umożliwiające powszechne uczestnictwo mieszkańców w różnych sferach życia społeczno-gospodarczego

Powyższe cele korespondują z następującymi celami SRGK:

- Cel szczegółowy 1.2. Poprawa warunków rozwoju przedsiębiorczości, w szczególności bazującej na lokalnych zasobach.
- Cel szczegółowy 1.3. Kreowanie warunków współpracy na rzecz rozwoju gospodarczego gminy.
- Cel szczegółowy 1.4. Poprawa jakości kapitału ludzkiego w gminie
- Cel szczegółowy 2.3. Wzrost estetyki i atrakcyjności gminy dla mieszkańców i turystów
- Cel szczegółowy 2.4. Zwiększenie dostępności mieszkań oraz usług społecznych
- Cel szczegółowy 3.1. Wzrost aktywności i integracji społeczności lokalnych
- Cel szczegółowy 3.2. Wzrost zaangażowania obywatelskiego w sprawach ważnych dla gminy.
- Cel szczegółowy 3.3. Poprawa jakości usług świadczonych przez administrację samorządową
- Cel szczegółowy 3.4. Rozwój systemu profilaktyki i rozwiązywania problemów społecznych w gminie.

KRAJOWA STRATEGIA ROZWOJU REGIONALNEGO 2010–2020: REGIONY, MIASTA, OBSZARY WIEJSKIE

Dokument zawiera założenia polityki regionalnej ukierunkowanej na wykorzystanie potencjałów endogenicznych terytoriów oraz na wspieranie wszystkich regionów zamiast krótkoterminowych, odgórnie dystrybuowanych dotacji „dla najmniej uprzywilejowanych obszarów”. Główne cele to:

- Wspomaganie wzrostu konkurencyjności regionów (konkurencyjność),
- Budowanie spójności terytorialnej i przeciwdziałanie marginalizacji obszarów problemowych (spójność),
- Tworzenie warunków dla skutecznej, efektywnej i partnerskiej realizacji działań ukierunkowanych terytorialnie (sprawność).

Powyższe cele korespondują ze wszystkimi celami SRGK.

STRATEGIA ROZWOJU SPOŁECZNO-GOSPODARCZEGO WOJEWÓDZTWA WARMIŃSKO-MAZURSKIEGO DO ROKU 2025

Strategia opiera się na koncepcji trzech płaszczyzn rozwoju, obejmujących ludzi, gospodarkę i relacje między człowiekiem a gospodarką. Zostały one osadzone w środowisku przyrodniczym, w którym odbywają się wszelkie działania człowieka. Na tej podstawie wyróżniono trzy priorytety strategiczne: 1. Konkurencyjna gospodarka; 2. Otwarte społeczeństwo; 3. Nowoczesne sieci.

Cel główny strategii: to „Spójność ekonomiczna, społeczna i przestrzenna Warmii i Mazur z regionami Europy”, który ma zostać zrealizowany dzięki czterem celom strategicznym:

- wzrost konkurencyjności gospodarki,
- wzrost aktywności społecznej,
- wzrost liczby i jakości powiązań sieciowych,
- nowoczesna infrastruktura rozwoju.

Dokument wyznacza ponadto trzy inteligentne specjalizacje dla województwa bazujące na mocnych stronach regionu, jego konkurencyjności i potencjale rozwojowym: ekonomia wody, żywność wysokiej jakości oraz drewno i meblarstwo.

Strategia zakłada również koncentrację podejmowanych działań na dziewięciu Obszarach Strategicznej Interwencji (OSI). Gmina Kozłowo należy do czterech z nich. Główne konkluzje:

Pierwszy z wymienionych OSI wyznaczono w oparciu o kryterium położenia ośrodka gminnego w odległości maksymalnie 15 km od drogi nr 7 lub nr 16. Interwencje w tym obszarze mają przyczynić się m.in. do dynamizacji procesów gospodarczych, wzrostu atrakcyjności inwestycyjnej i innowacyjności, a także kooperacji międzynarodowej i krajowej. Z kolei OSI „Nowoczesna wieś” włącza gminę Kozłowo do obszarów stwarzających dogodne warunki dla wielofunkcyjnego rozwoju rolnictwa (w tym ekologicznego), umożliwiającego specjalizację w zakresie produkcji żywności wysokiej jakości bazującej na regionalnych zasobach przyrodniczych. Jednocześnie Strategia zalicza gminę Kozłowo do grupy gmin o niskim potencjale rozwojowym, w szczególności z uwagi na utratę potencjału ludnościowego, niską zamożność, problemy na rynku pracy czy słaby rozwój sektora podmiotów gospodarczych. Według omawianego dokumentu, gmina należy również do obszarów o słabym dostępie do usług publicznych.

Wszystkie cele szczegółowe SRGK korespondują z celami „Strategii rozwoju społeczno-gospodarczego województwa warmińsko-mazurskiego do roku 2025”.

Oprócz powyższych dokumentów, można jeszcze wskazać na *Strategiczny plan rozwoju Powiatu Nidzickiego* i *Strategię rozwoju turystyki Powiatu Nidzickiego*.

W pierwszym z dokumentów określono następujące cele:

- A. ucząca się społeczność
- B. konkurencyjna gospodarka rolna i atrakcyjna
- C. rozwinięta przedsiębiorczość
- D. kompleksowa obsługa turysty
- E. wspieranie obszarów wymagających aktywizacji i zagrożonych marginalizacją.

Bezpośrednio w związku z celem D. Kompleksowa obsługa turysty, sporządzono *Strategię rozwoju turystyki Powiatu Nidzickiego*, która wskazuje na potrzebę realizacji następujących celów:

- Modernizacja infrastruktury związanej z turystyką

- Podnoszenie umiejętności i profesjonalizmu
- Trwała integracja i partnerstwo

4.2. POWIĄZANIA SRGK Z POZOSTAŁYMI DOKUMENTAMI STRATEGICZNYMI W ZAKRESIE ROZWOJU SPOŁECZNO-GOSPODARCZEGO

Wśród dokumentów wskazanych pismem RDOŚ do przeprowadzenia analizy, znalazły się dokumenty zarówno dotyczące rozwoju społeczno-gospodarczego, jak i dokumenty dotyczące ściśle celów ochrony środowiska (ta grupa dokumentów została omówiona w dalszej części prognozy). Poniżej w tabeli zestawiono cele szczegółowe SRGK, wskazując, z jakimi dokumentami strategicznymi są powiązane, krótko charakteryzując stwierdzony związek.

TABELA 2 POWIĄZANIA CELÓW SRGK Z DOKUMENTAMI STRATEGICZNYMI SZCZEBLA KRAJOWEGO, REGIONALNEGO I LOKALNEGO DOTYCZĄCYMI ROZWOJU SPOŁECZNO-GOSPODARCZEGO

Dokumenty strategiczne, dla których stwierdzono powiązanie	Uzasadnienie
<p>1.1. Wzrost konkurencyjności sektora rolno-spożywczego w gminie 1.2. Poprawa warunków rozwoju przedsiębiorczości, w szczególności bazującej na lokalnych zasobach</p>	<p>Ważnymi celami <i>Strategii Innowacyjności i Efektywności Gospodarki</i> są m. in.: dostosowanie otoczenia regulacyjnego i finansowego do potrzeb innowacyjnej i efektywnej gospodarki, stymulowanie innowacyjności poprzez wzrost efektywności wiedzy i pracy oraz wzrost efektywności wykorzystania zasobów naturalnych i surowców. W tak sformułowane priorytety wpisują się zadania celu 1.1. SRGK, które będą polegały na promocji nowoczesnych systemów jakości żywności, ale przede wszystkim działania skierowane do rolników służące podnoszeniu wiedzy i świadomości m.in. w zakresie technologii i organizacji produkcji, ochrony środowiska i zmian klimatycznych, zarządzania, marketingu, bezpieczeństwa pracy, ubezpieczeń w gospodarstwie oraz korzystania z instrumentów finansowych, a także promocja innowacyjnych rozwiązań w sektorze rolno-spożywczym.</p> <p>Podobnie jak w przypadku celu szczegółowego SRKG 1.1, także celem 1.2 wpisuje się w <i>Strategię Innowacyjności i Efektywności Gospodarki</i>, głównie pod kątem promowania przedsiębiorczości i innowacyjności wśród mieszkańców gminy, ale także działań na rzecz wzrostu świadomości mieszkańców w temacie prowadzenia własnego biznesu (wsparcie informacyjne, szkoleniowe i konsultacyjno-doradcze dla przedsiębiorców działających w sektorze mikro-, małych i średnich przedsiębiorstw, a także dla osób planujących założenie pozarolniczej działalności gospodarczej).</p> <p><i>Strategia Zrównoważonego Rozwoju Wsi, Rolnictwa i Rybactwa</i> wymienia wśród celów m. in. wzrost jakości kapitału ludzkiego, społecznego, zatrudnienia i przedsiębiorczości na obszarach wiejskich, bezpieczeństwo żywnościowe oraz wzrost produktywności i konkurencyjności sektora rolno-spożywczego. W cele te wpisuje się większość zadań strategicznych przewidzianych do realizacji w ramach celu 1.1 i 1.2 SRGK.</p>
<p>1.3. Kreowanie warunków współpracy na rzecz rozwoju gospodarczego gminy.</p> <p>Strategia Innowacyjności i Efektywności Gospodarki</p>	<p>Podobnie jak dwa poprzednie cele SRGK, także cel 1.3 wpisuje się w <i>Strategię Innowacyjności i Efektywności Gospodarki</i> oraz <i>Strategię Zrównoważonego Rozwoju Wsi, Rolnictwa i Rybactwa</i>, z uwagi na działania dążące do</p>

<p>Strategia Zrównoważonego Rozwoju Wsi, Rolnictwa i Rybactwa na lata 2012 - 2020</p> <p>Strategia Rozwoju Rybactwa w Województwie Warmińsko-Mazurskim do 2030 r.</p>	<p>poprawy otoczenia biznesu i wzrostu przedsiębiorczości, w tym promocji działalności opartej na lokalnych zasobach - promocja lokalnych produktów rolno-spożywczych (np. tradycyjnych, ekologicznych) czy też współpraca z instytucjami otoczenia biznesu, w tym: ośrodkami i inkubatorami przedsiębiorczości, ośrodkami innowacji oraz instytucjami finansowymi w zakresie usług wsparcia dla firm, transferu wiedzy i technologii, współpracy nauki i biznesu oraz ułatwienia dostępu do finansowania sektora MŚP.</p> <p>Dodatkowo cel 1.3 koresponduje z celami <i>Strategii Rozwoju Rybactwa w Województwie Warmińsko-Mazurskim do 2030 r.</i> dotyczącymi m.in. zaspokajania potrzeb społecznych, głównie wędkarskich i rekreacyjnych, poprzez prowadzenie racjonalnej gospodarki typu rybacko-wędkarskiego, generowanie licznych korzyści zewnętrznych, czyli wpływ na rozwój innych form aktywności gospodarczej, bazujących w sposób bezpośredni lub pośredni na efektach działalności rybactwa (turystyka, gastronomia, etc.). W powyższe cele wpisują zadania strategiczne dotyczące tworzenia i promocji marki turystycznej gminy, w szczególności poprzez budowę lokalnych specjalizacji turystycznych w oparciu o zasoby naturalne.</p>
<p>1.4. Poprawa jakości kapitału ludzkiego w gminie</p>	
<p>Strategia Rozwoju Kapitału Ludzkiego 2020</p> <p>Strategia Zrównoważonego Rozwoju Wsi, Rolnictwa i Rybactwa na lata 2012 - 2020</p>	<p>Cele szczegółowe <i>Strategii Rozwoju Kapitału Ludzkiego</i> brzmią następująco: wzrost zatrudnienia; wydłużenie aktywności zawodowej i zapewnienie lepszej jakości funkcjonowania osób starszych; poprawa sytuacji osób i grup zagrożonych wykluczeniem społecznym; poprawa zdrowia obywateli oraz podniesienie efektywności opieki zdrowotnej; podniesienie poziomu kompetencji i kwalifikacji obywateli.</p> <p>Z powyższymi celami korespondują zadania strategiczne przewidziane w ramach celu 1.4 SRGK, m. in. upowszechnianie modelu edukacji przez całe życie, łączącego kształcenie w szkołach z uczeniem się w formach pozaszkolnych w powiązaniu z praktyką - przede wszystkim z konkretnymi potrzebami gospodarki i rynku pracy; położenie większego nacisku w kształceniu dzieci i młodzieży oraz osób dorosłych na rozwijanie kompetencji kluczowych, a także realizacja kompleksowych programów służących aktywizacji osób bezrobotnych oraz nieaktywnych zawodowo.</p> <p>Również <i>Strategia Zrównoważonego Rozwoju Wsi, Rolnictwa i Rybactwa</i> jako pierwszy cel szczegółowy wskazuje wzrost jakości kapitału ludzkiego, społecznego, zatrudnienia i przedsiębiorczości na obszarach wiejskich, do czego odnosi się cel szczegółowy 1.4. SRGK.</p>

2.1. Wzrost dostępności przestrzennej oraz powiązań komunikacyjnych gminy¹¹

Strategia Rozwoju Transportu 2020

Strategia Zrównoważonego Rozwoju Wsi, Rolnictwa i Rybactwa na lata 2012 - 2020

Cel 2.1 SRGK koresponduje z celami operacyjnymi *Strategii Rozwoju Transportu*, takimi jak stworzenie nowoczesnej i spójnej sieci infrastruktury transportowej; poprawa sposobu organizacji i zarządzania systemem transportowym; poprawa bezpieczeństwa użytkowników ruchu oraz przewożonych towarów; ograniczanie negatywnego wpływu transportu na środowisko. Należy wskazać, iż nie jest to powiązanie bezpośrednie, gdyż strategia ta odnosi się przede wszystkim do poziomu krajowego, niemniej wyznacza kierunki rozwoju transportu, które mają odniesienie również na poziomie lokalnym – w ramach celu 1.4 SRGK m. in. poprzez zadania strategiczne polegające na rozbudowie i modernizacji lokalnej infrastruktury transportowej, w tym sieci dróg, chodników, ścieżek pieszych i rowerowych, szlaków wodnych, a także na odejmowaniu wspólnych przedsięwzięć z samorządem powiatu i województwa w zakresie modernizacji sieci drogowej na terenie gminy.

Na poprawę dostępności przestrzennej wskazuje także jeden z celów *Strategii Zrównoważonego Rozwoju Wsi, Rolnictwa i Rybactwa*: cel 2. Poprawa warunków życia na obszarach wiejskich oraz poprawa ich dostępności przestrzennej.

2.2. Poprawa stanu środowiska naturalnego, w tym jakości powietrza i zasobów wodnych w gminie.

Strategia Zrównoważonego Rozwoju Wsi, Rolnictwa i Rybactwa na lata 2012 - 2020
Plan gospodarki niskoemisyjnej Gminy Kozłowo
Projekt założeń do planu zaopatrzenia w ciepło, energię

Strategia Zrównoważonego Rozwoju Wsi, Rolnictwa i Rybactwa jako cel 5 wskazuje Ochronę środowiska i adaptację do zmian klimatu na obszarach wiejskich. W powyższy cel wpisują się kompleksowo zadania strategiczne przewidziane do realizacji w celu 2.2 SRGK: Rozbudowa i modernizacja sieci wodociągowej oraz kanalizacyjnej, modernizacja oczyszczalni ścieków w Szkotowie, promocja i wykorzystanie OZE, efektywność energetyczna - w tym modernizacja energetyczna budynków, wreszcie ogólne działania zmierzające do podnoszenia świadomości ekologicznej mieszkańców, np. w kwestii segregacji odpadów i efektywnego wykorzystywania zasobów.

Plan gospodarki niskoemisyjnej Gminy Kozłowo oraz *Projekt założeń do planu zaopatrzenia w ciepło, energię*

¹¹ W ramach analizy nie stwierdzono bezpośredniego powiązania z *Planem rozwoju sieci drogowej dróg wojewódzkich województwa Warmińsko-Mazurskiego na lata 2012-2020 z perspektywą do roku 2030*, gdyż Plan wskazuje konkretne odcinki sieci drogowej przewidziane do modernizacji, żaden z nich nie przebiega bezpośrednio przez obszar gminy Kozłowo.

<p>elektryczną i paliwa gazowe dla Gminy Kozłowo na lata 2012 - 2027</p>	<p><i>elektryczną i paliwa gazowe dla Gminy Kozłowo na lata 2012 – 2027</i> koncentrują się z kolei bardziej na podnoszeniu efektywności energetycznej budynków leżących na obszarze gminy – zarówno publicznych jak i mieszkalnych, wskazując po pierwsze, jaki wpływ na środowisko mają emisje z lokalnego systemu energetycznego gminy, po drugie, jakimi zasobami energii odnawialnej dysponuje gmina (głównie energia słoneczna, energia biomasy, potencjał wiatrowy). Cel 2.2 SRGK jako jedno z zadań przewiduje dążenie do rozwój energetyki odnawialnej.</p>
<p>2.3. Wzrost estetyki i atrakcyjności gminy dla mieszkańców i turystów¹²</p>	
<p>Strategia Rozwoju Rybactwa w Województwie Warmińsko-Mazurskim do 2030 r. Strategia Rozwoju Turystyki Województwa Warmińsko-Mazurskiego Plan gospodarki niskoemisyjnej Gminy Kozłowo Gminny program opieki nad zabytkami gminy Kozłowo</p>	<p>Na aspekt wzrostu estetyki obszarów wiejskich wskazuje się wielokrotnie w różnego rodzaju dokumentach, nie tylko ściśle związanych z rozwojem atrakcyjności turystycznej. Dobrym przykładem są tu dokumenty dotyczące zmniejszenia emisji niskiej, gdzie skutkiem dodatkowym jest pozytywny wpływ na walory wizualne modernizowanych energetycznie budynków. Również takie działania jak wymiana oświetlenia ulicznego, wskazywana w celu 2.3 SRGK, wpływa na poprawę estetyki gminy, co koresponduje dodatkowo z <i>Planem gospodarki niskoemisyjnej Gminy Kozłowo</i>.</p> <p>Do dokumentów ściślej odnoszących się do rozwoju turystyki odnosi się <i>Strategia Rozwoju Turystyki Województwa Warmińsko-Mazurskiego</i>, ale także <i>Strategia Rozwoju Społeczno-Gospodarczego dla Województwa Warmińsko-Mazurskiego do roku 2025</i>, czy też na poziomie lokalnym <i>Gminny program opieki nad zabytkami gminy Kozłowo</i>. W cele określone przez powyższe dokumenty wpisują się działania przewidziane do realizacji w celu 2.3 SRGK, takie jak: wspólne sprzątanie i upiększanie wsi bezpośrednio przez mieszkańców, ale przede wszystkim odbudowa i renowacja młynów wodnych, cmentarzy i kwater wojennych oraz kurhanów jako obiektów o wysokich walorach kulturowo-historycznych, służących rozwojowi funkcji turystycznej gminy,</p> <p>Z kolei takie zadanie, jak poprawa dostępu do jezior i infrastruktury towarzyszącej koresponduje z celem dotyczącym rozwoju turystyki (racjonalnej turystyki) wskazanym w Strategii Rozwoju Rybactwa w Województwie Warmińsko-Mazurskim do 2030 r. - zaspokajanie potrzeb społecznych, głównie wędkarskich i rekreacyjnych, poprzez prowadzenie racjonalnej gospodarki typu rybacko-wędkarskiego, generowanie licznych korzyści zewnętrznych, czyli wpływ na rozwój innych form aktywności gospodarczej, bazujących w sposób bezpośredni lub pośredni na efektach działalności rybackiej (turystyka, gastronomia, etc.).</p>

¹² Strategia Rozwoju Turystyki Województwa Warmińsko-Mazurskiego - w chwili obecnej dokument jest w aktualizacji

2.4. Zwiększenie dostępności mieszkań oraz usług społecznych	
Strategia Rozwoju Kapitału Społecznego 2020 Strategia Rozwoju Kapitału Ludzkiego 2020 Projekt założeń do planu zaopatrzenia w ciepło, energię elektryczną i paliwa gazowe dla Gminy Kozłowo na lata 2012 – 2027	<p>Strategia Rozwoju Kapitału Społecznego kładzie nacisk m. in. na wspieranie edukacji formalnej w zakresie metod nauczania sprzyjających kooperacji, kreatywności i komunikacji oraz rozwijanie demokratycznej kultury szkoły oraz form edukacji innych niż typowo szkolne. Z celem tym korespondują zadania wskazane w SRKG: rozbudowa i modernizacja bazy dydaktycznej gminnych placówek edukacyjnych czy też zwiększanie roli świetlic jako lokalnych centrów integracji oraz aktywizacji społeczności w sferze edukacji, kultury, zdrowia i aktywnego wypoczynku.</p> <p>Strategia Rozwoju Kapitału Ludzkiego wskazuje natomiast na konieczność poprawy sytuacji osób i grup zagrożonych wykluczeniem społecznym oraz poprawy zdrowia obywateli oraz podniesienie efektywności opieki zdrowotnej. Z celami tymi korespondują zadania celu 2.4 SRGK dotyczące współpracy z placówkami opieki zdrowotnej na rzecz ułatwiania dostępu mieszkańców do badań profilaktycznych, diagnostyki medycznej, porad lekarskich oraz rehabilitacji.</p> <p>Wśród szeregu zadań wskazanych w celu 2.4. SRGK znajdują się plany rozbudowy czy też budowy obiektów użyteczności publicznej. Zadania te powinny być realizowane zgodnie ze wskazaniem projektu założeń do planu zaopatrzenia w ciepło, energię elektryczną i paliwa gazowe dla Gminy Kozłowo na lata 2012 – 2027 – w kwestii efektywności energetycznej budynków i elementów ich otoczenia (np. oświetlenia).</p>
3.1. Wzrost aktywności i integracji społeczności lokalnych	
3.2. Wzrost zaangażowania obywatelskiego w sprawach ważnych dla gminy.	
Strategia Rozwoju Kapitału Społecznego 2020	<p>Zadania przewidziane do realizacji w ramach celu 3.1 i 3.2 SRGK korespondują przede wszystkim ze Strategią Rozwoju Kapitału Społecznego 2020. W <i>Strategii</i> wskazuje się głównie na takie cele, jak: rozwój i wzmocnienie zorganizowanych form aktywności obywatelskiej, rozwijanie indywidualnej i korporacyjnej filantropii oraz wolontariatu, wzmocnienie integracji i solidarności społecznej, ale przede wszystkim szeroko pojęte włączanie obywateli w procesy decyzyjne za pomocą rozbudowanych narzędzi komunikacji społecznej.</p>
3.3. Poprawa jakości usług świadczonych przez administrację samorządową	
Strategia Sprawne Państwo 2020	<p>Zadanie zawarte w celu 3.3 SRGK korespondują ze Strategią Sprawne Państwo 2020 przede wszystkim w zakresie zwiększenia sprawności instytucjonalnej Państwa oraz świadczenia efektywnych usług publicznych. Zwłaszcza ten</p>

	<p>drugi cel Strategii znajduje szersze odzwierciedlenie w celu 3.3 SRGK, głównie w postaci takich zadań jak: rozwijanie wiedzy merytorycznej oraz kompetencji osobistych i psychospołecznych pracowników jednostek organizacyjnych gminy, m.in. w zakresie komunikacji z klientem, sprawnego i rzetelnego załatwiania spraw, a także wdrażania zmian organizacyjnych i technicznych usprawniających kontakt z mieszkańcami (upraszczanie procedur, elektroniczny obieg dokumentów, kontakty on-line), podnoszenie jakości usług świadczonych dla mieszkańców przez jednostki administracyjne gminy.</p>
<p>3.4. Rozwój systemu profilaktyki i rozwiązywania problemów społecznych w gminie.</p>	
<p>Strategia Rozwoju Kapitału Ludzkiego 2020</p>	<p>Cel 3.4 SRGK wpisuje się przede wszystkim w cel szczegółowy 3 Strategii Rozwoju Kapitału Ludzkiego 2020 - poprawa sytuacji osób i grup zagrożonych wykluczeniem społecznym. Cel ten skupia się na szeroko pojętej polityce społecznej, obejmującej takie działania jak: rozbudowa narzędzi zapewniających osobom wykluczonym dostęp do usług publicznych, pozwalających na powrót na rynek pracy; ograniczenie skali ubóstwa i zagrożenia ubóstwem, w szczególności wśród dzieci, osób starszych i niepełnosprawnych; wzmocnienie działań profilaktycznych skierowanych do dzieci i rodzin zagrożonych dysfunkcją lub przeżywających trudności; wsparcie dla osób zagrożonych lub dotkniętych przemocą w rodzinie; wsparcie dla osób niepełnosprawnych i ich otoczenia; zapobieganie nowym typom wykluczeń społecznych, w tym wykluczeniu cyfrowemu.</p>

Źródło: Opracowanie własne na podstawie SRGK i wskazanych dokumentów strategicznych

4.3. CELE OCHRONY ŚRODOWISKA USTANOWIONE NA SZCZEBLU MIĘDZYNARODOWYM, WSPÓLNOTOWYM I KRAJOWYM, ISTOTNE Z PUNKTU WIDZENIA PROJEKTOWANEGO DOKUMENTU

W ramach analizy dokonano przeglądu najważniejszych dokumentów wyższego szczebla definiujących cele związane z ochroną środowiska i zrównoważonym rozwojem. Wybrane cele reprezentują kluczowe obszary ochrony środowiska, w tym: ochronę powietrza, ochronę różnorodności biologicznej, rozwój zrównoważonego transportu, ochronę klimatu, adaptację do zmian klimatycznych oraz bezpieczeństwo ekologiczne.

Podstawowym celem analizy było określenie, czy zapisy ujęte w SRGK we właściwym stopniu uwzględniają horyzontalne założenia obowiązujące w perspektywie do roku 2020. Pełna lista analizowanych dokumentów znajduje się w załączniku nr 2 *Matryca oceny powiązań SRGK z celami ochrony środowiska ustanowionymi w dokumentach strategicznych wyższego szczebla*, poniżej zawarto główne konkluzje z niej wynikające.

Cele ochrony środowiska ustanowione w dokumentach wyższego szczebla można podzielić na trzy podstawowe grupy:

- przeciwdziałanie zmianom klimatu: zmniejszenie emisji gazów cieplarnianych, adaptacja do niekorzystnych zjawisk wywołanych zmianami klimatu, efektywność energetyczna i OZE, poprawa bezpieczeństwa ekologicznego;
- ochrona przyrody i zachowanie różnorodności biologicznej;
- zapobieganie degradacji środowiska i racjonalne wykorzystanie zasobów.

PRZECIWDZIAŁANIE ZMIANOM KLIMATU: ZMNIEJSZENIE EMISJI GAZÓW CIEPLARNIANYCH, ADAPTACJA DO NIEKORZYSTNYCH ZJAWISK WYWOŁANYCH ZMIANAMI KLIMATU, EFEKTYWNOŚĆ ENERGETYCZNA I OZE, POPRAWA BEZPIECZEŃSTWA EKOLOGICZNEGO

Cele związane z emisją gazów cieplarnianych ujęto m. in. w następujących dokumentach:

- **Horyzont 2020. Unijny Program Ramowy Badań i Innowacji;** Wyzwania społeczne: inteligentny, ekologiczny i zintegrowany transport
- **VI Program działań na rzecz środowiska (6EAP):** „Środowisko 2010: Nasza przyszłość, nasz wybór”; ograniczenie emisji gazów cieplarnianych do poziomu, który nie powodowałby nienaturalnych zmian klimatu na Ziemi;
- **VII Program działań na rzecz środowiska (7EAP);** ochrona, zachowanie i poprawa kapitału naturalnego UE, przeciwdziałanie zmianom klimatu, w tym wprowadzanie środków zmniejszających zanieczyszczenie powietrza związanego z transportem i emisją CO₂
- **Dyrektywa w sprawie jakości powietrza i czystsze powietrze dla Europy 2008/50/WE** („dyrektywa CAFE”); przeciwdziałanie zmianom klimatu poprzez ograniczenie emisji gazów cieplarnianych
- **Biała Księga. Plan utworzenia jednolitego europejskiego obszaru transportu:**
 - zapewnienie wzrostu sektora transportu i wspieranie mobilności przy jednoczesnym osiągnięciu celu obniżenia emisji o 60%;
 - ekologiczny transport miejski i dojazdy do pracy;
- **Strategia Bezpieczeństwo energetyczne i środowisko** (zapewnienie gospodarce krajowej bezpiecznego i konkurencyjnego zaopatrzenia w energię)
- **Krajowy plan działań w zakresie energii ze źródeł odnawialnych;**
- **Polityka Energetyczna Polski do 2030 r.;**
- **Polityka klimatyczna Polski;**

- **Krajowy plan działań, dotyczący efektywności energetycznej**
- **Strategiczny plan adaptacji dla sektorów i obszarów wrażliwych na zmiany klimatu do roku 2020 z perspektywą do roku 2030;**
- **Wytyczne Komisji Europejskiej do uwzględnienia adaptacji do zmian klimatu oraz ochrony różnorodności biologicznej.**
- **Program Ochrony Środowiska dla Województwa Warmińsko-Mazurskiego** (aktualnie trwają prace nad jego aktualizacją): Priorytet II Zapewnienie ochrony i racjonalnego użytkowania zasobów naturalnych (II.3. Racjonalne gospodarowanie zasobami wody; II.4. Ochrona powierzchni ziemi; II.5. Właściwe gospodarowanie zasobami geologicznymi)

Analizowana SRGK odnosi się w aktualnej postaci do problemu emisji CO₂ do atmosfery najczęściej w pośredni sposób. Przykładem może być wskazanie potrzeby rozwoju rolnictwa ekologicznego, opierającego się na zrównoważonej produkcji roślinnej i zwierzęcej. Taki typ rolnictwa sprzyja lepszemu wykorzystaniu zasobów, zmniejsza konieczność stosowania sztucznego nawożenia, a więc ostatecznie w całym łańcuchu życia produktu pozostawiany ślad węglowy jest mniejszy niż w przypadku tradycyjnego rolnictwa. Nie można jednak mówić o tym, aby efekt ten był kluczowym działaniem podejmowanym w celu zmniejszania emisji CO₂. Niemniej świadomość w tym zakresie powinna wzrastać, co zakładają m. in. zadania strategiczne przewidziane dla celu szczegółowego 1.1 SRGK.

Ważnym elementem podnoszonym na forum międzynarodowym oraz krajowym jest wykorzystanie odnawialnych źródeł energii:

- **Europa 2020. Strategia na rzecz inteligentnego i zrównoważonego rozwoju sprzyjającemu włączeniu społecznemu;** Większe wykorzystanie odnawialnych źródeł energii
- **Dyrektywa w sprawie promowania stosowania energii ze źródeł odnawialnych 2009/28/WE**
- **Dyrektywa w sprawie efektywności energetycznej 2012/27/UE**
- **Strategia ochrony powietrza UE i Dyrektywa w sprawie jakości powietrza i czystszej powietrza dla Europy 2008/50/WE** (dyrektywa CAFE); Większe wykorzystanie odnawialnych źródeł energii
- **Długookresowa Strategia Rozwoju Kraju 2030;** Bezpieczeństwo energetyczno-klimatyczne i poprawa stanu środowiska, w tym rozwój OZE
- **Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego 2010-2020:** Regiony, Miasta, Obszary Wiejskie; Wspomaganie wzrostu konkurencyjności regionów: efektywne wykorzystanie energii.

W kwestii podnoszenia efektywności energetycznej i zastosowania OZE, SRGK jest zgodna z powyższymi dokumentami głównie poprzez zadania przewidziane dla realizacji celu szczegółowego 2.2 *Poprawa stanu środowiska naturalnego, w tym jakości powietrza i zasobów wodnych w gminie*, gdzie bezpośrednio wskazuje się na takie zadania jak:

- Promocja i wykorzystywanie odnawialnych źródeł energii, m.in. siłowni wiatrowych, turbin wodnych, ogniw fotowoltaicznych, biogazowni w szczególności w formie mikroinstalacji OZE opartych na zasadach prosumenckich;
- Działania na rzecz zmniejszania stopnia wykorzystania nieodnawialnych źródeł energii oraz zużycia energii elektrycznej i ciepłej, a w konsekwencji ograniczenie emisji CO₂, jak również znaczna redukcja niskiej emisji – m.in. poprzez termomodernizację istniejących budynków użyteczności publicznej oraz zamieszkania zbiorowego, promocję i wsparcie bardziej efektywnych energetycznie oraz przyjaznych środowisku metod ogrzewania mieszkań;

Ważną kwestią, z uwagi na to, że sektor transportu jest wrażliwy na zjawiska ekstremalne, których występowanie może być coraz częstsze w przyszłości, jest podjęcie działań adaptacyjnych adekwatnych do przewidywanych zmian. SRGK również nie odnosi się do tej kwestii, a jest ona ujęta m. in w następujących dokumentach:

- **VII Program działań na rzecz środowiska (7EAP). Priorytety polityki ochrony środowiska w UE do roku 2020;** Ochrona obywateli UE przed związanymi ze środowiskiem naciskami i zagrożeniami dla zdrowia i dobrostanu: adaptacja do zmian klimatu
- **Agenda Terytorialna Unii Europejskiej (Lipsk 2007);** Zrównoważony rozwój, rozsądne zarządzanie oraz ochrona środowiska naturalnego i dziedzictwa kulturowego: zarządzanie ryzykiem, z uwzględnieniem efektów zmian klimatycznych,
- **Strategiczny plan adaptacji dla sektorów i obszarów wrażliwych na zmiany klimatu do roku 2020 z perspektywą do roku 2030;** a) Adaptacja do zmian klimatu w gospodarce przestrzennej i budownictwie: (wzmocnienie gotowości i zapobieganie zagrożeniom-w szczególności na terenach zalewowych), rozwój zrównoważonego budownictwa, b) Rozwój transportu w warunkach zmian klimatu: (wypracowywanie standardów konstrukcyjnych uwzględniających zmiany klimatu).
- **Program Ochrony Środowiska dla Województwa Warmińsko-Mazurskiego** (aktualnie trwają prace nad jego aktualizacją): Priorytet II Zapewnienie ochrony i racjonalnego użytkowania zasobów naturalnych (II.6. Ochrona klimatu; II.7. Doskonalenie gospodarowania zasobami energetycznymi).

Warte rozważenia byłoby wprowadzenie do SRGK zapisów wskazujących, iż podejmowane inwestycje będą uwzględniały zarządzanie ryzykiem związanym ze zmianami klimatycznymi, a także zapisy odnoszące się do standardów konstrukcyjnych uwzględniających zmiany klimatu – np., zastosowanie materiałów budowlanych odpornych na wysokie wahania temperatur, co ograniczać będzie pogarszanie stanu technicznego powstałej infrastruktury w czasie.

OCHRONA PRZYRODY I ZACHOWANIE RÓŻNORODNOŚCI BIOLOGICZNEJ

Ochrona przyrody, w tym w szczególności ochrona różnorodności biologicznej to jedno z bardziej istotnych zagadnień w skali całej Wspólnoty. W konsekwencji cele w tym zakresie można odnaleźć w szeregu dokumentów zarówno unijnych jak i krajowych, m.in.:

- **Strategia zrównoważonego rozwoju Unii Europejskiej** (oraz Wytyczne KE ws. adaptacji do zmian klimatu i ochrony różnorodności biologicznej): Ochrona i przywrócenie ekosystemów oraz obszarów przyrodniczych, a także zatrzymanie degradacji bioróżnorodności;
- **VII Program działań na rzecz środowiska (7EAP);** Ochrona, zachowanie i poprawa kapitału naturalnego UE: przeciwdziałanie utracie różnorodności biologicznej;
- **Nasze ubezpieczenie na życie i nasz kapitał naturalny - unijna strategia ochrony różnorodności biologicznej na okres do 2020:**
 - utrzymanie i odbudowa ekosystemów i ich usług;
 - zwalczanie inwazyjnych gatunków obcych;
- **Krajowa Strategia Ochrony i Umiarkowanego Użytkowania Różnorodności Biologicznej** (wraz z Programem działań): Zachowanie bogactwa różnorodności biologicznej w skali lokalnej, krajowej i globalnej (...) z uwzględnieniem potrzeb rozwoju społeczno-gospodarczego Polski i konieczności zapewnienia odpowiednich warunków życia i rozwoju społeczeństwa
- **Koncepcja Przestrzennego Zagospodarowania Kraju 2030:** Kształtowanie struktur przestrzennych wspierających osiągnięcie i utrzymanie wysokiej jakości środowiska przyrodniczego i walorów krajobrazowych Polski:

- integracja działań w zakresie funkcjonowania spójnej sieci ekologicznej kraju jako podstawa ochrony najcenniejszych zasobów przyrodniczych i krajobrazowych;
- przeciwdziałanie fragmentacji przestrzeni przyrodniczej.
- **Program Ochrony Środowiska dla Województwa Warmińsko-Mazurskiego** (aktualnie trwają prace nad jego aktualizacją): Priorytet II Zapewnienie ochrony i racjonalnego użytkowania zasobów naturalnych (II.1. Ochrona przyrody i krajobrazu; II.1.2. Rozwój form ochrony przyrody; II.1.4. Zapewnienie integralności przyrodniczej województwa; II.1.6. Ochrona różnorodności przyrodniczej w krajobrazie rolniczym; II.1.8. Ograniczanie negatywnego wpływu rozwoju energetyki wiatrowej na przyrodę, mieszkańców, krajobraz przyrodniczy i kulturowy oraz obiekty zabytkowe poprzez wieloaspektową analizę potencjalnych oddziaływań i określanie warunków lokalizacji nowych inwestycji

W SRGK brak bezpośrednich odniesień do zagadnień umiarkowanego użytkowania różnorodności biologicznej. Z jednej strony na obszarze gminy występują tylko dwa obszary chronionego krajobrazu (obszarów Natura 2000 brak), a zalesienie gminy wynosi niewiele ponad 14% powierzchni, a skala i charakter przewidywanych zadań nie wydaje się z założenia obciążać nadmiernie ekosystemów. Z drugiej jednak strony w ramach celu szczegółowego 2.3. *Wzrost estetyki i atrakcyjności gminy dla mieszkańców i turystów*, przewidziano takie zadania jak: Poprawa dostępu do jezior i infrastruktury towarzyszącej, w szczególności poprzez utworzenie plaży nad jeziorem Kownatki, wykonanie ścieżek pieszych nad jeziorem Szkotowskim, rozwój małej gastronomii, zapewnienie koszy na śmieci, a w sezonie letnim toalet przenośnych. Nie wskazuje się tu bezpośrednio na potrzebę ochrony różnorodności biologicznej tych obszarów, niemniej - w myśl zrównoważonego rozwoju – wzrostowi turystyki powinny towarzyszyć działania zapobiegające nadmiernemu oddziaływaniu na środowisko. Działania, jakie będą podejmowane przez gminę w tym zakresie, przewidują wykonanie infrastruktury, która wyznaczy miejsca przeznaczone do rekreacji, a tym samym ograniczy niekontrolowane „dzikie biwakowanie” turystów na obszarze gminy.

Ważne byłoby także podkreślenie, dla większej spójności z Programem Ochrony Środowiska dla Województwa Warmińsko-Mazurskiego, konieczności ochrony różnorodności przyrodniczej w krajobrazie rolniczym.

ZAPOBIEGANIE DEGRADACJI ŚRODOWISKA I RACJONALNE WYKORZYSTANIE ZASOBÓW

Cele w zakresie efektywnego gospodarowania zasobami oraz zapobiegania degradacji środowiska są zapisane w licznych dokumentach na szczeblu wspólnotowym i krajowym. Spośród przeanalizowanych dla potrzeb niniejszej Prognozy, można wskazać kilka, które wydają się najbardziej kluczowe:

- **Europa 2020. Strategia na rzecz inteligentnego i zrównoważonego rozwoju sprzyjającemu włączeniu społecznemu:** Zrównoważony rozwój – wspieranie gospodarki efektywniej korzystającej z zasobów, bardziej przyjaznej środowisku i bardziej konkurencyjnej;
- **VII Program działań na rzecz środowiska (7EAP);** Ochrona, zachowanie i poprawa kapitału naturalnego UE:
 - gospodarowanie gruntami - przeciwdziałanie degradacji i rozdrobnieniu;
 - przekształcenie UE w zasobooszczędną, zieloną i konkurencyjną gospodarkę niskoemisyjną;
 - wprowadzenie innowacji zwiększających zasobooszczędność całej gospodarki
 - oszczędne gospodarowanie towarami w całym cyklu życia produktu;
 - zmiana odpadów w zasoby;
- **Strategia zrównoważonego rozwoju Unii Europejskiej;** Bardziej odpowiedzialne zarządzanie zasobami naturalnymi:
 - złamanie zależności pomiędzy wzrostem gospodarczym, zużyciem zasobów oraz generowaniem odpadów

- **Strategia Rozwoju Kraju 2020** (oraz powiązana z nią Strategia „Bezpieczeństwo Energetyczne i Środowisko” Perspektywa do 2020 r.): Poprawa stanu środowiska:
 - zapewnienie skutecznego i efektywnego oczyszczania ścieków;
 - racjonalne gospodarowanie zasobami: wprowadzenie zintegrowanego systemu ochrony i zarządzania zasobami przyrodniczymi na podstawie kompleksowej inwentaryzacji oraz jego integracja z planami zagospodarowania przestrzennego, prowadzenie kampanii edukacyjno-informacyjnych nt. efektywnego korzystania z zasobów, w tym z zasobów NATURA 2000;
- **Polityka Ekologiczna Państwa na lata 2009-2012 z perspektywą do roku 2016:** Ochrona zasobów naturalnych i racjonalne gospodarowanie zasobami.
- **Program Ochrony Środowiska dla Województwa Warmińsko-Mazurskiego** (aktualnie trwają prace nad jego aktualizacją): Priorytet II Zapewnienie ochrony i racjonalnego użytkowania zasobów naturalnych (II.6. Ochrona klimatu; II.7. Doskonalenie gospodarowania zasobami energetycznymi).

W SRGK można odnaleźć bezpośrednie i pośrednie odniesienia do celów związanych z ograniczaniem presji na środowisko w postaci emisji zanieczyszczeń (do atmosfery, wód i gleb), głównie w ramach celów:

- 1.1. Wzrost konkurencyjności sektora rolno-spożywczego w gminie;
- 1.2. Poprawa warunków rozwoju przedsiębiorczości, w szczególności bazującej na lokalnych zasobach;
- 2.2. Poprawa stanu środowiska naturalnego, w tym jakości powietrza i zasobów wodnych w gminie;
- 2.4. Zwiększenie dostępności mieszkań oraz usług społecznych.

Z punktu widzenia celów środowiskowych, najważniejsze zadania w tym zakresie będą realizowane w ramach celu 2.2 SRGK. Ale również w przypadku pozostałych wskazanych celów można zauważyć odniesienie do potrzeby zmniejszenia presji na środowisko, np.:

- Optymalizacja rolniczej przestrzeni produkcyjnej poprzez wspieranie procesów specjalizacji i kooperacji gospodarstw rolnych oraz scalania gruntów jako działań sprzyjających wzrostowi efektywności i jakości produkcji przy zachowaniu ochrony różnorodności przyrodniczej w krajobrazie rolniczym;
- Promocja działalności innowacyjnej oraz wpisującej się w katalog inteligentnych specjalizacji województwa warmińsko-mazurskiego (żywność wysokiej jakości, meblarstwo i przemysł drzewny, ekonomia wody).

PODSUMOWANIE

W SRGK odnaleziono bezpośrednie nawiązania do celów ochrony środowiska zawartych w dokumentach szczebla unijnego i krajowego, przede wszystkim w zakresie ograniczania presji na środowisko, zapobiegania emisji zanieczyszczeń do atmosfery, wód i gleb, konieczności rozwoju OZE i wdrażania rozwiązań w zakresie efektywności energetycznej. Można zaproponować uzupełnienie zapisów pod kątem uwzględniania w ramach inwestycji infrastrukturalnych materiałów pochodzących z recyklingu, możliwie o niskim śladzie węglowym w cyklu życia produktu, odpornych na ekstremalne oddziaływanie czynników klimatycznych, głównie temperatury. Drugą propozycją jest rozważenie wprowadzenia do SRGK zapisów wskazujących na potrzebę ochrony różnorodności przyrodniczej w krajobrazie rolniczym.

5. PROPOZYCJE DOTYCZĄCE PRZEWIDYWANYCH METOD ANALIZY SKUTKÓW REALIZACJI POSTANOWIEŃ PROJEKTOWANEGO DOKUMENTU ORAZ CZĘSTOTLIWOŚĆ JEJ PRZEPROWADZANIA

W podrozdziale 5.2 SRGK („Monitoring i ewaluacja”) zawarto katalog wskaźników dla celów strategicznych, za pomocą których dokonywany będzie monitoring skutków realizacji postanowień strategii.

Wśród wskaźników, w przeważającej większości społeczno-gospodarczych, zawarto również wskaźniki, które odnoszą się pośrednio lub bezpośrednio do monitoringu oddziaływania realizacji postanowień SRGK na środowisko. Są to wskaźniki przewidziane dla celu strategicznego 1 i 2:

- Cel strategiczny 1. Zwiększenie potencjału lokalnej gospodarki poprzez wzrost jej efektywności, konkurencyjności oraz zdolności do generowania nowych miejsc pracy
 - Liczba gospodarstw ekologicznych (nowopowstałych i narastająco).
 - Liczba obiektów w branży turystycznej i okołoturystycznej (nowopowstałych i narastająco).
- Cel strategiczny 2. Zwiększenie ilości oraz jakości zasobów środowiska i infrastruktury determinujących atrakcyjność gminy dla jej mieszkańców, turystów i inwestorów.
 - Liczba kilometrów wybudowanych ścieżek pieszych i rowerowych
 - Liczba kilometrów wybudowanej i zmodernizowanej sieci wodociągowej oraz kanalizacyjnej.
 - Odsetek ludności gminy korzystającej z instalacji wodociągowej i kanalizacyjnej
 - Liczba ludności korzystającej z komunalnych oczyszczalni ścieków
 - Liczba przyłączy sieci wodociągowej i kanalizacyjnej prowadzących do budynków mieszkalnych i zbiorowego zamieszkania
 - Liczba powstałych na terenie gminy źródeł energii odnawialnych

Wskaźniki próśrodowiskowe wskazane w ramach celu strategicznego nr 1 należy uznać za pośrednie. Nie odnoszą się one wprost do monitorowania stanu środowiska, jednak pomagają zobrazować kierunek próśrodowiskowy w ramach zrównoważonego rozwoju.

Rolnictwo ekologiczne jest pożądanym kierunkiem rozwoju, należy się spodziewać, iż wzrost świadomości społeczeństwa w zakresie zdrowej żywności będzie generował popyt na produkty żywnościowe pochodzące z certyfikowanych gospodarstw ekologicznych. Z uwagi na wymogi, jakim podlegają gospodarstwa starające się o uzyskanie/utrzymanie certyfikatu, mają one również pozytywny wpływ na środowisko. Pomimo tego, iż jest to wpływ w niewielkiej skali, rolnictwo ekologiczne dąży m.in. do utrzymania, a nawet podwyższania choćby parametrów glebowych (w przeciwieństwie do rolnictwa przemysłowego eksploatującego glebę w sposób zbyt intensywny).

Liczba obiektów turystycznych jest aktualnie niewielka na terenie gminy. Nie istnieje generalnie zagrożenie w postaci zbyt wielkiego natężenia ruchu turystycznego na obszarze gminy, który mógłby w sposób istotny obciążać cenne tereny przyrodnicze (np. strefy jezior, oczek wodnych). Niemniej monitorowanie tego stanu jest jak najbardziej uzasadnione.

Wskaźniki dotyczące rozwoju infrastruktury ochrony środowiska zawarto głównie w ramach monitorowania celu nr 2. Dotyczą one głównie infrastruktury w zakresie gospodarki wodno-ściekowej. O ile przyrost długości sieci kanalizacyjnej czy wodociągowej jedynie wskaźnikiem produktu, o tyle odsetek ludności korzystającej z wodociągów, kanalizacji czy oczyszczalni ścieków daje już informację na temat ograniczenia oddziaływania na środowisko (większy odsetek ludności korzystającej z kanalizacji to jednocześnie większa szansa na skuteczne wyeliminowanie

funkcjonowania nieszczęśliwych szamb na terenie prywatnych gospodarstw). W przypadku, gdy budowa kanalizacji będzie nieuzasadniona ekonomicznie (wskaźnik kształtujący się na poziomie poniżej 120 osób na km sieci), w strategii zawarto wskazanie, iż rozwiązaniem alternatywnym będzie budowa przydomowych oczyszczalni ścieków. Nie ujęto jednak monitorowania przyrostu tego typu infrastruktury w ramach wskaźników celu strategicznego nr 2, warto rozważyć dodanie tego wskaźnika.

Istotnym wskaźnikiem będzie również monitorowanie powstających na obszarze gminy nowych źródeł OZE. Warto jednak w ramach tego wskaźnika wprowadzić rozgraniczenie, które wyłączałoby do osobnej podkategorii mikroźródła powstające w prywatnych gospodarstwach domowych¹³ /wspólnotach mieszkaniowych – zarówno pozwalające uzyskać energię elektryczną (np. panele fotowoltaiczne) oraz energię cieplną (pompy ciepła, rekuperatory, panele słoneczne). Warto byłoby również rozważyć dodanie wskaźnika który dotyczyłby liczby obiektów użyteczności publicznej, poddanych modernizacji energetycznej (zarówno pod kątem modernizacji cieplnej, jak i elektrycznej – łącznie).

Monitoring wszystkich wskaźników zawartych w SRGK prowadzony będzie nie rzadziej niż raz na dwa lata. Źródłem informacji będą dane publikowane w Banku Danych Lokalnych Głównego Urzędu Statystycznego, ewidencja gminy, a także ankiety przeprowadzane wśród odpowiednich podmiotów gminnych.

PODSUMOWANIE:

Zaproponowany katalog wskaźników należy uznać za prawidłowo dobrany z uwagi na zakres celów SRGK. Można jednak rozważyć dodanie następujących wskaźników¹⁴ prośrodowiskowych w ramach celu strategicznego nr 2:

- Liczba przydomowych oczyszczalni ścieków [szt.]
- Liczba nowych mikroźródeł OZE: Liczba źródeł energii elektrycznej [szt.] oraz Liczba źródeł energii elektrycznej cieplnej [szt.]
- Liczba obiektów użyteczności publicznej poddanych modernizacji energetycznej [szt.]

6. INFORMACJE O MOŻLIWYM TRANSGRANICZNYM ODDZIAŁYWANIU NA ŚRODOWISKO

Mając na uwadze dokonane w ramach Prognozy analizy, należy uznać, że nie ma konieczności poddawania SRGK procedurze postępowania dotyczącego transgranicznego oddziaływania na środowisko. Gmina leży w znaczącym oddaleniu od najbliższych granic z państwami sąsiednimi. Skala oraz charakter realizacji SRGK będzie mieć przede wszystkim charakter lokalny. Ewentualne niekorzystne oddziaływania na środowisko mogą pojawić się tylko i wyłącznie w zakresie oddziaływania na sąsiednie gminy.

¹³ Np. dzięki dofinansowaniu Programu Prosument

¹⁴ Propozycja ta została uwzględniona w SRGK – do katalogu wskaźników dodano: Liczba przydomowych oczyszczalni ścieków, Liczba obiektów użyteczności publicznej poddanych modernizacji energetycznej, Liczba nowych mikroźródeł OZE: Liczba źródeł energii elektrycznej oraz liczba źródeł energii elektrycznej cieplnej.

7. ISTNIEJĄCY STAN ŚRODOWISKA ORAZ POTENCJALNE ZMIANY TEGO STANU W PRZYPADKU BRAKU REALIZACJI PROJEKTOWANEGO DOKUMENTU

Szczegółowy opis stanu środowiska zawarty poniżej opracowano, podając informacje zawarte w samej SRGK, ale także w „*Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Kozłowo*”, „*Strategicznej diagnozie gminy Kozłowo*”, uzupełniając go o aktualne dane publikowane przez GUS, a także *Raport o stanie środowiska w województwie warmińsko-mazurskim za rok 2014*, opublikowany przez WIOŚ w Olsztynie.

W niniejszym rozdziale przedstawiono syntezę informacji o zasobach środowiska gminy Kozłowo i ich aktualnym stanie, opracowaną na podstawie wymienionych dokumentów, ze szczególnym uwzględnieniem specyfiki środowiska tego obszaru, co może mieć istotne znaczenie dla prognozowania potencjalnych oddziaływań wynikających z realizacji SRGK.

7.1 ISTNIEJĄCY STAN ŚRODOWISKA NA OBSZARZE OBJĘTYM PRZEWDYWANYM ODDZIAŁYWANIEM¹⁵

GLEBY¹⁶

Pokrywą glebową gminy Kozłowo tworzą głównie gleby bielcowe, pseudobielcowe oraz brunatne wyługowane i kwaśne, należące do średnich i niskich klas bonitacji oraz silnie podatne na degradację. Największy odsetek stanowią gleby IV (47,2%) oraz V klasy (23,9%). Na mniejszych obszarach, głównie w obniżeniach terenu i sąsiedztwie małych cieków wodnych występują gleby hydrogeniczne, w tym torfowe, mułowo-torfowe, torfowo-murszowe i murszaste.

TABELA 3 PODZIAŁ GLEB W GMINIE KOZŁOWO ZE WZGLĘDU NA KLASY BONITACYJNE

Tabela 3. Podział gleb w Gminie Kozłowo ze względu na klasy bonitacyjne Wyszczególnienie	I	II	III	IV	V	VI	N
Powierzchnia (ha)	0	0	403	11 438	5 795	1378	5197
Udział w ogólnej powierzchni (%)	0,0%	0,0%	1,7%	47,2%	23,9%	5,7%	21,4%

Źródło: Diagnoza strategiczna gminy Kozłowo

KRUSZYWA NATURALNE¹⁷

Na terenie gminy stwierdzone zostały pokłady kruszywa naturalnego w postaci żwiru, torfu i piasku. Udokumentowane zasoby surowców naturalnych (złoża piasku ze żwirem) występują w pięciu miejscowościach – w Michałkach, Januszkowie, Szkotowie, Kozłowie oraz Siemianowie. Ponadto, eksploatację kruszywa prowadzono w rejonie Lipowa, Rogoża, Turowa, Pielgrzymowa, Szyman, Górowa i Sarnowa. Były to złoża o charakterze lokalnych odkrywek, które mieszkańcy eksploatowali na własne potrzeby. Obecnie widoczny jest na nich zaawansowany proces naturalnej sukcesji ekologicznej¹⁸.

¹⁵ Z uwagi na to, iż gmina Kozłowo nie posiada opracowania ekofizjograficznego, a obowiązujący do 2012 r Program Ochrony Środowiska gminy Kozłowo planuje się zaktualizować, analizę stanu środowiska oparto przede wszystkim na podstawie informacji wynikających ze Strategicznej diagnozy gminy Kozłowo oraz Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Kozłowo, 2013r.

¹⁶ Strategiczna diagnoza gminy Kozłowo, 2015r.

¹⁷ Strategiczna diagnoza gminy Kozłowo, 2015r.

¹⁸ W przypadku, gdy konieczne okaże się podjęcie działań rekultywacyjnych, proces rekultywacji powinien być prowadzony w oparciu o decyzję wydaną przez właściwy organ na podstawie ustawy Prawo geologiczne i

WODY POWIERZCHNIOWE¹⁹

Wody powierzchniowe gminy należą do zlewni trzech rzek: Nidy, Szkotówki oraz Marózki. Nida stanowi prawobrzeżny dopływ Narwi, biorąc swój początek na wschód od jeziora Kownatki, w okolicach miejscowości Januszkowo. Jej głównym dopływem na terenie gminy Kozłowo jest Szkotówka, przepływająca tu na odcinku 26 km. W zasadzie południowo-zachodnia część gminy położona jest w widłach Nidy i Szkotówki, które w tym rejonie wyznaczają jej granice. Marózka natomiast stanowi lewobrzeżny dopływ Łyny, przepływający przez obszar gminy na długości 4,8 km. Rzeka wypływa z Jeziora Gardyńskiego, uchodząc do jeziora Kiernoz Wielki.

W północnej części Gminy Kozłowo znajduje się 10 jezior o zróżnicowanej powierzchni i warunkach naturalnych. Największym jest jezioro Kownatki, o powierzchni 215,5 ha i długości linii brzegowej 8900 metrów. W dalszej kolejności należy wymienić Kąty (41,7 ha) oraz Szkotowskie (41 ha). Pozostałe jeziora charakteryzują się powierzchnią lustra wody poniżej 15 ha i są to: Pieczka (inaczej Januszkowskie lub Michałki – 13,7 ha), Wronowskie (11 ha), Turowskie (7,5 ha), Małe (5,6 ha), Rodowo (4,5 ha), Głowacz (1,9 ha) oraz Bielawy (1,6 ha).

WODY PODZIEMNE²⁰

Zbiorniki wód podziemnych o znaczeniu użytkowym występują na terenie gminy w utworach czwartorzędowych oraz trzeciorzędowych i związane są z występowaniem zasobów wód podziemnych należących do Głównych Zbiorników Wód Podziemnych GZWP nr 214 Działdowo oraz GZWP 215 Subniecka Warszawska.

GZWP 214 obejmuje niemal cały obszar gminy Kozłowo, za wyjątkiem północno-zachodniego skraju. Zbiornik ten występuje w utworach czwartorzędowych i reprezentuje typ zbiorników o charakterze ośrodka porowo – mieszanym (międzymorenowy i dolin kopalnych).

Prawie cała gmina położona jest również w granicach zbiornika GZWP 215, za wyjątkiem jej północnej części – granica zbiornika przebiega tuż poniżej jeziora Kownatki. Zbiornik ten występuje w utworach trzeciorzędowych i ma porowy charakter ośrodka.

ZBIORNIKI RETENCYJNE²¹

Na obszarze gminy Kozłowo występuje kilka zbiorników retencyjnych. Spośród nich 2 większe znajdują się w:

- stawy rybne w Rogózu – 3,3 ha,
- Zalew „Wydry” w Kozłowie – 0,5 ha.

Do obiektów małej retencji zalicza się również mniejsze zbiorniki wodne, takie jak:

- stawy,
- śródpolne oczka wodne,
- wyrobiska poeksploatacyjne wypełnione wodą.

górnicze oraz ustawy o ochronie gruntów rolnych i leśnych, która powinna wskazywać kierunek rekultywacji oraz określać sposób i zasady rekultywacji takich terenów w oparciu o wykonaną dokumentację.

19 Strategiczna diagnoza gminy Kozłowo, 2015r.

20 Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Kozłowo, 2013r.

21 Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Kozłowo, 2013r.

Są to najczęściej zbiorniki płytkie i zarastające. Pełnią one nie tylko znaczącą funkcję biocenotyczną, ale stanowią także cenny element urozmaicenia krajobrazu rolniczego.

ROWY MELIORACYJNE²²

Na terenie gminy Kozłowo występuje stosunkowo gęsta sieć rowów melioracyjnych. Stałe mokradła zajmują niewielkie obszary - w dolinach rzek Nida, Szkotówka i Marózka, a mokradła okresowe prawie wzdłuż wszystkich cieków. Należy zauważyć, iż rowy melioracyjne stanowią urządzenia wodne, dla których obowiązują określone regulacje prawne.

Całkowita długość rzek na terenie gminy Kozłowo wynosi 71,4 km, w tym uregulowanych 59,0 km, natomiast cieków szczegółowych (rowów melioracyjnych otwartych) 217,4 km.

FLORA²³ ORAZ GRZYBY

Według geobotaniczno-regionalnego podziału Polski obszar gminy Kozłowo należy do 2 działów:

- Działu Mazowiecko – Poleskiego
- Działu Północnego Mazursko – Białoruskiego.

W związku z urozmaiconymi warunkami środowiska, szata roślinna gminy jest bogata i zróżnicowana. Na omawianym obszarze występują lasy (również o większej wilgotności), torfowiska oraz roślinność nieleśna, tj.: zbiorowiska łąkowe, torfowe i szuwarowe w dolinach rzek, przede wszystkim Szkotówki i Nidy. Oprócz roślinności naturalnej na obszarze gminy Kozłowo występuje również roślinność urządzona związana z parkami, cmentarzami, ogródkami działkowymi oraz liczne zadrzewienia przywodne, śródpolne i przydrożne. W otwartym krajobrazie rolniczej części gminy pełni ona nie tylko funkcję krajobrazowo-estetyczną, ale także ekologiczną, korzystnie wpływając na mikroklimat oraz walory użytkowe środowiska rolniczego.

Odnosnie ochrony gatunkowej roślin obowiązuje aktualnie Rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 9 października 2014 r. w sprawie ochrony gatunkowej roślin (Dz. U. z2014r., poz. 1409), określające gatunki roślin:

- a) objętych ochroną ścisłą, z wyszczególnieniem gatunków wymagających ochrony czynnej,
- b) objętych ochroną częściową,
- c) objętych ochroną częściową, które mogą być pozyskiwane, oraz sposoby ich pozyskiwania,
- d) wymagających ustalenia stref ochrony ich ostoi lub stanowisk;

oraz właściwe dla poszczególnych gatunków lub grup gatunków roślin zakazy i odstępstwa od zakazów i sposoby ochrony gatunków roślin, w tym wielkość stref ochrony.

Natomiast w zakresie ochrony gatunkowej grzybów obowiązuje Rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 9 października 2014 r. w sprawie ochrony gatunkowej grzybów (Dz. U. z 2014 r., poz. 1408) określające gatunki grzybów:

- a) objętych ochroną ścisłą,
- b) objętych ochroną częściową,
- c) objętych ochroną częściową, które mogą być pozyskiwane, oraz sposoby ich pozyskiwania,
- d) wymagających ustalenia stref ochrony ich ostoi lub stanowisk;

22 Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Kozłowo, 2013r.

23 Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Kozłowo, 2013r.

oraz właściwe dla poszczególnych gatunków lub grup gatunków grzybów zakazy i odstępstwa od zakazów i sposoby ochrony gatunków grzybów, w tym wielkość stref ochrony.

FAUNA²⁴

Świat zwierzęcy gminy Kozłowo jest stosunkowo zróżnicowany gatunkowo, wynika to z występowania na jego obszarze różnych siedlisk, od borów mieszanych po duże obszary łąk, torfowisk i wód powierzchniowych.

Obszary sąsiadujące z terenami zurbanizowanymi zamieszkałe są przez liczną zwierzynę, tj.:

- ssaki - sarny, jelenie i dziki. Zwierzyna drobna reprezentowana jest między innymi przez: lisy, zające, wydry, kuny, piżmaki, borsuki;
- ptaki - żerujące i gniazdujące głównie w dolinach rzecznych, przede wszystkim rzek Nidy i Szkotówki oraz w rejonie jezior, tj.: trzmielojad, bocian biały, żuraw, błotniak stawowy, błotnik łąkowy, orlik krzykliwy, cietrzew, derkacz, rycyk, bocian czarny, cyraneczka, bekas kszyc i dziwonia;
- gady - jaszczurka zwinka, padalec zwyczajny; rzadko można również spotkać żmiję zygzakowatą;
- płazy - na szczególną uwagę zasługują występujące tu: żaby, ropuchy szarą i zieloną, traszki grzebieniastą i zwyczajną, rzekotki i kumaki;
- ryby - fauna ryb ogranicza się do gatunków pospolitych i w dużej mierze utraciła właściwe jej cechy. W wielu zbiornikach wodnych kształtowana jest przez działalność gospodarczą człowieka, bowiem oprócz funkcji rekreacyjnej część jezior jest miejscem hodowli ryb. W rzekach, duży wpływ na ilość i jakość ryb ma zły stan czystości ich wód;
- owady - między innymi paż królowej, paż żeglarz, biegacze skórzasty, leśny, ogrodowy, koziorożec dębosz, rohatyniec nosorożec, modliszka.

W najbliższych okolicach miasta zaobserwowano występowanie chronionych gatunków zwierząt, tj.:

- ssaki - m.in. wilk, bóbr i wiewiórka
- ptaki - kania czarna, kania ruda, orzeł bielik, rybołów, orlik krzykliwy i bocian czarny;
- gady – wszystkie gatunki gadów występujące na omawianych terenach są chronione.

Odnośnie ochrony gatunkowej zwierząt aktualnie obowiązuje Rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 6 października 2014 r. w sprawie ochrony gatunkowej zwierząt (Dz. U. z 2014 r., poz. 1348), określające gatunki zwierząt:

- a) objętych ochroną ścisłą,
- b) objętych ochroną częściową,
- c) objętych ochroną częściową, które mogą być pozyskiwane, oraz sposoby ich pozyskiwania,
- d) wymagających ustalenia stref ochrony ich ostoi lub stanowisk;

oraz właściwe dla poszczególnych gatunków lub grup gatunków grzybów zakazy i odstępstwa od zakazów i sposoby ochrony gatunków grzybów, w tym wielkość stref ochrony.

LASY²⁵

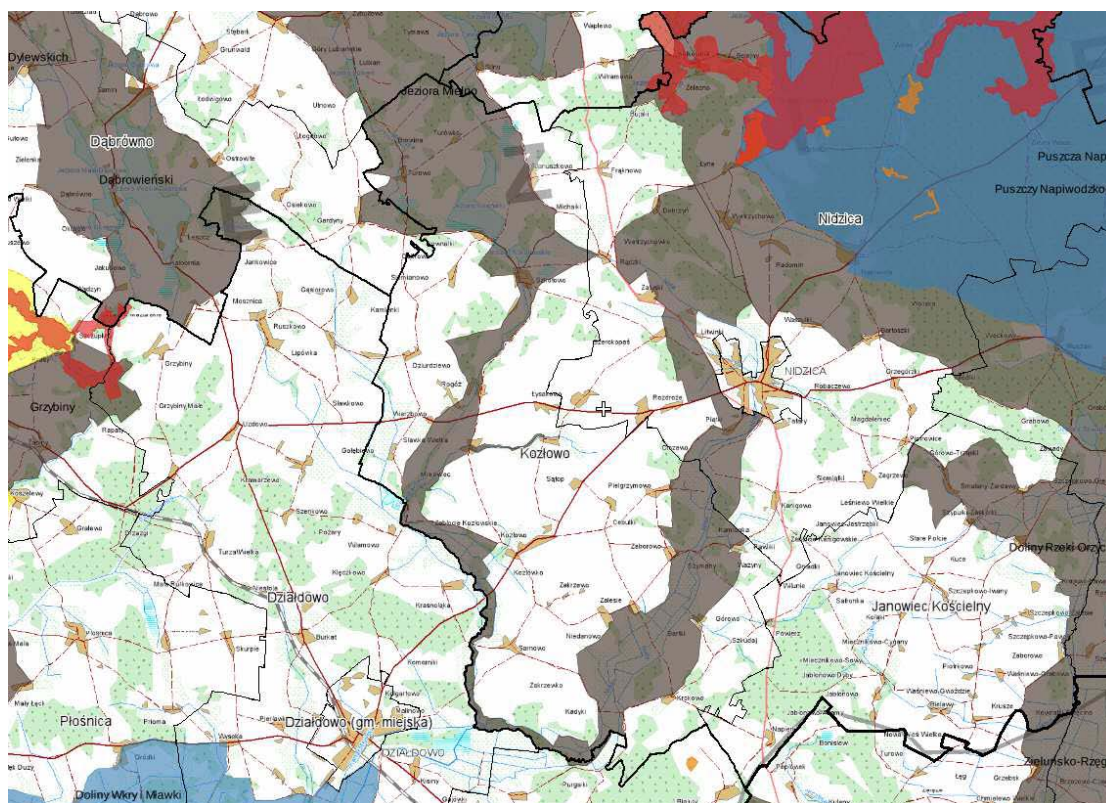
24 Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Kozłowo, 2013r.

Niewątpliwym zasobem naturalnym gminy są lasy, które zajmują 3 521,7 ha²⁶. Występują one na całym jej terytorium w postaci rozproszonych enklaw o niewielkich powierzchniach, a największym zalesieniem charakteryzuje się południowa część gminy. Lasy występujące na terenie gminy znajdują się w obrębie dwóch nadleśnictw. W Nadleśnictwie Nidzica są to głównie siedliska typu las mieszany świeży oraz bór mieszany świeży. Głównym gatunkiem lasotwórczym na tym obszarze jest sosna (88,0%). W Nadleśnictwie Olsztynek przeważa las świeży i las mieszany świeży oraz gatunki: sosna (41,0%), brzoza (38,0%) i dąb (16,0%). Wszystkie grunty leśne oraz zadrzewione i zakrzewione, w tym także i lasy (3 929 ha) stanowią 15,5% obszaru gminy.

OBSZARY CHRONIONEGO KRAJOBRAZU

Na terenie Gminy Kozłowo usytuowane są dwa obszary chronionego krajobrazu, obejmujące tereny chronione z uwagi na wyróżniający się krajobraz, a także zróżnicowane ekosystemy, wartościowe ze względu na pełnioną funkcję korytarzy ekologicznych oraz możliwość zaspokojenia potrzeb związanych z turystyką. W świetle rejestru prowadzonego przez RDOŚ w Olsztynie na terenie gminy znajduje się Obszar Chronionego Krajobrazu Dolin Rzek Nidy i Szkotówki oraz Obszar Chronionego Krajobrazu Jeziora Mielno. Ich całkowita powierzchnia wynosi 18 889,9 ha, przy czym na terenie gminy położonych jest 8 666,3 ha. Pozostałe części znajdują się w granicach gmin: Nidzica, Działdowo, Łłowo-Osada (Dolina Rzek Nidy i Szkotówki) oraz Olsztynek, Dąbrówno i Grunwald (Jezioro Mielno). Łącznie obszary chronionego krajobrazu zajmują 34,1% powierzchni Gminy Kozłowo.

RYSUNEK 1 USYTUOWANIE GMINY KOZŁOWO NA TLE OBSZARÓW CHRONIONEGO KRAJOBRAZU

Źródło: <http://maps.geoportal.gov.pl/webclient/default.aspx>, za Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Kozłowo, 2013r

25 Strategiczna diagnoza gminy Kozłowo, 2015r.

26 Źródło: GUS BDL 2014r.

Na terenie obu OChK obowiązują ustalenia dotyczące czynnej ochrony ekosystemów, a także następujące zakazy:

- zabijania dziko występujących zwierząt, niszczenia ich nor, legowisk, innych schronień i miejsc rozrodu oraz tarlisk, złożonej ikry, z wyjątkiem amatorskiego połowu ryb oraz wykonywania czynności związanych z racjonalną gospodarką rolną, leśną, rybacką i łowiecką;
- realizacji przedsięwzięć mogących znacząco oddziaływać na środowisko (w rozumieniu art. 51 ustawy z dnia 27 kwietnia 2001 r. - Prawo ochrony środowiska, nie licząc inwestycji przeprowadzanych po uzgodnieniu z Wojewodą Warmińsko-Mazurskim);
- likwidowania i niszczenia zadrzewień śródpolnych, przydrożnych i nadwodnych, jeżeli nie wynikają one z potrzeby ochrony przeciwpowodziowej i zapewnienia bezpieczeństwa ruchu drogowego lub wodnego lub budowy, odbudowy, utrzymania, remontów lub naprawy urządzeń wodnych;
- wydobywanie do celów gospodarczych skał, w tym torfu oraz skamieniałości, w tym kopalnych szczątków roślin i zwierząt, a także minerałów i bursztynu;
- wykonywanie prac ziemnych trwale zniekształcających rzeźbę terenu, z wyjątkiem prac związanych z zabezpieczeniem przeciwsztormowym, przeciwpowodziowym lub przeciwosuwiskowym lub utrzymaniem, budową, odbudową, naprawą lub remontem urządzeń wodnych;
- dokonywania zmian stosunków wodnych, jeżeli służą innym celom niż ochrona przyrody lub zrównoważone wykorzystanie użytków rolnych i leśnych oraz racjonalna gospodarka wodna lub rybacka;
- likwidowania naturalnych zbiorników wodnych, starorzeczy i obszarów wodno-błotnych;
- lokalizowania obiektów budowlanych w pasie szerokości 100 m od linii brzegów rzek, jezior i innych zbiorników wodnych, z wyjątkiem urządzeń wodnych oraz obiektów służących prowadzeniu racjonalnej gospodarki rolnej, leśnej lub rybackiej.

OBSZARY NATURA 2000

Gmina nie znajduje się w zasięgu obszaru Natura 2000, jednak w bliskim jej położeniu, na terenie gminy Nidzica znajdują się dwa takie obszary: Puszcza Napiwodzko-Ramucka, stanowiąca jedną z ważniejszych ostoj ptaków w Polsce oraz Ostoja Napiwodzko-Ramucka, na którą składa się dziewięć enklaw: Dolina Łyny, Gim, Kemno, Kośno, Dłużek, Dolina rzeki Czarnej, Sołtysek, Galwica-Sawica oraz Muszaki.

SIEĆ ECONET I KORYTARZE EKOLOGICZNE

Północna część Gminy Kozłowo usytuowana jest w zachodniomazurskim obszarze węzłowym sieci ekologicznej ECONET – Polska, obejmującym obszar pojezierzy. Sieć identyfikuje obszary węzłowe o dużej różnorodności biologicznej i krajobrazowej, charakteryzujące się korzystnymi uwarunkowaniami przestrzennymi dla zachowania ostoj i siedlisk gatunków o znaczeniu krajowym bądź europejskim.

Ponadto, na terenie gminy występują trzy korytarze ekologiczne, w tym jeden o znaczeniu krajowym (Dolina Górnej Wkry) oraz dwa o znaczeniu lokalnym (Dolina Szkotówki wraz z doliną Sławskiej Strugi oraz Dolina Nidy). Powiązania oparte o doliny Nidy i Szkotówki zapewniają drożność przyrodniczą na linii północ-południe, natomiast na linii wschód-zachód w północnej części gminy rolę tę pełnią jeziora i małe kompleksy leśne, a w południowej – dolina Nidy. W celu ochrony walorów przyrodniczych i wypoczynkowych trzy jeziora: Kownatki, Kąty i Szkotowskie objęte są strefą ciszy.

POMNIKI PRZYRODY²⁷

Na terenie gminy Kozłowo znajdują się 2 obiekty objęte ochroną w formie pomników przyrody:

- „Dęby Parkowe w Zabłociu Kozłowskim” (42 szt.) o obwodzie 250 – 430 cm i wysokości 22 – 30 m, położone w Parku Podworskim; ustanowiony Decyzją Wojewody Olsztyńskiego znak: RGŻL-op-412/84 z 11 czerwca 1984 r.;
- 4 lipy parkowe o obwodzie 305 – 500 cm i wysokości 22 – 29 m, położone w Parku Podworskim Zakrzewo – Sarnowo, ustanowiony Decyzją Wojewody Olsztyńskiego znak: RGŻL-op-413/84 z 11 czerwca 1984 r.

ZABYTKI

W granicach gminy Kozłowo znajdują się obiekty ujęte w wojewódzkiej ewidencji zabytków. Są to głównie pojedyncze budynki, ale także założenia folwarczne, parki i cmentarze.

KLIMAT²⁸

Warunki klimatyczne panujące na terenie gminy należą do umiarkowanych i w dużej mierze uwarunkowane są wpływami mas powietrza polarno – morskiego. W związku z powyższym na obszarze gminy warunki klimatyczne kształtują się w następujący sposób:

- średnia roczna temperatura powietrza - 6,4°C;
- najcieplejszym miesiącem jest lipiec ze średnią temperaturą 17,0°C, a najchłodniejszym styczeń -1,7°C;
- średnia liczba dni gorących z temperaturą powyżej 25°C wynosi dla Nidzicy 26;
- średni roczny opad - 610 – 630 mm;
- najwyższe opady w ciągu roku, odnotowywane są w miesiącach letnich (lipiec 85 mm), najniższe w miesiącach zimowych i wczesną wiosną (marzec 30 mm);
- dni z opadem jest ok. 170 – 180 w roku;
- pokrywa śnieżna utrzymuje się średnio ok. 105 dni w roku;
- najwięcej dni pochmurnych jest w grudniu, najmniej późnym latem we wrześniu;
- krótki okres wegetacyjny - 203 dni;
- średnia roczna prędkość wiatru - 3,0 m/sek;
- największe prędkości wiatrów notowane są jesienią i zimą – wiatry bardzo silne i porywiste, a najmniejsze latem – cisze występują najczęściej w sierpniu;
- przeważają wiatry z sektora zachodniego i południowo – zachodniego, a najrzadziej występują wiatry z sektora północnego.

STAN POWIETRZA ATMOSFERYCZNEGO²⁹

27 Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Kozłowo, 2013r.

28 Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Kozłowo, 2013r.

29 Raport o stanie środowiska warmińsko-mazurskiego za 2014 r, WIOŚ, 2015r.

Województwo warmińsko-mazurskie cechuje wysoka jakość powietrza atmosferycznego. Obserwuje się trend spadkowy w emisji zanieczyszczeń pyłowych do atmosfery i wzrostowy w zakresie emisji gazowych ze źródeł stacjonarnych. Pod względem ilości zanieczyszczeń gazowych emitowanych ze źródeł stacjonarnych województwo warmińsko-mazurskie jest obszarem o najniższej w kraju emisji, a w przypadku emisji pyłowych, mniejsze ilości wprowadzane są do atmosfery tylko z zakładów znajdujących się na obszarze województwa podlaskiego. W zakresie emisji pyłowych aż 84% pochodzi ze spalania paliw.

Na podstawie przeprowadzanej corocznie przez wojewódzkiego inspektora ochrony środowiska oceny jakości powietrza w strefach, dokonywana jest klasyfikacja stref:

- w których poziom choćby jednej substancji przekracza poziom dopuszczalny powiększony o margines tolerancji lub poziom docelowy (**klasa C**);
- w których poziom choćby jednej substancji mieści się pomiędzy poziomem dopuszczalnym, a poziomem dopuszczalnym powiększonym o margines tolerancji (**klasa B**);
- w których poziom substancji nie przekracza poziomu dopuszczalnego lub poziomu docelowego (**klasa A**).

Ocena stanu jakości powietrza ma na celu wyodrębnienie stref, które wymagają podjęcia stosowanych działań naprawczych, zmierzających do poprawy jakości powietrza. W województwie warmińsko-mazurskim istnieją trzy strefy, dla których przeprowadza się klasyfikację: miasto Olsztyn (o kodzie PL 2801), miasto Elbląg (o kodzie PL2802), oraz strefa warmińsko-mazurska, najbardziej rozległa, obejmująca swym zasięgiem pozostały obszar województwa (o kodzie PL2803). Na terenie ostatniej strefy położona jest gmina Kozłowo.

*Ocena roczna jakości powietrza w województwie warmińsko-mazurskim za 2014 r.*³⁰ wskazuje, że ze względu na przekroczenia stężeń pyłu PM10 oraz benzo(a)pirenu (klasyfikacja ze względu na ochronę zdrowia) strefę warmińsko-mazurską zakwalifikowano do klasy C.

„Program ochrony powietrza dla strefy warmińsko-mazurskiej ze względu na przekroczenie poziomu dopuszczalnego pyłu PM10 i poziomu docelowego benzo(a)pirenu zawartego w pyłe PM10 wraz z Planem działań krótkoterminowych ze względu na ryzyko wystąpienia przekroczenia poziomu dopuszczalnego pyłu zawieszonego PM10”, przyjęty Uchwałą Sejmiku Województwa Warmińsko-Mazurskiego Nr IV/96/15 z dnia 16 lutego 2015 r. wskazuje działania kierunkowe zmierzające do przywrócenia standardów jakości powietrza w zakresie zanieczyszczeń objętych Programem:

W zakresie ograniczania emisji powierzchniowej (niskiej, rozproszonej emisji komunalno – bytowej i technologicznej):

- rozbudowa centralnych systemów zaopatrywania w energię ciepłą,
- zmiana paliwa na inne o mniejszej zawartości popiołu lub zastosowanie energii elektrycznej, względnie indywidualnych źródeł energii odnawialnej,
- zmniejszanie zapotrzebowania na energię ciepłą poprzez ograniczanie strat ciepła – termomodernizacja budynków,
- ograniczanie emisji z niskich rozproszonych źródeł technologicznych,
- zmiana technologii i surowców stosowanych w rzemiośle, usługach i drobnej wytwórczości wpływająca na ograniczanie emisji pyłu zawieszonego PM10 iB(a)P.

W zakresie ograniczania emisji liniowej (komunikacyjnej) m. in.:

³⁰ Raport WIOŚ w Olsztynie, 2015 .

- tworzenie systemu ścieżek rowerowych,
- stosowanie przy modernizacji dróg i parkingów materiałów i technologii gwarantujących ograniczenie emisji pyłu podczas eksploatacji,

W zakresie ograniczania emisji z istotnych źródeł punktowych – energetyczne spalanie paliw m. in.:

- zmiana paliwa na inne, o mniejszej zawartości popiołu i siarki,
- stosowanie technik gwarantujących zmniejszenie emisji substancji do powietrza,
- stosowanie oprócz spalania paliw odnawialnych źródeł energii,

W zakresie ograniczania emisji powstającej w czasie pożarów lasów i wypalania łąk, ściernisk, pól:

- zapobieganie pożarom w lasach (uświadamianie społeczeństwa, zakazy wchodzenia w trakcie suszy, sprzątanie lasów),
- użytkowanie terenów publicznych z wykorzystaniem bezpiecznych praktyk wykorzystujących użycie ognia,
- skuteczne egzekwowanie zakazu wypalania łąk, ściernisk i pól.

W zakresie gospodarowania odpadami komunalnymi:

- usprawnianie infrastruktury recyklingu, w celu ułatwienia zbiórki odpadów,
- zachęcenie do stosowania kompostowników,
- stworzenie specjalnego systemu programów zbiórki odpadów zielonych pochodzących z ogrodów,
- zbiórka makulatury,
- prowadzenie kampanii edukacyjnych, informujących społeczeństwo o zagrożeniach dla zdrowia płynących z „otwartego” spalania śmieci.

W zakresie edukacji ekologicznej i reklamy:

- kształtowanie właściwych zachowań społecznych poprzez propagowanie konieczności oszczędzania energii cieplnej i elektrycznej oraz uświadamianie o szkodliwości spalania paliw niskiej jakości,
- prowadzenie akcji edukacyjnych mających na celu uświadamianie społeczeństwa o szkodliwości spalania odpadów (śmieci) połączonych z nakładaniem mandatów za spalanie odpadów (śmieci),
- uświadamianie społeczeństwa o korzyściach płynących z użytkowania scentralizowanej sieci ciepłowniczej, termomodernizacji i innych działań związanych z ograniczeniem emisji niskiej,
- promocja nowoczesnych, niskoemisyjnych źródeł ciepła, wspieranie przedsięwzięć polegających na reklamie oraz innych rodzajach promocji towaru i usług propagujących model konsumpcji zgodny z zasadami zrównoważonego rozwoju, w tym w zakresie ochrony powietrza.

ZAGROŻENIE HAŁASEM

W związku z realizacją ustawowego obowiązku dotyczącego opracowania programów ochrony środowiska przed hałasem, podczas III sesji Sejmiku Województwa Warmińsko-Mazurskiego Uchwałą Nr III/42/2014 z dnia 30.12.2014 r., przyjęty został „Program ochrony środowiska przed hałasem dla terenów poza aglomeracjami, położonych wzdłuż dróg krajowych oraz wojewódzkich na terenie województwa warmińsko-mazurskiego, o obciążeniu ponad 3 mln pojazdów rocznie, których

eksploatacja spowodowała negatywne oddziaływanie akustyczne w wyniku przekroczenia dopuszczalnych poziomów hałasu określonych wskaźnikami LDWN i LN“.

Głównym celem Programu jest zaplanowanie działań naprawczych zmierzających do zmniejszenia ponadnormatywnego oddziaływania akustycznego na środowisko oraz osiągnięcia standardów jakości środowiska w zakresie ochrony akustycznej na terenach zlokalizowanych poza aglomeracjami, położonych wzdłuż dróg krajowych i wojewódzkich na terenie województwa warmińsko-mazurskiego o obciążeniu ponad 3 mln pojazdów rocznie, na których stwierdzono przekroczenia standardów jakości środowiska dot. hałasu drogowego tj. obniżenie poziomu hałasu, co najmniej do poziomu dopuszczalnego.

Na obszarze gminy Kozłowo przebiega bardzo krótki odcinek drogi krajowej nr 7, objętej na niektórych odcinkach programem ochrony przed hałasem, usytuowany w jej północno-wschodnim krańcu. Najbliżej położone zabudowania (wieś Szkudaj i Górowo) są położone w odległości ponad 1 km od DK nr 7. Na obszarze gminy to głównie drogi wojewódzkie odpowiadają za większość uciążliwości związanych z hałasem – wskazane w dalszej części prognozy poświęconej istniejącym problemom ochrony środowiska.

7.2 ZMIANY STANU ŚRODOWISKA W PRZYPADKU BRAKU REALIZACJI DOKUMENTU

Prognozowanie zmian stanu środowiska w przypadku braku realizacji SRGK przeprowadzono na poziomie celów strategicznych projektowanego dokumentu.

- Cel strategiczny 1 Zwiększenie potencjału lokalnej gospodarki poprzez wzrost jej efektywności, konkurencyjności oraz zdolności do generowania nowych miejsc pracy;
- Cel strategiczny 2 Zwiększenie ilości oraz jakości zasobów środowiska i infrastruktury determinujących atrakcyjność gminy dla jej mieszkańców, turystów i inwestorów;
- Cel strategiczny 3 Zwiększenie kapitału społecznego opartego na współpracy i zaufaniu, sprzyjającego mobilizacji obywatelskiej i rozwiązywaniu lokalnych problemów.

W SRGK w części opisującej aktualny stan gospodarczy, społeczny oraz uwarunkowania środowiskowe wskazano wyraźnie, iż rolniczy charakter gminy Kozłowo może stanowić przeszkodę w jej rozwoju. Potwierdza to również zaklasyfikowanie gminy do Obszaru Strategicznej Interwencji „Obszary peryferyzacji społeczno-gospodarczej”, czyli obszaru o niskim potencjale rozwojowym, niskiej zamożności, problemach na rynku pracy oraz słabym rozwoju sektora podmiotów gospodarczych³¹. Cel strategiczny 1 *Zwiększenie potencjału lokalnej gospodarki poprzez wzrost jej efektywności, konkurencyjności oraz zdolności do generowania nowych miejsc pracy* koncentruje się przede wszystkim na działaniach gospodarczych oraz społecznych, w zdecydowanie mniejszym zakresie środowiskowych, które będą przeciwdziałać niekorzystnym trendom stagnacji tego obszaru. Realizacja celu przyczyni się do ożywienia gospodarczego gminy, wykorzystując jej naturalny potencjał rolniczy. Brak realizacji celu z pewnością zahamuje wzrost rozwoju sektora rolno-spożywczego w kierunku bardziej efektywnym, konkurencyjnym, innowacyjnym, nowoczesnym. Należy podkreślić, że założenia celu nie powodują nadmiernego konfliktu ze środowiskiem czy też ochroną przyrody, a wręcz przeciwnie – cel zakłada realizację takich zadań, które są jak najbardziej zgodne z aktualnymi trendami poszanowania standardów środowiska – jak np. rozwój rolnictwa ekologicznego, promocja produktów regionalnych i poszanowanie dostępnych zasobów. Z uwagi na stan środowiska nie można jednoznacznie wskazać, iż brak realizacji celu spowodowałby istotne zmiany w środowisku, poza ewentualnym spowolnieniem wdrażania przyjaznych środowisku

³¹ Strategia rozwoju społeczno-gospodarczego województwa warmińsko-mazurskiego do roku 2025

standardów produkcji w rolnictwie. Z pewnością jednak brak realizacji celu przyczyni się do spowolnienia zrównoważonego rozwoju gminy Kozłowo.

Cel strategiczny 2 *Zwiększenie ilości oraz jakości zasobów środowiska i infrastruktury determinujących atrakcyjność gminy dla jej mieszkańców, turystów i inwestorów* jest ukierunkowany przede wszystkim na ochronę i podnoszenie standardów środowiska na obszarze gminy. Jest on kluczowy dla stymulowania pozytywnego długofalowego oddziaływania na środowisko zamierzeń SRGK. Łączy in w sobie szeroko rozumianą zasadę zrównoważonego rozwoju, której głównym celem jest dążenie do takiego rozwoju społeczno-gospodarczego, który nie pogarsza stanu środowiska, a jeśli to możliwe, wzmacnia pozytywne oddziaływanie na środowisko. Szereg zadań przewidzianych w ramach celu strategicznego nr 2 SRGK reprezentuje tę zasadę, wprost odnosząc się do poprawy jakości środowiska oraz lepszego, bardziej efektywnego wykorzystania zasobów naturalnych, przeciwdziałania marnotrawieniu ich. Brak realizacji takich zadań jak rozbudowa i modernizacja sieci wodociągowej oraz kanalizacyjnej, modernizacja oczyszczalni ścieków w Szkotowie, brak właściwie wykonanych melioracji uwzględniających potrzebę podnoszenia małej retencji, będzie skutkował z jednej strony niedostateczną, nieefektywną infrastrukturą, nie spełniającą standardów, a w konsekwencji – infrastruktura taka stać się może nawet źródłem emisji zanieczyszczeń – jak np. oczyszczalnia ścieków oparta na technologiach nie spełniających standardów oczyszczania ścieków komunalnych. Warto również dodać, iż cel ten przewiduje wykorzystanie odnawialnych źródeł energii, co również jest jak najbardziej pożądane z uwagi na aktualne trendy poszanowania surowców – w tym surowców energetycznych. Brak wdrażania rozwiązań opartych na wdrażaniu OZE, ale także brak stosowania standardów budownictwa energooszczędnego w bezpośredni sposób wpływa na nieefektywne wykorzystywanie surowców energetycznych, a większe zapotrzebowanie na paliwa kopalne oznacza ostatecznie zawsze większą emisję CO₂ do środowiska. Jednak na szczególną uwagę zasługują działania zmierzające do wsparcia bardziej efektywnych energetycznie oraz przyjaznych środowisku metod ogrzewania mieszkań, w tym poprzez termomodernizację budynków oraz wymianę pieców. Dziś emisja niska jest jednym z głównych problemów środowiska, w którym żyją ludzie. Jej źródłem w obszarach zabudowanych jest m. in. spalanie paliw (ale również odpadów) w indywidualnych paleniskach. Brak realizacji tego typu zadań będzie skutkował zanieczyszczeniem środowiska w wyniku emisji, a w konsekwencji również pogarszaniem standardów jakości powietrza, co nie pozostaje bez skutków zdrowotnych dla lokalnych mieszkańców.

Z kolei cel strategiczny nr 3 *Zwiększenie kapitału społecznego opartego na współpracy i zaufaniu, sprzyjającego mobilizacji obywatelskiej i rozwiązywaniu lokalnych problemów* skoncentrowany jest głównie na działaniach nieinwestycyjnych. Brak ich realizacji nie będzie miał w zasadzie wpływu na stan i jakość środowiska gminy, niemniej brak pozytywnych działań skierowanych do społeczności również hamuje wzrost świadomości obywatelskiej, a pośrednio jest to powiązane ze wzrostem świadomości ekologicznej, wymienianej choćby w poprzednich celach strategicznych.

8. ISTNIEJĄCE PROBLEMY OCHRONY ŚRODOWISKA ISTOTNE Z PUNKTU WIDZENIA REALIZACJI PROJEKTOWANEGO DOKUMENTU, W SZCZEGÓLNOŚCI DOTYCZĄCE OBSZARÓW PODLEGAJĄCYCH OCHRONIE NA PODSTAWIE USTAWY Z DNIA 16 KWIETNIA 2004 R. O OCHRONIE PRZYRODY

W „Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Kozłowo” wskazano na główne problemy ochrony środowiska, wynikające przede wszystkim z antropogenizacji środowiska. Poniżej przytoczono wnioski wynikające ze Studium, odnosząc się do najważniejszych wskazanych problemów środowiska.

DEGRADACJA POWIERZCHNI ZIEMI I GLEB³²

32 Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Kozłowo, 2013r.

Na degradację powierzchni ziemi w gminie Kozłowo wpływ mają przede wszystkim:

- intensywne użytkowanie rolnicze,
- lokalne odkrywki surowców naturalnych.

Gleby w gminie Kozłowo charakteryzują się dużym zakwaszeniem, bowiem gleby bardzo kwaśne stanowią na jej terenie 13 %, a kwaśne 37 %. Odczyn kwaśny hamuje pobieranie przyswajalnych składników gleby, a równocześnie zwiększa dostępność metali ciężkich i pierwiastków śladowych. Wpływa to na zmniejszenie i pogorszenie jakości uzyskiwanych plonów.

ZANIECZYSZCZENIA POWIETRZA³³

Głównymi źródłami zanieczyszczeń powietrza w gminie Kozłowo są:

- małe i średnie zakłady przemysłowe o profilu produkcyjno – usługowo – handlowym, gdzie dominują głównie zakłady stolarsko – meblarskie,
- ruch komunikacyjny, reprezentując sektory: przemysłowy, komunalny i transportowy.

Zanieczyszczenia przemysłowe, powstają w wyniku:

- spalania paliw: pył, dwutlenek siarki (SO₂), dwutlenek azotu (NO₂), tlenek węgla (CO), dwutlenek węgla (CO₂),
- procesów technologicznych: fluor (F), kwas siarkowy (H₂SO₄), tlenek cynku (ZnO), chlorowódz (HCl), fenol, krezol, kwas octowy (CH₃COOH).

Zakładami przemysłowymi będącymi źródłami emisji pyłowych i gazowych na terenie gminy są zakłady posiadające decyzje Starosty Nidzickiego o dopuszczalnym poziomie emisji gazów i pyłów wprowadzanych do powietrza. Pozwolenie takie posiada 6 zakładów.

Emisja komunikacyjna, powoduje wzrost zanieczyszczeń gazowych oraz pyłowych, będących efektem:

- spalania paliw -zanieczyszczenia gazowe: tlenek węgla (CO), dwutlenek węgla (CO₂), tlenki azotu i węglowodory,
- ścierania opon, hamulców, nawierzchni drogowych -zanieczyszczenia pyłowe: zawierające ołów, kadm, nikiel i miedź.

Głównym źródłem emisji zanieczyszczeń komunikacyjnych drogowych są: drogi wojewódzkie, drogi powiatowe, niewielki fragment drogi krajowej nr 7.

Emisja zanieczyszczeń pochodzących z ruchu kolejowego na terenie gminy jest niewielka i nie przyczynia się w znaczący sposób do pogorszenia jakości powietrza atmosferycznego.

Emisja niska, będąca głównie efektem spalania paliw o niskiej jakości w paleniskach domowych oraz związana z działalnością małych zakładów, niepodlegających obowiązkowi posiadania pozwolenia na wprowadzanie substancji do powietrza, przyczynia się do wzrostu stężeń w atmosferze: dwutlenku siarki (SO₂), tlenku węgla (CO), tlenków azotu i niemetanowych lotnych związków organicznych. Zdecydowana większość gospodarstw domowych opalanych jest węglem. Natomiast pozostałe mieszkania ogrzewane są ze zbiorowych ciepłoków lub za pomocą innych źródeł energii cieplnej (np. olejem lub gazem).

³³ Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Kozłowo, 2013r.

Oceniając ogólny stan jakości powietrza można stwierdzić, iż największa koncentracja zanieczyszczeń emisji niskiej występuje we wszystkich miejscowościach oraz liniowo wzdłuż ciągów komunikacyjnych o największym natężeniu ruchu (drogi wojewódzkie).

W związku z przemianami chemicznymi, jakim podlegają emitowane do powietrza zanieczyszczenia, zmianie ulega skład chemiczny opadów atmosferycznych. Zanieczyszczenia są wymywane z atmosfery lub docierają do powierzchni ziemi jako opad suchy. Rozpuszczalne formy zanieczyszczeń powodują zakwaszanie opadu (kwaśne deszcze $\text{pH} < 5,0$) i niekorzystnie wpływają na stan środowiska.

HAŁAS³⁴

Głównym wskaźnikiem klimatu akustycznego jest sumaryczny poziom hałasu danego obszaru. W dużej mierze zależy on od urbanizacji przedmiotowego obszaru oraz rodzaju emitowanego hałasu, tj.:

- hałasu komunikacyjnego od dróg i szyn, który rozprzestrzenia się na odległe obszary ze względu na rozległość źródeł;
- hałasu przemysłowego obejmującego swym zasięgiem najbliższe otoczenie;
- hałasu komunalnego towarzyszącego obiektom sportu, rekreacji i rozrywki.

Hałas komunikacyjny

Podstawowymi czynnikami mającymi wpływ na poziom hałasu komunikacyjnego są:

- natężenie ruchu,
- udział transportu ciężkiego w strumieniu wszystkich pojazdów,
- stan techniczny pojazdów,
- rodzaj nawierzchni dróg,
- organizacja ruchu drogowego.

Hałas drogowy

Największe i główne zagrożenie hałasem komunikacyjnym występuje wzdłuż największych szlaków drogowych, jakim są drogi wojewódzkie. Znaczny ruch pojazdów koncentruje się na drogach:

- wojewódzkiej nr 545 - średnie natężenie ruchu w trakcie pomiarów dokonanych w 2005 roku wynosiło na odcinku Nidzica – granica województwa 13422 pojazdy/dobę, w miesiącach letnich 19564 pojazdy/dobę;
- wojewódzkiej nr 538 - średnie natężenie ruchu wynosiło na odcinku Nidzica – Uzdowo 417 pojazdów/dobę;
- krajowej nr 7 – średnie natężenie ruchu w trakcie pomiarów dokonanych w 2010 roku wynosiło 13 752 pojazdów/dobę, (w miesiącach letnich: 18 739 poj./dobę) - przechodzi przez niewielki fragment gminy Kozłowo, poza terenami zabudowy mieszkaniowej, toteż hałas nie jest dokuczliwym problemem,
- wzdłuż dróg powiatowych i gminnych - natężeniu ruchu na poziomie od 1 000 do 5 000 pojazdów/dobę - zasięg oddziaływania akustycznego jest nieduży (ostatnie badania na terenie gminy prowadzono w roku 2000, które wykazały natężenie ruchu rzędu 912 pojazdów/dobę). Przyjmuje się, że przy natężeniu ruchu około 1 000 samochodów na dobę, strefa uciążliwości mieści się w granicach pasa drogowego.

34 Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Kozłowo, 2013r.

Hałas kolejowy

Na obszarze gminy oddziaływanie akustyczne linii kolejowej nie stanowi poważnego zagrożenia, bowiem trasa linii kolejowej przebiega głównie poza terenami zwartej zabudowy (budynki i budowle mogą być wykonywane w odległości nie mniejszej niż 10 m od granicy obszaru kolejowego, a odległość ta od skraju toru nie może być mniejsza niż 20 m – *Rozporządzenie Ministra Transportu i Gospodarki Morskiej Dz. U. nr 52 poz. 627*).

Na linii tej ruch pociągów wynosi ok. 18 pociągów na dobę (w sezonie letnim 22 pociągi na dobę).

Hałas przemysłowy

Do zakładów przemysłowych będących źródłem hałasu należą przede wszystkim przedsiębiorstwa posiadające decyzje Starosty Powiatowego o dopuszczalnym poziomie hałasu. Jednak zgodnie z uzyskanymi informacjami, na terenie gminy Kozłowo nie występują zakłady posiadające tego typu decyzje.

Ze względu na brak aktualnych badań emisji hałasu z pozostałych podmiotów nie jest możliwa faktyczna rzeczowa ocena środowiska akustycznego wokół nich.

ZANIECZYSZCZENIA WÓD³⁵

Najbardziej aktualne badania jakości wody przeprowadzone zostały w 2015 r. w wybranych punktach (wodociągu sieciowego, ujęć wody, hydroforni)³⁶. Z reguły badana woda spełnia standardy w zakresie barwy, mętności i zapachu, notowane jednak są przekroczenia dopuszczalnych norm zawartości:

- żelaza (wodociąg sieciowy Gołębiewo, ujęcie wody Krokowo, ujęcie wody Siemianowo, wodociąg sieciowy Szkotowo, wodociąg sieciowy Turowo, ujęcie wody Turowo, wodociąg sieciowy Turówek);
- manganu (wodociąg sieciowy Gołębiewo, ujęcie wody Januszkowo, wodociąg sieciowy Kozłowo, ujęcie wody Krokowo, ujęcie wody Siemianowo, ujęcie wody Turowo, wodociąg sieciowy Turówek);
- azotanów (wodociąg sieciowy Gołębiewo, ujęcie wody Januszkowo, ujęcie wody Kamionki);
- jonów amonowych (wodociąg sieciowy Gołębiewo);
- liczba bakterii grupy Coli (ujęcie wody Kamionka, ujęcie wody Siemianowo).

Do zanieczyszczeń punktowych, stwarzających bardzo poważne zagrożenie dla czystości wód powierzchniowych należą przede wszystkim:

- bezpośrednie zrzuty surowych ścieków bytowo – gospodarczych do cieków wodnych (na nieskanalizowanych obszarach);
- zrzuty niedostatecznie oczyszczonych ścieków (nieodpowiadających warunkom pozwolenia wodnoprawnego).

Stan czystości rzek

- **Rzeka Nida (Wkra)** – ostatnie badania przeprowadzone przez Wojewódzki Inspektorat Ochrony Środowiska w Olsztynie w 2010r. Badania przeprowadzono w dwóch punktach kontrolnych: Zalesie – Krokowo oraz Działdowo (Kisiny). Badania czystości wód rzeki, pod

³⁵ Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Kozłowo, 2013r.

³⁶ Informacje udostępnione przez Gminę Kozłowo

względem klasyfikacji stanu ekologicznego (wskaźnik – roczne stężenie chlorofilu „a”) wskazały na I klasę jakości wód.

- **Rzeka Marózka** - jeden z największych dopływów Łyny. W 2010 roku WIOŚ w Olsztynie nie przeprowadził badań stanu jakości wód rzeki Marózka. Badania czystości wód rzeki, przeprowadzono w 2003 r. (WIOŚ) powyżej jeziora Kiernoz Wielki, w Kurkach (gm. Olsztynek). Marózka w badanym przekroju prowadziła wody II klasy czystości, o czym zdecydowały BZT₅, fosforany i saprobowość sestonu. Pozostałe wskaźniki fizykochemiczne oraz miano coli odpowiadały I klasie. W poprzednim roku badań tj. w 2000, jakość wody w tym punkcie również wskazywała na II klasę. Zdecydowały o tym te same wskaźniki, co w roku 2003.
- **Pozostałe ciek wodne** – pozostałe, występujące na terenie gminy ciek nie są objęte badaniami jakości wód. Jednak z uwagi na niewielką ilość istniejącej sieci kanalizacji sanitarnej oraz stan czystości monitorowanych cieków wodnych (np. Nidy), można przypuszczać, iż pozostałe istniejące na terenie gminy ciek, a przede wszystkim te przepływające przez nieskanalizowane miejscowości, również prowadzą wody w znacznym stopniu obciążone zanieczyszczeniami bakteriologicznymi.

Stan czystości zbiorników wodnych

- **Jezioro Kownatki** - badania czystości wód jeziora przeprowadzono w 2009 r. (WIOŚ w Olsztynie) według rozporządzenia Ministra Środowisko z dnia 20 sierpnia 2008r. w sprawie sposobu klasyfikacji stanu jednolitych wód powierzchniowych (Dz.U. Nr 162, poz. 1008). Wody jeziora, zarówno w okresie wiosennym, jak i letnim, charakteryzują się bardzo wysokim stężeniem zanieczyszczeń organicznych, niską przezroczystością. Wynika to m.in. z faktu, iż jezioro Kownatki jest zbiornikiem przepływowym, znacznie obciążonym użytkowaniem rekreacyjnym. Ponadto na jeziorze prowadzona jest intensywna gospodarka rybacka. W jeziorze występują bardzo wysokie stężenia azotu mineralnego i fosforu. Ponadnormatywne zawartości substancji biogennych wskazują na wysoką trofię wód jeziora. W wodach akwenu coraz częściej pojawiają się zakwity fitoplanktonu.

Zanieczyszczenia wód podziemnych

Wody podziemne do picia i na potrzeby gospodarcze na terenie gminy Kozłowo ujmowane są głównie z czwartorzędowego piętra wodonośnego. Ujmowana woda rozprowadzana jest siecią wodociągową do jednostek osadniczych.

Punkt monitoringu wód podziemnych (sieci krajowej) na terenie powiatu nidzickiego, położony najbliżej gminy Kozłowo znajduje się w Nidzicy (gm. Nidzica), na obszarze występowania GZWP 214 i 215.

PROMIENIOWANIE I POLE ELEKTROMAGNETYCZNE³⁷

Na obszarze gminy Kozłowo źródłami pola elektromagnetycznego są:

- stacje radiowe,
- stacje telewizyjne,
- stacje telefonii komórkowej,

³⁷ Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Kozłowo, 2013r.

- medyczne urządzenia diagnostyczne i terapeutyczne,
- urządzenia przemysłowe i gospodarstwa domowego,
- systemy przesyłowe energii elektrycznej.

Z punktu widzenia ochrony środowiska istotne znaczenie mają:

- urządzenia radiokomunikacji rozsiewczej,
- stacje nadawcze radiowe,
- stacje telewizyjne,
- stacje telefonii komórkowej.

Urządzenia te emitują do środowiska fale elektromagnetyczne wysokiej częstotliwości w postaci radiofal o częstotliwości od 0,1 – 300 MHz i mikrofal od 300 do 300 000 MHz.

Na terenie gminy Kozłowo znajdują się przede wszystkim pojedyncze sztuczne oraz liniowe źródła pól elektromagnetycznych wraz ze związanymi z nimi stacjami elektroenergetycznymi.

Stacje bazowe telefonii komórkowej

Na terenie gminy Kozłowo zlokalizowane są 4 obiekty telefonii komórkowej – stacje nadawcze, których promieniowanie elektromagnetyczne średniej mocy wynosi 0,1 W/m². Średnia wysokość anten wynosi ok. 40,0 m. Są to:

- 2 stacje bazowe telefonii komórkowej sieci IDEA - w m. Kozłowo,
- stacja bazowa telefonii komórkowej sieci PLUS GSM - w m. Michałki,
- stacja bazowa telefonii komórkowej sieci ERA GSM - w m. Turowo.

Pola elektromagnetyczne telefonii komórkowej są wypromieniowywane na bardzo dużych wysokościach, w miejscach niedostępnych dla ludzi.

Pozostałe źródła promieniowania elektroenergetycznego

Innymi emiterami promieniowania elektroenergetycznego na terenie gminy Kozłowo są:

- elektroenergetyczne linie napowietrzne NN 0,4 kV, SN 15 kV, WN 110 kV;
- stacje elektroenergetyczne (GPZ 110/15 kV Działdowo - Nidzica);
- stacje transformatorowe;
- cywilne stacje radiowe CB o mocy około 10 W;
- urządzenia nadawcze, diagnostyczne i inne, będące w posiadaniu policji, straży pożarnej, pogotowia i zakładów przemysłowych.

Źródłem pola elektroenergetycznego o wartościach znacznie przekraczających dopuszczalne w terenach zabudowy mieszkaniowej są linie wysokich i najwyższych napięć. W związku z tym pod liniami o napięciu 110 kV i wyższym oraz w ich bezpośrednim sąsiedztwie, jak i również w bezpośrednim sąsiedztwie stacji elektroenergetycznych należy unikać lokalizacji budynków mieszkalnych lub ich lokalizacja powinna być poprzedzona odpowiednimi pomiarami.

DEGRADACJA ROŚLINNOŚCI I JEJ ZAGROŻENIA³⁸

Przejawami zagrożeń i degradacji roślinności na obszarze gminy Kozłowo są:

³⁸ Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Kozłowo, 2013r.

- postępująca eutrofizacja jezior,
- dzikie wysypiska i zaśmiecenia,
- wyrobiska i tereny ze zdegradowaną powierzchnią ziemi,
- wypalanie łąk,
- zaprzestanie użytkowania części łąk i pastwisk,
- przekształcenie części łąk i pastwisk na uprawy,
- nasadzenia gatunków szybko rosnących obcych siedliskowo,
- presja rekreacyjna,
- groźenie nieruchomości przyległych do wód powierzchniowych.

ZAGROŻENIA DLA ŚWIATA ZWIERZĄT³⁹

Zagrożeniami dla świata zwierząt, wynikającymi z działalności ludzkiej, są:

- postępująca eutrofizacja jezior,
- hałas komunikacyjny i wzmożony ruch pojazdów i pociągów, przecinający główne szlaki przemieszczania się zwierząt,
- dewastacja i utrata tarlisk ryb,
- kłusownictwo,
- rekreacja.

DEWASTACJA KRAJOBRAZU⁴⁰

Negatywny wpływ na krajobraz wywierają głównie obiekty duże kubaturowo, np. zakłady przemysłowe, kominy, silosy. Na obszarze gminy Kozłowo nie występują duże zakłady przemysłowe. Istnieje natomiast wiele małych i średnich zakładów usługowo-handlowych (głównie we wsiach Kozłowo i Szkotowo), które mimo nieco większych rozmiarów, poprzez powiązanie z siedliskowym charakterem zabudowy nie pogarszają walorów estetyczno – krajobrazowych.

W sposób podobny na walory estetyczno - krajobrazowe oddziałują maszty telefonii komórkowej, rozstawione na terenie gminy.

Negatywne oddziaływanie na krajobraz gminy ma chaotyczna i nieujednolicona stylowo zabudowa mieszkalna oraz wyrobiska poeksploatacyjne głównie kruszywa naturalnego występujące na terenie gminy.

8.1 PROBLEMY OCHRONY PRZYRODY

Na obszarze gminy Kozłowo znajdują się dwa obszary chronionego krajobrazu: OChK Rzeki Nidy i Szkotówki (Rozporządzenie Wojewody Warmińsko-Mazurskiego z dnia 28 listopada 2008 r.), OChK Jeziora Mielno (Rozporządzenie Wojewody Warmińsko-Mazurskiego z dnia 3 listopada 2008 r.). Dla obu z nich rozporządzenie ustanawiające te obszary, wskazują ustalenia czynnej ochrony ekosystemów leśnych, czynnej ochrony nieleśnych ekosystemów obszaru, czynnej ochrony ekosystemów wodnych obszaru. Rozporządzenia wprowadzają też określone zakazy w stosunku do użytkowników korzystających z zasobów obszaru. Na obszarze gminy nie występują takie formy ochrony przyrody jak obszary Natura 2000, dla których określane są Plany Zadań Ochronnych. PZO zawierają informacje na temat aktualnych, istniejących problemów ochrony przyrody obszaru objętego planem, odnoszące się najczęściej do zagrożeń dla danego gatunku bądź siedliska.

³⁹ Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Kozłowo, 2013r.

⁴⁰ Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Kozłowo, 2013r.

Rozporządzenia dla OChK na obszarze gminy Kozowo nie wskazują na tego typu zagrożenia. Niemniej na podstawie zapisów rozporządzeń można wywnioskować, iż potencjalne problemy ochrony przyrody tych obszarów związane są przede wszystkim z oddziaływaniem antropogenicznym, w tym rolniczym, w stosunku do takich elementów jak likwidowania i niszczenia zadrzewień śródpolnych, przydrożnych i nadwodnych, wydobywania do celów gospodarczych skał, w tym torfu, oraz skamieniałości, w tym kopalnych szczątków roślin i zwierząt, a także minerałów i bursztynu, wykonywania prac ziemnych trwale zniekształcających rzeźbę terenu, z wyjątkiem prac związanych z zabezpieczeniem przeciwpowodziowym lub przeciwosuwiskowym lub utrzymaniem, budową, odbudową, naprawą lub remontem urządzeń wodnych, dokonywania zmian stosunków wodnych, jeżeli służą innym celom niż ochrona przyrody lub zrównoważone wykorzystanie użytków rolnych i leśnych oraz racjonalna gospodarka wodna lub rybactwa; likwidowania naturalnych zbiorników wodnych, starorzeczy i obszarów wodno-błotnych, zabijania dziko występujących zwierząt, niszczenia ich nor, legowisk, innych schronień i miejsc rozrodu oraz tarlisk, złożonej ikry, z wyjątkiem amatorskiego połowu ryb.

8.2 PROBLEMY ZWIĄZANE Z EMISJĄ CO₂ ORAZ ADAPTACJĄ DO EKSTREMALNYCH ZJAWISK POGODOWYCH⁴¹

W najbliższych dziesięcioleciach do głównych problemów związanych z ocieplaniem klimatu należy zaliczyć:

- coraz częściej występujące fale upałów (ciągi dni z maksymalną temperaturą dobową powietrza $\geq 30^{\circ}\text{C}$ utrzymującą się przez co najmniej 3 dni); tendencje wzrostowe fal upałów będą kształtowane m.in. warunkami solarnymi. Należy oczekiwać, że nastąpi wzrost usłonecznienia do 1800–1900 godzin w roku w rejonach przybrzeżnych i ułożonym równoleżnikowo centralnym obszarze Polski;
- tendencje spadkowe liczby dni mroźnych i bardzo mroźnych (dni z temperaturą maksymalną dobową $\leq 0^{\circ}\text{C}$ i dni z temperaturą maksymalną $\leq -10^{\circ}\text{C}$) przy jednoczesnej niewielkiej tendencji wzrostowej na przeważającym obszarze kraju długości okresów mroźnych - najdłuższe trwały ponad 20 dni i poza górami wystąpiły w północno-wschodniej części kraju – m. in. w województwie warmińsko-mazurskim; najdłuższe okresy bardzo mroźne wystąpiły w północno-wschodniej i wschodniej części kraju (10–20 takich epizodów w ciągu 40 lat);
- liczbę dni z pokrywą śnieżną wydłuża się z zachodu i południowego-zachodu ku północnemu-wschodowi kraju z 30–60 do 80–90 dni i ponad 200 dni wysoko w górach
- na większości obszaru Polski nastąpiła zmiana struktury opadów polegająca na zdecydowanym wzroście liczby dni z opadem dobowym o dużym natężeniu: opad dobowy ≥ 10 mm i ≥ 20 mm wzrósł do 10 dni na dekadę i 4 dni na dekadę; zauważalny jest spadek wysokości maksymalnych opadów 5-dobowych przebiegający wzdłuż pasa od Słubic i Gorzowa Wlkp., poprzez Suwalszczyznę po południową część Podlasia
- analiza długości okresów bezopadowych, (liczba dni bez opadu lub z opadem poniżej 1 mm) wskazuje, że w okresie 12 lat (1991–2002), w Polsce wschodniej wydłużył się okres bezdeszczowy, nawet o 5 dni na dekadę; jest to obszar, który w tym okresie był najczęściej nawiedzany klęską suszy; w ciągu ostatnich 60 lat obserwuje się rosnącą częstotliwość tego zjawiska.

Na terenie województwa warmińsko-mazurskiego najczęściej występującymi zdarzeniami ekstremalnymi są: deszcze nawalne, grad nawalny, huragany, uderzenia pioruna, powódzie (a właściwie w warunkach Warmii i Mazur lokalne potopienia wynikające z nadmiaru opadów atmosferycznych) oraz ujemne skutki przezimowania roślin. Największe straty w produkcji rolniczej powodowane są przez ujemne skutki przezimowania. Takie zjawisko powiązane jest najczęściej

⁴¹ Opracowano głównie na podstawie portalu Klimada: www.klimada.mos.gov.pl

z beznieźnymi zimami i bardzo niskimi temperaturami powietrza (gdym podczym dnia występuje dość silne nasłonecznienie). Može ono być także powiązane z długim czasem zalegania na roślinie grubej warstwy śniegu (w związku z tym rośliny wygniwają) oraz przymrozkami w okresach rozpoczęcia wegetacji przez rośliny.

W przypadku rolnictwa w ramach działań adaptacyjnych należy zwiększyć finansowanie wszelkich działań dotyczących gospodarowania rolniczymi zasobami wodnymi (zwiększanie retencji, w tym małej retencji wodnej, czynnej i biernej ochrony przeciwpowodziowej, zrównoważonych nawodnień). Bardzo istotne jest identyfikowanie zjawisk niekorzystnych i ich prognozowanie. Pozwoli to określić działania adaptacyjne, zarówno obecne, jak i potencjalne, które będą potrzebne w późniejszym okresie. Istotne jest zwiększanie świadomości, zarówno decydentów jak i rolników, o zmianach klimatu jakie są już faktem oraz przyszłych zmian prognozowanych przez scenariusze klimatyczne. Przeprowadzona analiza wskazuje na potrzebę podjęcia działań zapobiegawczych polegających na zapewnieniu mechanizmów zabezpieczających braki produktów rolnych na rynku oraz wspierania rolników w odtworzeniu produkcji po częściej występujących latach ze startami z powodu niekorzystnych zjawisk klimatycznych (pomoc finansowa, zapewnienie dostępu do materiału siewnego).

Jako główne konsekwencje ocieplania klimatu należy wskazać wpływ na wiele sektorów gospodarki i społeczeństwo poprzez oddziaływanie na fizyczne i biologiczne składniki ekosystemów, takie jak: woda, gleba, powietrze i różnorodność biologiczna. Ekstremalne zjawiska klimatyczne powodują znaczne straty społeczne i gospodarcze. Uderzają one w infrastrukturę (budynki, transport, dostawy energii i wody), stwarzając szczególne zagrożenie użytkowania ziemi na gęsto zaludnionych obszarach. Wraz ze wzrostem częstotliwości występowania ekstremalnych zjawisk pogodowych może nastąpić wzrost zachorowań i przypadków śmiertelnych związanych z warunkami pogodowymi tj. nadmierna śmiertelność z powodu upałów, występowanie inwazyjnych nosicieli chorób zakaźnych. Zmiany klimatu będą stanowić zagrożenie dla dobrostanu zwierząt, a także wpływać na zdrowie roślin poprzez stwarzanie sprzyjających warunków dla nowych lub migrujących organizmów szkodliwych.

Obowiązek zapewnienia bezpieczeństwa obiektów budowlanych, w tym także obiektów infrastruktury transportowej, jest zapisany w ustawie – Prawo budowlane.

O ile urządzenia transportowe (w zakresie: rozwiązań materiałowo-konstrukcyjnych, warunków użytkowania, stosowanego paliwa i materiałów eksploatacyjnych można na bieżąco dostosować do zmieniających się warunków, o tyle w odniesieniu do infrastruktury transportowej, która jest budowana na długi okres funkcjonowania (np. 100 lat), zdefiniowanie wrażliwości na zmiany oraz działania adaptacyjne należy sukcesywnie wprowadzać z dużym wyprzedzeniem. Jak wskazują analizy prezentowane na portalu *Klimada*, śnieg, deszcz i wiatr są najważniejszymi czynnikami, które należy brać pod uwagę w przypadku projektowania infrastruktury drogowej, a w następnej kolejności mróz i upał.

Jednym z najbardziej dokuczliwych zjawisk są wahania temperatury, w szczególności tzw. przejścia przez temperaturę 0°C w połączeniu z opadami lub topniejącym śniegiem: sprzyjają zjawisku gołoledzi a także intensyfikują korozyjne oddziaływanie wody (i soli) na infrastrukturę transportową.

Równie niekorzystne jest oddziaływanie wysokich temperatur i upałów, szczególnie długotrwałych, które powodują przegrzewanie się silników i innych urządzeń technicznych, zwiększenie podatności nawierzchni bitumicznych na oddziaływania pojazdów, co wymusza konieczność wprowadzenia ograniczenia ruchu ciężkich pojazdów, obniżenie komfortu pracy kierowców i pracowników obsługi, a także pasażerów.

W przypadku budownictwa za jeden z najbardziej narażonych na zmiany klimatu jest budownictwo na obszarach wiejskich.

Budownictwo wiejskie charakteryzuje się specyficznymi cechami:

- rozproszenie przestrzenne co sprawia, że budynki są szczególnie podatne na ekstremalne zjawiska klimatyczne (przede wszystkim oddziaływanie wiatru),
- wpływ budowlanej tradycji regionalnej (np. strome dachy na terenach górskich, budownictwo drewniane),
- łączenie funkcji inwestora, wykonawcy i użytkownika obiektu, a także często projektanta,
- bliskie sąsiedztwo nieuregulowanych cieków wodnych,
- niski poziom kultury technicznej zarówno wykonawców, jak i przyszłych użytkowników, przejawiający się np. w niestosowaniu wieńców lub izolacji, braku właściwych zabezpieczeń antykorozyjnych czy odwodnień,
- słaby lub niedostateczny nadzór budowlany.

Na terenach wiejskich są budowane także obiekty (np. magazynowe), które mogą mieć konstrukcję nietypową: stosunkowo wysokie zewnętrzne ściany nośne lub słupy (żelbetowe lub stalowe), lekką konstrukcję dachu (dach nieocieplany), z małą liczbą usztywnień poprzecznych. Konstrukcje takie są wrażliwe na silne podmuchy wiatru i na intensywne opady śniegu. Na oddziaływania wiatru są także wrażliwe: szklarnie, napowietrzne linie energetyczne oraz naziemne zbiorniki na gnojowicę. Natomiast zbiorniki zagłębione w gruncie wykazują wrażliwość na wahania poziomu wody gruntowej, która przy wysokim poziomie może doprowadzić do wyparcia konstrukcji z podłoża i awarii zbiornika.

Czynnikiem, który powinien być także uwzględniany na każdym etapie życia obiektu, jest wysoka temperatura oddziałująca przede wszystkim na ludzi. Z tych powodów może wystąpić potrzeba projektowania rozwiązań uwzględniających występowanie upałów (np. problem klimatyzacji i wentylacji obiektów).

9. PRZEWIDYWANE ZNACZĄCE ODDZIAŁYWANIA

Szczegółowa analiza dotycząca potencjalnych oddziaływań na środowisko została zawarta w załączniku nr 1. Objęła ona ocenę wszystkich celów szczegółowych oraz wskazanych zadań strategicznych.

Podsumowując wstępną część analizy, można wskazać następujące grupy oddziaływań:

Potencjalnie pozytywne (pośrednie) - z uwagi na charakter "miękki" planowanych działań. Zaliczyć tu można wszelkiego rodzaju działania o charakterze społecznym, ale także towarzyszące rozwojowi gospodarczemu, ograniczające się do działań edukacyjnych, podnoszenia kwalifikacji, podnoszenia wiedzy o środowisku. Są to działania nieinwestycyjne, których realizacja pośrednio może oddziaływać pozytywnie na środowisko. Do tej grupy zaliczono przykładowo zadania zawarte w celu szczegółowym SRGK 1.1,

Neutralne dla środowiska, o pozytywnym charakterze społecznym – działania tego typu mają przede wszystkim charakter społeczny, nie odnoszą się jednak ani bezpośrednio ani pośrednio do środowiska. Zaliczono do tej grupy przede wszystkim cel strategiczny nr 3 (wszystkie cele strategiczne), cel szczegółowy 1.2, 1.3, 1.4 i częściowo 2.4.

Mieszane (zarówno pozytywne jak i negatywne) dla środowiska – są to kluczowe, z punktu oddziaływania na środowisko, działania inwestycyjne, które w ramach etapu realizacji będą niosły zazwyczaj krótkoterminowe oddziaływania negatywne dla środowiska i ludzi, jednak ostatecznie cel realizacji tych zadań ma mieć długofalowy charakter pozytywny dla środowiska. Są to przede wszystkim działania inwestycyjne planowane w ramach zadań celu szczegółowego 2.1, 2.2, 2.3 i częściowo 2.4.

To właśnie dla tej grupy przedsięwzięć zdiagnozowano w kolejnym podrozdziale potencjalne oddziaływanie na środowisko, w tym oddziaływanie na ludzi.

Oddziaływań o typowym charakterze hamującym, powodujących trwałe i nieodwracalne szkody w środowisku, nie zidentyfikowano w ramach przeanalizowanych zadań strategicznych.

9.1 W OBSZARZE RÓŻNORODNOŚCI BIOLOGICZNEJ (W TYM SIEDLISK ROŚLINNOŚCI, GRZYBÓW I POROSTÓW)

W ocenie oddziaływania inwestycji na bioróżnorodność ujętych w SRGK należy wziąć pod uwagę fakt, że planowane inwestycje mają głównie charakter rozbudowy i modernizacji istniejącej infrastruktury, np.: rozbudowa i modernizacja lokalnej infrastruktury transportowej, likwidacja barier urbanistycznych i transportowych utrudniających przemieszczanie się, rozbudowa i modernizacja sieci wodociągowej oraz kanalizacyjnej, modernizacja oczyszczalni ścieków, rozbudowa i modernizacja oświetlenia publicznego. Nie są to więc działania, których realizacja spowoduje w konsekwencji istotne straty w różnorodności biologicznej – na etapie ich eksploatacji oddziaływanie na różnorodność biologiczną nie będzie zasadniczo odbiegało od istniejącego aktualnie. Także budowa nowych obiektów – np. służących integracji oraz aktywności sportowo-rekreacyjnej, np. placów zabaw, boisk do gier zespołowych, siłowni napowietrznych, miejsc spotkań, będzie realizowana w przestrzeni zurbanizowanej, co nie spowoduje negatywnych skutków dla różnorodności biologicznej.

Możliwe są jednak negatywne oddziaływania o charakterze długofalowym, jednak o bardzo małej lokalnej skali, polegające m. in. na wyłączeniu z produktywności biologicznej fragmentu terenu – np. w wyniku modernizacji infrastruktury drogowej lub powstania nowego boiska sportowego. Trwałe zajęcie pasa gruntu pod poszerzaną jezdnię czy nowe obiekty budowlane użyteczności publicznej wyeliminuje nieodwracalnie z produktywności biologicznej taki teren, co bezpośrednio wpływa na

zniszczenie siedlisk roślinności, innych porostów, grzybów czy owadów. Są to jednak typowe dla tego typu niekorzystne oddziaływania i należy wskazać, że planowane zadania (modernizacje, a nie budowa nowych dróg) już same w sobie znacząco ograniczają straty w różnorodności, w porównaniu z tymi, które powstałyby przy budowie nowych dróg). Określenie szczegółowego oddziaływania na grzyby, porosty i znajdujące się przy drogach siedliska roślinności powinno być przedmiotem analizy na etapie oceny oddziaływania poszczególnych przedsięwzięć.

9.2 W OBSZARZE ODDZIAŁYWANIA NA ROŚLINY

W obszarze oddziaływania na rośliny największe znaczeni będą miały inwestycje z zakresu rozbudowy i modernizacji infrastruktury, poprawy dostępu do jezior i infrastruktury towarzyszącej, koszenie traw, nasadzenia zieleni, ale również pośrednio skutki użytkowania infrastruktury, jak np. zwiększony ruch pojazdów na zmodernizowanych drogach.

Przed wszystkim w trakcie prac realizacyjnych możliwe będą negatywne oddziaływania związane z wycinką roślinności, w tym drzew. Wycinka drzew będzie miała wpływ na gatunki roślin i grzybów. Dojdzie również do likwidacji niektórych stanowisk roślinności zielno- trawiastej. W trakcie trwania prac, wjazdu ciężkiego sprzętu, roślinność niska może ulec zniszczeniu, jednak po zakończeniu inwestycji, w kolejnych okresach wegetacyjnych, nastąpi szybka sukcesja.

W związku z kwasotwórczym charakterem emisji gazowych pochodzących ze spalania paliw w silnikach pojazdów mogą one wywoływać bezpośrednie i pośrednie negatywne oddziaływania na rośliny o dużej wrażliwości, zwłaszcza na obszary leśne. Zapylenie w sąsiedztwie dróg może być powodem ograniczenia efektywności produkcji roślinnej przez negatywny wpływ pyłów na fotosyntezę. Emisja pyłów metalicznych i ich osiadanie na powierzchni gleb i roślin może powodować pogorszenie jakości plonów i ograniczenie niektórych form użytkowania (uprawy owoców i warzyw, użytkowanie pastwiskowe). W związku z planowanymi inwestycjami o charakterze rozbudowy istniejącej infrastruktury drogowej, oddziaływania te będą zbliżone do obecnych.

9.3 W OBSZARZE ODDZIAŁYWANIA NA ZWIERZĘTA

Ewentualna wycinka drzew bądź lokalne niszczenie przestrzeni porośniętych trawami, przyczyni się do ograniczenia potencjalnych miejsc lęgowych dla ptaków i nietoperzy oraz niszczenia siedlisk bezkręgowców. Realizacja inwestycji infrastrukturalnych, zwłaszcza drogowych może również przyczynić się do zaburzenia migracji herpetofauny. W przypadku ssaków, rozbudowa drogi może spowodować uszczuplenie ich siedlisk stanowiących miejsce żerowania oraz z potencjalne przerwanie ciągów migracyjnych w wyniku eksploatacji inwestycji liniowej.

Na zakłócanie spokoju zwierząt może mieć wpływ także wzrost turystów odwiedzających gminę. Jednym z zadań przewidzianych do realizacji jest poprawa dostępu do jezior i infrastruktury towarzyszącej, w szczególności poprzez utworzenie plaży nad jeziorem Kownatki, wykonanie ścieżek pieszych nad jeziorem Szkotowskim.

Zakres oddziaływania na zwierzęta i ewentualne działania kompensacyjne będzie można określić po przeprowadzeniu szczegółowej oceny oddziaływania na środowisko. Nie przewiduje się jednak negatywnych oddziaływań, które miałyby znacząco i długofalowo wpływać na cele ochrony OChK zlokalizowanych na terenie gminy Kozłowo.

9.4 W OBSZARZE ODDZIAŁYWANIA NA LUDZI

Oddziaływania negatywne dla ludzi będą miały przede wszystkim charakter krótkotrwałych uciążliwości związanych z etapem realizacji inwestycji. Będą to głównie oddziaływania związane z hałasem, zmianami w organizacji ruchu. Możliwe jednak jest, iż w przypadku budowy nowych odnawialnych źródeł energii, takich jak siłownie wiatrowe lub biogazownie, spotkają się one

z protestami społecznymi. Należy więc zwrócić szczególną uwagę na wsparcie rzetelnego dialogu pomiędzy inwestorem, a społeczeństwem.

W SRGK można również wskazać liczne oddziaływania pozytywne w wyniku modernizacji infrastruktury, jak choćby likwidacja barier urbanistycznych i transportowych utrudniających przemieszczanie się, Rozwój publicznego transportu zbiorowego na terenie gminy, modernizacja sieci wodociągowej poprawi z kolei jakość wody pitnej dla mieszkańców gminy.

9.5 W OBSZARZE ODDZIAŁYWANIA NA WODY

Infrastruktura powierzchniowa (utwardzone place, powierzchnie dachowe, czy też drogi) wymaga obsługi w zakresie odprowadzania wód opadowych z powierzchni zanieczyszczonych, tym sposobem ścieki opadowe zawierające zawiesiny oraz substancje rozpuszczone, trafiają do wód lub ziemi, powodując ich degradację. Sytuacja jest szczególnie niekorzystna w sezonie zimowym, przy stosowaniu środków chemicznych do usuwania gołodzi i śliskości pośniegowej. Istnieją jednak rozwiązania techniczne umożliwiające ograniczenie ładunku zanieczyszczeń wprowadzanego tą drogą do wód i ziemi (separatory, odstojniki).

Plan Rozwoju uwzględnia rozbudowę odcinków dróg wojewódzkich, których przebieg zawiera się w obszarze dorzeczy: Wisły i Pregoły.

Ograniczenie do analizy na poziomie wód powierzchniowych i pominięcie jednolitych części wód podziemnych wynika z charakteru planowanych przedsięwzięć, których realizacja i eksploatacja nie wpłynie na cele ustalone dla wód podziemnych. Jednocześnie należy dodać, iż dla zdecydowanej większości zadań strategicznych nie wskazano w SRGK konkretnych lokalizacji, stąd analiza możliwa jest jedynie na poziomie bardzo ogólnym.

W procesie oceny oddziaływania na środowisko planowanych przedsięwzięć infrastrukturalnych, zwłaszcza drogowych, należy ocenić zagrożenia związane z osiągnięciem celów środowiskowych poszczególnych jednolitych części wód powierzchniowych. W tym celu należy przeprowadzić analizę zgodności poszczególnych przedsięwzięć z celami Ramowej Dyrektywy Wodnej. Szczegółową analizę zgodności planowanych przedsięwzięć z celami środowiskowymi Ramowej Dyrektywy Wodnej należy przeprowadzić zwłaszcza w przypadku, gdy w ramach przebudowy odcinka drogi będą budowane mosty lub przepusty w korycie cieków wodnych. **Generalnie nie przewiduje się wpływu na zmianę klasy stanu/potencjału wód, pod warunkiem stosowania prawidłowych rozwiązań technicznych na etapie projektowania (np. przepustów).** W tabeli poniżej przedstawiono główne oddziaływania antropogeniczne na obszary dorzeczy objęte SRGK, które mogą być pomocne przy ocenie wpływu planowanych przedsięwzięć na środowisko.

TABELA 4 GŁÓWNE ODDZIAŁYWANIA ANTROPOGENICZNE NA OBSZARACH DORZECZY

Lp.	Obszar Dorzecza	
	Wisły ⁴²	Pregoły ⁴³
1	Zrzuty ścieków komunalnych i przemysłowych	
2	Zanieczyszczenia obszarowe głównie z terenów rolniczych (działalność rolnicza, zanieczyszczenia związkami azotu ze źródeł rolniczych)	
3	Zrzuty ścieków komunalnych z terenów nieobjętych kanalizacją	
4	Zanieczyszczenia związane z rozwojem	

⁴² Plan gospodarowania wodami na obszarze dorzecza Wisły, KZGW, Warszawa 2011

⁴³ Plan gospodarowania wodami na obszarze dorzecza Pregoły, KZGW, Warszawa 2011

Źródło: Opracowanie własne na podstawie treści planów gospodarowania wodami na obszarze dorzeczy

Podczas eksploatacji dróg i powierzchni utwardzonych będą odprowadzane wody opadowe lub roztopowe, ujęte w otwarte lub zamknięte systemy kanalizacyjne, pochodzące z powierzchni zanieczyszczonych o trwałej nawierzchni dróg. Odprowadzanie tego rodzaju ścieków będzie realizowane za pośrednictwem urządzeń wodnych, których rodzaj, liczba i lokalizacje nie zostały jeszcze doprecyzowane. **Przy zastosowaniu standardowych rozwiązań chroniących środowisko nie przewiduje się negatywnego wpływu realizacji SRGK na poszczególne elementy jakościowe wód.**

9.6 W OBSZARZE ODDZIAŁYWANIA NA POWIETRZE

W obszarze oddziaływania na powietrze dla poprawy jego stanu kluczowe znaczenie będą miały działania związane ze wsparciem i promocją bardziej efektywnych energetycznie oraz przyjaznych środowisku metod ogrzewania mieszkań, w tym poprzez termomodernizację budynków oraz wymianę pieców, podnoszenie świadomości i wrażliwości ekologicznej mieszkańców oraz przedsiębiorców, w kwestii zapobiegania zanieczyszczaniu m.in. poprzez segregację odpadów komunalnych, wyeliminowanie przypadków spalania odpadów w piecach, oszczędne korzystanie z zasobów (wody, energii, materiałów). Pośrednio – poprzez ograniczanie zapotrzebowania na konwencjonalne surowce energetyczne, pozytywne oddziaływanie będą również miały takie zadania jak rozbudowa i modernizacja oświetlenia publicznego, zwłaszcza ulic i skwerów, a także obiektów użyteczności publicznej i prowadzących do nich ciągów komunikacyjnych, z wykorzystaniem efektywnych energetycznie rozwiązań (np. zastępowanie starych lamp nowymi LED-owymi, stosowanie automatyki sterowania oświetleniem, wykorzystanie innowacyjnych technologii zasilanych czystą energią (np. baterie słoneczne, małe turbiny wiatrowe), a także promocja i budowa standardowych źródeł odnawialnych - m.in. siłowni wiatrowych, turbin wodnych, ogniw fotowoltaicznych, biogazowni.

Pozytywnym oddziaływaniem jest także rozwój publicznego transportu zbiorowego na terenie gminy poprzez zwiększenie oraz optymalizację sieci połączeń pomiędzy miejscowościami położonymi peryferyjnie, a Kozłowem, oraz usprawnienie komunikacji z większymi ośrodkami miejskimi. Promowanie zbiorowych środków transportu należy do jednego z najważniejszych elementów gospodarki niskoemisyjnej. Pomimo, iż Kozłowo jest gminą wiejską i skala pozytywnego oddziaływania na środowisko tego typu przedsięwzięć będzie niewielka, ma ona jednak istotne znaczenie dla lokalnej społeczności, warto więc zwrócić uwagę także na ekologiczny aspekt tego rodzaju transportu, co służy podnoszeniu świadomości ekologicznej.

9.7 W OBSZARZE ODDZIAŁYWANIA NA POWIERZCHNIĘ ZIEMI

Trwałe zajmowanie terenu pod powierzchnie utwardzone, takie jak place, budynki czy odcinki dróg, powoduje wyłączenie terenów z produkcji rolniczej lub leśnej. Ponadto – w przypadku wzrostu transportu w związku z kwasotwórczym charakterem emisji gazowych może występować negatywny wpływ skutkujący zakwaszeniem gleb w sąsiedztwie dróg, zwłaszcza gleb lekkich podatnych na degradację. Emisje pyłowe obciążone metalami ciężkimi mogą powodować zwiększoną akumulację metali ciężkich w wierzchniej warstwie gleb w bezpośrednim sąsiedztwie drogi (do 100m). Znaczące negatywne oddziaływania mogą wystąpić wskutek katastrof, awarii, wypadków i kolizji zwłaszcza przy transporcie ładunków niebezpiecznych.

9.8 W OBSZARZE ODDZIAŁYWANIA NA KRAJOBRAZ

Usunięcie roślinności w ramach realizacji inwestycji infrastrukturalnych, zwłaszcza usunięcie przydrożnych drzew (lub ich części) może spowodować negatywne oddziaływanie na krajobraz, dla

którego są one charakterystycznym elementem w przestrzeni. Oddziaływanie to ma charakter odwracalny, ale wymaga długiego okresu czasu potrzebnego do wzrostu i rozwoju drzew nasadzonych w ramach działań kompensacyjnych. Należy do wzięć pod szczególną uwagę na etapie oceny oddziaływania na środowisko poszczególnych przedsięwzięć.

Planowane w dokumencie inwestycje mają charakter rozbudowy istniejącej infrastruktury, co oznacza, że ingerencja w krajobraz nie będzie znacząca (chyba, że na terenie gminy powstaną siłownie wiatrowe). Zmiany w krajobrazie związane z ich budową powinny być szczególnie wzięte pod uwagę w ramach ocen oddziaływania na środowisko poszczególnych przedsięwzięć.

Warto w tym miejscu wskazać na nowe uwarunkowania prawne:

- 17.11.2015 r. weszła w życie Ustawa z dnia 9 października 2015 r. o rewitalizacji (Dz. U. z 2015, poz. 1777), która w art. 41 wprowadza bardzo istotne zmiany do ustawy z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym, w tym między innymi zmiany dotyczące sytuowania nowej zabudowy z uwzględnieniem tzw. bilansu terenów przeznaczonych pod zabudowę,
- Ustawa z dnia 24 kwietnia 2015 r. o zmianie niektórych ustaw w związku ze wzmocnieniem narzędzi ochrony krajobrazu (Dz.U. z 2015 r., poz. 774), która nakłada na samorząd nowe zadania, np. obliuguje do uwzględniania przy opracowywaniu dokumentów planistycznych wyników audytu krajobrazowego oraz granic krajobrazu priorytetowego (należy przez to rozumieć krajobraz szczególnie cenny dla społeczeństwa ze względu na swoje wartości przyrodnicze, kulturowe, historyczne, architektoniczne, urbanistyczne, ruralistyczne lub estetyczno-widokowe, i jako taki wymagający zachowania lub określenia zasad i warunków jego kształtowania).

9.9 W OBSZARZE ODDZIAŁYWANIA NA ZABYTKI

W SRGK zawarto konkretne zadania strategiczne, które będą miały pozytywne oddziaływanie na zabytki - odbudowa i renowacja młynów wodnych, cmentarzy i kwater wojennych oraz kurhanów jako obiektów o wysokich walorach kulturowo-historycznych, służących rozwojowi funkcji turystycznej gminy. Prace w ramach powyższego zadania należy prowadzić po uzyskaniu zgody Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków. Prace ziemne na terenach cennych archeologicznie będą prowadzone pod nadzorem archeologicznym, w przypadku natrafienia w trakcie prac ziemnych na przedmioty zabytkowe, roboty ziemne zostaną wstrzymane oraz zostanie powiadomiony Wojewódzki Konserwator Zabytków.

9.10 W OBSZARZE ODDZIAŁYWANIA NA KLIMAT

Z emisją CO₂ należy liczyć się z pewnością w trakcie realizacji inwestycji, z uwagi na pracę ciężkich maszyn zasilanych najczęściej paliwami kopalnymi, (oddziaływani to jednak będzie miało krótkoterminowy charakter na zdecydowanie niewielką skalę).

Jednocześnie SRGK przewiduje działania przyczyniające się do ograniczania emisji CO₂: działania na rzecz zmniejszania zużycia energii, a w konsekwencji ograniczenia lub uniknięcia emisji dwutlenku węgla poprzez projektowanie i budowę nowych energooszczędnych budynków użyteczności publicznej oraz zamieszkania zbiorowego. Będzie to z pewnością pozytywnym oddziaływaniem SRGK na aspekty klimatyczne.

9.11 W OBSZARZE ODDZIAŁYWANIA NA ZASOBY NATURALNE

Rozbudowa wszelkiej infrastruktury wymaga wykorzystania zasobów naturalnych (surowców) na etapie inwestycyjnym (kruszywa, materiały budowlane, surowce metaliczne, masy bitumiczne);

podczas eksploatacji infrastruktury środki transportu będą zużywały energię pochodzącą z procesu spalania paliw.

9.12 W OBSZARZE GOSPODARKI ODPADAMI

Odpady, jakie mogą zostać wytworzone z uwagi na specyfikę robót, zawiera poniższa tabela:

TABELA 5 PRZYKŁADOWE RODZAJE ODPADÓW, JAKIE MOGĄ ZOSTAĆ WYTWORZONE W RAMACH REALIZACJI INWESTYCJI INFRASTRUKTURALNYCH

Rodzaj odpadu	Numer w klasyfikacji	Nazwa wg klasyfikacji z Katalogu odpadów (<i>patrz Dz. U nr 112 z 2001 r., poz. 1206</i>)	Czy figuruje na liście odpadów niebezpiecznych
Destrukt ze sfrezowanej nawierzchni	17 03 02	Mieszanki bitumiczne inne niż wymienione z 17 03 01	NIE
Beton z rozebranej podbudowy i chodników	17 01 81	Odpady z remontów i przebudowy dróg	NIE
Osad z czyszczenia rowów przydrożnych	17 05 04	Gleba i ziemia, w tym kamienie inne niż wymienione w 17 05 03	NIE
Elementy stalowe (znaki drogowe, słupy, wysięgniki rurowe, balustrady, metalowe siatki ogrodzeniowe)	17 04 05	Żelazo i stal	NIE
Gałęzie i pnie wyciętych drzew	17 02 01	Drewno	NIE
Odpady socjalno-bytowe	20 03 01	Nie segregowane (zmieszane) odpady komunalne	NIE
Przepalone lampy z oświetlenia ulic	16 02 13*	Zużyte urządzenia zawierające niebezpieczne elementy	TAK
Elementy z doraźnych napraw nawierzchni i infrastruktury drogowej	17 01 81	Odpady z remontów i przebudowy dróg	NIE

Źródło: Opracowanie własne

Należy zwrócić uwagę na to, że niektóre odpady powstające w ramach inwestycji transportowych i budowlanych mogą być ponownie wykorzystane, jak np. destrukt. Natomiast odpady komunalne będą gromadzone w kontenerach, a następnie wywożone na składowisko odpadów, place budowy zostaną wyposażone w przenośne sanitariaty, pozostałe odpady wytworzone w trakcie budowy będą magazynowane czasowo w wyznaczonym i zabezpieczonym miejscu, a następnie przekazywane do odzysku lub unieszkodliwiania uprawnionym do tego podmiotom.

9.13 W OBSZARZE ODDZIAŁYWANIA NA DOBRA MATERIALNE

Zagrożenia dla dóbr materialnych wiążą się z prawdopodobieństwem występowania katastrof, awarii, wypadków i kolizji. Są to trudne do przewidzenia zdarzenia, o równie trudnym do przewidzenia niekorzystnym oddziaływaniu. Innym oddziaływaniem będą emisje drgań do podłoża (oddziaływujące w efekcie również na fasady budynków), powstające w trakcie wykonywania prac modernizacyjnych. Będą to jednak oddziaływania chwilowe, krótkotrwałe oraz o niedużym natężeniu.

9.14 ODDZIAŁYWANIA SKUMULOWANE

Oddziaływania skumulowane na etapie eksploatacji przedsięwzięć powinny być przedmiotem analizy w ramach indywidualnej oceny oddziaływania na środowisko poszczególnych przedsięwzięć i koncentrować się na takich potencjalnych oddziaływaniach, jak emisja hałasu, ryzyko utrudnień dla migracji zwierząt lub ryzyko pogorszenia funkcjonowania lokalnych ekosystemów. Mimo wszystko zakres zadań inwestycyjnych planowanych w ramach SRGK pozwala przypuszczać, iż poszczególne inwestycje infrastrukturalne będą realizowane w lokalizacjach na tyle odległych od siebie, bądź też ich skala i charakter jest na tyle miejscowy (niewielki, lokalny) iż ryzyko wystąpienia istotnych, długotrwałych negatywnych oddziaływań skumulowanych jest praktycznie zerowe.

Także z uwagi na to, iż gmina Kozłowo jest gminą wiejską, na terenie której brak jest rozbudowanego przemysłu, oraz intensywnego rozwoju sektora transportowego, można wykluczyć prawdopodobieństwo powstania zewnętrznych negatywnych oddziaływań skumulowanych, które mogłyby mieć miejsce w wyniku realizacji innych zadań w ramach innych planów/programów.

10. ROZWIĄZANIA MAJĄCE NA CELU ZAPOBIEGANIE, OGRANICZANIE LUB KOMPENSACJĘ PRZYRODNICZĄ NEGATYWNYCH ODDZIAŁYWAŃ NA ŚRODOWISKO, MOGĄCYCH BYĆ REZULTATEM REALIZACJI PROJEKTOWANEGO DOKUMENTU

Wśród oddziaływań o charakterze niekorzystnym dla środowiska wskazano przede wszystkim na te, które będą odnosiły się do roślin, zwierząt i szeroko pojętej różnorodności biologicznej. Pomimo, że stwierdzono, że ich skala i charakter nie będą miały oddziaływania hamującego, silnie negatywnie wpływającego na środowisko, możliwe i konieczne są rozwiązania, które pozwolą na ograniczenie lub kompensację nawet oddziaływań o małym natężeniu uciążliwości.

W tabeli poniżej podano główne stwierdzone rodzaje oddziaływań niekorzystnych oraz sposoby ich minimalizacji.

TABELA 6 SPOSOBY MINIMALIZACJI STWIERDZONYCH GŁÓWNYCH RODZAJÓW NIEKORZYSTNEGO ODDZIAŁYWANIA NA ŚRODOWISKO

Rodzaj niekorzystnego oddziaływania	Sposoby minimalizacji / kompensacji niekorzystnego oddziaływania
Płoszenie zwierząt – dotyczy głównie ptaków	Prowadzenie prac budowlano-modernizacyjnych w terminach dostosowanych do uwarunkowań przyrodniczych (nie tylko w przypadku, gdy są one realizowane na obszarach chronionych), np.: poza okresami lęgowymi ptaków.
Lokalna utrata różnorodności gatunkowej	Ograniczanie do minimum wycinki drzew i krzewów, stosowanie odpowiednich elementów osłonowych chroniących drzewa w trakcie prac budowlanych W przypadku konieczności wycięcia drzew i krzewów – zastosowanie odpowiedniej liczby nasadzeń wkomponowanych w powstałą infrastrukturę, projektowanie zieleni harmonijnie wkomponowanej w obszar objęty inwestycją, co będzie miało znaczenie przede wszystkim dla zachowania elementów zielonej infrastruktury. Zastosowanie nasadzeń jako elementu maskującego przekształcony krajobraz może z kolei być dobrym rozwiązaniem w przypadku inwestycji liniowych. Działania takie mają na celu ochronę krajobrazu i gatunków chronionych, m.in. porostów, ptaków i owadów o znaczeniu europejskim. Nasadzenia powinny być złożone z gatunków rodzimych, zwłaszcza poza terenami miejskimi Należy również zachować w stanie niezmienionym śródpolne zadrzewienia, zakrzewienia – w ramach użytkowania rolniczego gleb.
Zwiększony napływ turystów	Właściwe ukierunkowanie ruchu turystycznego - prawidłowo zlokalizowana infrastruktura turystyczna odsuwa presję od miejsc występowania najbardziej zagrożonych siedlisk oraz gatunków, kieruje ruch

turystyczny w miejsca o mniejszej wrażliwości, ogranicza również ryzyko przypadkowego lub celowego zbaczenia z wytyczonych szlaków. Zagroženiem dla zwierząt są również odpady pozostawiane przez osoby odwiedzające obszary cenne przyrodniczo. Realizowane projekty powinny obejmować m.in. wyposażenie produktów turystycznych w infrastrukturę umożliwiającą bezpieczne zbieranie i przechowywanie odpadów. Bardzo istotne są również działania informacyjne, polegające m.in. na montażu tablic informacyjnych, gdyż niszczenie zagrożonych gatunków oraz siedlisk jest często efektem niewiedzy osób odwiedzających tereny cenne przyrodniczo.

Źródło: Opracowanie własne oraz na podstawie wskazań innych prognoz oddziaływania na środowisko o podobnym charakterze zakresu zadań

11. ROZWIĄZANIA ALTERNATYWNE DO ROZWIĄZAŃ ZAWARTYCH W PROJEKTOWANYM DOKUMENCIE WRAZ Z UZASADNIENIEM ICH WYBORU

Z uwagi na strategiczny charakter dokumentu, jakim jest Strategia Rozwoju Gminy Kozłowo, rozwiązania alternatywne należy odnosić przede wszystkim do zapisów samej strategii – sformułowanych celów strategicznych, celów szczegółowych oraz zadań strategicznych. Sama lokalizacja planowanych zamierzeń w zdecydowanej większości (poza nielicznymi wskazaniem), nie jest aktualnie znana, stąd w dalszej ocenie pominięto wariantowanie lokalizacyjne.

W tabeli poniżej zawarto ocenę podsumowującą konieczność, bądź jej brak, wprowadzenia /przeformułowania brzmienia zadań strategicznych w ramach poszczególnych celów szczegółowych SRGK.

TABELA 7 OCENA KONIECZNOŚCI WPROWADZENIA ZMIAN W ZAPISACH SRGK POD KĄTEM SPEŁNIENIA WYMAGAŃ OCHRONY ŚRODOWISKA

Podsumowanie odniesień zapisów do ochrony środowiska	Rozwiązanie alternatywne
Cel szczegółowy 1.1 - Wzrost konkurencyjności sektora rolno-spożywczego w gminie	
W wystarczającym stopniu odnosi się do ochrony środowiska, zwracając uwagę na takie kwestie jak: rozwój rolnictwa ekologicznego, nowoczesne systemy produkcji żywności spełniające wymogi ochrony środowiska, działania edukacyjne w kierunku ochrony środowiska i wiedzy na temat zmian klimatycznych oraz sposobów adaptacji do nich, efektywność produkcji i wdrażanie innowacji.	Można zaproponować uzupełnienie zapisów pod kątem uwzględniania ochrony różnorodności przyrodniczej w krajobrazie rolniczym
<i>Proponowane brzmienie alternatywnego zapisu w ramach celu szczegółowego 1.1:</i>	
Zadanie strategiczne nr 4	
<i>Optymalizacja rolniczej przestrzeni produkcyjnej poprzez wspieranie procesów specjalizacji i kooperacji gospodarstw rolnych oraz scalania gruntów jako działań sprzyjających wzrostowi</i>	

efektywności i jakości produkcji, przy zachowaniu ochrony różnorodności przyrodniczej w krajobrazie rolniczym⁴⁴.

Uzasadnienie:

Wprowadzenie tego typu rozszerzenia zapisu pozwoli na odniesienie się do powyższego zagadnienia, zwłaszcza, iż nie zostało ono wyraźnie zaakcentowane w SRGK, co wynika ponadto z analizy zgodności celów SRGK z celami ochrony środowiska wyższego szczebla.

Cel szczegółowy 1.2 - Poprawa warunków rozwoju przedsiębiorczości, w szczególności bazującej na lokalnych zasobach.

Cel skierowany na rozwój przedsiębiorczości, zawarto w nim jednak potencjalnie pozytywne dla celów ochrony środowiska sformułowania, m. in. w zakresie wdrażania technologii wpisujących się w inteligentne specjalizacji województwa, np.: ekonomie wody; wsparcie przedsiębiorczości w oparciu o lokalne zasoby, wsparcie ekoturystyki, agroturystyki – działania zgodne z zasadą zrównoważonego rozwoju.

Brak konieczności wprowadzania zmian w zapisach

Cel szczegółowy 1.3 - Kreowanie warunków współpracy na rzecz rozwoju gospodarczego gminy.

Cel skierowany na rozwój gospodarczy, zawarto w nim jednak potencjalnie pozytywne sformułowania dotyczące spełniania zasady zrównoważonego rozwoju, jak np.: współpraca z ośrodkami innowacji, budowa lokalnych specjalizacji turystycznych w oparciu o zasoby naturalne i historyczno-kulturowe, promocja lokalnych produktów rolno-spożywczych (np. tradycyjnych, ekologicznych), potrzeba skrócenia łańcuch żywnościowego

Brak konieczności wprowadzania zmian w zapisach

Cel szczegółowy 1.4 - Poprawa jakości kapitału ludzkiego w gminie.

Zadania ukierunkowane na szeroko rozumianą edukację, doradztwo, kształcenie zawodowo doradcze – pośrednio pozytywny skutek dla spełniania zasady zrównoważonego rozwoju.

Brak konieczności wprowadzania zmian w zapisach

Cel szczegółowy 2.1 - Wzrost dostępności przestrzennej oraz powiązań komunikacyjnych gminy.

Zapisy dotyczące rozwoju infrastruktury transportowej wyraźnie wskazują na respektowanie zasady zrównoważonego rozwoju, m. in. poprzez uwzględnianie w projektach transportowych chodników, ścieżek pieszych i rowerowych, szlaków wodnych, a także małej infrastruktury towarzyszącej (np. przystanki autobusowe, ławeczki), likwidację barier utrudniających przemieszczanie się osobom niepełnosprawnym, rozwój publicznego transportu zbiorowego na terenie gminy.

Można zaproponować uzupełnienie zapisów pod kątem uwzględniania w ramach inwestycji infrastrukturalnych materiałów pochodzących z recyklingu, możliwie o niskim śladzie węglowym w cyklu życia produktu,

⁴⁴ Zalecenie to zostało uwzględnione w SRGK

	odpornych na ekstremalne oddziaływanie czynników klimatycznych, głównie temperatury
<i>Proponowane brzmienie alternatywnego zapisu w ramach celu szczegółowego 2.1:</i>	
Zadanie strategiczne nr 1	
<i>Rozbudowa i modernizacja lokalnej infrastruktury transportowej, w tym sieci dróg, chodników, ścieżek pieszych i rowerowych, szlaków wodnych, a także małej infrastruktury towarzyszącej (np. przystanki autobusowe, ławeczki), przy uwzględnieniu wykorzystania surowców pochodzących z recyklingu oraz odpornych na prognozowane zmiany klimatyczne, m. in wysokie wahania temperatur⁴⁵.</i>	
<i>Uzasadnienie:</i>	
<i>Wprowadzenie tego typu rozszerzenia zapisu pozwoli na pełniejsze odniesienie się do zasady zrównoważonego rozwoju, ale również wskazanie potrzeby brania pod uwagę prognoz klimatycznych w długofalowym okresie.</i>	
Cel szczegółowy 2.2 - Poprawa stanu środowiska naturalnego, w tym jakości powietrza i zasobów wodnych w gminie.	
Cel ściśle ukierunkowany na aspekty ochrony środowiska i edukację ekologiczną	Brak konieczności wprowadzania zmian w zapisach
Cel szczegółowy 2.3 - Wzrost estetyki i atrakcyjności gminy dla mieszkańców i turystów	
Cel dedykowany częściowo ochronie środowiska (wymiana oświetlenia na energooszczędne), częściowo zrównoważonemu rozwojowi (budowa, rozbudowa i modernizacja obiektów służących integracji oraz aktywności sportowo-rekreacyjnej, odbudowa i renowacja obiektów kulturowo-historycznych na terenie gminy)	Brak konieczności wprowadzania zmian w zapisach
Cel szczegółowy 2.4 - Zwiększenie dostępności mieszkań oraz usług społecznych	
Cel przede wszystkim o charakterze społecznym, uwzględniający wystarczająco aspekty zrównoważonego rozwoju.	Brak konieczności wprowadzania zmian w zapisach
Cel strategiczny 3. Zwiększenie kapitału społecznego opartego na współpracy i zaufaniu, sprzyjającego mobilizacji obywatelskiej i rozwiązywaniu lokalnych problemów	
Cele szczegółowe 3.1 – 3.4	
Cel strategiczny w całości o charakterze społecznym, uwzględniający wystarczająco aspekty zrównoważonego rozwoju, np. elektroniczny obieg dokumentów, upraszczanie procedur administracyjnych, zwiększanie dostępu do pomocy społecznej.	Brak konieczności wprowadzania zmian w zapisach

Źródło: Opracowanie własne

⁴⁵ Zalecenie to zostało uwzględnione w SRGK

PODSUMOWANIE:

Strategię Rozwoju Gminy Kozłowo jako całościowy projekt należy ocenić jako uwzględniający zarówno aspekty ochrony środowiska – dwa cele szczegółowe dokumentu są wyraźnie dedykowane ochronie środowiska, ale również wskazano na potrzebę ochrony środowiska w ramach działań typowo gospodarczych - w celu strategicznym nr 1.

Ponadto wyraźnie zaznaczone zostały w dokumencie elementy wpisujące się w zasadę zrównoważonego rozwoju, m. in. w przypadku przedsięwzięć transportowych, które z reguły niosą uciążliwość dla środowiska bądź lokalnej ludności.

Dokument w należyтым zakresie uwzględnia także edukację ekologiczną społeczeństwa, co aktualnie powinno być zasadniczo zadaniem ciągłym szeroko realizowanym przez samorządy.

W dwóch przypadkach można zaproponować wdrożenie alternatywnych zapisów w ramach zadań strategicznych, odnoszących się do ochrony różnorodności przyrodniczej w krajobrazie rolniczym oraz uwzględniania w ramach inwestycji infrastrukturalnych materiałów pochodzących z recyklingu, odpornych na ekstremalne oddziaływanie czynników klimatycznych.

W ramach rozdziału 5 niniejszej prognozy, dotyczącym oceny proponowanego systemu monitoringu, zawarto dodatkową sugestię dotyczącą uwzględnienia następujących wskaźników⁴⁶:

- Liczba przydomowych oczyszczalni ścieków [szt.]
- Liczba nowych mikroźródeł OZE: Liczba źródeł energii elektrycznej [szt.] oraz Liczba źródeł energii elektrycznej ciepłej [szt.]
- Liczba obiektów użyteczności publicznej poddanych modernizacji energetycznej [szt.]

Jest to zalecenie, które należy potraktować jako dodatkową alternatywę, służącą lepszemu monitorowaniu efektów wdrażania SRGK.

12. TRUDNOŚCI WYNIKAJĄCE Z NIEDOSTATKÓW TECHNIKI LUB LUK WE WSPÓŁCZESNEJ WIEDZY, NAPOTKANYCH W TRAKCIE SPORZĄDZANIA PROGNOZY

Stan wiedzy na temat wpływu rozwoju rolnictwa, infrastruktury drogowej i sektora budowlanego na środowisko jest dobrze rozpoznany. Istnieje wiele opracowań dokumentujących wpływ tego rodzaju inwestycji na stan środowiska, a także wskazujących na efektywność rozwiązań stosowanych w celu ograniczenia negatywnego wpływu na środowisko. Należy więc stwierdzić, że podczas sporządzania Prognozy nie napotkano na trudności wynikające z niedostatków techniki lub luk we współczesnej wiedzy. Trzeba jednak podkreślić, że stopień szczegółowości prognozowanych skutków środowiskowych w Prognozie, odpowiada ogólnemu określeniu celów i sposobów ich realizacji określonych w SRGK. Nie zastępuje więc prognozowania prowadzonego na etapie oceny oddziaływania na środowisko poszczególnych przedsięwzięć. Nie można wykluczyć, że na etapie oceny oddziaływania poszczególnych przedsięwzięć na środowisko rozpoznany stan środowiska, zwłaszcza w odniesieniu do zasobów przyrodniczych, może być źródłem dylematów w ocenie skutków środowiskowych planowanych działań i skuteczności rozwiązań zapobiegających, minimalizujących i kompensujących te skutki.

⁴⁶ Zalecenie to zostało uwzględnione w SRGK

SPIS TABEL

TABELA 1 CELE I KIERUNKI ROZWOJU GMINY	12
TABELA 2 POWIĄZANIA CELÓW SRGK Z DOKUMENTAMI STRATEGICZNYMI SZCZEBŁA KRAJOWEGO, REGIONALNEGO I LOKALNEGO DOTYCZĄCYMI ROZWOJU SPOŁECZNO- GOSPODARCZEGO.....	27
TABELA 3 PODZIAŁ GLEB W GMINIE KOZŁOWO ZE WZGLĘDU NA KLASY BONITACYJNE	40
TABELA 4 GŁÓWNE ODDZIAŁYWANIA ANTROPOGENICZNE NA OBSZARACH DORZECZY.....	62
TABELA 5 PRZYKŁADOWE RODZAJE ODPADÓW, JAKIE MOGĄ ZOSTAĆ WYTWORZONE W RAMACH REALIZACJI INWESTYCJI INFRASTRUKTURALNYCH.....	65
TABELA 6 SPOSOBY MINIMALIZACJI STWIERDZONYCH GŁÓWNYCH RODZAJÓW NIEKORZYSTNEGO ODDZIAŁYWANIA NA ŚRODOWISKO	67
TABELA 7 OCENA KONIECZNOŚCI WPROWADZENIA ZMIAN W ZAPISACH SRGK POD KĄTEM SPEŁNIENIA WYMAGAŃ OCHRONY ŚRODOWISKA	68

SPIS ZAŁĄCZNIKÓW

1. MATRYCA POWIĄZAŃ SRGK Z INNYMI DOKUMENTAMI STRATEGICZNYMI O
CHARAKTERZE SPOŁECZNO-GOSPODARCZYM
2. MATRYCA OCENY POWIĄZAŃ SRGK Z CELAMI OCHRONY ŚRODOWISKA
USTANOWIONYMI W DOKUMENTACH STRATEGICZNYCH WYŻSZEGO SZCZEBŁA
3. MATRYCA POTENCJALNEGO ODDZIAŁYWANIA NA ŚRODOWISKO SRGK

OBSZAR I	GOSPODARKA I RYNEK PRACY
Cel strategiczny 1.	Zwiększenie potencjału lokalnej gospodarki poprzez wzrost jej efektywności, konkurencyjności oraz zdolności do generowania nowych miejsc pracy
Cel szczegółowy 1.1.	Wzrost konkurencyjności sektora rolno-spożywczego w gminie
Cel szczegółowy 1.2.	Poprawa warunków rozwoju przedsiębiorczości, w szczególności bazującej na lokalnych zasobach.
Cel szczegółowy 1.3.	Kreowanie warunków współpracy na rzecz rozwoju gospodarczego gminy.
Cel szczegółowy 1.4.	Poprawa jakości kapitału ludzkiego w gminie
OBSZAR II	INFRASTRUKTURA I ŚRODOWISKO
Cel strategiczny 2.	Zwiększenie ilości oraz jakości zasobów środowiska i infrastruktury determinujących atrakcyjność gminy dla jej mieszkańców, turystów i inwestorów
Cel szczegółowy 2.1.	Wzrost dostępności przestrzennej oraz powiązań komunikacyjnych gminy.
Cel szczegółowy 2.2.	Poprawa stanu środowiska naturalnego, w tym jakości powietrza i zasobów wodnych w gminie.
Cel szczegółowy 2.3.	Wzrost estetyki i atrakcyjności gminy dla mieszkańców i turystów
Cel szczegółowy 2.4.	Zwiększenie dostępności mieszkań oraz usług społecznych
OBSZAR II	WSPÓLNOTA SAMORZĄDOWA
Cel strategiczny 3.	Zwiększenie kapitału społecznego opartego na współpracy i zaufaniu, sprzyjającego mobilizacji obywatelskiej i rozwiązywaniu lokalnych problemów
Cel szczegółowy 3.1.	Wzrost aktywności i integracji społeczności lokalnych
Cel szczegółowy 3.2.	Wzrost zaangażowania obywatelskiego w sprawach ważnych dla gminy.
Cel szczegółowy 3.3.	Poprawa jakości usług świadczonych przez administrację samorządową
Cel szczegółowy 3.4.	Rozwój systemu profilaktyki i rozwiązywania problemów społecznych w gminie.

Załącznik 1. Matryca powiązań SRGK z innymi dokumentami strategicznymi o charakterze społeczno-gospodarczym

INFORMACJA

Poniższa lista zawiera zestawienie dokumentów o charakterze społeczno-gospodarczym, które zostały wskazane pismem RDOS w sprawie ustalenia zakresu prognozy. Z listy tej usunięto dokumenty strategiczne, które zostały już przeanalizowane w ramach Diagnozy społeczno-gospodarczej gminy Kozłowo, będącej załącznikiem do SRGK.

Krajowe

Strategia Innowacyjności i Efektywności Gospodarki 2020
 Strategia Rozwoju Kapitału Ludzkiego 2020
 Strategia Rozwoju Transportu 2020
 Strategia Sprawne Państwo 2020
 Strategia Rozwoju Kapitału Społecznego 2020
 Strategia Zrównoważonego Rozwoju Wsi, Rolnictwa i Rybactwa na lata 2012 - 2020

Regionalne

Strategia Rozwoju Rybactwa w Województwie Warmińsko-Mazurskim do 2030 r.
 Plan rozwoju sieci drogowej dróg wojewódzkich województwa Warmińsko-Mazurskiego na lata 2012-2020 z perspektywą do roku 2030
 Strategia Rozwoju Turystyki Województwa Warmińsko-Mazurskiego (w chwili obecnej w aktualizacji)

Lokalne

Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Kozłowo
 Plan gospodarki niskoemisyjnej Gminy Kozłowo
 Gminny program opieki nad zabytkami
 Projekt założeń do planu zaopatrzenia w ciepło, energię elektryczną i paliwa gazowe dla Gminy Kozłowo na lata 2012 - 2027

	Cel szczegółowy 1.1.	Cel szczegółowy 1.2.	Cel szczegółowy 1.3.	Cel szczegółowy 1.4.	Cel szczegółowy 2.1.	Cel szczegółowy 2.2.	Cel szczegółowy 2.3.	Cel szczegółowy 2.4.	Cel szczegółowy 3.1.	Cel szczegółowy 3.2.	Cel szczegółowy 3.3.	Cel szczegółowy 3.4.
	Wzrost konkurencyjności sektora rolno-spożywczego w gminie	Poprawa warunków rozwoju przedsiębiorczości, w szczególności bazującej na lokalnych zasobach.	Kreowanie warunków współpracy na rzecz rozwoju gospodarczego gminy.	Poprawa jakości kapitału ludzkiego w gminie	Wzrost dostępności przestrzennej oraz powiązań komunikacyjnych gminy.	Poprawa stanu środowiska naturalnego, w tym jakości powietrza i zasobów wodnych w gminie.	Wzrost estetyki i atrakcyjności gminy dla mieszkańców i turystów	Zwiększenie dostępności mieszkań oraz usług społecznych	Wzrost aktywności i integracji społeczności lokalnych	Wzrost zaangażowania obywatelskiego w sprawach ważnych dla gminy.	Poprawa jakości usług świadczonych przez administrację samorządową	Rozwój systemu profilaktyki i rozwiązywania problemów społecznych w gminie.
	X	X	X					X				X
				X	X						X	
			X	X	X	X		X	X	X		
	X	X	X	X	X	X						
			X				X					
					Na terenie gminy nie przebiegają odcinki objęte PRT		X					
							X					
						X	X					
						X	X					
						X		X				

Załącznik 2. Matryca oceny powiązań SRGK z celami ochrony środowiska ustanowionymi w dokumentach strategicznych wyższego szczebla

INFORMACJA		Cel szczegółowy 1.1.	Cel szczegółowy 1.2.	Cel szczegółowy 1.3.	Cel szczegółowy 1.4.	Cel szczegółowy 2.1.	Cel szczegółowy 2.2.	Cel szczegółowy 2.3.	Cel szczegółowy 2.4.	Cel szczegółowy 3.1.	Cel szczegółowy 3.2.	Cel szczegółowy 3.3.	Cel szczegółowy 3.4.
W przecięciu kolumni wierszy dokonano oceny, czy dany cel szczegółowy SRGK wpisuje się bezpośrednio (B), pośrednio (P) w cele ochrony środowiska ustalone w dokumentach wyższego szczebla, bądź też brak jest powiązania (lub mało istotne), (0).		Wzrost konkurencyjności sektora rolno-spożywczego w gminie	Poprawa warunków rozwoju przedsiębiorczości, w szczególności bazującej na lokalnych zasobach.	Kreowanie warunków współpracy na rzecz rozwoju gospodarczego gminy.	Poprawa jakości kapitału ludzkiego w gminie	Wzrost dostępności przestrzennej oraz powiązań komunikacyjnych gminy.	Poprawa stanu środowiska naturalnego, w tym jakości powietrza i zasobów wodnych w gminie.	Wzrost estetyki i atrakcyjności gminy dla mieszkańców i turystów	Zwiększenie dostępności mieszkań oraz usług społecznych	Wzrost aktywności i integracji społeczności lokalnych	Wzrost zaangażowania obywatelskiego w sprawach ważnych dla gminy.	Poprawa jakości usług świadczonych przez administrację samorządową	Rozwój systemu profilaktyki i rozwiązywania problemów społecznych w gminie.
Międzynarodowe / wspólnotowe cele OŚ													
1 Europa 2020. Strategia na rzecz inteligentnego i zrównoważonego rozwoju sprzyjającemu włączeniu społecznemu													
Zrównoważony rozwój – wspieranie gospodarki efektywniej korzystającej z zasobów, bardziej przyjaznej środowisku i bardziej													
Poprawa efektywności energetycznej		B	P	P	0	0	B	P	0	0	0	0	0
Większe wykorzystanie odnawialnych źródeł energii		0	0	0	0	0	B	0	P	0	0	0	0
Przeciwdziałanie zmianom klimatu poprzez ograniczenie emisji gazów cieplarnianych		0	0	0	0	0	B	0	P	0	0	0	0
2 Horyzont 2020. Unijny Program Ramowy Badań i Innowacji													
Wyzwania społeczne , w tym, m.in.													
zdrowie, zmiany demograficzne i dobrostan		P	0	0	B	0	0	B	B	0	0	0	0
inteligentny, ekologiczny i zintegrowany transport		0	0	0	0	B	0	0	0	0	0	0	0
działania w dziedzinie klimatu, środowisko, efektywna gospodarka zasobami i surowce		P	P	P	0	0	B	B	P	0	0	0	0
3 (Odnowiona) Strategia zrównoważonego rozwoju Unii Europejskiej oraz Wytyczne KE ws. adaptacji do zmian klimatu i ochrony różnorodności biologicznej													
Inwestowanie w naukę i technologię z myślą o przyszłości:													
jak najlepiej wykorzystać zamówienia publiczne aby faworyzować przyjazne dla środowiska produkty i usługi - promować inicjatywy		0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Ograniczenie zmian klimatycznych oraz wzrostu zużycia energii													
Wprowadzenie działań redukujących emisję gazów cieplarnianych		0	0	0	0	0	B	B	P	0	0	0	0
Zwiększenie zastosowania paliw alternatywnych w konsumpcji paliw samochodowych oraz ciężarówek		0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Ochrona i przywrócenie ekosystemów oraz obszarów przyrodniczych a także zatrzymanie degradacji bioróżnorodności		0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
4 VI Program działań na rzecz środowiska. Cele, zadania i priorytety na lata 2007-2013 z perspektywą do roku 2020													
Współpraca z rynkami , w tym m.in.:													
wspieranie przyjaznej dla środowiska polityki zamówień publicznych		0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Angażowanie obywateli i zmienianie ich zachowań, w tym: dostarczanie im w większej ilości informacji o wyższej jakości dotyczących		0	0	0	0	0	B	0	0	0	0	0	0
Zmiany klimatu: ograniczenie emisji gazów cieplarnianych do poziomu, który nie powodowałby nienaturalnych zmian klimatu na Ziemi.		0	0	0	0	0	B	B	P	0	0	0	0
Przyroda i różnorodność biologiczna: ochrona i przywracanie struktury i funkcjonowania systemów przyrodniczych przy jednoczesnym		0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Środowisko naturalne i zdrowie: osiągnięcie takiej jakości środowiska, która nie zagraża zdrowiu ludzkiemu ani nie ma na nie negatywnego		0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
5 VII Program działań na rzecz środowiska (7EAP). Priorytety polityki ochrony środowiska w UE do roku 2020													
Ochrona, zachowanie i poprawa kapitału naturalnego UE :													
przeciwdziałanie utracie różnorodności biologicznej		0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
przeciwdziałanie zmianom klimatu, w tym wprowadzanie środków zmniejszających zanieczyszczenie powietrza związanego z transportem i		0	0	0	0	0	B	0	0	0	0	0	0
gospodarowanie gruntami - przeciwdziałanie degradacji i rozdrobnieniu		0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Przekształcenie UE w zasobooszczędną, zieloną i konkurencyjną gospodarkę niskoemisyjną:													
wykorzystanie w przemyśle najlepszych dostępnych technik - ulepszenie wzorów wykorzystania zasobów		P	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
zastosowanie środków zwiększających podaż zrównoważonych produktów i stymulowanie zapotrzebowania na nie, oszczędne		P	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
zmiana odpadów w zasoby		P	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
rozwój rynków dla zielonych technologii i promocja zrównoważonych rozwiązań biznesowych		P	P										
Ochrona obywateli UE przed związanymi ze środowiskiem naciskami i zagrożeniami dla zdrowia i dobrostanu :													
zwalczanie źródeł zanieczyszczeń wody i powietrza atmosferycznego		0	0	0	0	0	P	P	0	0	0	0	0
zrównoważony transport - zmniejszenie oddziaływania hałasu		0	0	0	0	P	0	0	0	0	0	0	0
przeciwdziałanie chemizacji środowiska (w tym zanieczyszczeniu hormonami, substancjami niebezpiecznymi, nanomateriałami)		B	P	0	0	0	B	0	0	0	0	0	0
adaptacja do zmian klimatu		0	0	0	0	0	P	P	0	0	0	0	0
6 Agenda Terytorialna Unii Europejskiej (Lipsk 2007)													
Zrównoważony rozwój, rozsądne zarządzanie oraz ochrona środowiska naturalnego i dziedzictwa kulturowego:													
zarządzanie ryzykiem, z uwzględnieniem efektów zmian klimatycznych		0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
rozwój sieci obszarów o cennych walorach przyrodniczych i kulturowych w celu stworzenia zintegrowanej i zrównoważonej		0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
7 Europejska Konwencja Krajobrazowa													
Podnoszenie świadomości społeczeństwa obywatelskiego, organizacji prywatnych i organów publicznych w zakresie wartości													
Działania na rzecz wprowadzenia instrumentów mających na celu ochronę, gospodarkę/lub planowanie krajobrazu.		0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Szkolenia specjalistów w zakresie oceny krajobrazu i operacji dotyczących krajobrazu		0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
8 Nasze ubezpieczenie na życie i nasz kapitał naturalny - unijna strategia ochrony różnorodności biologicznej na okres do 2020													
9 BIAŁA KSIĘGA Plan utworzenia jednolitego europejskiego obszaru transportu – dążenie do osiągnięcia konkurencyjnego i zasobooszczędnego systemu transportu													
Zapewnienie wzrostu sektora transportu i wspieranie mobilności przy jednoczesnym osiągnięciu celu obniżenia emisji o 60 %		0	0	0	0	P	0	0	0	0	0	0	0
Ekologiczny transport miejski i dojazdy do pracy		0	0	0	0	P	0	0	0	0	0	0	0
10 Dyrektywa w sprawie jakości powietrza i czystszy powietrze dla Europy 2008/50/WE													
Krajowe cele OŚ													
Strategia Bezpieczeństwo energetyczne i środowisko		0	0	0	0	0	B	B	0	0	0	0	0
Krajowy Plan Gospodarki Odpadami		P	P	0	0	0	P	0	0	0	0	0	0
Krajowy plan działań w zakresie energii ze źródeł odnawialnych		0	0	0	0	0	B	B	0	0	0	0	0
Krajowy Program Oczyszczania Ścieków Komunalnych		0	0	0	0	0	P	0	0	0	0	0	0
Narodowa Strategia Gospodarowania Wodami		0	0	0	0	0	B	0	0	0	0	0	0
Projekt Polityki Wodnej Państwa do 2030 r.,		0	0	0	0	0	P	0	0	0	0	0	0
Polityka Energetyczna Polski do 2030 r.,		0	0	0	0	0	B	B	P	0	0	0	0
Polityka Leśna Państwa (Krajowy Program Zwiększania Lesistości),		0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Polityka klimatyczna Polski		0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Krajowy plan działań, dotyczący efektywności energetycznej		0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Strategiczny plan adaptacji dla sektorów i obszarów wrażliwych na zmiany klimatu do roku 2020 z perspektywą do roku 2030 (w skrócie SPA 2020),		0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Krajowa Strategia Ochrony i Umiarkowanego Użytkowania Różnorodności Biologicznej wraz z programem działań,		0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Strategia ochrony obszarów wodno-błotnych w Polsce wraz z planem działań		0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Wytyczne Komisji Europejskiej do uwzględnienia adaptacji do zmian klimatu oraz ochrony różnorodności biologicznej		0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Biała Księga: Adaptacja do zmian klimatu: europejskie ramy działania (2009).		0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Regionalne Cele OŚ													
Program Ochrony Środowiska dla Województwa Warmińsko-Mazurskiego (aktualnie trwają prace nad jego aktualizacją).		0	0	0	0	0	B	0	0	0	0	0	0
Plan Gospodarki Odpadami Województwa Warmińsko-Mazurskiego w aspekcie przynależności do regionu, zagospodarowania odpadów wytworzonych w trakcie realizacji zadań, z uwzględnieniem planu inwestycyjnego (aktualnie trwaia prace nad jego aktualizacją)		0	0	0	0	0	B	0	0	0	0	0	0

